

T.C.

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİMİN EVLİLİK SÜRECİNE
ETKİLERİNE İLİŞKİN EĞİTİCİ GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

İsmail YÜKSEKTEPE

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

ANKARA, 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİMİN EVLİLİK SÜRECİNE
ETKİLERİNE İLİŞKİN EĞİTİCİ GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

İsmail YÜKSEKTEPE

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Emrah AKBAŞ

Ankara, 2023

ONAY SAYFASI

İsmail Yüksektepe tarafından hazırlanan “Evlilik Öncesi Eğitimin Evlilik Sürecine Etkilerine İlişkin Eğitici Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ		Kurumu	İmza
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul	Red		
Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul	Red		
Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul	Red		
Doç. Dr. Umut YANARDAĞ		Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	
Kabul	Red		
Doç. Dr. Hüsametdin ÇETİN		Kırıkkale Üniversitesi	
Kabul	Red		

Tez Savunma Tarihi: 25.12.2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 25.12.2023

İsmail YÜKSEKTEPE

TEŞEKKÜR

Bu tezin başlangıcından itibaren beni cesaretlendiren ve eleştirel fikir ve önerileriyle ilgili kaynaklara yönlendirerek her yönden yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Emrah AKBAŞ'a teőekkürlerimi sunarım.

Tezin yazım sürecinde önerileri ve eleştirel düşünceleriyle destek veren değerli hocalarım Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER, Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ, Prof. Dr. Erdal T. KARAGÖL ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Bölümündeki tüm hocalarıma, Tez Jürisinde bulunan ve eleştirel düşünce ve önerileriyle destek veren değerli hocalarım Doç. Dr. Hüsamettin ÇETİN ve Doç. Dr. Umut YANARDAĞ'a teőekkürlerimi sunarım.

Tez konusuyla ilgili görüşleri ve deneyimlerinden yararlandığım ve evlilik öncesi eğitimlerde özverili şekilde hizmet verdiklerine mahallinde tanık olduğum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve Konya'daki evlilik öncesi eğitimlerde görev alan eğitici-meslek elemanları başta olmak üzere, araştırmanın hızlı bir şekilde yürütülmesi için destek veren Bakanlık merkezindeki yönetici ve diğer çalışanlara teőekkürlerimi sunarım.

Doktora ve tez yazım sürecinde her zaman destekçim olan eşime ve çocuklarıma teőekkürlerimi sunarım.

İsmail YÜKSEKTEPE

Ankara, 2023

ÖZET

Evlilik Öncesi Eğitimin Evlilik Sürecine Etkilerine İlişkin Eğitici Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Evlilikte sorunlar ortaya çıktıktan ve problemler karmaşık hale geldikten sonra sorunları çözmek zorlaşmaktadır. Evlilikle birlikte eşler birbirine uyum sağlama, yeni akrabalık ilişkilerine başlama ve evlilik doyumuna ulaşma gibi süreçlerden geçmektedir. Bu aşamaların uyumlu olması evliliklerin niteliğini de yükseltmektedir. Evlilikte yaşanan sorunlara çözüm üretilememesi eşlerin ve çocukların psikolojik ve beden sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Evlilikte yaşanan sorunların ve boşanmaların toplumsal ve ekonomik maliyeti düşünüldüğünde, aileye yönelik koruyucu, önleyici bakış açısını içeren politikaların oluşturulması bir çözüm yolu olarak öne çıkmaktadır.

“Evlilik öncesi eğitim”, evlilikte yaşanan sorunlara karşı başta gelen çözüm yollarından birisi olarak görülmektedir. Evlilik öncesi eğitimin tarihsel geçmişine baktığımızda, ilk aşamada gelişmiş ülkeler başta olmak üzere çok sayıda ülkede boşanma oranlarındaki önemli artış dikkatleri evlilik ve aile kurumuna çekmiştir. Aile kurumuna olan ihtiyaç, evlilikleri güçlendirmek için çalışmalar yapılmasını, evlilik öncesi eğitimlere katılım için yasal düzenlemeler yapılmasını gündeme getirmiştir. Bu eğitimlerin yaygınlaştırılması için diğer ülkelerin deneyimlerini dikkate almak da önem taşımaktadır.

Türkiye’de, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının evlilik öncesi eğitime yönelik kapsamlı çalışmaları görülmektedir. Bu araştırmanın katılımcılarını, aile eğiticiliği sertifikası almış, aktif olarak evlilik öncesi eğitim çalışmalarına katılan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında görevli eğiticiler oluşturmuştur ve tez kapsamında Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Konya illerinde görev yapan 52 eğiticiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de evlilik öncesi eğitime yönelik az sayıda bilimsel çalışma bulunması nedeniyle, bu araştırmayla literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu araştırmanın amacı, eğiticilerin bakış açısıyla evlilik öncesi eğitimin gerekliliğini araştırmak, bu eğitimlerin içeriği, uygulanması ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışma ve önerileri ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Boşanma, Eğitici, Evlilik, Evlilik Öncesi Eğitim.

ABSTRACT

Evaluation of Educators' Views on the Effects of Premarital Education on Marriage

After problems arise and become complex in marriage, it becomes difficult to solve them. With marriage, spouses go through processes such as adapting to each other, starting new kinship relationships and reaching marital satisfaction. The harmony of these stages also increases the quality of marriages. If reasonable solutions can not be found for the problems experienced in marriage, it negatively affects the psychological and physical health of both spouses and children. Considering the social and economic costs of marital problems and divorce, it is necessary to establish protective and preventive policies for the family.

“Premarital education” is seen as one of the leading solutions to problems in marriage. When we look at the history of premarital education, the significant increase in divorce rates in many countries, especially in developed countries, drew attention to the institution of marriage and family. The need for the institution of the family has brought on the agenda to conduct studies to strengthen marriages and to make legal arrangements for participation in premarital education. It is also important to take into account the experiences of other countries in order to disseminate premarital education.

In Türkiye, the Ministry of Family and Social Services carries out comprehensive studies on premarital education. The participants of this research are the trainers who have certificates of family trainer and are working in the Ministry of Family and Social Services. Within the scope of the thesis, interviews were held with 52 trainers working in Ankara, Istanbul, Diyarbakır and Konya provinces.

Since there are few scientific studies about premarital education in Türkiye, it is aimed to contribute to the scientific literature with this research. The goal of this research is to investigate the necessity of premarital education from the perspective of educators and to put forward studies and suggestions regarding the content, implementation and dissemination of these trainings.

Keywords: Family, Divorce, Educator, Marriage, Premarital Education.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Aile ve Evlilik	5
2.1.1. Evlilik Türleri	7
2.1.2. Evliliğin Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	9
2.1.3. Evlilik Doyumu.....	14
2.1.4. Evlilik Doyumunu Etkileyen Değişkenler.....	17
2.1.5. Evlilikte Eş Seçimi ve Eş Seçimi Kuramları	43
2.1.6. Türkiye’de Eş Seçimi Yaklaşımları.....	47
2.1.7. Evlilikte Problem Kaynakları.....	53
2.1.8. Aile Yaşam Döngüsü	54
2.1.9. Aile Yaşam Döngüsü Evreleri.....	55
2.2. Boşanma.....	59
2.2.1. Boşanma Nedenleri.....	60
2.2.2. Boşanmaların Artma Nedenleri	63
2.2.3. Boşanma Süreçleri	65

2.2.4. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri.....	68
2.2.5. Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	71
2.2.6. Türkiye’deki Boşanmaların ve Evliliklerin İstatistiksel Özellikleri.....	79
2.2.7. Türkiye’de Evlilik Birliğinin Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Boşanmaların Hukuki Süreci.....	85
2.3. Evlilik Öncesi Eğitim.....	90
2.3.1. Evlilik Öncesi Eğitimin Tarihsel Geçmişi.....	92
2.3.2. Evlilik Öncesi Eğitime Gereksinim.....	97
2.3.3. Evlilik Öncesi Eğitimin Hedefleri.....	100
2.3.4. Evlilik Öncesi Eğitim Konuları.....	103
2.3.5. Evlilik Öncesi Eğitimin Faydaları.....	111
2.3.6. Evlilik Öncesi Eğitim Uygulama ve Teşvikleri.....	115
2.3.7. Türkiye’de Evlilik Öncesi Eğitimin Tarihsel Geçmişi ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları.....	117
3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	121
3.1. Araştırmanın Modeli.....	121
3.2. Araştırmada Evren ve Örneklem.....	122
3.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	122
3.4. Verilerin Analizi.....	123
3.5. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler.....	124
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	127
4.1. Evlilik Öncesi Eğitim: Ailenin Temel Harcını Atmak.....	127
4.1.1. Eğiticilere Göre Evlilik Öncesi Eğitimin Tanımı.....	128
4.1.2. Katılımcılara Farkındalık Etkisi.....	135
4.1.3. Evlilikte Profesyonel Yardım Almaya Yatkınlık.....	141
4.2. Eğitimin İçeriği.....	146
4.2.1. Öncelikli Konuların Kitleye Göre Belirlenmesi.....	147
4.2.2. Eğiticilere Göre Öncelikli Konular.....	149
4.2.3. Çiftlerin İlgi Gösterdiği Konular.....	156
4.3. Eğitim ve Öğretim Teknikleri.....	161
4.3.1. İnteraktif Eğitim.....	161
4.3.2. Yöre ve Kültüre Göre Eğitim	165
4.3.3. Eğitim Yeri ve Katılımcı Sayısı	168

4.3.4. Eğitim Zamanı ve Süresi	174
4.4. Eğiticilerin Niteliği.....	179
4.4.1. Meslek Elemanı Olma	179
4.4.2. Sertifikalı Eğiticiler	183
4.4.3 Gönüllülük	186
4.5. Evlilik Öncesi Eğitimlerin Yaygınlaştırılması.....	187
4.5.1. Türkiye’de Evlilik Öncesi Eğitimin Tanınma Durumu.....	187
4.5.2. Yetişkin Bekar Bireylere Evlilik öncesi Eğitim.....	190
4.5.3. Yaygınlaştırma ve Teşvik Önerileri.....	194
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	204
6. KAYNAKÇA.....	210
7. EKLER	228
EK 1: Katılımcılara Yöneltilen Yarı Yapılandırılmış Soru Formu.....	228
EK 2: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi.....	229

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’de Boşanma.....	80
Şekil 2. 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’de Evlenme.....	81
Şekil 3. 2022 Yılında Boşanmış Kişilerin Evli Kaldıkları Süre.....	82
Şekil 4. Evlenme ve Boşanma Oranlarının karşılaştırılması 2012-2022	84
Şekil 5. Seçici Kodlamayla Oluşturulan Merkezi Temalar.....	127
Şekil 6. Evlilik Öncesi Eğitim: Ailenin Temel Harcını Atmak.....	128
Şekil 7. Eğitimin İçeriği	147
Şekil 8. Eğitim ve Öğretim Teknikleri	161
Şekil 9. Eğitimcilerin Niteliği.....	179
Şekil 10. Evlilik Öncesi Eğitimlerin Yaygınlaştırılması.....	187
Şekil 11. Evlilik öncesi eğitim için öneriler.....	204
Şekil 12. Yaygınlaştırma önerileri.....	207

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye’de Evliliklerin Kurulma Şekilleri.....	50
Tablo 2. Türkiye’de Eş Seçimi Yaklaşımı	51
Tablo 3. Türkiye’de Boşanma Sayısı ile Kaba Boşanma Hızı.....	79
Tablo 4. 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’de Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı.....	81
Tablo 5. Boşanmış Kişilerin Evli Kaldıkları Süre (2022 yılı).....	82
Tablo 6. Boşanmış Kişilerin Evli Kaldıkları Süre (2011).....	83
Tablo 7. Türkiye’de Evlenme ve Boşanma Sayı ve Oranları (2012-2022).....	84
Tablo 8. Evlilik Öncesi Eğitim Konuları	104
Tablo 9. Evlilik Öncesi Eğitim Programları İçeriğinde Bulunan veya Önerilen Konuların Yinelenme Sıklığı	110
Tablo 10. Açık Kodlamada Elde Edilen Kategoriler.....	123
Tablo 11. Kategorilerden Elde Edilen Temalar	123
Tablo 12. Katılımcılara Ait Bilgiler	124
Tablo 13. Eğiticilere Göre Evlilik Öncesi Eğitimlerde Öncelik Verilmesi Gereken Konuların Yinelenme Sıklığı.....	154
Tablo 14. Çiftlerin İlgi Gösterdiği Konuların Yinelenme Sıklığı.....	159

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Neden evlilik öncesi eğitim? Evlilik kararı bireylerin geleceğini etkileyen belki de en önemli karardır. Evlilikte sorunlar ortaya çıktıktan ve problemler karmaşık hale geldikten sonra sorunları çözmek zorlaşmaktadır. Ayrıca evlilik sonrası aşamada ortaya çıkabilecek sorunları çözenin toplumsal ve ekonomik maliyeti de oldukça ağırdır. Evlilik öncesi eğitim, proaktif yönüyle çiftlere farkındalık kazandırmayı, problemler oluşmadan engellenmesini veya azaltılmasını amaçlamaktadır. Problemler ortaya çıktıktan sonra yapılan çalışmalar için hem daha büyük maliyetler çıkmakta, tedavi edecek yeterli sayıda insan kaynağı bulunamamakta ve aile içindeki kişilerin bireysel olarak yaşadığı problemlerin bedeli de ağır olmaktadır.

Evlilik öncesi eğitimin tarihsel geçmişine baktığımızda, ilk aşamada ABD ve Avrupa ülkelerinde boşanma oranlarında görülen hızlı artış ve oluşan durumun toplumda rahatsızlık yaratması nedeniyle evlilik öncesi eğitim çalışmalarının gündeme geldiği görülmektedir. Ülkemizde bu oranda olmasa da boşanmaların sürekli artan bir ivmesinin bulunduğu, buna karşın evlenen çiftlerin sayısında azalma olduğu TÜİK verilerinde görülmektedir. ABD'nin birçok eyaletinde bu eğitimlerin yapılandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmış, yaygınlaştırılması için çeşitli teşvikler uygulanmıştır. Batılı ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede bu eğitimlere ilişkin düzenlemeler gündemdedir.

Boşanmaların en yüksek olduğu dönemin evliliklerin ilk beş yılı olduğunu (TÜİK, 2022 ve TÜİK, 2023) düşündüğümüzde, evlilik ve aile eğitimlerinin, aileyi koruyucu-önleyici özellikleri ile bireyleri daha evliliğin başlangıcında hatta başlamadan önce karşılıklı çıkarabilecek sorunlar hakkında bilgilendirmesi önem taşımaktadır. Evlilikle birlikte eşler birbirine uyum gösterme, yeni akraba ilişkilerine başlama, evlilik doyumuna ulaşma gibi süreçlerden geçmektedir. Bu aşamaların uyumlu şekilde olması evliliklerin niteliğini de yükseltmektedir. Evlilik sürecinde sorunlar ortaya çıkmadan risklerin azaltılması amacıyla, evlilik öncesinde çiftlere evlilik yaşamıyla ilgili bilgi ve becerilerin kazandırılmasının yaşam kalitesini artıracığı ve boşanma oranlarını düşüreceği birçok araştırmada belirtilmektedir (Stanley ve diğerleri, 2006, s. 117-126; Duncan, Childs ve Larson, 2010, s. 623-636).

Eş seçiminin iyi yapılması, gerçekçi beklentiler oluşturulması ve çiftler arasında sağlıklı bir iletişimin olması evlilik yaşam kalitesini de belirlemektedir. Eş seçme, nişanlılık, ailede iletişim becerisi, cinsel sağlık ve sorun çözme yöntemlerinin anlatılması, çiftlerin kendilerinin çözemeyecekleri sorunlar karşısında ise aile danışmanlarına yönlendirilmesi bireylerin evlilik doyumunu artırmakta ve aile bütünlüğünü güçlendirmektedir (Schumm, Silliman ve Bell, 2000). Bu araştırmanın amacı, çözülemeyecek kronik sorunlarda ve evlilikte çiftlerin mutsuzluğunun devam ettiği durumlarda, her şeye rağmen çiftlerin ayrılmalarını engellemek değildir. Bu eğitimler, bireyleri eş seçme konusunda bilgilendirmeyi ve evlilikte yaşanabilecek sorunlara karşı çözüm yollarını göstererek farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır.

Evlilik öncesi eğitimin tanımı genellikle işlev ve yararları belirtilerek yapılmaktadır. Clyde (2019, s. 6-8), bu eğitimlerin, sağlıklı evlilikler oluşturmak için temel ilke ve becerilerin uygulamalı olarak verildiği bir müfredatının olduğunu öne çıkarmakta, Deveci Şirin (2013, s. 69-70), önleyicilik yönünü ve bireylerin muhtemel sorunlarını önceden belirleyip, gerçek müdahalelerden önce dolaylı veya dolaysız verilen bir hizmet olduğu yönünü vurgulamakta,

Stanley (2001, s. 272) ve Şen (2009, s. 48) ise, evlilik öncesi eğitimlerin önlem alıcı ve önleyici çalışmalar olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitim evliliğe hazırlanan çiftler ve yetişkin bireyler için özel tasarlanmış müfredatı olan bir eğitim programı olarak tanımlanabilir. Günümüzde toplumun ve ailenin hızlı değişimiyle birlikte evlilik ve aile sorunlarının çözümü için yeni kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Modern toplumlarda çiftler, karşılaştıkları sorunların çözümü için genellikle, evlilik ve aile danışmanı olarak görev yapan Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolojik Danışman ve diğer aile uzmanları ile sağlık sektöründe bu konuda çalışan kişilere ve devletin görevlendirdiği kurumlara başvurmaktadır.

Neden nitel çalışma? Türkiye’de evlilik öncesi eğitime yönelik çok az sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Nitel araştırmalarda evrendeki bütün çeşitlilik, farklılık ve aykırılıkları kapsayacak genel bir betimleme yapılmaya çalışılır. Bu araştırmaların en önemli yanı keşfedici olmalarıdır. Nitel yöntemin temel kaynakları arasında ilk sırayı görüşme almaktadır. Görüşmelerde katılımcıların öznel bakış açılarına değer verilmekte, kişilerin duygu, değer ve algıları ortaya çıkarılmaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarını, aile eğiticiliği sertifikası almış, aktif olarak evlilik öncesi eğitim çalışmalarına katılan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda görevli eğiticiler oluşturmaktadır. Bu işin odağında bulunan eğiticilerin deneyimlerinin ve öznel görüşlerinin yadsınamaz önemi dikkate alınarak nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu araştırmada elde edilen sonuçların, politika belirleyenlere ve uygulayıcılara deneyim ve bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

Toplumların yükselişi için yasal düzenlemeler, toplumdaki hızlı değişimlerin hızına uygun şekilde olmalıdır. Çiftler arasında sorunlar ortaya çıktıktan sonra yapılan çalışmaların hem toplumsal maliyeti daha fazla olmakta, hem de aile bireyelerine dönük bedeli ağır olmaktadır. Evlilik öncesi aile ve evlilik eğitimi, evlilik öncesinde ağırlıklı olarak duygusal ve romantik duygularla düşünen bireyelerin akıl ve mantık çerçevesinde karar vermelerine yardımcı olma yönüyle öne çıkmaktadır.

Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için güncel gelişmelere uygun eğitim programlarının içeriği, eğiticilerin niteliği ve eğitimlerin toplumsal kabulü için yaygınlaştırılma yollarının ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu araştırmada, evlilik öncesi çift eğitiminin ABD ve diğer ülkelerdeki uygulanma durumu ve tarihçesine yer verilmiş, ayrıca ülkemizde bu eğitimlerin başlangıcından itibaren gelişimi ve mevcut durumu aşamalı olarak incelenmiş, ortaya çıkan bulgular ışığında yaygınlaştırılmasına dönük kapsamlı öneriler ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmaları görmek amacıyla, Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığının bu alandaki faaliyetleri aşamalı olarak belirtilmiştir.

Ülkemizde evlilik öncesi eğitime yönelik çok az sayıda bilimsel çalışma bulunması nedeniyle bu araştırmayla literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu araştırma ile elde edilecek bulguların; evlilik öncesi çiftlerin ve evlenmeyi düşünen yetişkinlerin bilgilendirilmelerine katkıda bulunacağı, evlilik öncesi eğitim hizmetlerinde önceliklerin belirlenmesine, eğitim içeriklerinin hazırlanmasına ve bu eğitimlerin yapılandırılması ve yaygınlaştırılması için çözüm önerileri ortaya konulmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Dünya üzerinde boşanma oranlarındaki artış, bu konuyu bireysel bir problem olmaktan çıkararak toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Evlilikte yaşanan sorunlara çözüm üretilmemesi, hem eşlerin ve hem de çocukların psikolojik ve beden sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bu soruna çeşitli çözüm

yolları getirilmekte olup, evlilik öncesi eğitim de çözüm yollarından birisi olarak öne çıkmaktadır.

Geçen yüzyıldan başlayarak, toplum içerisinde oluşan ekonomik, kültürel ve sosyal değişimler, aile kurumunda da önemli değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Boşanma oran ve sayıları sürekli artmış, parçalanmış aileler, tek ebeveynle büyüyen çocuklar sık görülen bir durum olmuştur. Bu nedenle evlilik öncesi dönemden başlayarak birçok aile, evlilik öncesi eğitime ihtiyaç duymaktadır.

Evlilikte ortaya çıkabilecek sorunların ve boşanmaların hem ekonomik hem de toplumsal maliyetinin büyük olması nedeniyle “evlilik öncesi eğitim” bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştır. Aile kurumuna olan ihtiyaç, özellikle gelişmiş ülkelerde, evlilikleri güçlendirmek için çalışmalar yapılmasını, yasal düzenlemeler yapılmasını gündeme getirmiştir.

Evlenecek çiftlerin karşılaşacakları sorunları en aza indirebilmeleri, gereksinim duyacakları bilgi ve beceriyi edinebilmeleri için evlilik öncesi eğitim önem taşımaktadır. Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için güncel gelişmelere uygun eğitim programlarının içeriği, eğiticilerin niteliği ve eğitimlerin toplumsal kabulü için yaygınlaştırılma yollarının ortaya konulması önem taşımaktadır.

Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının evlilik öncesi eğitime ilişkin müfredat ve eğitici yetiştirme çalışmaları ile evlenmek isteyen gençlere ve nikah sürecindeki çiftlere yönelik kapsamlı çalışmaları bulunmaktadır.

Bu araştırmanın temel problemi, evlilikte yaşanacak sorunların çözümü ve aile bütünlüğünün korunması için evlilik öncesi eğitimin gereklilik durumunu belirlemektir. Araştırmanın alt problemleri ise, aktif olarak bu eğitimlerde görev alan eğitici-meslek elemanlarının bakış açısıyla eğitimlerin içeriği, işleniş şekli ve yaygınlaşması için çözüm yollarının ortaya konulmasıdır.

Türkiye’de evlilik öncesi eğitime yönelik az sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Evlilik öncesi eğitime ilişkin bilimsel çalışmalarda genellikle bu eğitimlerin içeriğine ve faydalarına değinilmesine karşın eğitimi verecek eğiticilerin niteliklerine, eğitimlerin uygulanma şekline ve yaygınlaştırma konularına oldukça az yer verilmiştir. Bu nedenle, güncel gelişmelere uygun eğitim programlarının içeriği, eğiticilerin niteliği, uygulanma şekli ve eğitimlerin toplumsal kabulü için yaygınlaştırılma yollarının ortaya konulması önem taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, evlilik öncesi eğiticilerin bakış açısıyla evlilik öncesi eğitimin gerekliliğini araştırmak, bu eğitimlerin içeriği ve uygulanmasına yönelik bulgu ve öneriler ortaya koymak ve bu eğitimleri yaygınlaştırmak için öneriler sunmaktır.

Evlilikte yaşanan sorunlara çözüm üretilmemesi, hem eşlerin ve hem de çocukların psikolojik ve beden sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle evlilik öncesi dönemden başlayarak aile eğitimine birçok aile tarafından ihtiyaç duyulmaktadır. Evlenecek çiftlerin karşılaşacakları sorunları en aza indirebilmeleri, gereksinim duyacakları bilgi ve beceriyi edinebilmeleri için evlilik öncesi aile eğitimi önem taşımaktadır. Evlilik öncesi aile eğitimi programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla ortaya çıkacak sağlıklı ailelerle, aynı zamanda sağlıklı ve güçlü bir toplumun temellerinin oluşması hususu öne çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, evlilik öncesi aile eğitimcilerinin görüş ve deneyimlerine göre, evlilik öncesi eğitimle ilgili aşağıda belirtilen 3 temel soruya yanıt aramaktır:

Birincisi, aile bütünlüğünün korunması ve evlilik uyumu için evlilik öncesi eğitim gerekli midir?

İkincisi, evlilik öncesi eğitimlerin içerik ve uygulanması nasıl olmalıdır?

Üçüncüsü, bu eğitimleri yaygınlaştırmak için neler yapılabilir?

Bu araştırmayla elde edilecek bulguların; evlilik öncesi çiftlerin bilgilendirilmelerine katkıda bulunacağı, evlilik öncesi eğitim hizmetlerinde önceliklerin belirlenmesine, eğitim içeriklerinin hazırlanmasına ve bu eğitimlerin yapılandırılması ve yaygınlaştırılması için çözüm önerileri ortaya konulmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aileyi bir bütün olarak değerlendiren bakış açısıyla koruyucu ve güçlendirici politikaların oluşturulması gerekli olup, bu şekilde ailelerin yaşam kalitesi ve dolayısıyla toplumun sağlıklı bireylerden oluşumu olumlu etkilenecektir (Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban, 2009). Evlilik sonrası aşamada ortaya çıkabilecek sorunları çözmenin toplumsal ve ekonomik maliyeti de oldukça ağırdır. Türkiye’de geleneksel söz, nişan, düğün gibi ritüeller yaygın şekilde uygulanmakla birlikte, nikah sürecindeki çiftler için evlilik öncesi eğitimlerin alınması konusunda bir alışkanlık oluşması gereksinimi görülmektedir (TAYA, 2021).

Diğer taraftan, internette YÖK Tez Merkezine “evlilik öncesi eğitim”, “evlilik öncesi çift eğitimi” ve “evlilik eğitimi” sözcükleriyle tarama yaptığımızda -27.11.2023 itibarıyla- yalnızca 3 adet tez karşımıza çıkmakta olup, bu alanda bilimsel çalışmalar yapılması gereksinimi de görülmektedir.

Bu araştırmada, eğitimcilerin bakış açısıyla bu eğitimlerin içeriği, uygulaması, eğitimcilerin niteliği ve eğitimlerin yaygınlaştırılmasına yönelik bulgu ve öneriler ortaya konulmuştur. Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı ve yaygınlaşması için güncel gelişmelere uygun çalışmalar yapılması gereksinimi görülmektedir. Araştırma sonunda elde edilen bulguların hem bundan sonraki çalışmalara öncülük ederek literatüre katkı sunacağı, hem de politika yapıcılara ve uygulayıcılara yol göstereceği değerlendirilmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda çalışan ve evlilik öncesi eğitimlerde aktif olarak çalışan eğitimcilerin görüşlerine odaklanmaktadır. Eğitimcilerin deneyimlerini, bakış açılarını ve görüşlerini anlamak için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma, Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Konya illerinde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde evlilik öncesi eğitimlerde görev yapan eğitici-meslek elemanları ve onların görüşleriyle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile ve Evlilik

Aile denildiğinde ilk akla gelen kavramların başında evlilik gelmektedir. Tüm toplumların sosyal hayatında büyük önem taşıyan evlilik, aile birliğinin kurulmasının en önemli adımıdır. Evlilik, evrensel bir kurum niteliği taşımakla birlikte, toplumların ihtiyaçları ile gelenek ve kültürlerine göre farklı tarzlarda gerçekleşebilmektedir. Toplumların temelini aile oluşturmakta, ailenin temelinde ise evlilik kurumu bulunmaktadır. Evliliğin sevgi, saygı kuralları çerçevesinde oluşturulması sağlıklı aile oluşumunu sağladığı gibi, sağlıklı ailelerde sağlıklı toplumları oluşturmaktadır. Toplumların gelişmesi ve mutluluğu, evlilik ve aile kurumuyla yakından ilişkilidir. Tolstoy, “Anna Karenina” isimli romanında konuyu şu cümleyle özetlemiştir: "Bütün mutlu aileler birbirine benzer, her mutsuz ailenin ise kendisine özgü bir mutsuzluğu vardır."

Ülkemizde boşanma sayı ve oranlarındaki yükselmeye rağmen evlilik ve aile ile ilgili yapılan araştırma ve çalışmalar oldukça azdır. Bu nedenle literatüre zenginlik katacak ve çözüme yönelik uygulamaları arttıracak çalışmalar çok değerlidir. Aile konusunda yapılan araştırmalar genellikle bir sorun bağlamında yapılmaktadır. Bu durum yalnızca Türkiye’de değil, ABD ve Avrupa ülkelerinde de bu şekildedir. Bu çalışmalarda toplumsal sorunları çözmek için bilimin bir araç olabileceği öngörüsüyle hareket edilmektedir. Sorunların çözümü için yapılan bu çalışmalarda, aynı zamanda bilimsel gelişmeye katkı verilmesi önem taşımaktadır.

Ailenin kuruluşu evlilikle gerçekleşir. Evlenme olgusu insanların en temel davranışlarından birisidir. Giddens (2000) evliliği, iki kişi arasındaki toplumca onaylanan ve kabul edilen cinsel birliktelik olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamada toplum onayı ve cinsellik olguları öne çıkmaktadır. Haviland (2002, s. 272) ise çiftleşmenin biyolojik yönünün, evliliğin ise kültürel boyutunun olduğunu ifade ederek farklılığı vurgulamaktadır. Bu formülasyona göre, hayvanlar içgüdülerine göre, insanlar ise kültür, gelenek ve kurumlarına göre davranış gösterirler. Özügürlü’ya (1990) göre evlilik, karşılıklı bir dayanışma, toplumun onayını alarak gerçekleşen bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamaların kaldırılarak, cinsel birlikteliğe izin veren bir kaynaşma olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde birbirinden farklı gereksinim ve isteklere sahip iki bireyin birlikte yaşam kurmak, çocuk sahibi olmak ve yetiştirmek gibi hedeflerle kurdukları bir ilişkiler sistemi olarak belirtilmektedir.

Evliliğin aile kavramına kıyasla daha belirgin bir tanımlama içerdiği görülmektedir. Aile bir grup ve sistem olarak değerlendirilirken, evlilik karşı cinsten iki kişinin birlikteliği olarak görülmektedir. Güleç (2012, s. 63)’e göre, evlilik toplum adına devletin de üzerinde yetkisinin ve kontrolünün bulunduğu erkek ve kadın arasındaki sözleşmedir. Aile kurumunun oluşturulmasında en temel adımın atılması evlilikle olur. Kottak (2001) evlilikte erkek ve kadın arasındaki ilişkinin toplum tarafından onaylanması yönünü öne çıkarır. Gökçe (1990)’ye göre, evlilik kurumu, temel olarak kadın ve erkek arasındaki ilişkinin toplum tarafından onanması

olduğu gibi aileyi meydana getiren toplumsal ilişkileri belirli kurallara bağlayan bir sözleşmedir. Marshall (1999)'a göre geleneksel bağlamda evlilik, iki yetişkin bireyden oluşan kadın ve erkeğin arasında yasal geçerliliği olan ve belirli hakları ve yükümlülükleri getiren bir ilişki olarak kabul edilmektedir.

Evlilik kurumu, toplumların oluşumundaki ana unsur olması niteliği nedeniyle evrensel olarak görülmekle birlikte, tarih boyunca evlilik ilişkileri nitelik ve içerik yönünden farklılıklar göstermektedir (Yavuzer, 2011). Evlilik, tüm toplumlarda görülen evrensel bir kurum özelliği taşımakla beraber, farklı kültürel normlarla nitelendirilmekte ve bu normlara göre evlilikler oluşturulmaktadır. Kültürel değerler etkisiyle; evlilik yaşı, evliliğin yapılma şekli, ev düzeninin oluşturulması, eşlerin birbirlerine karşı davranışları ve boşanma koşulları gibi evlilik değerleri değişebilmektedir (Tolon, 1975).

Evliliklerin kurulması, toplumsal yaşamın bir gereği olarak görülmekte ve kişilerin gelecek yaşamlarını yalnız sürdürmemek amacıyla bu doğal beraberlik kararı alınmaktadır. Evlilik kararının alınmasında yalnızlık ihtiyacının giderilmesiyle birlikte bireylerin kendilerine daha iyi bir gelecek hazırlamak, çocuk sahibi olmak ve cinsel ihtiyaçları karşılamakta önemli faktörler arasındadır. Evliliklerin oluşumunda farklı nedenler olsa da günümüze kadar değişiklikler göstererek önemini ve değerini korumaktadır (Doğan, 2010).

Aile sözcüğü Arapça kökenli olup, Türk Dil Kurumu sözcüğünde çok anlamlı olarak belirtilmiştir. TDK'nın güncel Türkçe sözlüğüne göre aile şu anlamları taşımaktadır: 1) Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik 2) Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü 3) Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü 4) Eş, karı 5) Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü 6) Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya.

Özgüven (2001); evliliğin günümüze kadar toplum düzenini, gelenek ve kültürün sürekliliğini, yeni nesillerin bakım ve eğitimini sağlayan bir kurum olduğunu, devlet ve dini kurumlar tarafından da desteklenerek önemini korumaya devam ettiğini ifade ederek evlilik ve aile kurumunun yedi temel işlevini belirtir. Bunlar; üremek, ekonomik gereksinimleri karşılamak, çocukların eğitimini planlama, statü sağlamak, din eğitimi vermek, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak, boş zaman etkinliklerinde bulunmak, cinsel doyum sağlamak ve aile üyelerinin birbirlerini korumaları gibi tüm toplumlarda benzerlik içeren işlevler olarak sıralanmıştır. Çelik ve Yazgan İnanç (2009)' a göre, toplumun temel birimi olan aile, evlilik ilişkisi ile başlayan bir sistemdir ve toplumun sosyal, ahlaki ve kültürel sürekliliğinin sağlanması bakımından önemlidir.

Cutler ve Radford (1999) değişikliklere adapte olabilen, aralarındaki açık iletişimle ilişkilerin güçlü olduğu aile sisteminin sağlıklı bir aile yapısını gösterdiğini ifade ederek, aile üyelerinin bu şekilde özgüven ve sorumluluk alarak geleceğe iyimser baktıklarını ve aile ile bireyleri arasında sağlıklı bir denge oluştuğunu belirtmektedir.

Aile kavramının tek bir tanımı yoktur. Günümüzde aile genellikle anne, baba ve çocukların oluşturduğu bir birim olarak tanımlanır. Ancak bu tanım evrensel anlamdaki aileyi

değil, çekirdek aileyi tanımlamaktadır. Çekirdek aile kavramının geçmişi oldukça yeni olup, ilk olarak Antropolog Robert Murdock tarafından 1949 yılında ifade edildiği görülmektedir. Murdock yaptığı çalışmalar sonucunda 250 toplumdan derlediği verilerle, ailenin evrensel bir kurum olduğunu, tüm toplumlarda ailenin cinsel, ekonomik, üreme ve yetiştirme olmak üzere dört işlevinin olduğu sonucuna varmıştır (Mayer, 1981, akt. Canatan, 2018, s. 59-60). Genel kapsamlı tanımıyla aile biyolojik ilişkiler sonucunda insan ırkının devam etmesini sağlayan, toplumsallaşma durumunun ilk ortaya çıktığı ortam olan, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallar içerisinde yaşandığı, toplumda oluşturulmuş ekonomik ve manevi zenginlikleri kuşaklar arasında aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal ve toplumsal ve benzeri özelliklere sahip olan toplumsal bir kurumdur (Sayın, 1990). Evliliklerle bir taraftan soyun devamı sağlanırken diğer taraftan aile ve akrabalık ilişkileriyle daha geniş bir toplumsal organizasyon ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapıyı anlamak, aileyi analiz etmekle sağlanabilir. Yukarıdaki verileri değerlendirdiğimizde evlilik kurumunun genel olarak üç nedenle oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi olan biyolojik neden, çiftlerin çocuk edinme ve soylarını devam ettirme, karşı cins ile ilişki kurma ve beraber yaşama arzusudur. İkincisi psikolojik nedendir. Aile oluşturarak kazanılan güven ve prestij, karşı cinsi sevme ve sevilmedir. Üçüncüsü, din ve geleneklerce ortaya konulan değerlere uyma, toplumun beklentilerine uygun olarak yaşama ve bunların getirdiği prestiji edinmeyi içeren sosyal nedendir.

Türkiye’de geniş aile yapısının hızla azaldığı, çekirdek aile yapısının ise yaygın aile yapısı haline geldiği, bunlarla birlikte tek ebeveynli ve tek kişilik aile yapısının artış süreci içerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarına göre 2006 yılında Türkiye’de çekirdek aile oranının % 72,5, 2011 yılında % 67, 2016 yılında 69,3 olduğu anlaşılmıştır. Aynı araştırmaya göre 2006 yılında Türkiye’de geniş aile oranının % 14,5, 2011 yılında % 13,5, 2016 yılında % 10,8 olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırmada tek ebeveynli ve tek kişilik aile oranının 2006 yılında % 13, 2011 yılında % 19,5, 2016 yılında % 19,9 olduğu görülmektedir. Bu durum Ülkemizde yaygın ve oturmuş aile yapısının çekirdek aile olduğunu gösterdiği gibi geniş aile yapısının da sürekli çözüldüğünü göstermektedir. Tek ebeveynli ve tek kişilik aileler gibi dağılmış aile yapısının büyük yükseliş gösterdiği ve her beş aileden birinin bu aile tipini oluşturduğu görülmektedir. Bu araştırma Türkiye’de aile yapısındaki değişimi açık şekilde göstermektedir (Koç, 2019).

Evlilik bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Sağlıklı evlilikler bireylere sosyal, psikolojik ve ekonomik yarar sağlayarak daha kaliteli bir yaşam sunmaktadır. Evlilikte doğru eş bulmak kadar evlilikten beklentilerde önem taşımaktadır. Endüstrileşme olgusuyla birlikte tüm dünyada evlilik yapısı değişmiş olup, evlilikte doyum ve uyum sağlayarak bireylerin daha kaliteli hayat yaşamalarını sağlamak için evliliğin yapısının anlaşılması ve evlilik doyumunu etkileyen faktörlerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.1.1. Evlilik Türleri

Erkek ve kadın evlendiği zaman birbirlerine akraba olur ve bu şekilde geniş bir akrabalık içerisinde yer alırlar. Anne ve babalar, kardeşler ve diğer akrabalıklar evliliğin birer parçası haline gelirler. Bu yönüyle evlilik yalnızca iki kişinin arasında oluşan bir kurumsal yapı olmayıp, çok daha geniş bir sosyal grubun içerisinde yer almayı sağlar. Toplumları tanımak için

ailenin en önemli referans kaynağı olmasının nedeni, toplumun sosyal hayatına ilişkin birçok değer ve normun üretildiği merkez olmasıdır.

Evlilik çeşitlerini beş ayrı grupta sınıflandırabiliriz. Evliliklerin ilk sınıflandırması eşin seçildiği grup yönünden, ikincisi eş sayısına, üçüncüsü oturlan yere göre, dördüncüsü otorite ilişkilerine göre, beşincisi soy ve şecere ilişkilerine göre yapılmaktadır (Lundberg, 1970; akt. Bağlı ve Sever, 2005, s. 3-5; Yıldırım, 2018, s. 67-70).

- 1- **Eşin Seçildiği Gruba Göre Yapılan Evlilik:** Evliğin grup esası yönünden sınıflandırılması ikiye ayrılmaktadır. Çevrenin ölçü alınarak yapılan sınıflandırma, kişinin içinde bulunduğu grup içinde evlenmesi veya grup dışından biriyle evlenmesidir.
  - Grup dışı evlenme (ekzogami): Kişinin kendi grubu dışında yaptığı evliliğe denir. Evlenecek kişinin eşi kendi kapalı grubundan değil, farklı bir gruptan seçilmektedir. Grup, dinsel, ırksal kimlik, dinsel, sosyal tabaka, sınıf, köy, kent vb. bağlamlarda olabilir. Modernleşmeyle birlikte gelen kentleşme süreci, sosyal mobilizasyon, farklı toplum kesimleri arasındaki etkileşim durumları farklı gruplarla evliliği öne çıkarmış, küreselleşme sürecinde toplumların yaşadıkları hareketlilik ve göçler, kültürler arası etkileşimle grup dışı evlenmeleri artırmıştır (Yıldırım, 2018, s.67). Grup dışı evlenmede amaç toplumun farklı grupları arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve söz konusu gruplar arasındaki çatışmaları azaltmaktır.
  - Grup içi evlenme (endogami): Kişinin kendi grubu içinde yaptığı evliliktir. Kişinin kendi toplumsal sınıf, aşiret, din, ırk, mezhep, millet vb. gruplarından biriyle yapılan evliliğe endogami denir. Özellikle geleneksel toplumlarda grup içi evlilikler yaygındır. Bu tür toplumlarda sosyal mobilizasyon seviyesi düşük ve akrabalık ilişkileri güçlüdür. Geleneksel toplumlarda bu tür evliliklerin oluşturulmasında amaç, grup içerisinde birliğin korunması, aileler arası bağların güçlendirilmesi ve sahip olunan servetin parçalanmamasıdır. Evlenme yoluyla iki aile arasındaki bağlar güçlendirilerek aile ekonomisinin üretim kapasitesine yeni bir güç katıldığı değerlendirilir. Grup içi evlenme yoluyla, grubun prestijinin, düzeninin statüsünün korunduğu düşünülür. Hindistan’da uygulanan kast sistemi grup içi evlenmeye gösterilebilecek en önemli örneklerden birisidir.

Altuntek (2001)’ e göre grup içi veya grup dışı evlilik bağlamında Türk toplumuna yönelik olarak genelleştirilebilecek şekilde bir durum bulunmamaktadır.

- 2- **Oturlan Yere Göre Evlilik:** İkamet biçimine göre, evlilik sonrası evli çiftlerin kadının ve erkeğin ailesine yakın ya da birlikte olmasına göre yapılan ayırmadır. Patrilokal, matrilokal ve neolokal evlilikler olarak üçe ayrılmaktadır. Kadının erkeğin evinde oturması Patrilokal evlilik anlamına gelmektedir. Matrilokal evlilik ise erkeğin kadının ailesinin evinde oturması durumudur. Ülkemizde “iç güveyliği” denilen evlilik türüne matrilokal denir. Kadın ve erkeğin kendilerine ayrı ev açması ve aileleriyle birlikte yaşamamaları ise neolokal evlilik türüdür.

- 3- **Eş Sayısına Göre Evlilik:** Evlilik sınıflamasının bu yöntemi eş sayısına göredir.

Kişinin evlenirken seçtiği eş sayısına göre monogami ve poligami evlilik olarak ikiye ayrılır.

- Poligami (çok eş evliliği): Erkeklerin veya kadınların birden fazla eşe sahip olmasıdır. Çok eşli evlilikler iki türe ayrılmaktadır. Kadının birden fazla kocayla evlenmesi Poliandri (çokkocalılık), erkeğin birden çok kadınla evlenmesi ise Polijini (çokkarlılık) evliliğidir.
- Monogami (tek eş evliliği): Endüstriyel toplumlarda en yaygın evlilik şekli olan tek eşle yapılan evlilik türüdür. Modern toplumların hukuk düzeninde çok evlilik yasaklanarak tek eşle evlilik kuralı bir norm haline gelmiştir. Tek eşle evlilik, hem çiftler arasında, hem de ebeveyn-çocuk arası ilişkilerin düzenli olmasını sağlar. İslam, eş sayısı konusundaki tutumunu tek eşlilikten yana koymuştur (Akyüz, 2015). İslamın kutsal kitabı Kur'an Kerim'de idealize edilen evlilik monogamidir (Vergin, 1990, s. 309-319).
- 4- **Otorite İlişkilerine Göre Evlilik:** Akrabalık ilişkisine göre ailenin, baba soylu aile, ana soylu aile ve hem ana hem baba soylu aile olarak sınıflandırılmasıdır. Toplumların büyük bölümünde erkeğin kadına göre daha üstün olduğuna yönelik anlayış vardır. Evliliklerde kocanın daha üstün görülmesine ataerkil (patriyarki) denilir. Matriyarki evliliklerde ise kadının üstünlüğü ve otoritesi kabul edilir. Toplumların çoğundaki evliliklerde erkeğin otoritesi ve üstünlüğü anlayışı yaygındır (Özkalp, 201, s. 135-136).
- 5- **Soy ve Şecere İlişkilerine Göre Evlilik:** Mirasın bölüşümüyle ilgili olarak soy ilişkileri önemli rol oynar. Patriliniyal sistemde, baba soyunun üstünlüğüne göre miras paylaşımı yapılmaktadır. Matriliniyal sistemde ise ana soyunun üstünlüğüne göre miras bölüşümü söz konusudur. Bilateral sistemde her iki eşte mirastan eşit paylaşım almaktadır.

2.1.2. Evliliğin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

2.1.2.1. Olumlu Yönleri

Evli çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek olması, sorun çözme yeteneklerinin olması ve psikolojik yönden kendilerini iyi hissetmeleri yaşam kalitelerini yükseltecek önemli faktörler arasındadır.

Ailenin fiziksel ve ruhsal sağlığını besleyen en önemli faktör, temelindeki sağlıklı evlilik ilişkisidir. Sağlıklı aileler fonksiyonlarını uygun tarzda yerine getirirler. Aile içindeki bireyler aile içi iletişimden memnundur ve psikolojik yönden sağlıklıdır. Çok az çatışma vardır ve değişikliklere çok kolay uyum sağlayarak stresli durumlarla kolay mücadele edebilirler. Sağlıklı aileler de yetişkinler kendi özelliklerini korurlar. Kendileri ile barışık, gerçekçi, üretken yönleri vardır ve başarılarından memnundurlar (Nazlı, 2001).

Evlilik toplum sağlığı yönünden önemli bir sosyal kurumdur. Düzenli evliliklerde kalp rahatsızlıklarına yakalanma riskinin daha az olduğu, boşanmalar kadınları kalp hastalıkları yönünden daha fazla etkilerken, erkeklerin daha farklı hastalıklardan etkilenme riskinin büyük olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. (Hayward ve Zhang, 2006, s. 639-655).

Özgüven (2001) evlilik ve aile kurumuna ilişkin olarak yedi temel işlevi öne çıkarır. Bunlar, çocuk yapmak, çocukların eğitimini planlama, ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, din eğitimi sağlamak, aile üyelerinin birbirlerine destek olmaları, boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek, cinsel doyum sağlamak, birbirlerine karşı sevgi ortamı oluşturmak gibi genellikle tüm toplumlarda benzer olan işlevlerdir. Evlilikte kadın ve erkeğin, sosyal, psikolojik ve biyolojik ihtiyaç ve güdülerinin doyurulması evliliğin amaçları arasında yer almaktadır.

Evli insanların daha sağlıklı oldukları ve yaşam uzunluğu beklentisinin daha fazla olduğu yapılan araştırmalarda belirtilmektedir. Evlilik içerisinde yaşanan sosyal destek daha güvenli bir yaşamı getirir. Sosyal desteğin olduğu düzenli evliliklerde, gelecekte sağlıklı hayat beklentisi üç şekilde yükselir: Gelecekte sağlık problemleri yaşandığında hayatta kalma olasılığının büyük olduğuna inanarak, uzun ömürlü bir yaşamı getirecek davranış ve uygulamaları teşvik ederek ve mevcut sağlık durumunu iyileştirerek. Ailedeki sosyal destek olgusuyla sağlık arasında doğrudan ve dolaylı olarak ilişki vardır. Gelecekte yaşanabilecek sağlık sorunlarının aşılmasında ve uzun ömür beklentisinde sosyal destek olgusunun varlığı büyük önem taşımaktadır (Ross, Mirowsky, 2002).

Evli çiftlerin, psikolojik ve fiziksel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu, evliliğin kişilerin hayatına olumlu anlamlar katarak sosyal hayatta daha fazla rol üstlenmelerini sağladığı çeşitli araştırmalarla belirlenmiştir (Hawkins ve Booth, 2005). Sağlıklı evliliklerde çiftlerin psikolojik problemlerini daha kolay çözebildikleri, bunun da evlilikte eşin sürekli sosyal ve duygusal desteğinden kaynaklandığı görülmüştür. Evli bireyler tıbbi bakım ihtiyaçlarını ve evlerini daha güvenli komşulukların olduğu konutlarda karşılayabilir (Waite ve Gallagher, 2000).

Evlilik bireylerin duygusal ihtiyaçlarını karşılayan, çiftlerin mutluluğunu sağlayan ve kişiliklerinin gelişmesinde çok önemli rolü olan bir sosyal kurumdur. Evlilik bireylerin yaşamında önemli bir etkiye sahip olup, yaşam doyumu, iletişim, cinsel doyum, çatışma yönetimi ve evlilik doyumu gibi unsurlar fonksiyonel aileye etkide bulunan önemli etkenlerdir (Çelik ve Yazgan İnanç, 2009).

Yapılan araştırmalarda, gelir düzeyi yönünden yapılan karşılaştırmada, evlenen kişilerin gelir düzeylerinin evli olmayanlara göre daha yüksek olduğu, daha sık ve daha düzenli cinsel yaşamlarının olduğu görülmüştür. Ayrıca evli çiftlerin çocuklarının evli olmayanların çocuklarına göre fiziksel ve ruhsal yönden daha iyi durumda buldukları, eğitim ve kariyer yönünden daha olumlu bir konumda oldukları belirtilmektedir (Noller ve Feeney, 2002; Akt. Şen, 2015).

Evlilik kurumunda anne babanın çocuklarının yetişmesi sürecinde işbirliği içerisinde bulunması, birbirlerine sevgi ve aşk ilişkisiyle bağlı olmaları durumunda güçlü bir birliktelik ortaya çıkmakta ve oluşan durum yetiştirdikleri çocukların yetişkinlikteki hayatına kadar yansımaktadır. Sağlıklı ailenin üyeleri ailedeki iletişimden mutlu olmakta ve psikolojik olarak sağlıklıdır (Satır, 2001). Glen (1990), evlilik kurumunun kişinin fiziksel sağlık ve sosyal yönünü etkilediğini, ailenin sosyo ekonomik statüsü üzerinde etkisi bulunduğunu ifade eder. Ayrıca, sağlıklı evliliğin yaşam döngüsü, iş tatmini ve aile üyelerinin eğitimi konusunda büyük

etkisinin olduğunu, iyi evliliğin çiftlerin sosyal hayatındaki mutluluğuna da neden olduğunu belirtir.

Coyne ve Delongis (1986), mutlu evliliği olan kişilerin psikolojik ve sosyal avantajlarının evli olmayanlara göre daha fazla olduğunu, evlilik kalitesinin kişilerin iyi oluşlarını da etkilediğini belirterek, kişilere sosyal destek verilmesinin stresin zararlı etkilerinden koruyacağını, refah seviyesini artıracığını, sorunlar karşısında önleyici ve tedavi edici bir müdahale yerine geçeceğini ifade eder. Waite ve Gallagher (2000), Mutlu evliliklerin bireylere düzenli bir hayatı getirmesi nedeniyle fiziksel sağlığın daha iyi korunduğunu belirtir.

Cutler ve Radford (1999), sağlıklı aile sisteminde ailenin değişime kolayca uyum sağlayabildiğini, aile üyeleri arasında açık iletişim kurulduğunu, ailenin gerektiği durumlarda sorumluluk üstlendiğini, ebeveynlerin ve çocukların özgüvenli olduğunu, çocukların geleceği ve güvenliğinin düşünüldüğünü ve geleceğe iyimser bakıldığını belirtir. Sağlıklı ailede üyelerin söz haklarının olduğu ve saygı duyulduğu bir ortamın oluştuğu, aile bireylerinin sosyal açıdan birbirlerini desteklediği görülmektedir.

Evlilikte çift arasında uyum sağlanması ve mutluluğun elde edilebilmesi için iletişim, yakın akrabalarla ilişkiler, evle ilgili faaliyetlerin yürütülme şekli, değer ve amaçlar, karar verme, aile gelirin idaresi, serbest zamanların değerlendirilmesi gibi konularda eşlerin görüş ve çabalarını birleştirmeleri önem taşımaktadır (Şener, 2002).

Kalıcı ve sağlıklı evliliklerde öne çıkan bir durum, çiftlerin birbirlerine yönelik sevgi ve inançlarının yanında, birbirlerinin kişisel amaçlarına karşılıklı destek sağlamalarıdır. Kişi, kendisinin kişisel amaçları ve başarıları konusunda eşi tarafından destek gördüğünü hissettiği zaman mutluluk duymakta ve ailenin geleceğine yansımaktadır. Çiftlerin, aile için ev satın almak, çocuk sahibi olmak gibi hedefler doğrultusunda beraber çalışmalarının evlilik doyumlarını arttırdığı da görülmektedir (Huggins, 2002).

Stack ve Eshleman 'a (1998) göre, evlilikle mutlu olmak arasında doğrudan bir ilişki vardır. Evlilik hem kadının hem de erkeğin mutluluğunu olumlu yönde etkiler. Evliliğin mutluluğu etkilemesinde, finansal tatminin sağlanması ve sağlığın iyi yönde etkilenmesi gibi iki durum etkilidir. Evliliğin finansal yönden ekonomik koruma sağlaması, aynı haneyi paylaşan iki ayrı gelirin birleşimiyle olur. Bu şekilde bireyler evlenmeden önce yaşadıklarından daha yüksek bir standarda sahip olabilir, yoksullaşma riskini düşürür ve daha iyi bir ruh sağlığına katkıda bulunur. Diğer taraftan evlilik fiziksel sağlığın korunmasında etkili rol oynar. Evli bireylerin hastalık durumunda erken teşhis, tedavinin teşviki, içki ve sigara gibi alışkanlıklardan uzaklaşmaya teşvik etmeleri, eşlerin birbirlerini sağlıklı diyet konusunda teşvik etmeleri gibi davranışlar sağlıklı evlilikler içerisinde yaşanır. Evli kişilerin, daha yüksek derecede duygusal destek almaları sonucunda, depresyon ve akıl hastalığı biçimlerinin azalması söz konusudur.

Sonuç olarak, sağlıklı evliliklerin çiftlerin yaşam kalitelerini arttırdığı yapılan araştırmalarda görülmektedir. Evlilik kurumu bireylere; sosyal, ekonomik ve psikolojik kazanımlar getirerek daha sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sağlamaktadır. Çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek olması ve evlilik ilişkilerinin geliştirilmesi hem kendilerini hem de

çocuklarını ruh sağlığı yönünden olumlu etkilemekte, çiftler daha mutlu bir hayata sağlıklı bir evlilikle daha kolay ulaşabilmektedir.

2.1.2.2. Olumsuz Yönleri

Evlilikte karşılaşılan çatışmaların eş ve çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarıyla ilgili derin ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sözkonusu aile huzursuzluklarının aile sağlığını etkilediği, zihinsel ve fiziksel yönden kişilere zarar verdiği araştırmalarla ortaya çıkmıştır.

Evlilikte yaşanan çatışmanın kanser, kalp rahatsızlıkları ve kronik ağrılarla ilişkili olduğu, bağışıklık sistemi, endokrin ve kardiyovasküler işleyişi olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Evlilik çatışması sonucunda ortaya çıkan depresif belirtilerin başında yeme bozuklukları, alkolikliğe yönelme ve ev dışı içme alışkanlığı gelmektedir (Fincham, 2003). Çatışma yaşanan evliliklerde, çocuklara yönelik ebeveynlik görevinin yeterli şekilde yerine getirilmediği, ebeveyn-çocuk çatışması, çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Çatışmanın yaşandığı ilişkilerde, çiftlerin olumsuz ifadelerinin normal çiftlere oranla daha fazla olduğu, aynı şekilde kendilerine yönelik olumsuz davranışlara karşı aynı şekilde olumsuz şekilde karşılık verdiği belirlenmiştir (Grych ve Fincham, 2001).

Yapılan araştırmalarda evlilik çatışmasına neden olan aile dışı etkenlerin de olduğu, günlük yaşam içerisinde yaşanan stresli olayların çiftlerin evlilik içi ilişkilerinde de etkili olduğu, işyerindeki problemlerin ve hayatın diğer alanlarındaki stresin evlilik çatışmasında etkili olduğu anlaşılmıştır (Fincham, 2003).

Evlilikte yaşanan çatışmanın çocukların okul hayatını da etkilediği araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Çocuğun aile içindeki çatışmanın tarafı olması, psikolojisini, okul uyumunu ve başarısını da olumsuz etkilemektedir (Lopez, 1991). Çocuğun kişisel uyumu ve okul başarısı ebeveyn-öğrenci ilişkisinden doğrudan etkilenir. Çocukluk dönemini sevgi ve güven ortamından uzakta, huzursuz bir şekilde geçiren çocukların gelişimlerinin bozulması, kaygı ve tedirginlik yaşaması buna neden olmaktadır.

Mutsuz evliliklerde bireyler eşlerinden yeterince destek alamazlar. Uzun süren mutsuz evlilikler, evliliğin sağlayacağı potansiyel faydaları sağlayamaz ve bireylerin mutsuzluk ve daha düşük iyi oluş durumunda olmalarını getirir. Bu tür evliliklerde yaşanan stres düzeyine göre psikolojik sıkıntılar oluşur. Mutsuz evliliklerin uzun sürmesi bireylerin hastalık oranını artırmaktadır. Diğer taraftan mutsuz evliliklerin ailedeki çocuklar üzerindeki olumsuz etki düzeyi aile içindeki çatışmanın seviyesine göre değişmektedir. Aile içinde yaşanan huzursuzluk, çocukların benlik duygusunda azalma, davranışsal uyum sorunları getirmektedir (Hawkins ve Booth, 2005).

Hawkins ve Booth (2005), mutsuz bir evliliği uzun süre devam ettirmenin, benlik saygısı, genel sağlık durumu ve yaşam doyumu ile olumsuz yönde ilişkisinin olduğunu, ayrıca psikolojik sıkıntıları da beraberinde taşıdığını belirtmiştir.

Mutsuz evliliklerde, çiftlerin düzenli evliliklerin sağladığı psikolojik ve fiziksel faydaları elde edemediği, aynı şekilde mutsuz çiftin eşinden yeterli destekte almadığı için evliliğin hayatına bir anlam katmadığı, uzun süreli mutsuz evliliklerde evliliğin sağlayacağı potansiyel

faydaların sağlanamadığı, evlilikten duyulan memnuniyetsizliğin diğer aile ilişkilerini ve yaşam mutluluğunu da aynı şekilde etkilediği, evlilikte başarısızlık duygusunun benlik saygısına zarar verebileceği, mutsuz evlilik içerisinde yaşamının yüksek stres seviyeleri nedeniyle psikolojik sıkıntılara neden olacağı (Hawkins ve Booth, 2005), yapılan araştırmalarda evliliklerinden memnun olmayan bireylerin aynı zamanda düşük global mutluluğa sahip oldukları (Glenn, 1998) belirtilmektedir.

Evlilikte yaşanan sıkıntıların kadınlarda depresyon ve bağışıklık sisteminde düşmeye neden olduğu, erkeklerde depresyon durumunun daha çok görüldüğü, evlilik çatışmasının fizyolojik uyarılma ve öfke ile ilişkili olduğu, evlilikte yaşanan bu tür problemlerin bağışıklık sistemine zarar verdiği ancak kadınların bağışıklık sistemindeki düşüşün erkeklerden daha fazla olduğu araştırmalarla ortaya çıktığı belirtilmektedir (Mayne ve diğerleri, 1997). Stresin yaşandığı evliliklerde çiftlerin daha az yapıcı davrandıkları, ilişkilerinde daha mesafeli olduklarından çatışmanın devam ettiği ifade edilmektedir (Christensen ve Shenk, 1991).

Williams (2003), evlilik kalitesinin ailedeki erkek ve kadın çifti psikolojik yönden benzer şekilde etkilediğini, evlilik doyumunun olmadığı evliliklerde psikolojik iyi oluşun evli olmayanlarla karşılaştırıldığında, evli çiftlerde daha olumsuz durumda olduğunu belirtmektedir. Canel (2012)'e göre, çatışmalı evlilik hayatı, depresyon, anksiyete bozuklukları, cinsel problemler, madde kullanımı, çeşitli fiziksel rahatsızlıklar (kalp, mide rahatsızlıkları, tansiyon, cilt bozuklukları vb.) gibi birçok soruna neden olabileceği gibi, çocuklarda ve ergenlerde davranış problemleri de oluşturabilir.

Evliliğin kendisi değil, bireyin evlilik içinde mutlu olup olmaması hastalık riskini azaltmakta ya da artırmaktadır. Evliliğinde mutsuz olan bireylerin hastalık riskleri artmaktadır (Hasanoğlu, 2017). Sağlıklı evliliklere sahip olan bireylerin, evli olmayanlara göre fiziksel ve ruhsal sağlıklarının daha iyi olmasının yanında ortalama yaşam süreleri de daha uzun olmaktadır (Canel, 2013). Evlilik doyumunun yaşandığı düzenli evliliklerin getirdiği mutlu ortam çiftlerin psikolojik sağlığını olumlu yönde etkileyerek hayatlarında önemli rol oynamaktadır. Evlilik uyumu bozulmaya başladığında ise bu tablo, eşler ve çocuklar yönünden bir travmaya ve krize dönüşmektedir. Bu şekilde mutlu ya da mutsuz evlilik olgusu da ortaya çıkmaktadır. Uyumlu bir evlilik ilişkisi çiftlerin evlilikten sağladığı doyumu ve evlilik mutluluğunu olumlu şekilde etkilerken, evlilik doyumunun olmadığı mutsuz evlilikler eşlerin psikolojik sağlığını da olumsuz şekilde etkilemektedir (Sardoğan, Karahan, 2005).

2.1.3. Evlilik Doyumu

Evlilik kişilerin yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan, kişilerarası ilişkiler yönüyle önemi büyük olan, çiftlerin psiko-sosyal gelişimine katkısı olan önemli bir olgudur. Sağlıklı ve başarılı evliliklerin oluşması için çiftlerin evliliklerinden doyum sağlayabilmeleri önem taşımaktadır. Bu şekilde oluşturulan bir evlilik bireylere sosyal, fiziksel ve duygusal yakınlık kazandırmaktadır.

Evlenen çiftler birbirlerine yönelik bağlılıklarını, evliliğin ilk oluşma sürecinde bir törenle kutlar. Evliliğin oluşmasından sonra evlilikleri boyunca karşılaşacakları sorunlarla mücadele

etmeleri gerekmektedir. Bir evliliğin zorunlu ve gönüllü nitelikleri vardır ve bu nitelikler bir denge durumuna ulaştığında ilişkilerinden doyum elde etmeye başlarlar (Haley, 1988).

Araştırmacılar, evlilik kalitesini tanımlarken, evlilik uyumu, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu, evlilik bütünlüğü gibi kavramlar kullanmaktadırlar. Evlilik kalitesi kavramı bunların her birini kapsamakta olup, bu kavramların her biri evlilik kalitesinin özel bir yönünü açıklamaktadır.

Evli bireylerin evlilik ilişkisini değerlendiren araştırmacılar tarafından, genellikle evlilik doyumu, evlilik bütünlüğü, evlilik kalitesi, evlilik uyumu gibi kavramlar kullanılmaktadır. Literatürde tüm bu terimlerin tanımı ve ölçümüne yönelik bir düşünce birliği olmaması nedeniyle, bu terimlerin içerikleri itibarıyla birbirine benzer olduğu araştırmacılarca öne sürülmektedir (Yılmaz, 2001). Bazı araştırmacılar ise, bu kavramların birbirine yakın terimler olmakla birlikte, farklı anlamlar içerdiklerini belirtmektedir.

Özgüven (2017), evlilik doyumu kavramını bireyin evliliğine dönük bakış açısı ve evliliğinde hissettiği duygular ile açıklamaktadır. Aile içerisinde çiftlerin sevgi, beğenilmek ve aidiyet beklentileri yönüyle psikolojik ihtiyaçlarının; cinsel istek ve beklentileri yönüyle biyolojik ihtiyaçlarının, yalnız olmadıklarını bilme, yaşama dört elle sarılma, ortak amaca yönelme gibi gereksinimleri karşılama yönüyle sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı ve evlilik doyumlarının belirlendiğini ifade etmiştir. Nichols (2005)'a göre evlilik doyumu, kişinin çift ilişkisine dayalı olarak hissettiği mutluluk ve tatmin duygusunun derecesidir.

Hendrick ve Hendrick (1977) evlilik doyumunu "Bireyin kendi bireysel memnuniyetini deneyimlemesi ve evlilik ilişkisindeki hoşnutluğu, mutluluğu" şeklinde ifade etmektedir. Benzer şekilde Sokolski ve Hendrick (1999), evlilik doyumunu psikolojik tatmin yönüyle öne çıkarmakta, evlilik kurumu içinde eşlerin birbirlerine yönelik sevgi biçimi, iletişim şekli, cinsel doyum, problemleri paylaşma, aile içi kararlarda eşitlik, kazanç ve çalışma gibi etkenlerin psikolojik tatmini getirdiğini belirtmektedir.

Connell, Mitten ve Bumberry (1999), "Evlilik cennet ya da cehennem olabilir ve genellikle ikisi de olabilir" şeklindeki yargısıyla evlilik doyumunu açıklamaktadır. Williams (2003), tarafından yapılan araştırmada, evli kişilerin ve evli olmayanların, psikolojik iyi oluş, fiziksel sağlık ve ölüm yönünden karşılaştırmaları yapılmıştır. Evlilik kalitesi dikkate alınmadan evliliğin etkilerinin erkek ve kadın yönünden yeterince değerlendirilemeyeceği, evlilik ilişkisinin hem olanakları hem de zorlukları beraberinde getirdiğini, bu etkenlerin görece dengesinin evlilik kurumunun erkek ve kadınlara sağlayacağı psikolojik iyi oluşu etkileyeceğini belirtmektedir.

Bradbury, Fincham ve Beach (2000), evlilik doyumunun dört boyutuna dikkat çeker. Birincisi evlilik doyumunun olduğu bir evlilik hiçbir sıkıntının olmadığı bir durumu ifade etmez. Evlilik çatışmalarına neden olan faktörler, evlilik doyumunun zıddı değildir. Sağlıklı evliliklerin incelenmesinde evlilik doyumu uzun bir zaman dilimi içerisinde incelenmelidir. İkincisi, evlilik doyumsuzluğu, olumsuz özelliklerin öne çıktığı ve olumlu özelliklerin göreceli yönden olmadığı evlilikleri gösterirken, evlilik doyumu olumlu özelliklerin belirgin olarak ortaya çıktığı, olumsuz özelliklerin ise nispeten olmadığı evliliklere işaret etmektedir.

Üçüncüsü, evlilik doyumunun kavramsallaştırılması ve ölçümü, yalnızca eşlerin evlilikleri içerisindeki belirli bir zaman noktasını değerlendirerek yapılamaz. Evlilik sürecindeki dalgalanmaları yansıtabilecek daha büyük bir zaman süreci içerisinde ve geçmiş döneme ait verileri de içermek suretiyle değerlendirme yapılarak bu tespitler yapılabilir. Diğer bir deyişle, evlilik doyumunu anlık ölçümler yaparak değil, aralıklı süreçler içerisinde değerlendirilmelidir. Dördüncüsü, evlilik doyumunun kavramsallaştırılması, eşe karşı davranışlar değerlendirilerek sosyal perspektifle yapılır. Evlilik ilişki düzeyi her iki eşin birbirine karşı davranışları, karşı yanıtları değerlendirilerek daha bağımsız bir şekilde değerlendirilebilir.

Kocadere (1995), tarafından yapılmış olan araştırmada, evliliği etkileyen 17 alan olduğu belirtilmiştir. Bu alanlar şunlardır:

1. Aile (Kök aileyle ilişkiler)
2. Baskın olma
3. Benzerlik
4. Boş zaman
5. Boşanma düşüncesinin oluşması
6. Cinsellik
7. Çocuk
8. Duygu
9. Ev işleri
10. Sorunlar ve sorun çözme
11. Evlilik dışı ilişki
12. Gelir
13. İletişim
14. İş
15. Kişilik özellikleri
16. Sözel ve fiziksel şiddet
17. Evlilikle ilgili diğer konular

Sardoğan ve Karahan (2005), Türkiye’de ve yurtdışında yapılan araştırmalarda evlilik uyumunu etkileyen nedenleri sıralamıştır. Bu nedenler arasında özetle, evlilikte erkek eşin kök aile bağlantısı bağlamında anne babaya bağımlı olmasının (Haws, Mallinckrodt, 1998); evlilikte yaşanan ekonomik problemlerin (Kinnunen, Feldt, 2004); eşlerden birinde veya her ikisinde ileri derecede nevroitik ve psikotik belirtiler bulunmasının (Kitamura, 1995); erkek eşte yüksek düzeyde durumluk kaygısı bulunmasının (Dehle, Weiss, 2002), kadının iş hayatında bulunmamasının (Nathavat, Mathur, 1992); eşler arasında yaşanan çatışmanın sıklığının ve ortaya çıkan gerginlik nedeniyle eşlerde iş doyumunun düşüklüğünün (Tezer, 1994; Hatipoğlu, 1993); evliliğe girişin bireyin kendi seçimiyle olmayıp başkalarının

yönlendirmesiyle yapılmasının (Demir ve Fıfıloğlu, 1999); eşler arasında olumsuz yüklemelerin kullanılmasının (Kışlak, 1997) ve çiftin birinde görölen depresyonun (Kastro, 1988) sıralandığı ve bunların evlilikte uyumu olumsuz yönde etkilediği görölmektedir (Tümünden aktaran Sardoğan ve Karahan, 2005). Evlilik sürecinde eşlerin birbirine sağladığı duygusal destek, fiziksel sağlığın korunmasına da yardımcı olacaktır. Evlilikte yüksek düzeyde algılanan sağlık durumu, mutluluğu da yükseltecektir (Stack ve Eshleman 1998).

Sardoğan ve Karahan (2005) tarafından yapılan araştırmada evlilik doyumuyla ilgili geliştirilen “İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı”nın etkililiği değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmayla bu programın evli kişilerin evlilik uyum seviyeleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma grubu programa katılmayı gönüllü olarak isteyen 24 evli bireyden oluşturulmuştur. Araştırma bulguları; 10 oturumluk eğitim programına katılan evli kişilerin evlilik uyum düzeylerinin, programa katılmayan bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre, bu program evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu şekilde etkilemektedir.

Evlilik doyumunu etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla, uzun süreli mutlu evliliklerin özellikleri üzerine yapılan çok sayıda araştırma mevcuttur. Bu araştırmalardan birinde, en önemli görölen konudan başlayarak başarılı evliliklerin 10 önemli özelliği şu şekilde sıralanmıştır:

- 1- Evlilik istikrarı
- 2- Eşe sadakat
- 3- Güçlü ahlaki değerler
- 4- Çiftin birbirine saygısı
- 5- Cinsel sadakat taahhüdü
- 6- Eşe yönelik iyi bir arkadaş olmak
- 7- İyi bir ebeveyn olma isteği,
- 8- Dinsel değerlere bağlılık
- 9- Eşi destekleme ve memnun etme arzusu
- 10- Affetme ve affedilmeye istekli olmak (Fennel, 1993’den aktaran Rosen-Grandon, Myers ve Hattie, 2004).

Çağ ve Yıldırım (2013, s. 13-23), tarafından yapılan araştırmada evlilik doyumunu yordayan değerkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmada; cinsiyet, evlilik süresi, eğitim seviyesi, eş desteği, çocuk sayısı, ailenin gelir seviyesi, cinsel yaşam durumu, evdeki sorumlulukların paylaşımı ve eşler arasındaki yaş farkı değerkenleri ile evlilik doyum düzeyi arasındaki etki düzeyi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda; evlilik doyumunu önemli oranda etkileyen değerkenler arasında eş desteğinin, cinsel yaşam memnuniyetinin ve eğitim seviyesi durumunun öne çıktığı anlaşılmıştır. Özellikle algılanan eş desteğinin evlilik doyumunda en önemli faktör olduğu bu araştırmada ortaya çıkmıştır. Eşlerin birbirlerine destek vermesi duygusal ve bilişsel olaylar arasındaki ilişkiyi daha güçlendirmekte ve ilişkide stresi, çözümsüzlüğu ve çatışmayı engellemektedir. Bireyin ihtiyaç duyduğu zamanlarda eş desteğini algılamasını ve hissetmesini sağlamaktadır.

Mackey ve O'Brien (1995)'a göre, evlilik doyumunu beş etken arttırmaktadır. Bunlar; iletişim kalitesi, karar vermede ortaklık, çatışmanın kontrolü, cinsel ve psikolojik yakınlık, eşitlik konularında ilişkişel değerler ve güven, saygı, empatik anlayış olarak belirtilmektedir.

Sonuç olarak, evlilik doyumunun, evlilikte mutluluk ve evlilik sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesinde çok önemli olduğu görülmektedir. Kişilerin evliliklerinden doyum alması, evliliklerin sağlıklı süreçte yürümesi ve boşanma ile sonuçlanmaması bağlamında önemlidir. Çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olması evliliklerinin güçlü olduğunu göstermektedir. Evliliklerin sağlıklı yürümesi ve evlilik kalitesinin artırılması için evlilik doyumunu etkileyen incelenmesinin önemli yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

2.1.4. Evlilik Doyumunu Etkileyen Değişkenler

Evliliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olması, biyolojik, sosyal ve psikolojik yönlerinin olması nedeniyle evlilik doyumunu etkileyen çok sayıda faktör vardır. Evlilik doyumunun pek çok değişkenle ilişkisi yönüyle yapılan çok sayıda araştırma mevcuttur. Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2013), evlilik uyumunun sosyo demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim seviyesi, yaş, eşlerin kök ailesiyle ilişkiler, evlilik süresi, gelir durumu, çocuk sayısı), problem çözme, empati ve iletişim yetenekleri ile ilişkisini araştırmıştır. Kabasakal ve Soylu (2016), cinsiyet ve eş desteği değişkenlerine göre evlilik doyumunu incelemiştir.

Boşanma oranlarının arttığı günümüzde, evlilik ilişkileri ve evlilik doyumunu üzerinde durularak, bunları etkileyen değişkenlerin belirlenmesi araştırmalarla ortaya konulmaktadır. Evlilik doyumunu kolayca tanımlanabilecek bir değişken olmamakla birlikte, evlilikle birlikte edinilecek doyum düzeyini birçok değişkenin etkilediği bilinmektedir (Hünler ve Gençöz, 2003). Bıykoğlu (2012), cinsiyet, yaş, evlilik süresi, eğitim durumu, çalışma süresi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenleri ve evli bireylerin ruh sağlığını evlilik uyumunu etkileyen değişkenler olarak sıralamıştır.

Evlilik doyumunu etkileyen değişkenleri farklı başlıklar altında gruplayabiliriz. Genel olarak evlilik doyumunu etkileyen değişkenler, bireysel, sosyo-ekonomik ve aileye ilişkin değişkenler olmak üzere üç kategoride incelenebilir (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000; Feeney, 2002; Şen, 2015; Chapin, Chapin, Sattler, 2001; Kocadere, 1995; Young ve Long, 1998).

Özgüven (2017) ve Şen (2015), evlilik uyumu üstünde etkili olabilecek değişkenleri "kişisel-bireysel değişkenler, sosyo-ekonomik değişkenler ve aileyle ilgili değişkenler olmak üzere üçe ayırmaktadır. Özgüven (2017), bireysel değişkenleri; cinsiyet, yaş durumu, evlilik sayısı, evlilik yaşı, sağlık durumu, fizik görünüş ve eşinin fiziki görünüşünden mutlu olma olarak sıralamış, sosyo-ekonomik değişkenleri; ailelerin sosyo-ekonomik seviyesi, ailelerin aylık gelir durumu ile gelirin yeterlilik düzeyi, eşlerin mesleki durumları, eşlerin aile gelirine katkısı, eşlerin öğrenim seviyesi ve mesleki olarak işlerinden mutlu olma durumları olarak belirtmiş, aileye ilişkin değişkenleri; eşlerin yaş farkı, evlilik biçimi, çocuklu ve çocuksuz olma durumu çocuk sayısı, ev işlerini paylaşma özelliği, eşiyile duygu ve düşünceleri paylaşma, kök aileyle ilişkiler, eşlerin ailelerinden elde edilen destek durumu, aile içerisindeki tartışma ve

kavga yoğunluğu, çocukların bakımı ve eğitimi, akrabalık derecesi ve cinsel yaşam olarak sıralamıştır.

2.1.4.1. Evlilik Doyumunu Etkileyen Bireysel Değişkenler:

İlk Evlilik Yaşı: Demiray (2006) tarafından yapılan araştırmada evlilik yaşı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin önemi vurgulanmıştır. 20-30 yaş grubunda evlilik uyumunun diğer yaşlara göre daha fazla olduğu ifade edilmiş, yaş, evlilik süresi ve çiftin kök aileleri ziyaret sıklığının evlilik uyumuyla ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Bir kişinin evlilik yapması için en uygun dönem onun çeşitli yönlerden olgun bir düzeye gelmesine bağlı olduğu, sağlıklı evlilik yapılabilmesi için bireyin kronolojik olgunluğa erişmesinin gerektiği anlaşılmaktadır. Erken evlilikler bireylerin beklentileri, idealleri, zevkleri, hayat felsefeleri, sosyal değerleri ve amaçları şekil almadan ve kararlılık kazanmadan kurulduğundan küçük yaşta oluşturulan evlilikler yeterince sağlıklı değildir. Bu şekildeki evliliklerde eşlerin kaliteli iletişim kuramayacakları ihtimali yüksek görülmektedir (Bilen 2009).

Şener ve Terzioğlu (2008)' nun yaptığı çalışmada, evliliğini 20 yaş ile ve üzeri yaşlarda yapanların evlilik uyum puanının, evliliğini daha erken yaşta gerçekleştirenlere göre daha fazla olduğu belirtilmektedir. Otuzbeş ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerde ise eşlerin kişiliğinin şekillenmiş olduğu ve eşler arasında ortak bir hayat felsefesi gelişmesinin güçleştiği belirtilmektedir.

Martin ve Bumpass (1989), genç yaştaki evliliklerin boşanmayla sonuçlanma olasılığının daha ileri yaştaki evliliklere göre çok daha fazla olduğunu, 25-29 yaşındakilere oranla erken yaşta olan evliliklerin göre daha fazla boşanma olasılığının olduğunu savunmaktadır.

Genç kızların on sekiz yaşından önce evlenmiş olmaları, onları farklı fiziksel, psikolojik, cinsel ve sosyal şiddete maruz bırakmaktadır. Bu şekildeki erken evlilik, yaş ve cinsiyetin kesiştiği bir konu olarak genç kızların haklarının ihlal edilmesiyle sonuçlanır (Belhorma, 2016).

Erken yaşta evlilik yapmış olan kişilerin evlilik uyumunun, 23-27 yaş arasında evlenen bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Evlenme yaşı düşmesiyle birlikte bireylerin eş tercihlerini yaparken hata yapma ihtimalinin artacağı, evlenme yaşının düşüşüyle birlikte kök ailelerin çiftlerin evliliklerine olumsuz etkilerinin artacağı, evlenme yaşları düştükçe çiftlerin maddi, sosyal ve iş yönünden imkanlarının azalacağı düşünüldüğünde, ilk evlenme yaşının düşük olmasının evlilik uyumu üzerinde negatif etkisinin, yaşın artışının da olumlu bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır (Güçlü Ergin, 2008).

Evlilikte uyumun bozulmasına neden olan bazı etkenler; evlenme yaşı, evlenmeden önceki tanışıklık sürecinde çiftlerin uyumu, düşük sosyo-ekonomik durum ve çocuk sayısı olarak ifade edilmektedir (Douglass, 1995; akt. Şendil, Korkut, 2008).

Kişilik Özellikleri: Evlilikte bireylerin kendilerine en yakın hissettikleri kişi eşleridir. Bu nedenle eşin kişilik özelliklerini öğrenmek için çaba gösterilir. Birbirlerinin kişilik özelliklerini beklentilerini öğrenen çiftlerin iletişiminin de daha kolay olacağı açıktır. Karşı tarafı tanıyarak

daha kolay şekilde muhabatına yardımcı olabilirler. Eşin beklentilerinin karşılanma derecesi de evlilikten sağlanan doyumunu etkilemektedir. Kadınların dışa dönük kişiliğe sahip olması, erkeklerin uyumlu kişilik özelliğinin olması evlilik doyumunu yükseltmekte iken, erkek ve kadınların nörotizm kişilik özelliğine sahip olması evlilik doyumunu azaltmaktadır. Nörotizm kişilik özelliğine sahip bireyler güvensiz, kızgın, gergin, endişeli, düşünmeden harekete geçen, kendisiyle uğraşan eleştiriye açık ve kabul eden, mükemmeliyetçi, kaygılı, sinirli gibi özelliklerle karakterize edilmektedir (Uçak, 2015).

Shackelford vd. (2008)'nin yaptığı araştırmaya göre, kişilik özellikleri ve evlilik doyumunu arasında önemli boyutta ilişki vardır. Sadakatsiz kişilik yapısı evlilik doyumunu azaltmaktadır. Barling vd. (1990)'nin yaptığı araştırmada, evlilikte sabırsız ve sinirli kişilik özellikleri evlilik doyumunu düşürmektedir. Sinirli ve sabırsız kişilik özellikleri bireyler arası ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Dwyer (2005), evlilikte bireylerin kişilik özelliklerinin ve duygusal zeka durumunun evlilik doyumuyla doğrudan ilgili olduğunu, bireyin duygusal zekası dışında eşin duygusal zeka durumu ve sorun çözme yeteneğinin evlilik kalitesini etkileyen önemli faktörler olduğunu belirtmektedir.

Kişilik bozukluğu olan kişilerin, ilişkilerindeki geçimsizlik evlilik doyumunu düşürmektedir (Craig, 2003). Jockin, McGue ve Lykken'in (1996) araştırmasına göre eşlerin kişilik özellikleri, evliliklerde boşanma riskinin % 25'ini oluşturmaktadır. Russel ve Wells'in (1994) araştırmasına göre, evlilikten elde edilecek mutluluğun % 60'ı eşlerin kişilik özellikleri ile olmaktadır. Özgüven (2017)'de, evlilik doyumunu ile kişilik özelliklerinin ilişkisini vurgulamaktadır. Ayrıca, evlilikte çiftin ortak özelliklere sahip olmasının evlilikte uyum şansını artıracak, birlikte yaşamayı kolaylaştıracağını belirtmektedir.

Diğer taraftan, Young ve Long (1998)'a göre, sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olmak, eşlerin evlilik doyumunda önem taşımaktadır. Mackey ve O'Brien (1995, s. 132-142), evlilik doyumunu önemli oranda etkileyen beş etkeni belirlemiştir. Bunlar; çatışmanın kontrolü, iletişim kalitesi, karar verme sürecinde ortaklık, psikolojik ve cinsel yakınlık ile saygı, güven, empatik yaklaşım ve eşitlik değerleri olarak sıralanmaktadır. Eşler arasındaki farklılıklar evlilik doyumunu üzerinde çok az etkisi olmasına karşın ilişkilerde eşitlik veya adalet duygusu evlilik doyumunu yükseltmektedir.

Basım, Çetin ve Tabak (2009) tarafından, hangi kişilik özelliklerinin bireyler arası çatışma çözme yaklaşımlarına etki ettiğini belirlemek hedefiyle bir araştırma yürütülmüştür. Kişilik özellikleri arasında yer alan gelişime açık olma ve uyumluluk durumunun çatışmaları etkili ve yapıcı bir şekilde sonuçlandırması açısından önemli olduğu, uyumluluk özelliğinin öğrenme ve sosyalleşme sürecinde, bireylerin sosyal ilişkilerini muhafaza ve devam ettirmeleri yönünden önemli olduğu, uyumluluk özelliği gelişmiş bireylerin güvenilir, özverili, yumuşak başlı ve mütevazı olmalarının bireyler arasındaki ilişkileri uzun süreli olarak olumlu etkilediği, dışadönüklük özelliği olan bireylerin pozitif nitelikte, sosyal ve aktif olmaları ve özdisiplini yüksek bireylerin sonuç odaklı ve sorumluluk sahibi olmalarının çatışma çözme sürecinde faydalı olduğu belirtilmiştir.

Güleç (2014) araştırmasında evlilik memnuniyetini etkileyen ilişkisel ve kişisel değişkenleri incelemiştir. 378 evli kişiyle yapılan çalışmada, evli bireylerin dışadönüklük

nitelikleri arttıkça evliliğe dönük mutluluklarının da yükseldiği, duygusal dengesizlik puanları arttığıdaysa evlilik memnuniyetlerinin düştüğü anlaşılmıştır. Evlilik yaşam ölçeği puanı ile yumuşak başlılık, deneyime açıklık boyutları, sorumluluk arasında anlamlı bir bağlantı kurulamamıştır.

Akar (2005), problemlili mizaçların evliliğin başlangıcında güçlükler ve hayal kırıklıkları yaşayabileceklerini, ancak eşlerin belirli süreç içerisinde diğerine uyum sağlayabileceğini ve daha uyumlu bir ilişki kurulabileceğini ifade etmektedir. Evliliğin erken dönemlerindeki doyum ile çiftin yapısal anksiyetesi arasında ilişki bulunmakla birlikte daha sonraki dönemlerde bu ilişki bulunmamaktadır.

Kişilik Sorunları ve Psikolojik Problemler: Yapılan araştırmalarda, yetişkinlerde sağlık sorunlarının ve psikolojik problemlerin evlilik uyumuyla yakından ilişkisi bulunduğu belirtilmektedir (Wade ve Pevalin, 2004). Evlilikte doyumun olması eşlerin ruh sağlığını önemli ölçüde olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, bu konudaki literatüre genel olarak baktığımızda, evliliğin psikiyatrik hastalıkları engellediği sonucuna ulaşmak doğru olmaz. Evlilikte doyumun yaşandığı sağlıklı evliliklerin evli bireylere sağladığı olumlu sonuçlardan bahsedilebilir. Evlilikte doyum yaşama, eşlerin beklentilerinin gerçekleşmesi ve mutlu olabilmeleri yönünden oldukça önemlidir (Bağcı ve Buluş, 2016). Evlilik uyumu ve eşlerin ruh sağlığını ilişkilendiren çalışmalar genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci grup, evlilik uyumu ile evli bireyin psikopatolojik durumunu değerlendiren çalışmalardır. İkinci grup ise, evlilikle birlikte oluşan ilişki problemlerinin bireylerde büyük strese neden olması ve aynı şekilde bireylerin psikiyatrik hastalıklara yakalanma olasılığının artması ihtimalini konu alan çalışmalardır (Whisman ve Baucom, 2012).

Ailede, ebeveyn-çocuk çatışması, aile içi denetimdeki sorunlar ve ebeveynlerin yetersiz katılımı ailede çocukların davranış sorunlarına yol açmaktadır. Aralarında belirli bir iletişimin olmadığı, tutarsız davranışların yaşandığı, ortak sorunlarını birlikte çözemeyen, aile rollerini benimsemeyen, duygularını birbirlerine açıkça ifade edemeyen, yetersiz ebeveynlerin olduğu ailelerde, psikiyatrik hastalıkların çıkma olasılığı, bu işlevleri düzenli ve sağlıklı bir şekilde yürüten ailelere göre daha fazladır (Wasserman, Miller, Pinner ve Jaramillo, 1996).

Evlilik doyumunu etkileyen diğer faktör psikolojik açıdan bireylere yönelik etkisidir. Evlilik doyumunu, evlilik kurumu içerisinde yer alan verilen kararlarda eşitlik, problemleri paylaşma, eşitlik ve kazanç gibi çevresel boyutlardan ve eşlerin birbirine gösterdiği sevgi biçimi, iletişim biçimi, cinsel doyum gibi kişisel boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik doyum olarak da tanımlanmaktadır (Bağcı ve Buluş, 2016).

Gülseren (2002), psikiyatrik hastalık tanısı konulan bireylerin ailelerinin yaşadığı sorunların çok fazla olduğunu, özellikle çevresinden sosyal destek alma durumu yetersiz olan, duygularının dışavurumu ileri seviyede olan ve hastalıkla başa çıkmak için etkin şekilde uğraşmayan ailelerin yükünün daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Evlilikte çeşitli sorunların yaşanmasına neden olan önemli faktörler, depresyon, nevroz ve dürtüsellik olarak sıralanmaktadır (Lawrence, Eldridge, Christensen, 1998). Yılmaz (2001), eşler arasındaki sorunları; çabuk sinirlenme, kıskançlık, kolayca incinme hissi, kimseye

konuşmama, evde yeterli düzeyde bulunmama, savurganlık, psikoaktif ilaç ya da içki kullanımı gibi eşlerin kişisel özellikleri şeklinde ifade etmektedir.

Tutarel Kışlak (1995), yüksek düzeyde depresif belirtiler ve evlilikte doyum arasında negatif bir ilişki bulunduğunu, kendine saygı ile evlilikte doyum arasında ise pozitif bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Çiçek (2011), psikiyatrik hastalığı olan bir kişiyle beraber yaşamının aile üyeleri üzerinde çeşitli olumsuz sorunlar oluşturabileceğini ve bunun aileye yük olarak tanımlandığını, yük teriminin nesnel yük ve öznel yük şeklinde ikiye ayrıldığını, nesnel yükün; gelir kaybı, sosyal etkinliklerin kısıtlanması, sağlık üzerine etkiler ve ev ortamındaki gerginlik gibi problemleri kapsadığını, öznel yükün hastanın rahatsızlık oluşturan davranışları bağlamında sıkıntı ve hastayla ilgili yaşanan öznel sıkıntı düzeyi olduğunu belirtmektedir. Aile bireylerinin en yoğun şekilde karşılaştıkları zorluklar, aile içi çatışma, tükenmişlik, depresyon, sosyal ve kişiler arası ilişkilerde yaşanan zorluklar, utanç, öfke, suçluluk duygularıdır. Ailede psikiyatrik hastalığı olan kişi, aile yaşamının sosyal ilişkiler, boş zaman etkinlikleri ve ekonomik durum gibi yönlerini etkiler (Gupta, Giridhar, Kulhara, 1991).

Depresif olan ve olmayan hastalara yönelik olarak, evlilik uyumu ile depresyon arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada, depresif grubun, karşılaştırma yapılan diğer gruba göre evliliklerinde daha uyumsuz nitelikte oldukları belirlenmiştir. Depresyon ile evlilik uyumu arasında negatif yönde bir ilişki bulunmakta olup, hastaların evlilik uyumu yönünden terapist değerlendirmeleri ile kendilerini değerlendirmeleri arasında bağlantı bulunduğu belirlenmiştir (Crowther, 1985; akt. Kalkan, 2002). Diğer taraftan bir merkezi sinir sistemi hastalığına sahip bireylerin evlilik uyumlarının incelenmesinde hastalığın eşleri olumsuz olarak etkilediği anlaşılmıştır (Rodgers ve Calder, 1990; akt. Kalkan, 2002).

Kaygı bozuklukları konusunda yapılan bir araştırmada, evlilik uyumu ile sürekli kaygı düzeyi arasında negatif yönden bir ilişki bulunduğu, kaygı düzeyi sürekli arttıkça evlilik uyumunun azaldığı bildirilmiştir. Bireyin içinde bulunduğu durumla tutarlı bir şekilde örtüşmeyen, başkalarının da gerekçesi tam olarak belirlenemeyen kaygılar sürekli kaygılardır. Sürekli kaygı düzeyi ileri derecede olan bireyler her an olumsuz şeyler olacak beklentisi ile buldukları durumdan mutlu değildir ve genel bir hoşnut olmama halindedirler. Kaygı evlilik doyumunu negatif yönde etkilemektedir (Aktaş, 2002).

Birey, kendi içinde uyumlu, kaygı, kuruntu ve kuşkulardan uzak olur. Günlük ve geçici kaygılar uyumsuzluk belirtisi sayılmazlar ve sağlıklı insanlarda da vardır. Ancak nedeni belli olmayan ve uzun süren kaygı, gerginlik ve korkular ruhsal dengeden sapma göstergeleri olabilirler (Özgüven, 2017).

Duygusal Zeka ve Empati: Bireyin, kendine ve karşısındaki kişilere ait duyguları doğru şekilde tanıması, algılayıp değerlendirmesi, karşısındaki kişilerin duygularını fark edip kendini onların yerine koyabilmesi ve çevresindeki insanlarla iyi ilişkiler içinde etkileşim sağlamaya ilgili beceri ve sosyal yeteneğin birleşimi duygusal zekadır. Başkalarının duygu, ihtiyaç ve problemlerini anlama ve onlarla iletişim kurmanın yanında bireyin kendi duygularını ifade etme yeteneğini kapsayan duygusal zeka, evlilik uyumunu son derece olumlu etkilemektedir (Acar, 2002).

Sağlıklı ailelerin nitelikleri arasında yer alan; duyguları anlama, duyguları paylaşma, bireysel farklılıkların kabul edilmesi, iletişim, işbirliği, ilgi ve sevgi duygusunun iletilmesi, çatışmaya girmeden sorunların çözümü, boş zamanları birlikte geçirme, sorunlarla başa çıkma becerilerini kazanma (Özgüven, 2017) gibi özelliklerin büyük oranda duygusal zeka terimiyle örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Yapılan bir araştırmada, ilişkiden alınan doyumun duyguların doğru algılanması ve ifade edilmesiyle pozitif yönde ilişkili olduğu, duyguların karşıdaki birey tarafından doğru algılanması ve ifade edilmesinin mutluluk getireceği, duyguları ve nedenlerini anlama yeteneğinin evlilik sürecinde olacak iniş çıkışlar üzerinde çok etkili olacağı, duygusal zekanın temel bileşenleri içerisinde yer alan duyguların düzenlenmesi ve idare edilmesi yeteneği evlilik doyumunu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Fitness, 2000, akt. Güngör Houser, 2009).

Empati, bireyin kendisini karşısındaki kişilerin yerine koyarak onların düşüncelerini doğru şekilde anlama ve duygularını hissederek durumu anlatma sürecidir. Empatik yaklaşım her zaman kişiler arasında olur ve karşılıklı olarak bilgi ve duyguların akışını sağlayarak karşılıklı anlayışı artırır. Empatinin varlığı, bireylerin tutum ve davranışlarını olumluya yönlendirmekte faydalı olduğu gibi, empati olmadığında olumsuz durumlar görülmektedir. Empatinin bireylerin yardım davranışını arttırdığı da görülmüştür. Empati ve evlilik uyumu ilişkisi arasında pozitif bir bağ vardır (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Empati, eşinin duygularına karşı bireyin değerlendirmesinin nasıl olduğunu gösterir. Eşin duygularını doğru bir şekilde anlama, çiftler arasındaki duygusal bağın göstergesidir. Empatik yaklaşım evlilikte güvenin de temeli olduğu için bireyler eşlerinin duyguları, kişiliği, ve davranışlarına yönelik bu yaklaşıma yönelirse, duygusal bağın artışıyla birlikte aile uyumu da gelişir (Bayraktaroğlu ve Çakıcı, 2013). Akbaş (2014, s. 104) empati veya ötekine karşı sorumluluk olarak da ifade edilen başkalarının dertleriyle dertlenmenin insanı mutlu edeceğini vurgular.

Evlilik uyumu ile olaylara eşin bakış açısı ile değerlendirme ilişkisini inceleyen çeşitli araştırmalar vardır. Yapılan araştırmalarda, olayları empatik yaklaşımla eşin bakışı yönüyle değerlendirmenin evlilikte yaşanan gerilimleri azalttığı ve eş doyumunu etkileyen çeşitli davranışların güçlü yordayıcınının empatik bakış olduğu, karşılıklı empati sağlanınca yakın ilişkinin kurulduğu ve bunun duygusal açılımı başlattığı belirtilmiştir (Franzoi vd., 1985; Davis ve Oathout, 1987; Karlsberg ve Karlsberg ,1994, akt. Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Evliliğin yürümesini sağlayan en önemli faktörlerden birisi, çiftlerin çatışma yaratan durumlarda belirli problemlere takılmak yerine sorunu çözmeye, birbirlerinin hislerini anlamaya çalışma ve duygusal yönlerini geliştirmeye gayret etmeleridir. Bu şekilde sorunları çözme şansı artar. Çiftler aralarında sorun oluşturan konuları çözmeye girdiklerii ölçüde evlilik uyumu da artar (Durmuş, Baba, 2004).

2.1.4.2. Evlilik Doyumunu Etkileyen Aileye İlişkin Değişkenler

Sevgi ve Saygının Gösterilmesi: Özgüven (2017), sağlıklı ailenin özellikleri arasında ilgi ve sevgi duygusunun iletilmesini belirtir. Aile üyelerinin ilgi ve sevgi duygusuyla birbirleriyle

etkileşim içinde bulunması durumu, aile üyelerinin bireysel olarak değerli olduklarını gösterir ve aidiyet duygularını geliştirir. Karşılıklı sevgi saygı, uyuma ve paylaşmayla evlilikler başarılı bir şekilde yürütülür. Rosen-Grandon (1999) karşılıklı sevgi ve bağlılığın evlilik doyumunda etkili olduğunu bildirmiştir.

Buluş ve Bağcı (2016) yaptıkları çalışmada, evlilik doyumunda; başarılı, saygılı ve güvenilir olma ve kendisine değer verme gibi niteliklerin kadınların ve erkeklerin hayatlarını etkili bir şekilde devam ettirebilmesi ve benliklerini güçlendirebilmesi için önemli bir rol oynadığını, kişilerarası ilişkilerde ben dili kullanma düzeyinin de evlilik doyumunda etkili olduğunu, sen dilinin rencide edici ve etiketleyici özelliğinin olduğunu belirtmektedir.

Rosen-Grandon, Myers ile Hattie (2004), evlilik doyumunun yaşandığı uzun süreli evliliklerin özelliklerinden birisinin evlilikte eşe karşı gösterilen saygı olduğunu, ayrıca evlilikte sevgi dolu ilişkiyle açık iletişimin yaşandığı, sevmenin en önemli özelliklerinin saygı, affetme ve duygusal yakınlık olduğunu belirtmektedir.

Eşe duyulan yakınlık hissinin temel etkenleri; eşe duyulan güven ve aşk, kendini yeterli seviyede ifade edebilme ve bağlılıktır. Yakınlık terimi üzerinde etkili olan faktörlerden biri de saygıdır. Bireysellik duygusunun devam ettiği ve çiftlerin kendilerini başarılı şekilde ifade edebildikleri ilişkilerde saygı var olabilmektedir. Diğer taraftan; aile bireylerinin birbirlerine yönelik ifade ettikleri sevgi ve gösterdikleri duygu aile ilişkileri üzerinde etkilidir. Karşılıklı sevgi ve bağlılık, aile bireylerinin kendilerini duygusal yönden diğerlerine ne derece yakın veya uzak hissettiğiyle ilgilidir. Birbirlerine bağlı aile bireylerinin oluşturduğu aileler, birbirlerinin duygularına karşı duyarlı davranmakta ve birbirlerinin sınırlarına saygı göstermektedirler. Birbirlerinden kopuk aile fertlerinin ise duygusal içerikli mesajları eksiktir. Bu durumda duygusal yakınlık, sevgi ve bağlılıkla ilgilidir (Canel, 2007).

Duygusal yakınlığın yaşandığı ilişkilerde çiftin birbirlerinin temel gereksinimlerini karşılama konusunda özen gösterdikleri görülmektedir. İlişki içerisinde yer alan ve eşler arasındaki duygusal yakınlığı destekleyen temel gereksinimler şu şekilde özetlenmektedir (Ferguson, Thurman, 1993; akt. Canel, 2007).

1. Dikkat: Karşıdaki bireyin düşüncelerini anlamak, onun dünyasının içine girebilmek ve onun ilgi alanlarına eğilerek desteklemek
2. Kabul: Karşısındaki bireyin olumlu mesajlarını anlamaya ve kabul etmeye hazır olma,
3. Minnettarlık (Övgü): Eşine karşı hissettiği minnettarlık duygularını kelimeler ve davranışlarla gösterebilmek,
4. Destek: Herhangi bir sorun veya güçlüğü karşı yanında olarak destek vermek.
5. Cesaretlendirme: Bir hedefe yönelik olarak teşvik edici ve destekleyici olabilmek,
6. Sevgi ve Şefkat: İletişim ve fiziksel temaslarda şefkat duygusunun olması,
7. Güvenlik: Eşlerin ilişkisinde düzenli şekilde uyumluluk yaşanması, huzurlu olma, eşinden zarar gelmeyeceğini bilme,

8. Onaylama: Olumlu düşünme ve ifade etme, takdirini eşine yansıtma, olumlu onay verme,
9. Avutma (Empati): Kullanılan sözcükler ve gösterilen duygularla yanında olduğunu belli etmek ve müşfik şekilde davranmak
10. Saygı: Karşıdakine değer verme anlayışı ve bu durumu sözlü olarak belirtmek

Feeney (2002), evlilikte eşin davranışlarını onaylama ve aynı düşüncede uzlaşmanın ve eşler arasında karşılıklı kabulün evlilik doyumunu olumlu etkilediğini belirtmektedir.

Evlilikte eşlerin birbirine saygı göstermesi, birbirlerinin düşünce, değer ve etkinliklerini paylaşması evlilik doyumunu etkileyen faktörler arasındadır (Chapin, Chapin, Sattler, 2001). Evlilikte eşlerin birbirlerinin kişilik özelliklerini kabul etmesi, eşe ve onun özelliklerine duyulan saygı evlilik doyumunu önemli derecede etkiler.

Başarılı bir evlilik eşlere birçok kazanım sağlamakta bunların başında sosyal, duygusal ve fiziksel yakınlık gelmektedir. Eşin sağladığı yakın duygusal destek; eşe birey olarak saygı duyulduğunu, sevildiğini ve değer verildiğini göstermektedir (Çağ ve Yıldırım, 2013).

Haseley (2006)' e göre evlilik doyumunun artışında etkin olan faktörler sevgi, saygı, sadakat, sosyal destek ve bağlılıktır. Kaslow ve Robinson (1996, akt. Haseley, 2006)'un 25 yıllık evli ailelere yönelik olarak yaptığı bir çalışmada, evlilik doyumunda 10 faktörün etkili olduğunu belirlemiştir. En önemli görülenden başlanarak maddeler şu şekilde belirtilmiştir: sevgi, eşler arasında karşılıklı güven, karşılıklı saygı, birbirine destek olma, dini inançların benzer olması, sadakat/bağlılık, eşlerin karşılıklı anlayış içerisinde olmaları, yaşam görüşü benzerliği, birlikte eğlenceli zaman geçirme ve ortak mizah anlayışı ve ortak ilgi alanları.

Bağlanma Stili: Bağlılık, sağlıklı ve uzun süreli evlilikler için önemli bir yere sahiptir. Evlilikte çiftlerin arasındaki ilişkiye zarar veren etkenlerin başında, kişinin ilişki içinde kendi kimliğini kaybetmekten endişe etmesi, kişisel kontrolünü kaybetmekten korkması, yetişkin sorumluluğu almaktan korkması ve maddi kaynaklı kaygılar önemli rol oynamaktadır. Bireylerin evlilikteki bağlanma stillerinin, evlilik doyumunda ve evliliğin uzun sürmesinde önemli bir etken olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya çıkmıştır.

Evli olan kişiler, onları yetiştiren anne babanın yani ebeveynlerinin ürünüdürler. Bu nedenle, anne-babalarının kişilik özelliklerinden etkilendikleri gibi ebeveynlerinin ilişki biçimi de kişileri etkilemekte ve bu da onların evlilikteki ilişki biçimine ve çocuklarını yetiştirme sürecine yansımaktadır. Güven verici aile ortamında yetişen çocuklar, gelecekteki yaşamlarında iletişim becerilerini kazanmış, atılgan ve girişken, kendisini rahatça ifade edebilen, kendine güvenli, kendisi ve çevresiyle barışık, karşılaştığı güçlüklerle baş etme niteliğine sahip ve her şeyin kontrol altında olduğunu hissederek korkudan uzak yaşamakta ve mutlu olmaktadır (Şahin, 2011).

Ertan (2002)'ın evli çiftlere yönelik araştırmasında, kadınların güvenli bağlanmasının evlilik doyumunu pozitif yönde etkilediği, güvenli bağlanma biçiminin eşlerden en az birinde bulunmasının sahip olmasının evlilik doyumunu da olumlu şekilde etkilediğini belirlemiştir.

Eşlerin her ikisinin de güvenli bağlanma biçiminde olduğu durumlarda evlilik uyumu puanlarının da oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bartholomew ve Horowitz (1991), yaptıkları çalışmada dörtlü bağlanma modeli ortaya çıkartmışlardır. Bu modele göre güvenli bağlanma, kayıtsız bağlanma, saplantılı bağlanma ve korkulu bağlanma olmak üzere dört ayrı bağlanma stili vardır:

Güvenli bağlanma modeline sahip kişilerin kendilerine güvenleri ve saygıları yüksektir. Ayrıca kendini değerli hissetme duygusunu başkalarının iyi niyetli, güvenilir ve destek veren bireyler olduğuna ilişkin olumlu beklentilerle birleştirirler. Bu bireyler yakınlık kurma konusunda rahattır ve özerk davranırlar.

Saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler; kendisini değersiz ve olumsuz algılamasına karşın başkalarını olumlu olarak görürler. Olumsuz benlik ve olumlu başkaları modeline sahiptir. Bu kişiler, kendilerine yönelik olumsuz duygular taşımakla birlikte başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmelere sahiptir ve yakın ilişki kurmaya eğilimli olmaktadır. Saplantılı bağlanma stilinde olan kişiler kendilerini kanıtama ve doğrulamaya yönelik davranışlar sergiledikleri için yapışkan bir şekilde ilişki kurmaktadır ve gerçekçi beklentilere de sahip değildirler. Bu nedenlerle karşı tarafın uzaklaşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Korkulu bağlanma stiline sahip bireyler; yakın ilişki kurmaktan kaçınarak, kendilerini korumaya çalışırlar. Kendilerini diğer kişilerin sevgisine ve desteğine layık görmezler. Bu kişiler, başkalarını reddedici ve güvenilmez olarak değerlendirir. Korkulu bağlanma stilinde, bireyin hem kendine hem de başka kişilere yönelik algısı olumsuzdur. Kaygılı ve çekingendir, girişimci değildir. Kişi hem kendini hem de diğerlerini değersiz görür. Yakın ilişkilerden korkar ve başkalarına güvenemez.

Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler, başkalarına karşı olumsuz bir tutum içerisinde olmakta ancak kendilerini değerli görmektedir. Başkalarına ihtiyaç duymayı ve yakın ilişkilerin önemli olduğunu reddederler. Yakınlığa karşı ilgisiz davranırlar. Kayıtsız bağlanma modelindeki bireylerin yakın ilişkileri önemsiz bulmalarının arkasındaki neden reddedilmekten kaçınmadır.

Literatüre göre, genel olarak, güvenli bağlanma biçimine sahip kişilerin, hem kaygılı-kararsız, hem de kaçınan bağlanma stilindeki bireylerden daha fazla oranda uyum, evlilik doyumu, ilişkide istikrar ve yakınlık yaşadıkları ve yatırım yaptıkları belirtilmektedir (Tutarel-Kışlak, Çavuşoğlu, 2006).

İlhan (2018)' in yaptığı araştırmada, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilindeki kişilerin ilişkilerindeki güven düzeylerinin düşük olduğu, buna karşın güvenli bağlanma stilinde olan kişilerin ilişkilerindeki güven düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Ertan (2002) yaptığı araştırmada, eşlerin bağlanma stillerine bağlı olarak, evliliklerinin farklı aşamalarındaki evlilik doyumunu incelemiş, bağlanma stili farklılığına göre eşlerin uyum durumunu değerlendirmiştir. Her iki eşinde güvensiz bağlanma stilinde olan çiftlerin duygusal ifadelerinin evliliğin kritik olan ve olmayan evrelerinde farklı olduğu görülmüştür. Buna göre, her iki eşinde güvensiz bağlanma stiline sahip olduğu çiftlerin kritik olmayan evlilik evrelerinde

duygu ifadelerinin daha yüksek olduğu, kritik olmayan dönemlerde kadının güvensiz bağlanmasının karşılıklı fikir birliğini olumsuz etkilediği, diğer taraftan kritik dönemlerde kadının güvenli bağlanmasının karşılıklı düşünce birliğini olumlu etkilediği, kadınların güvenli bağlanmasının karşılıklı doyumunu her iki aşamada da olumlu şekilde etkilediği, eşlerden en az birinin güvenli bağlanma modelinde olmasının evlilik doyumunu üzerinde karşılıklı olarak olumlu etkisinin bulunduğu, en yüksek evlilik uyumunun güvenli bağlanan çiftlerde olduğu anlaşılmıştır. Her iki eşinde güvenli bağlandığı ilişkinin, bir eşin dahi güvensiz bağlandığı ilişkiye göre daha fazla yüksek duygu ifadesi gösterdiği, bu durumun eşlerden birisinin güvensiz bağlanmasının kritik aşamalarda olumlu duygusal etkileşimi düşürdüğü belirlenmiştir.

Çocuk: Çocuğun evlilik ilişkisine etkisi konusundaki araştırmalara bakıldığında, çocuğun evlilik doyumunu hangi yönde etkilediği konusunda genel anlamda bir fikir birliği olmadığı anlaşılmaktadır.

Literatürde, çocukların varlığının çift ilişkisi üzerindeki etkileriyle birlikte, ailede çocukları yetiştirme sorumluluğundan kaynaklanan çatışmaların da çiftin doyum seviyesi üzerinde etkili olabildiği belirtilmektedir (Canel, 2007).

Cihangir ve Çakır (2019)' ın yaptığı araştırmada, çocuk sahibi olan bireylerin, aileye yeni bir bireyin katılmasıyla evlilik uyumlarının ve yaşam doyumlarının hangi düzeyde etkilendiği incelenmiştir. Evli bireylerin evliliklerinin 3. yılından itibaren çocuk sahibi olduklarında evlilik uyumunun arttığı, yaşam doyumları ile eşlerin evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir bağlantı olduğu görülmüştür. Çiftler çocuk sahibi olduklarında çocuğun bakımı ve ihtiyaçlarını yerine getirmek için uğraşırken, çiftlerin birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarının aksayabileceği tahmin edilmektedir.

Evlilikte, çiftlerin bebek sahibi olması sonrasında özellikle kadınların evlilikten aldıkları doyumun azaldığı öne sürülmekte, aile içi rollerin ve sorumlulukların paylaşımı ve akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesi gibi konularda anlaşmazlık yaşanabilmektedir. Buradan hareketle evlilik doyumunu etkileyen faktörlerden birisinin çocuk sahibi olma durumu olarak söylenebilir. Böyle bir durumda ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumlulukların paylaşılması evlilik birlikteliğinden elde edilen doyumunu artıracaktır (Kavak, 2018, s. 29-30).

Çağ ve Yıldırım (2013)' ın yaptığı araştırmada, eş desteği, eğitim düzeyi değişkenleri ve cinsel yaşam memnuniyeti evlilik doyumunu manidar olarak etkilemektedir. Diğer taraftan; çocuk sayısı, evlilik süresi, cinsiyet, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi, ev içindeki sorumlulukların paylaşımı değişkenlerinin evlilik doyumunu manidar olarak etkilemediği anlaşılmıştır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (mülga)'nün 2006 yılı aile araştırması verilerine göre, Türkiye'de erkeklerin % 83.6'sı, kadınların % 85.7'si, her ailenin ekonomik durumuna göre çocuk yapması gerektiğini düşündüğü, erkeklerin % 87.4'ü, kadınların, % 82.2'si, çocuğun eşleri birbirine yakınlıktırır düşündüğü, erkeklerin % 27.2'si, kadınların 40.3'ünün, erkek çocuk annenin itibarını artırırır şeklinde düşündüğü, erkeklerin 33.8, kadınların 33.6' sının, çocuk sahibi olan kadın olmayana göre daha itibarlıdır şeklinde düşündüğü

anlaşmıştır. Aynı araştırmada eşle yaşanan konulara oransal olarak bakıldığında, ev ve çocuklarla ilgili yaşanan sorunların % 36.2 ile başta yer aldığı görülmektedir (ASAGM, 2006).

Yogev, Brett (1985), ev işleri ve çocuk bakımı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, eşlerin çocuk bakımı ve çocuklarıyla ilgili sorumluluklarını adil şekilde yerine getirmemeleri ve eşlerden birinin çocukların bakımıyla ilgilenmesinin evlilik doyumunu düşürdüğünü belirtmektedir. Çocuk bakımıyla ilgili olarak eşin diğerini eşit ya da kendisinden daha fazla işler yaptığını ve sorumluluk aldığını algılaması evlilik doyumunu arttırmaktadır.

Yeşiltepe (2011)'nin yaptığı araştırmada; evlilikte çocuk sayısı ve çocuk bakımının evlilik uyumuyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna göre, çocuk sahibi olmayan kişilerin evlilik uyumlarının tek çocuklu veya iki ve daha çok sayıda çocuğu olan kişilerin evlilik uyumlarından yüksek olduğu, ayrıca çocuk bakım sorumluluğunu eşiyile beraber üstlendiğini ifade edenlerin evlilik uyumlarının, tek başına üstlendiğini veya eşinin üstlendiğini ifade edenlerin evlilik uyumlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Yılmaz (2001), aile içinde yaşanan huzursuzluk ve gerginliğin başta çocuklar olmak üzere aile bireylerini olumsuz etkilediğini, ebeveynler arasındaki çatışma ile çocuğun uyumu arasında önemli bir bağ olduğunu, eşler arasındaki çatışma ve kavga durumunu çocuğun model alması nedeniyle, çocuğun saldırganlığının arttığını ve ebeveynlerinin çatışmasına erkek ve kız çocuklarının farklı tepkiler verdiğini belirtmektedir. Erkek çocukların stresle başa çıkmada saldırganlığı kullandıkları ve bu nedenle erkek çocuklarda saldırganlık ve uyum problemlerinin olduğu, kız çocuklarının ise genellikle saldırgan davranışlarını gizlemeleri nedeniyle stres seviyelerinin daha fazla olduğu ve onlarda çekingenlik ve kaygı durumlarının görüldüğü belirtilmektedir. Eşler arasındaki çatışmanın çözüm şeklinin ne şekilde olduğu da çocuklar tarafından gözlemlendiği için çok önemlidir. Ebeveyni ile ilişkileri olumlu şekilde olan ve anne-babası uyumlu evlilik yaşayan çocukların kendilerine dönük bakışlarının ve algı durumlarının da olumlu olduğu, çocukların ebeveynleriyle arasındaki uyuma yönelik algıları yüksekse, kendi benliklerine yönelik değerlendirmelerinin de olumlu olacağı belirtilmektedir.

Kök Aileyle İlişkiler: Kök aile, bireyin fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak içinde yaşayıp yetiştiği aileyi genel olarak tanımlar. Kişinin geçmişine dayalı bu köklerin etkisinin oldukça derin ve yaygın olduğu ve bireyin şimdiki yaşamını da etkileyecek kadar önemli rolünün olduğu, evlilikte bireylerin temel gelişimlerdeki evrelerden birinin, kendi kimliğini ve özerkliğini arayarak elde etmesi olduğu, bunun içinde bireyin kendi kök ailesiyle ilişkisine odaklanmasını içerdiği belirtilmektedir. Sağlıklı bir bireyin, kök ailesine yönelik olarak hem özerk, hem de yakın olma niteliği bulunmakta ve ailenin temel görevinin de, aile üyelerinin gelişimine yardım etmek olduğu ifade edilmektedir (Hovestadt vd., 1985). Evlilikte bireylerin kök aileleri ile sağlıklı ilişki kurabilmeleri, kök aileye yönelik olarak özerklik ve yakınlık arasında bir dengenin oluşturulmasıyla olacaktır.

Çiftlerin evlenmeden önce içinde buldukları aile yapısı, kurdukları evlilik ilişkisinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü kişiler kök ailelerindeki geleneklerini ve ilişki biçimlerini kendi oluşturdukları aileye de taşımakta ve eşlerinin de bu yönde davranmalarına yönelik beklenti taşımaktadır (Velidedeoglu, 2006). Yeni evli çiftlerde her

birey kök ailesinden aldığı davranışları evliliğe taşımakta, eşinden ve evlilikten çeşitli beklentileri bulunmaktadır. Kök aileden alınan davranışlar, yeni kurulan ailede beklentiye dönmemektedir.

L'abate (1994), evlilikte çıkan olumsuzlukların önemli sebepleri arasında, kayınvalide-damat ile kayınvalide-gelin ilişkilerinin olduğunu belirtmiş, eşlerin kök aileleri ile ilgili ilişkilerinde yaşanan sorunların daha çok kadınları etkilediğini ve gelin-kayınvalide arasındaki problemlerde kayınvalideden oğlunun sorumluluğunu devralmasının ve kadının akrabalık ilişkilerini yönetmede rol almasının çatışmaya yol açabildiğini, kayınvalide-damat ilişkisinde ise bir kaçınmanın olduğunu belirterek bu ilişkinin niteliğinin özellikle çatışmaları engellemeye ve çıkabilecek sorunları önlemeye dönük olduğunu belirtmiştir.

Eşlerin ailelerinin, evlenip yeni aile kurmuş çocuklarının ilişkilerine müdahale etmesinden kaynaklanan problemlerin, yüksek oranlarda olduğu ifade edilmektedir. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2006 Aile Araştırması verilerine göre, erkeğin eşinin ailesi ile geçinememesi % 13,8 boşanma nedeni olarak görülmektedir. Aynı şekilde kadının, eşinin ailesi ile geçinememesi durumu % 12,2 oranında boşanma sebebi olarak değerlendirilmektedir (ASAGM, 2006, s.67).

Evlilikte kadının ve erkeğin, ana babaları ve yakın akrabaları gibi kök aile içerisindeki kişilerin evlilik ilişkilerini olumsuz etkilemeleri evlilikteki en önemli psiko-sosyal çatışma sorunlarından biridir. Özellikle genç evlilerin bu durumda birbirlerine yardımcı olmaları, aileleri ile geçimsizlik veya aileden kopamama durumlarında eşlerin açık ve dürüst bir şekilde konuyu sakin bir ortamda tartışmaları faydalı olacaktır. Eşler kendi aileleriyle ilişkilerini sevgi ve saygı çerçevesinde bir düzene koyabilmelidir. Ancak eşlerin evlilikle ilgili sorunlarını anne babalarının müdahalesinden kaçınarak karıştırmadan kendileri çözmeye çalışmayı bir ilke olarak benimsemeleri gerekir (Özgüven, 2017).

Evlilik uyumu ile aile ziyaretleri arasında pozitif bir ilişki vardır. Benzer şekilde, evlilik doyumu ve aile desteği arasında olumlu yönde ilişki bulunmaktadır. (Bayraktaroğlu ve Çakıcı 2013).

Diğer taraftan Yıldırım (1992) tarafından yapılan araştırmada, akraba ve yakınlarından destek gören evli bireylerin uyum düzeylerinin, akraba ve yakınlarından destek görmeyen evli kişilerin uyum seviyelerinden daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

İletişim: Aile iletişimi, aile üyeleri arasında yapılan sözlü ve sözsüz bilgi alışverişidir. İletişim, aile üyelerinin ihtiyaçlarını, isteklerini ve arzularını açıklama becerisini kapsar. Yanıtların uygun olabilmesi için karşıdaki muhatabın görüşlerinin de net olarak ortaya konulması gerekmektedir. Sağlıklı iletişim, aile üyelerinin mesajı dinleyerek açık bir şekilde anlamasını içerir. Sağlıksız iletişimde ise konuşmanın dinlenilmemesi, mesajların açık ve net olmaması, dolaylı ve muğlak şekilde konuşulmasını içerir. İletişim eksikliği aile içerisinde çatışmaya, psikolojik sorunlara ve sorunların çözülmemiş ortada kalmasına neden olur. Sağlıklı iletişim ise sorunların çözülmesini, aile üyeleri arasında duygusal yakınlığın artmasını sağlar. İletişim sorunlarının eşlerin boşanma riskini getirdiği gibi çocuklar için davranış problemlerine sebep olma riski vardır (Bray, 1995).

Evlilik bir iletişim ve etkileşim sistemidir. Evlilikte eşlerin birbirlerine ruhsal, sosyal ve cinsel beklentilerini ifade etmeleri, mesajlarını açıkça ortaya koymaları amacıyla karşılıklı etkileşim içinde bulunmaları gerekir. Uyumlu evlilikler öncelikle sağlıklı iletişimle gerçekleşir. Evlilikte normal ve sağlıklı bir iletişimin yokluğu, eşlerin aralarındaki sorunları algılayıp tanı koyamamalarından ve iletişim bozukluğundan kaynaklanır (Özgüven, 2017, s. 73).

Sağlıklı bir iletişim olmadığında bir eşin söylediğini diğer eş aynı şekilde algılamaz. Bu nedenle sorun çözülemediği gibi yeni sorunlar ortaya çıkar. Çiftler arasında etkili iletişimin olmamasının nedeni evlilikte her bireyin kendi fikrini savunarak bunu karşı tarafa kabul ettirmeye uğraşması sürecinde diğerinin konuşmalarını dinlememesidir. Karşı tarafı dinlememek, konuşmaların yanlış anlaşılmasına ve yeni tartışmalara neden olur. Yine iletişimi olumsuz etkileyen diğer faktör bireyin ya saldırgan veya pasif olmasıdır. Birey, düşüncelerini bağırarak normalin üzerinde bir tepkiyle anlatır veya pasif davranarak düşüncelerini açık bir şekilde ifade edemez. Böyle bir ortamda karşısındaki birey muhatabının düşüncelerini anlayamaz ve çözüm odaklı bir görüşme gerçekleşmez. Evlilikte çiftler arasında yaşanan iletişim sorununu çözmek için eşlerin ilişkilerindeki aksayan tarafların olumlu olumsuz taraflarıyla ilgili konuşmaları gerekir (Akgün ve Polat Uluocak, 2010). Tartışmaların ve kavgaların çok sık yaşandığı evliliklere bakıldığında tartışma konularının çoğu kez önemsiz olduğu, çiftlerin ana sorunu görmezden geldikleri ya da iletişimsizlik nedeniyle farkında olmadıkları için küçük sorunlarla uğraştıkları ve kendilerini yıprattıkları görülmektedir. Bu nedenle eşler ana sorunlar üzerinde konuşarak uzlaşma sağlamalı ve problemlerini etkili bir iletişimle çözebilmelidir (Özgüven, 2017).

Ailede iletişim ve etkileşim eksikliğinin yaşanması ailenin diğer işlevlerini de olumsuz etkileyecektir. Bu işlevlerin gerçekleştirilmesi ailenin sağlıklı olduğunu, aksi durumda sağlıklı olmadığını ifade etmektedir (Bulut, 1993). Etkili iletişimin olduğu ailelerde, bireyler duygu ve düşüncelerini rahatça ifade eder, birbirlerini olduğu kabul eder ve değer verirler. Ailede etkili iletişimle çocuklara verilen duygusal destek ve ilgi, çocukların akademik başarısına olumlu katkı sağlar, antisosyal davranışları engeller. Ancak, aralarında belirli bir iletişimin olmadığı, tutarsız davranışların yaşandığı, ortak sorunlarını birlikte çözemeyen, aile rollerini benimsemeyen, duygularını birbirlerine açıkça ifade edemeyen, yetersiz ebeveynlerin olduğu ailelerde, psikiyatrik hastalıkların çıkma olasılığı, bu işlevleri sağlıklı biçimde yerine getiren ailelere göre daha fazladır (Wasserman, Miller, Pinner ve Jaramillo, 1996).

Evlilikte ebeveynlerin boşanmasında iletişimin düşük olmasının etkisi önemlidir ve ebeveynlerin boşanması buna tanık olan çocukların gelecekteki evliliğini de etkilemekte ve olumsuz davranışlar gösterdikleri belirtilmektedir (Amato, 1996; akt. Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

Young ve Long (1998)'a göre, eşlerin sorumluluk almaları, iletişime açık olmaları, empatik dinleme yapmaları gibi sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olması da evlilik doyumunda önemli yer tutmaktadır.

Bilişsel Çarpıtma: Bilişsel yaklaşımlar, kişilerin gündelik hayat problemlerini çözerken kullandıkları bilişsel tepkilerinin ortaya çıkarılması ve belirtilen tepkilerin değiştirilmesi üzerinde çalışmaktadır (Leahy, 2007). Bilişsel yaklaşım kişinin; düşünce, duygu,

ve davranışları hangi şekilde değerlendirdiği ve algıladığı ile bağlantılıdır. Evlilikte, eşlerin evlilik doyumuna etkide bulunan önemli faktörler arasında bilişsel çarpıtmalar bulunmaktadır ve evlilikteki çatışmalarla yakından ilişkilidir.

Kişiler genellikle süreklilik gösterecek bazı çarpıtmalar yaparlar. Bilişsel çarpıtmalar, bilgi işleme sürecinde yanlış veya yetersiz durumlarda gözlenmektedir. Bireylerin düşüncelerindeki çarpıtmalar şu şekilde sıralanabilir (Beck, 2001; Karahan ve Sardoğan, 2004; Türkçapar, 2018):

1. Kutuplaşmış düşünce, ya hep ya hiç tarzı değerlendirme: Olayların uç noktalarda algılanması, değerlendirme yaparken genel şekilde bakış yerine yalnızca siyah beyaz gibi sadece iki kutupta değerlendirme, ya hep ya hiç gibi uç noktalarda algılamak, her çeşit yaşantının ve deneyimin iki kutupta değerlendirilip yorumlanmasıdır.

2. Keyfi çıkarımlar: Gerçekçi kanıtları dikkate almadan geleceği olumsuz yönüyle öngörmektir. Bu durum felaketleştirmeyi, en kötü senaryo ve durumları dikkate almayı kapsamaktadır. Herhangi bir durumda kesin deliller olmamasına rağmen kesin kanıya ulaşılması ve kendi kanısına karşı olan kanıtların gözardı edilmesidir.

3. Duygulara Göre Mantık Yürütme: Kişinin, duygusal yaşantılarını temel alarak, bunların gerçeğin kanıtı olarak göstermesi, herhangi bir kanıt olmadan çıkarsamalar yapılmasıdır.

4. Olumluyu Geçersiz Kılmak: Bireyin iyi yapılan işleri, olumlu yaşantıları görmezden gelmesi ya da dikkate almayarak geçersiz olduğuna inanmasıdır.

5. Abartma, küçümseme: Bir durumu veya olayı değerlendirirken gerçek dışı biçimde gereğinden fazla ya da az değer vermektir. Bireyin eksikliklerini büyüterek veya olumlu taraflarını küçülterek olayları travmatik bir şekilde algılamasıdır.

6. Etiketleme: Bireyin elinde bulunan kanıtlar göz önüne alındığında, daha iyi hissetme olasılığı olmasına rağmen bu kanıtlar görmezden gelerek, kendisine ve diğer kişilere toptan, yargılayıcı, olumsuz sıfatlar yakıştırmasıdır. Gerçeğe daha uygun yorumlar yapmak yerine kişinin kendisine ve başkalarına yönelik etiketlemeler yapması ve mevcut durumu bu etiketlemelere göre değerlendirmesidir.

7. Seçici odaklanma veya zihinsel süzgeç: Bireyin herhangi bir olay veya durum karşısında yalnızca olumsuz ve negatif yönlerine odaklanarak buna göre değerlendirme yapmasıdır. Bireyin olumlu olayları normal dışı bir şekilde yok sayması veya göz ardı etmesidir.

8. Karşıdakinin Zihnini Okumak: Diğer ihtimalleri dikkate almaksızın başka kişilerin kendimiz hakkında ne düşündüğüne ilişkin çıkarsamalarıdır.

9. Aşırı Genelleme: Mevcut durumdan çok daha farklı genel bir çıkarımda bulunmaktır.

10. Kişiselleştirme: Bireyin kendisine yönelik bir ilgisi olmayan veya çok az ilgisi olan bir durumu kendisiyle ilişkilendirmesidir. Olayların farklı sebeplerinin olabileceğini dikkate almadan diğer kişilerin olumsuz davranışlarının nedenini kendisinde görmesi ve kendisini sorumlu tutmasıdır.

11. “Meli-malı” Cümleler: Bireyin, belirli kesin kurallara dönük algılarının bulunması, kendine ve diğer insanlara yönelik olarak davranış kalıpları uygulanması gerektiğine ilişkin düşünceye sahip olması ve bu kurallar yerine getirilmediğinde her şeyin kötü olacağına yönelik abartılı düşünmedir. Bu tür zorlayıcı yaklaşım, bireyin gerginlik ve baskı yaşamasına neden olur.

Yapılan araştırmada, hiçbir dış neden olmamasına karşın sıkıntılı bireylerin eşlerine karşı daha olumsuz davranışlar sergilediği görülmüştür. Eşlerin evlilikten beklentileri ile evlilik doyumu arasında bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin evliliğe dönük genel olumsuz duyusallık ve depresyonla ilgili olduğu belirtilmektedir. Eşlerin yaptıkları yüklemelerin evlilik doyumu ve evlilik yaşantısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, evlilik ilişkisiyle ilgili inanışlarla evlilik doyumu arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Fincham, Bradbury, 1988).

Epstain ve Baucom (1989)’un yaptığı araştırmada, evlilikte sıkıntı yaşayan bireyin eşinin olumsuz davranışlarını daha büyük ve sürekli bir özellikte gördüğünü ve ilişkide umutsuz duyguların egemen olduğunu, bu durumun eşler arasındaki ilişkinin olumlu yönde gidişini engelleyeceğini belirtmektedir. Evlilik sorunlarına bilişsel yaklaşım bireylerin evlilik ve eşleri hakkında tutarlı olmayan yüklemelerine, olaylara yönelik geçersiz ve yanlış sonuçlara ulaşmalarına ve olayları mantıksız şekilde değerlendirmelerine odaklanmaktadır. Bilişsel bir yargının doğru olup olmadığı iki şekilde değerlendirilebilir. Birincisi, olayın objektif bir şekilde değerlendirilme derecesi, gerçekçi bir açıklamasının olup olmadığı, ikincisi, olayın gerçekliğini belirleyecek objektif bir kriter olmadan yapılan açıklamanın tutarlı olup olmamasıdır.

Tutarel Kışlak (1997) tarafından yapılan bir araştırmada; eşleri ile aralarında uyumsuzluk olan bireylerin, eşlerinin olumsuz davranışlarına yönelik olarak olumsuz nedensellik ve sorumluluk yükledikleri belirlemişlerdir. Olumsuz olaylardan sonra, eşleri ile uyumsuz olanların evlilik doyumlarında da azalma görülmekte ve eşlerine karşı olumsuz tepki göstermektedir. Evliliklerinde uyumsuzluk içerisinde bulunanlar kısır döngü içine girmekte ve özellikle olumsuz durumları eşlerinin bencil güdülerine bağlayarak eşlerine yönelik daha olumsuz davranışlar göstermektedir. Bu da evlilik uyumunu azaltmaktadır. Evlilikte doyumun azalması, olumlu davranışlara verilen önemin azalmasıyla, olumsuz davranışlara yapılan yüklemelerin ise artmasıyla yakından ilişkilidir. Evlilik doyumu arttıkça, yüklemeler azalmaktadır.

Güven ve Aydemir Sevim (2007) tarafından yapılan araştırmada, yaş ve cinsiyet gibi kişisel değişkenlerin, gerçekçi olmayan ilişki beklentisinin, zihin okuma ve yakınlıktan kaçınma gibi bilişsel çarpıtmaların ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu etkileme durumu değerlendirilmiştir. Buna göre, birinci sırada evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu etkilediği, ikinci olarak gerçekçi olmayan ilişki beklentileriyle ilgili bilişsel çarpıtmaların geldiği, zihin okuma ve yakınlıktan kaçınmanın ise evlilik doyumunu etkilemede manidar bir etkisinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Çatışma ve Problem Çözme Becerisi: Evlilik sürecinde çiftlerin pek çok sorunla karşılaşması mümkündür. Sorun çözme becerisi yüksek olan bireylerin evlilik doyumunun da yüksek olacağı açıktır. Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, problem çözme yeteneği, empatik eğilimi ve iletişim becerileri olan bireylerin evlilik

uyumlarının yüksek olacağı tespiti yapılmış ve bu konuda en önemli etkenin problem çözme becerisi olduğu belirtilmiştir.

Ailede etkili sorun çözme becerisi şunları içerir: Sorunları net bir şekilde belirleme, sorunların çözümü üzerinde tartışma ve iletişim kurma, aile üyelerinin problemlerini çözmek için alternatif çözümler geliştirme becerisine sahip olmadır (Bray, 1995).

Sağlıklı olmayan ailelerde olduğu gibi sağlıklı ailelerde de problemler oluşmaktadır. Ancak sağlıklı ailelerin farkı, sorunları çözme becerisine sahip olmalarıdır.

Yaş faktörüne göre değerlendirme yapıldığında, genel olarak evliliğin ilk dönemlerinde evlilik çatışmasının daha sık görüldüğü, yaşlı çiftlere oranla gençlerde agresiflik düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. En yoğun çatışma durumunun evliliğin ilk iki yılında yaşanması nedeniyle, çatışmaların çözümü konusunda genç çiftlerle yapılacak çalışmaların önemi büyüktür. Genellikle, evlilikte çiftler farklılıkların ve çatışma noktaları konusunda bilgili ve gerçekçidir, ancak bu farklılık ve çatışma konularını çözme konusunda daha az gerçekçidir. Zaman içerisinde çiftlerin karşılıklı mesajlarının içerikleri değişerek pozitif mesajların negatif veya nötr mesajlara döndüğü görülmektedir. Çiftlerin birbirlerine yönelik olumlu mesajlarını arttırmaya teşvik edilmeleri ve çözüm becerisi edinmelerinin sağlanması evlilik sürecini ve kalitesini olumlu etkileyecektir (Noller, Feeney, 2002). Winemiller ve Mitchell (1992), çiftlerin sorun çözme becerilerinin evlilik doyumunun düşük veya yüksek olmasını belirlemede güçlü bir etken olabileceğini ifade etmektedir.

Araştırmalarda, erkeklere oranla kadınların daha fazla tartışma konusu açmaya eğilimli olduğunu, erkekler tartışmadan kaçınan, kadınlarsa daha fazla tartışmayı talep eden bir durum sergilediği belirtilmektedir (Segrin, 2004). Crabb (1982), evlilik içerisinde öfkeye hakim olmayla ilgili çiftlere önerilerde bulunmaktadır. Bunların başında bireyin öfkeye kapıldığında yavaş olması ve öfkesinin farkında olmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca olumlu amaçlar doğrultusunda, çiftlerin birbirlerine olumsuz duygularını ifade etmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Evlilik doyumunu etkileyen çok sayıda etken olmakla birlikte, en önemlilerinden biri eşlerin sorun çözme becerilerinin ne seviyede olduğudur. Çiftler, çatışma çözme davranışlarını ve yapıcı iletişimi bilmiyorlarsa uyumsuzluk yaşamaları olasılığının büyük olduğu değerlendirilmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Bu nedenle evlilik doyumuyla ilişkili faktörler arasında çatışma çözme stilleri de yer almaktadır. Evlilik sürecini yordayan temel faktör çatışmanın kendisi değil, uygulanan çatışma çözme stratejileridir. Evlilik ilişkisinin istikrarlı ve kaliteli şekilde olmasında çatışma çözme stillerinin önemi büyüktür. Çatışmanın yapıcı bir şekilde yönetilmesi, eşlerin birbirini anlamasını sağlayabilir ve çiftlerin ilişkisinde olumlu değişimlere neden olabilir.

Evlilik doyumunun olmadığı evliliklerde yaşanan çatışmalarda olumsuz davranış zinciri devam eder ve bu nedenle bireylerin etkileşimi ve davranış tarzları ve daha kolay tahmin edilebilir. Evlilik doyumunun yaşandığı evliliklerde oluşan çatışmalarda ise etkileşim daha gelişigüzel olmakta ve az tahmin edilebilir bir şekildedir. Evlilik doyumunun olmadığı durumlarda çiftlerin çatışma sırasında daha olumsuz ifadeler kullandıkları ve pozitif ifadelere

daha az yer verdikleri, muhatabının olumsuz davranışına aynı şekilde olumsuz karşılık verildiği, olumsuz davranışların zincirleme devam ettiği görülmektedir. Evlilik doyumunun yaşandığı evliliklerde, çatışma esnasında çiftlerden birinin etkileşimi onarmak için yaptığı konuşmaların ilişkiyi onardığı, örneğin eşlerden birinin “Bekle, bitirmeme izin vermiyorsun”, “özür dilerim, lütfen konuşmanı bitir” şeklinde yanıtlarının olduğu, bu tür evliliklerde çiftlerin sorunları problemleri onarma girişimlerine daha eğilimli olduğu ve olumsuz davranışları daha kısa zamanda terk ettikleri anlaşılmıştır (Fincham, 2003).

Harrell (1990), tarafından yapılan araştırmada, evlilikte karı kocanın gelir durumunun farklı olmasının evlilik çatışmasına yönelik bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Kadının gelirinin görece yüksek olmasının hem evlilik hem de iş doyumunu azalttığı tartışılmaktadır. Bunun nedeni, karı kocanın farklı alanlardaki işlerinden sağladıkları farklı miktardaki gelirlerinin aralarında rekabete neden olmasıdır. Ayrıca, eşlerin eğitiminin yüksek olmasının aile yaşam doyumunu arttırdığı, sorunların daha rahat tartışılabildiği ve problem çözme yeteneğiyle çatışmanın yıkıcı sorunlarından kaçınıldığı ifade edilmiştir.

Bireyler genellikle kök ailelerinde yaşadıkları çatışma ortamını modellediklerinden, evliliklerinin bundan etkilenmesi olasıdır. Cast ve diğerleri (2006), çocukluk döneminde fiziksel olarak cezalandırılan bireylerin, evlilikleri döneminde eşlerine yönelik fiziksel çatışma ve kontrol etme eğilimi oranının yüksek olduğunu, aynı şekilde eşlerinin bakış açılarını anlamaya yönelik eğilimlerinin düşük olduğunu araştırmalarıyla ortaya koymuştur. Çocuklukta maruz kalınan fiziksel cezaların, problem çözme becerisini de azaltması diğer bir bulgudur. Çocukluğunda fiziksel cezalara maruz kalanların kendilerinin akıl ve davranış sağlığına ilişkin zararlı bir etkisinin olmadığına inanmaları diğer bir konudur. Bireyin eşine hakareti, çözüm için konuşmayı reddetmesi, olaylara eşin bakış açısından görememesi ve bunları normal bir evliliğin parçası olarak görmesi sonuçta evliliğe zarar verebilir.

Christensen ve Heavey (1990), evlilikte çatışma çözümü yöntemlerinden birisi olan ve zararlı bir yöntem olan talep etme/geri çekilme (demand/withdraw) üzerine yaptıkları çalışmada, eşlerden birinin evlilikteki sorunlar üzerine şikayet ve eleştiri içeren konuları muhatabına söylediği ve talepte bulunduğu, diğer eşin ise savunmacı ve pasif eylemsizlik yoluyla geri çekildiği ve talepleri tartışmadığı belirtilmiştir. Talep etme/geri çekilme şeklindeki çözüm yöntemi düşük evlilik doyumuna yol açmaktadır.

Evlilikte çatışmaların etkili bir şekilde yönetilmesinin evlilik doyumunu ve iletişimi artırdığı (Canary, 2003); ancak çatışmanın iyi yönetilememesi durumunda memnuniyetsizliğin arttığı ve ilişkinin zarar gördüğü (Pruitt ve Kim, 2004) görülmektedir. Evlilikte sorun yaşandığında, eleştiriden kaçınan, suçlama ve yok sayma gibi durumlara girmeyen çiftler birbirlerini daha çok anlayabilir. Çatışmanın etkili bir şekilde yönetilebilmesi için bireyin kendi düşüncelerini ve duygularını ifade etmesi ve muhatabının söylediklerini onaylamasa da dinlemesi gerekmektedir. Bu şekilde çatışmanın yönetilmesiyle, çiftler genel iletişim becerilerini kullanarak sorunlara yönelik beklentilerini ve gereksinimlerini ortaya koyabilir (Hahlweg, Revenstorf ve Schindler, 1984).

Her evlilikte çatışma, tartışma ve sonra çözüm bulma süreci yaşanmakta ve bu durum sürekli tekrarlanmaktadır. Sağlıklı evliliklerde, çiftlerin çatışmayı çözecek beceriye sahip

olması yaşanan tartışmaların tatlıya bağlanabilmesini sağlamaktadır. Aksi durumda, aile içerisinde sürekli tartışma ve çözülemeyen çatışmaların yaşanması ailenin stres düzeyini arttırarak evlilik ve ailenin fonksiyonlarında bozulmalara neden olur. Aile içi çatışma konuları genellikle dört şekilde sonuçlanır. Bunlar, taraflardan birinin diğerinin fikirlerini kabul ederek boyun eğmesi, uzlaşmaya varamadan çatışmanın çözümsüz şekilde ortada bırakılması, tartışmaktan kaçınarak geri çekilme ve herkesin kabul edebileceği ortak bir noktada uzlaşmadır. Bunlardan boyun eğme bırakma ve geri çekilme genellikle problemin çözülememesi olarak değerlendirilmektedir. Evlilik çatışmalarını çözebilmek ve sorunlarla başa çıkabilmek için sahip olunması gereken beceriler, iletişimin açık olması, olumsuz düşünceleri kontrol edebilmek, olaya karşımızdakinin gözünden bakabilmek, affedicilik ve problem çözme becerisi olarak sıralanmaktadır (Canel, 2019).

Çiftlerin ilişkileri, evlilik sürecinde aile yaşam döngüsündeki her bir geçiş dönemindeki değişimlerden etkilenebilmektedir. Bu süreçte meydana gelecek olumsuz durumlar, çiftlerin geçiş evresinde nelerle karşılaşabileceklerine ilişkin bilgi sahibi olmalarına, sorunlara yönelik konuşma becerilerine ve bu sorunları nasıl çözeceklerine yönelik planlarına bağlı şekilde azaltılabilir. Bu nedenle, eşlerin aile yaşam döngüsündeki geçiş dönemlerinde kendilerinin nasıl etkileneceği konusunda farkındalıklarının olması, sorun çözme becerisi ile çatışma yönetme becerilerini elde etmeleri ve iletişimlerinin güçlendirilmesi önemli görülmektedir (Kalkan, Vural Batık, 2017).

Eş Desteği: Eşlerin birbirlerine karşı algıladıkları sosyal destek seviyeleri evlilik doyumunu etkilemektedir (Bryant ve Conger, 1999; Pash ve Bradbury, 1998). Eşlerin birbirlerini desteklemesi, evlilik içi sorunlarda stresi ve çözümsüzlüğü önlemektedir. Eş desteğiyle birlikte, evlilik içerisinde birey gereksinim duyduğu zamanlarda bu desteği algılayacaktır. Eş desteğinin öncelikli olarak dört konuda faydası olacaktır. Birincisi; stres nedeniyle evlilik ilişkisini aşındıracak nitelikteki duygusal tepkileri engelleyerek kötüye gidişi durdurmaz. İkincisi; depresyonu ve depresyonla ilişkili kendine acıma, sinirlilik ve motivasyon kaybı gibi davranışları önlemez. Üçüncüsü; eşler arasında kaçınılmaz şekilde ortaya çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle çatışmanın yoğunluğunun yıkıcı bir noktaya gelmesi engellenebilir. Dördüncüsü; bireyler arasındaki duygusal yakınlıkla oluşan iletişim, güven ve bağlılık duygusu sayesinde, potansiyel problemlerde çiftleri çözüm konusunda rahatlatır. Bu nedenle desteğin etkisini yalnızca sorun yaşandığı dönemlerde değil, evliliğin tüm evrelerinde hissetmek önem taşımaktadır (Cutrona, 1996).

Eş desteğinin yeterli düzeyde algılanması eşler arasındaki ilişki seviyesini gösterdiği gibi evlilik kalitesi ile de doğrudan ilgilidir. Evlilikte algılanan eş desteğinin yeterliliği, aynı zamanda depresyon belirtileri ve algılanan stresle doğrudan ilişkilidir. Yetersiz eş desteği, savunmasızlık duygusunu ve evlilik içi uyumsuzluk riskini artırır. Desteğin yeterlilik algı düzeyi; eş tarafından sağlanan desteğin talepleri ve beklentileri karşılama göre değerlendirilmektedir. Sağlıksız evlilikler, depresyona neden olur ve devam etmesini sağlar. Bu bağlamda, yalnızca sosyal desteğin yetersiz olması nedeniyle değil, aynı zamanda mutsuz evlilikler ek strese neden olur (Dehle, Larsen, Landers, 2001). Pash ve Bradbury (1998), evlilik içerisinde eşlerin birbirlerine karşı destek verebilmesini ve destek alabilmesini evlilik doyumunu etkileyen faktörler arasında belirtmektedir.

Yıldırım (2004) tarafından “eş destek ölçeğinin geliştirilmesi” amacıyla yapılan çalışmada, birbirine karşı destekleyici davranan eşlerin, kendi ruh ve beden sağlıklarını koruduğu gibi işsizlik, aile içi sorunlar, yoksulluk gibi problemlerle daha kolay uğraşacağını ve çocuklarının gelişiminin daha rahat olacağını belirtmektedir. Sağlıklı bir aile yapısının sürdürülebilmesi için eşler arasındaki ilişkinin sevgi ve saygı temelinde olması ve eş desteğiyle olacağı açıktır. Yıldırım, eş desteğinin problemlere karşı tampon etkisi yapacağını boşanma oranlarındaki artışı da engelleyeceğini ifade ederek, ailede eşler arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi için üç alanda çalışma yapılması gerektiği sonucuna varmıştır. Bunlardan birincisi, “eş desteği ölçümü” aracılığıyla eşlerin birbirlerinden aldıkları destek seviyeleri tespit edilerek, yeterince eş desteği alamayan bireylere yönelik psiko-eğitsel programlar hazırlanabildiği gibi eşler psikolojik danışmaya alınabilir. İkincisi toplumdaki yoksul aileler belirlenerek devlet tarafından bu ailelerden en az bir kişinin iş edinmesi sağlanabilir. Üçüncüsü, ailelere evlilik ve aile danışması hizmeti alabilmeleri amacıyla kamu ve özel sektörde evlilik ve aile danışma merkezleri açılabilir.

Acitelli ve Antonucci (1994), evlilikte sosyal destek ve evlilik memnuniyeti arasında ilişkiye yönelik çalışmalarında, evlilikte eş desteği algısının evlilik doyumunu ile güçlü ilişkisinin bulunduğunu, erkek ve kadın eşlerin eş desteği algılarının farklı olduğunu, eş desteği algısının evlilikte kadınlara dönük etkisinin daha çok olduğunu ifade etmektedir.

Schiaffino, Revenson (1995), evlilikte eş desteğinin fiziksel sağlıktaki rolünü belirlemek amacıyla artrit hastalarıyla ilgili bir çalışma yapmıştır. Neff ve Karney, (2005), eşlerin birbirlerine destek sağlama düzeyleriyle cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırmada evlilikte kadın ve erkek eşlerin birbirlerine sağladıkları desteğin eşit olduğu ancak desteğin zamanlaması açısından farklı olduğu görülmüştür. Kadınların, kocalarının stres yaşadığı günlerde daha iyi destek sağlama eğiliminde olmasına karşın kocaların, eşlerinin stres yaşadığı zamanlarda hem destek hem de olumsuzluk gösterdiği belirtilmektedir

Bireylerin evlilikte sağladıkları desteğin etkilerine karşın aldıkları desteğin etkisi bir başka araştırmada incelenmiştir. Kadınların aldıkları destekten daha fazlasını vermelerinin sağlık durumlarını olumlu yönde etkilediği ve daha az hastalık yaşadıkları, erkeklerin ise daha fazla destek almaları durumunda sağlık durumlarının daha olumlu etkilendiği belirlenmiştir. Bu nedenle, evlilik gibi yakın ilişkilerinde kadınlar destek vermektense, erkekler ise destek almaktan daha fazla fayda görmektedir. Bu durum yakın ilişkilerde, almaktan daha fazlasını verebilme duygusunun sağlığa olumlu etkisini de göstermektedir (Väänänen, Buunk, Kivimäki, Pentti ve Vahtera, 2005).

Ev İşleri Rol ve Sorumluluklar: Evlilik içinde paylaşılan görev ve sorumluluklar evlilik rollerini oluşturmada, bu roller bireylerin eşitlikçi veya geleneksel tutumu benimsemelerine göre değişebilmektedir. Evlilik ilişkisi içerisindeki rollerin eşler için anlamı ve rol beklentilerindeki uyumsuzluklar evlilik doyumunu etkilemektedir. Evlilikte eşler arasında ev işlerinin paylaşımı, ev işleri paylaşımında geleneksel ya da eşitlikçi görüş açılara sahip olmak ve evlilikte rol beklentileri bu bağlamda önemlidir. Synder (1997), evlilikteki rol beklentileri konusunu; eşler arasında ev işlerinin paylaşımı ile evlilikte çocuk bakımındaki

yükümlülükler, evlilik içerisinde eşit statüye sahip olma durumu ve eşlerin çalışma özgürlükleri ve kariyer fırsatlarında eşlerin eşit haklara sahip olma durumu olarak ifade etmektedir.

Wilkie (1998)'nin, evlilik doyumu ile aileyle ilgili işlerin ortak paylaşımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, evlilik içinde işbölümü ve rol tercihlerinin adalet algısı yoluyla evlilik doyumunu etkilediğini, adil olanın karı-koca eşler için farklı olduğunu ifade etmiştir. Ev işlerinin tipik cinsiyet rollerine göre olduğu durumlarda adaletsizlik algısının da yükseldiği ve evlilik doyumunun azaldığı anlaşılmaktadır. Eşlerden birinin ev işlerine ilişkin olarak kendi üzerine düşenden fazla yaptığını düşünmesi evlilikte doyumsuzluğa neden olmaktadır.

Özellikle geleneksel toplumlarda ev işlerini, cinsiyet rolleri gereği kadının yapması beklentisinin bulunması kadınların daha fazla yorulmasına ve evlilik doyumunun düşmesine neden olmaktadır. Ev işleri sorumluluğunu kadının ve erkeğin birlikte paylaşmasının, hem ev işlerinin daha uygun şekilde yürütülmesini, hem de eşlerin adalet algısını etkileyerek evlilik doyumunu yükselteceği söylenebilir.

Boş Zamanları Birlikte Geçirme: Birlikte zaman geçirme, eşlerin boş zamanlarını hangi ölçüde birlikte geçirdikleri ve aralarında oluşması beklenen arkadaşlık ilişkisi ile tanımlanmaktadır.

Eşlerin boş zamanlarında birlikte olmaları ve yeterince birlikte vakit geçirmeleri evlilik doyumuyla yakından ilgilidir. Çiftlerin birlikte yeterince vakit geçirmemeleri, gelecekte yaşayabilecekleri sorunlar yönünden de bir gösterge özelliği taşımaktadır. Eşlerin evliliklerine anlam katacak şekilde birlikte olacak boş zaman bulabilirlerse, evlilikteki stresin azalacağı belirtilmektedir. Evli çiftlerin birlikte vakit geçirmeleri evlilikteki çatışmaları azaltan ve evlilik ilişkisini besleyen önemli bir faktördür. Eşlerin arasındaki iletişimin yetersiz olması ile evlilikte problem yaşanması arasında da anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Evlilikte eşler birlikte zaman geçirmenin önemine inanırsa, evlilik sürecinde yaşanabilecek güçlükler daha kolay şekilde çözümlenebilmektedir. Birlikte geçirilen zamanın kalitesi de birlikte zaman geçirmek kadar evlilik doyumunu üzerinde önemli bir etkidir (Russell-Chapin, Chapin, Sattler, 2001).

Eşler arasında olması gereken arkadaşlık, aynı zamanda eşler arasındaki duygusal yakınlığın göstergesidir. Birlikte zaman geçirme kavramı aynı zamanda eşlerin arasındaki duygusal yakınlığında göstergesi olup, bu durumun iki özelliğe bakarak yorumlanması mümkündür. Birincisi eşlerin boş zamanlarında birlikte yeterince vakit geçirip geçirmediği, ikincisi eşler arasında ilgi gösterdikleri ortak konularının olup olmamasıdır (Synder, 1997).

Yapılan araştırmalar, mutsuz çiftlerle karşılaştırıldığında, mutlu çiftlerin birbirleriyle daha fazla birlikte vakit geçirdiklerini, kişisel problemlerle ilgili olarak konuşmaya daha çok zaman ayırdıklarını, daha fazla sohbet ettiklerini ve tartışmalarının göreceli olarak kısa sürdüğünü ortaya koymaktadır (Noller, Feeney, 2002).

Keleş (2019)'in yaptığı çalışmada, evli çiftlerin evlilik doyumları ile boş zamanlarını değerlendirme şekilleri arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Boş zamanlarını dışarıda, ailesiyle veya sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlayarak geçiren evli çiftlerin evlilik

doyumlarının daha çok olduğu, boş zamanlarını evde geçiren veya ev işi yaparak geçiren eşlerin ise evlilikten daha az doyum aldıkları anlaşılmıştır. Özellikle boş zamanların aileyle birlikte geçirilmesi sosyal etkileşimi artırdığı gibi duygusal etkileşimi de artırmaktadır. Eşlerin aile yaşamında üstlendikleri rol ve sorumluluklar dışında, fiziksel, duygusal ve sosyal yakınlık oluşturmaları evliliklerinden aldıkları memnuniyeti artıracaktır.

Özgüven (2017) ise, sağlıklı ailelerin niteliklerini 15 alt başlıkta toplamıştır. Bunlar arasında, duyguları paylaşma, duyguları anlama, ilgi ve sevgi duygusunun aile üyelerine iletilmesi, mizah duygusu ve boş zamanlarını beraber geçirme sıralanmaktadır. Aile üyeleri arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesi ve aile birliğini güçlendirmek için birlikte geçirilen ortak zamanı artırarak birlikte vakit geçirmelerinin aile içerisinde dengeli ve sağlıklı bir evlilik düzeni kurulabilmesi için olumlu bir ortam oluşturduğu belirtilmektedir.

Birlikte zaman geçirmenin evlilik doyumu üzerindeki etkisi Chapin, Chapin ve Sattler (2001)'in yaptığı araştırmada da ortaya çıkmıştır. Bireyin eşiyile geçirdiği kaliteli zaman geçirmenin gerekliliğinin vurgulandığı çalışmada birlikte zaman geçirme ölçeğinin dört faktörden oluştuğu belirtilmektedir. Bunlar, birlikte zaman geçirme süresinin yetersiz olması, eşlerin ortak ilgilerinin az olması, eşin ilgi duyduğu alanlara katılma arzusu, eşin birlikte zaman geçirmeyi istememesidir. Evlilikte eşlerin birlikte yeterli zaman geçirmeleri ve birbirlerine değer vermeleri problemlerin çözümünü kolaylaştıracaktır.

Boş zamanlarını etkileşim gerektiren etkinliklerde ve iletişim içinde birlikte geçiren eşlerin evlilik doyumunun, boş zamanlarını birlikte geçirmeyen veya iletişimde bulunmadan birlikte geçiren çiftlerden daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarla belirlenmiştir (Kocadere, 1995).

Ortak ya da Farklı Dinsel İnanış: Eşlerin dinsel inançları arasındaki farklılık evlilik uyumunu etkileyebilir. Dini inanç farkları eşlerin tutumlarını, yaşam kurallarını, yeme içme ve eğlenme şekillerini ve özellikle çocukların dini eğitimlerini etkileyebilir (Özgüven 2017). Literatüre bakıldığında ortak dini inançlara sahip olmanın çiftlerin ilişkilerinde önemli bir değişken olduğu anlaşılmaktadır.

Olson ve Fowers (1993) tarafından çiftlerin beş ayrı grupta incelendiği araştırmada, dini değer ve anlayışlarda ortak görüşe sahip çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olduğu, hayat dolu olarak nitelenen çiftlerin iletişim kurma, çatışmayı başarılı bir şekilde çözme yeteneklerine sahip oldukları ifade edilmektedir. Schumm, Bollman ve Jurich (1982)'in yaptığı araştırmada, ortak dini inanışa sahip olmanın, bireylerin yüksek evlilik doyumunu olumlu etkilediğini belirtilmektedir.

Ortak dini değerler, çiftlerin evlilik sürecinde onlara bilişsel bir şema veya hayat felsefesi olarak yaşamlarını yönlendirecek bir yol göstereceği için evlilik doyumunda din önemli bir faktördür (Haseley, 2006).

Sullivan (2001; akt. Haseley, 2006, s. 23-24), dinsel değerler ve evlilik doyumu arasındaki bağın üç boyutlu olduğunu belirtmektedir: Birincisi dini inanışların çiftlerin evlilik doyumuna doğrudan etkisidir. İkincisi dini inanışların; çiftlerin boşanmaya yönelik yaklaşım,

evliliğe bağlılık, evlilik problemlerinde yardım arama istekliliği gibi konulardaki dolaylı etkisidir. Üçüncüsü, evlilikteki risk faktörlerini azaltmayı içeren telafi edici durumdur. Spesifik olarak, dindarlığın çiftlerin boşanmaya karşı daha muhafazakar tutum takınması, evlilikte sadakat ve evlilik içerisindeki sorunlara karşı yardım isteme alışkanlığı konusunda etkili olduğu belirtilmektedir.

Çağ (2011) tarafından, “Dindarlık düzeyi” değişkenine göre yapılan araştırmada; evli bireylerin dindarlık düzeylerinin artışıyla eşlerinden algıladıkları destek seviyeleri ve aynı şekilde evlilik doyum düzeyleri arasında ilişki belirlenmiştir. Evlilik içerisinde dini bağlılığın evliliğe birçok olumlu kazanımı bulunmaktadır. Eşlerin birlikte ibadet etmelerinin karşılıklı yakınlığı artırdığı, dinin de evliliğe önem vermesi nedeniyle eşlerin evliliklerini önemseyerek önem vererek koruyabildiği, dinin evlilik dışı ilişkilere dönük yasakları nedeniyle evlilik istikrarında sorunlarla karşılaşmamaktadırlar. Bu şekilde, evlilik doyumunda dini bağlılığın önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılmış birçok çalışma, dindarlık faktörünün evlilik doyumunu üzerinde olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Hünler (2002), dindarlığın çiftlerin evlilik doyumunu üzerindeki etkisini ve evlilikte sorun çözme becerilerinin bu ilişkideki rolünü inceleyen araştırmasında, dindarlığın evlilik doyumunu üzerinde temel etkisinin anlamlı olduğunu, ortak dini inancıya sahip olmanın, evlilik doyumunu olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Cinsellik: Literatürde cinsel yakınlık, evlilik doyumunda etkili faktörler arasında belirtilmektedir. Cinsellik eşlerde önemli bir kişisel bağ oluşturabilmektedir. Cinsellik ve mahremiyet bağı gelişmiş olan eşler, aralarında aşk ilişkisi olan, birbirlerini cezbedebilen ve birbirlerine değer veren çiftlerdir. Evlilik sürecinde cinselliğin yeterli kalite ve sıklıkta olmaması, kişinin eşini bireysel şekilde reddettiğini gösteren bir unsurda olabilmektedir (Rosen-Grandon, 1999; akt. Canel, 2007).

Çiftlerin cinsel hayatı evlilik ilişkisinde önemli bir yere sahip olmasına karşın evlilikte cinselliğe yönelik çalışmaların oldukça az olduğu dikkati çekmektedir. Cinsel doyum, özellikle evlilik doyumunda etkili olan temel faktörlerden birisidir. Evlilik doyumunu üzerinde eşler arasındaki cinsel ilişkinin niteliğinin olumlu veya olumsuz etkisi bulunmaktadır (Hulbert ve Rabehl, 1993).

Litzinger ve Gordon (2005)’un, evlilik doyumunu ile cinsel doyum ile arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonunda, cinsel doyumun evlilik doyumunu bağımsız olarak yordadığını belirlemişlerdir. Diğer taraftan iletişim ve cinsel doyum arasında önemli bir etkileşim olduğu, çiftlerin evlilikteki iletişim becerileri yüksekse, cinsel doyumun evlilik doyumuna katkısının olmayacağı, ancak çiftler iletişim kurmakta zorluk çekiyorlarsa, evlilikte cinsel doyumun evlilik doyumunu artıracığı ve iletişim zayıflığının evlilik doyumunu üzerindeki olumsuz etkilerini kısmen telafi edeceği aynı araştırmada belirtilmektedir.

Çağ ve Yıldırım (2013)’ın yaptığı araştırmada, cinsel yaşam memnuniyetinin evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda eşlerin cinsel hayatlarından memnuniyet düzeylerinin evlilik doyumunda önemli rol oynadığı, cinsel hayat ve cinsel iletişimin kalitesinin evlilik mutluluğunu etkileyeceği aynı araştırmada ifade edilmektedir.

Literatürde, genel olarak cinsel doyum ile evlilik doyumunu arasında olumlu yönde ilişki olduğu belirtilmektedir.

Yıldırım (1992)'ın araştırmasında, eşyle cinsel yaşamlarında anlaşılanların uyum düzeyleri, anlaşamayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kısmen anlaşanlar ile anlaşamayanların uyum düzeyleri arasındaki farkın düşük olduğu belirtilmiştir.

Kıskançlık: Evlilik doyumunu en çok etkileyen faktörler arasında belirtilmektedir. Romantik bağlılıklarda ki mutsuzluk nedenlerinden birisi aşırı kıskançlıktır. Kıskançlık çok değişken ve aynı zamanda çok boyutlu bir olgudur. Değer verilen bireyle kurulan ilişkinin tehlikeye girmesi veya gerçekten bozulması ile artış gösteren korku, mutsuzluk ve öfke gibi duyguların yaşandığı sapkın bir duygu niteliği taşımaktadır. Böylesi bir durum evlilik sürecinde eşler arasında önemli sorunlara yol açabilir (Demirtaş ve Dönmez, 2006).

Yapılan bir araştırmada, kıskançlığın merkezinde korku ve öfkenin olduğu, kıskançlık durumunun farklı duyguların karışımından olan iletişim tepkisi olduğu, bu bağlamda şiddet içeren iletişimin yüksek seviyelerde tutku ve düşmanlıktan kaynaklandığı, her bireyin kendine özgü duygularıyla kıskançlığı farklı şekillerde ortaya çıkardığı belirlenmiştir (Guerrero, Trost, Yoshimura, 2005).

Kıskançlığın düşük kendilik değeri ve güvensizlik, duygusal bağımlılık ve güvenle ileri derecede ilişkili olduğu görülmüştür. Kıskançlıkla ilgili literatürde, bireylerin eşleriyle iletişim kurma şekil ve yaklaşımlarının ilişkilerinde etkili olduğu ortaya koyulmaktadır (Houser, 2009).

2016 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre, evlilikte çiftlerin en fazla sorun yaşadıkları konular arasında kıskançlık da yer almaktadır. Bu araştırmaya göre yapılan sıralamada, % 23,7 evle ilgili sorumluluklar, % 19,7 çocuklar konusunda sorumluluklar, % 16,6 gelirin yeterli olmaması, 15,2 harcamalar, % 15,2 birlikte vakit geçirmemek, % 12,5 sigara alışkanlığı ve % 11,5 kıskançlık yer almaktadır. Yaş gruplarına göre yapılan karşılaştırmada, yaş grubu yükseldikçe kıskançlığın oranının azaldığı belirlenmiştir (TAYA, 2016).

Guerrero ve Andersen (1998; akt. Demir, 2019) kıskançlığın ortaya çıkmasında altı temel bileşenin ön planda olduğunu çalışmalarında belirtmektedir. Bu bileşenleri kişilik, durumsal faktörler, sahip olunan ilişkinin özellikleri, cinsiyet, kültür ve yapılan yüklemeler ile stratejik hareketler olarak belirtmişlerdir. Bireyin, düşük kendilik değeri, kronik şüphecilik veya yetersizlik hissi gibi kişisel yönleri kıskançlığın gösterilmesinde önemli rol oynarken, bireylerin sahip oldukları ilişkinin kalitesine yönelik düşünceleri de kıskançlık duygusunu etkilemekte, mutsuz eşlerin bu şekilde kıskançlık sürecine daha kolay girdikleri görülmektedir. Diğer taraftan bireylerin sahip oldukları kültür de kıskançlık durumunu etkilemektedir. Çiftin birbirlerine ve aralarındaki ilişkiye yükledikleri anlam ile kıskançlık durumunun yaşandığı olaylarda, değerlendirme, ilişkinin test edilmesi, öç almaya veya cezalandırma yolları aramaya, kontrolü elde etmeye çalışma gibi stratejiler kullanılması romantik kıskançlık durumunun ortaya çıkmasında etkilidir. Diğer taraftan, araştırmacılar kıskançlığı bazı ilişkilerde eşler arası iletişimi arttıran bir faktör olarak belirtirken kıskançlığın pozitif yönüne de dikkat çekmişlerdir.

White ve Mullen (1989, akt. Boldaz Telli, 2019), kıskançlığın oluşumunda duygusal tepkiler ve bilişsel değerlendirmelerin rol oynadığını, kıskançlık oluşturabilecek bir uyarana karşılaşılan bireylerin genel olarak üç aşamalı bir bilişsel değerlendirme süreci yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu aşamalardan ilki, rakip bir ilişkinin varlığını tahmine çalışma, ikincisi böyle bir ilişkinin var olup olmadığını tespit etme, üçüncüsü, rakip olarak görülenlerin oluşturduğu tehditin büyüklüğünü anlamaya çalışma şeklindedir. Aynı çalışmada, romantik kıskançlıkla ilgili olarak altı temel duygunun olduğu belirtilmekte, bunların kızgınlık, nefret, iğrenme, hiddet gibi duyguları kapsayan “öfke”; üzüntü, kaygılanma, ve endişeyi içeren “korku”; çaresizlik ve depresyonu içeren “keder”; kırgınlık ve çekememezliği barındıran “haset”; şehvet ve arzuyu içeren “cinsel uyarım”; utanma ve pişmanlık hislerini kapsayan “suçluluk” olarak sıralanmıştır.

Evlilik Yılı: Aile yaşam döngüsü içerisinde bulunulan dönem ve evliliğin hangi yılı içerisinde bulunduğu dikkate alınarak evlilik doyumunun etkilenme durumu belirlenebilir. Evliliğin ilk yıllarında evlilik doyumunun daha sonraki dönemlere göre daha yüksek olacağı söylenebilir (Şener ve Terzioğlu, 2008). Aile yaşam döngüsünün ilerleyen evrelerinde eşlerin çocuk sahibi olması, orta yaş dönemine girmesi ve diğer faktörlerle birlikte evlilik doyumunda azalma görülebilir.

Evliliğin erken dönemleriyle ilgili olarak iki konu ifade edilebilir. Bunlardan birincisi, çiftlerin iletişim kalitesi ve ilişkide değişimin boyutunu bu süre içerisinde değerlendirmek mümkündür. Örneğin evlilik sonrasında ortaya çıkan çatışma konularının evliliğe zarar verme derecesi ve çiftlerin birbirlerini davranışlarını doğru algılama boyutu burada ortaya çıkar. İkincisi, evlilik sonrası yeni oluşan ilişki modellerinin keşfini sağlar. Özellikle evlilik içindeki çatışmaya eşlerin verdiği tepkiler evlilikteki doyumla bağlantılıdır. Sorunlara çözüm bulmadan çatışmadan çekilme kısa vadede çiftlerin endişelerini giderebilir ancak uzun dönemde çatışma potansiyeli artar. Eşlerden birinin tartışma konularını gündeme getirmesine karşın diğerinin sürekli tartışmadan kaçınan bir davranış içerisinde olması evlilik doyumunu azaltabilir (Noller, Feeney, 2002).

Evlilik süresine göre boşanma sayılarına bakıldığında, boşanmanın en çok gerçekleştiği dönemin evliliğin ilk beş yılı olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılında evliliğin ilk beş yılında boşananların oranının % 32.7 olduğu görülmektedir. Boşanma ile evlilik süresi arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. 2022 yılı TÜİK evlenme ve boşanma araştırmasına göre boşanmış olan her 3 kişiden birinin evliliğinin 5 yıl civarında sürdüğü, her 5 kişiden birinin evliliğinin 6-10 yıl arasında boşanmayla sonuçlandığı görülmüştür. Aynı çalışmada 11-15 yıl arasında boşananların % 15.9, 16-20 yıl arası % 12.1, 21-25 yıl arası % 8.3 olması, evlilik süresi arttıkça boşanmaların azaldığını göstermektedir (TÜİK, 2023).

Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 verilerine göre ülkemizde boşanmaların %39,6’sı evliliğin ilk beş yılı içerisinde meydana gelmektedir. İlk iki yıl içerisinde boşananların oranı ise 21,4’dür (TAYA, 2011). Bu araştırmanın sonuçlarıyla TÜİK’in yaptığı araştırma arasında uyum gözükmemektedir. Aynı araştırma bulgularına göre evlilik yılı arttıkça eşler arası çatışma azalmaktadır. Bu durum, evliliğin ilk yıllarında çatışmanın daha fazla olduğunu ve çiftlerin ilk

yıllarda desteğe ihtiyacı olabileceğini göstermektedir. Çiftlere sunulan evlilik öncesi danışmanlık ve evliliğin ilk yıllarındaki danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

Doherty ve Jacobson (1982, akt. Çağ, 2011) 'a göre evliliğin ilk evrelerinde evlilik doyumunun yüksek olduğu, çocukların doğumundan sonra evlilik doyumunda hızlı düşüş yaşandığı, çocukların ergenlik döneminde evlilik doyumunu düzeyinin en düşük seviyeye geldiği, ve ailedeki çocukların yuvadan ayrılmasından ve eşlerin emekli olmasından sonra evlilik doyumunun yeniden arttığı belirtilmektedir.

Orbuch ve diğerleri (1996)' nin yaptığı araştırmada, evliliğin ilk dönemleriyle karşılaştırıldığında, evlilik doyumunun sonraki yıllarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Evliliğin 20-24 yılına kadar evlilik süresi ile evlilik doyumunu arasında negatif ilişki bulunduğu, bundan sonra evlilik doyumunun yükselişe geçtiği belirtilmektedir. Evliliğin geç dönemlerinde evlilik doyumunu yükselmektedir. 15-19 yıla kadar boşanma düşüncesinin olmasına kadar, bu süreden sonra boşanma düşüncesinin çok düşük seviyelerde olduğu anlaşılmıştır. . Bosanma düşüncesi evliliğin ilk yıllarından başlayarak yükselme göstermesine karşın, ilerleyen yıllarla birlikte inişe geçmektedir. Ayrıca, evlilik süresinin uzun olması durumu, daha yüksek evlilik kalitesiyle bağlantılı bulunmuştur.

Yeşiltepe (2011)'nin yaptığı araştırmada evlilik süresi 0-5 yıl arasında olan kişilerin evlilik uyumlarının 6-11 yıl ile 17 yıl ve üstü olan kişilerin evlilik uyumlarından yüksek olduğu görülmüştür. Ancak evli bireylerin yaşlarına ve cinsiyetlerine göre değerlendirme yapıldığında evlilik uyumları arasında anlamlı farklar olmadığı belirlenmiştir.

2.1.4.3. Sosyo-ekonomik Değişkenler

Gelir: Toplumlarda yaşanan sosyal, ekonomik ve yapısal değişimler aile kurumunu etkilemekte olup, aile kurumunun ekonomik fonksiyonu da söz konusu değişimlerden etkilenmektedir. Ekonomik krizle, ekonominin küçülme ya da daralması, gelir dağılımında uçurumların büyümesi, enflasyon, yoksulluğun derinleşmesi gibi süreçler aile kurumunu da temelden etkilemektedir. Ailenin yoksullaşması sebebiyle aile içi rollerde ve ilişkilerde değişiklik yaşanmakta, eşler arasındaki uyumda bozulma görülmekte, hatta yoksulluk nedeniyle boşanmalar gündeme gelmektedir (Günindi, Ersöz, 2003).

Aile kurumunun en önemli fonksiyonlarından birisi ekonomik fonksiyonudur. Ailenin geliri ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiye yönelik pek çok araştırma yapılmasına karşın bu konuda net bir sonuç söylemek zordur.

Yıldırım (1992) araştırmasında, ailenin eşler tarafından algılanan sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe, eşlerin uyum düzeylerinin de yükseldiğini, ailesini üst sosyo-ekonomik seviyede algılayan evli bireylerin uyum düzeylerinin, alt sosyo-ekonomik düzeyde görenlere göre evlilik uyumunun yüksek olacağını belirtmiştir. Bireyin içinde bulunduğu sosyoekonomik düzey bireyin uyum düzeyini anlamlı ölçüde etkilemektedir. Şendil ve Korkut (2008), gelir düzeyi düştükçe evlilik uyumunun azaldığını araştırmalarında ifade etmiştir. Şener ve Terzioğlu (2008), gelir miktarının artışı ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu belirtmektedir.

Bradbury, Fincham ve Beach (2000), çiftlerin gelir durumlarını evlilik doyumu üzerinde etkili olan demografik değişkenler arasında saymaktadır.

Terry ve Kottman (1995; akt. Çelik, Yazgan İnanç, 2009), sağlıklı ailelerde eşler arasında uyumlu ve doğum sağlayıcı şekilde bir evlilik ilişkisi olduğunu ifade ederek, eşlerin etkili iletişim becerisine sahip olmasının, destek ve onayın, aileye ilişkin görev ve sorumlulukların eşler tarafından üstlenilmesinin, eşlerin birbirine saygı ve değer vermesinin, çocuklarla ilgilenbilmenin, boş zamanları ortaklaşa geçirmenin, problemlere karşı birlikte uğraşının, eşlerin aileye ekonomik yönde de katkı sağlamasının ve eşlerin meslek sahibi olmasının evlilikteki psikolojik doyumu etkide bulunduğunu belirtmektedir.

Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2013)'nin araştırmasında, gelir düzeyinin evlilik uyumunu yordamadığı belirtilmektedir. Hatipoğlu (1993)'nin, evlilik doyumunda, demografik bazı değişkenlerin rolünün olup olmadığına ilişkin çalışmasında; evlilik süresi, mesleki durum, çocuk sayısı ve gelir değişkenlerinin evlilik doyumunu etkilemediği belirtilmiştir. Çağ ve Yıldırım (2013)'in araştırmasına göre; gelir düzeyi değişkeni evlilik doyumunu yordamamaktadırlar. Çağ (2011)'in yaptığı çalışmada, aylık ortalama aylık gelirin evlilik doyum düzeyini etkilediğine yönelik manidar fark bulunmamıştır. Bu araştırmanın ışığında evli bireylerin aylık ortalama gelir seviyelerinin evlilik doyumunu etkilemediği söylenebilir.

Türkiye'de evliliklerde en çok sorun yaşanan konulara bakıldığında, 2016 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre, evlilikte çiftlerin en fazla sorun yaşadıkları konular arasında evle ilgili sorumluluklar ve çocuklar konusunda sorumluluklardan sonra üçüncü sırada gelirin yeterli olmaması sıralanmaktadır (TAYA, 2016).

Çopur ve Şafak (2003)'in araştırmasına göre, öğrenim ve gelir düzeyi yükseldikçe gelir yetersizliği sebebiyle sorunla karşılaştığını ifade edenlerin oranı azalırken, yeterli bilgi sahibi olmama gerekçesiyle sorunla karşılaştıklarını belirtenlerin oranı artmaktadır. Ailede gelirin kullanım şekli, aile hayatının hayati faktörleri arasında yer almaktadır. Aile bütçesinin uygun şekilde yönetilmesi, tüketim ve tasarruf konularına vakıf olarak başarılı dengenin oluşturulması yaşam kalitesinin yükseltilmesi için büyük önem taşımaktadır.

İş Doyumu: Bireyin günlük ortalama çalışma saati ve ailesiyle birlikte geçirdiği süre dikkate alındığında, bireylerin zamanlarının büyük bölümünü bu iki alanda geçirdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bireylerin iş veya aile konularından birinde yaşadıkları uzun süreli olumsuzluklar diğer alana etki edebilecektir. Bireyin zamanının büyük kısmında yer verdiği aile ve iş, birey için belirli roller ortaya çıkarmakta ve bu roller birbirine engel oluşturduğunda çatışma ortaya çıkmaktadır. Bireyler rolleri ve bu rollerin getirdiği yükümlülüklerinin çatışması durumunda, bu yükümlülüklerden birini yerine getirmek zorunda kalmakta ve bu durum aile ve iş yaşamlarında sorunlara yol açmaktadır (Çetin, 2020).

Kişilerin sahip oldukları mesleklerin zorlayıcılık düzeyleri, çalışma saatlerinin yoğunluğu, stres düzeyi, aldıkları ücret gibi birçok değişken kişilerin evlilik yaşamlarını da etkilemektedir. Bireylerin sahip oldukları mesleğin kişinin hayatında olumlu kazanımları bulunduğu gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Dolayısıyla, evli bireylerin de mesleki

durumlarına göre evliliklerinden doyum almalarında farklılık olduğunu söylemek olası değildir (Çağ, 2011).

Tezer (1992) çalışmasında, evlilik doyumuyla iş doyumunu arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik çalışmasında, evlilik doyumunun iş doyumundan yüksek düzeyde etkilendiğini belirlemiştir. Evlilik doyumunu ve iş doyumunu kişilerin hayattan elde ettikleri genel doyumun iki önemli alanını oluşturmaktadır.

Evlilik konusunda yapılan bir diğer araştırma, çiftlerin maruz kaldığı ve sık yaşanan travmatik olayların, ekonomik ve işe yönelik stres etmenlerinin ya da bireylerin hayatında karşılıklarına çıkan olağan yaşam olaylarının, evlilik yaşamını olumsuz şekilde etkileyebileceği yönünde bulguları ifade etmektedir. Bu bağlamda ekonomik durumun yol açtığı zorlukların evlilik yaşamı üzerinde olumsuz etki göstermesi beklenir bir sonuçtur (Bradbury, Fincham, 2000; akt. Şendil Korkut, 2008).

2.1.5. Evlilikte Eş Seçimi ve Eş Seçimi Kuramları

İnsan hayatındaki en önemli kararlardan birisi eş seçimidir. Bireylerin eş seçmeleri, hayatlarının bundan sonraki dönemini olumlu veya olumsuz etkileyecek kadar önemli ve karmaşık bir süreçtir. Eş seçimi ve evlilik, kişilerin hayatında önemli yer tutan ve kişilerin belli bir olgunluğa ulaşmasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Eş seçimi sürecinde, çiftlerin özelliklerinin karşılıklı olarak uyumlu olması evliliğin sağlıklı yürümesini sağlar. Eş seçimi kuramları eşlerde bulunan özelliklerin benzer veya farklı özellikler olmasına göre farklılaşan görüşlerden oluşmaktadır. Diğer yaklaşımlar söz konusu iki temel yaklaşıma göre ortaya çıkmıştır.

Evlenmek için verilen karar; bireyin bundan sonraki yaşamını kiminle ve nasıl geçireceğini, bireyi bekleyen yükümlülükleri, çocuklarının annesinin/babasının kim olacağını, çocuklarını kimle birlikte yetiştireceğini ve ailenin bir bütün olarak yaşam şeklini belirler. Eş seçimi kararı alırken ilk adım bireyin kendi kişilik özelliklerini bilmesi ve farkında olmasıdır. İkinci adım karşısındaki bireyin kişilik özelliklerini tanımaktır. Evlenme kararı almadan önce, çiftlerin her anlamda birbirleri için uygun olup olmadıklarını anlamaya çalışmaları gereklidir (Canel, 2011). Eş seçiminin sağlıklı yapılması, evlilikte mutluluk için büyük önem taşımaktadır. Sağlıklı bir eş seçiminin yapılması için bireyin evlilik amacını ve evlilikten beklentilerini belirlemesi, beklentilerin gerçekçi olması konusunu değerlendirmesi gerekmektedir. Kişilerin birbirlerini çok yönlü tanımaları ve evliliğe yönelik gerçekçi beklentiler kurmaları gerekmektedir. Başarılı evlilik için bunlar önem taşımaktadır. Eşlerin kendilerini tanımadan erken yaşlarda evlenmeleri evlilikte çatışmalara neden olmaktadır.

Özgüven (2017)'e göre mutluluk, eş seçiminin iyi yapılmasıyla ilişkilidir. Çiftlerin farklı çevrelerden geldikleri dikkate alındığında, kişilikleri farklı iki bireyin birlikte olacağı dikkate alınarak eşler önce kendilerini sonra birbirlerini tanıyarak değerlendirmeleri gerekmektedir. Beklentilerin gerçekçi olması, çiftlerin evlilikten, yaşamdan ve gelecekte ne beklediklerini dikkate almalı, gerçek beklenti ve amaçlar üzerinde durmalı, belirlenen önemli sorunlar ise evlilikten önce çözülmelidir. Farklı düş ve beklentiler taşıyan iki bireyin evlenmeleri, uyumlu bir evlilik için yeterli değildir. Çiftlerin tanışması sonrasında daha çok duygusal bir tutum

egemen olmakta, bireyler özellikle iyi taraflarını göstermeye, karşıdaki kişinin hoşuna gitmeyeceği düşünüler eksikliklerini ve zayıf yönlerini ortaya koymamaya gayret göstermektedir. Bu nedenle evlilik sonrası romantik duygular yatışıp, birbirlerini akıl gözüyle görmeye, doğal ve gerçek durumları fark etmeye başlayınca bazen anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir.

Kişilerin eşlerini nasıl seçtiklerine ilişkin birçok kuram ve tez bulunmaktadır. Eş seçiminin bilinçli ve amaçlı bir seçim olduğu konusu bu kuram ve tezlerin temelindeki düşüncedir. Eş seçimiyle ilişkili etkenler genel olarak benzerlik ve tamamlayıcılık ilkeleriyle ifade edilmektedir. Benzerlikler ilkesine göre, ortak özellikler bireyleri birbirine çekmektedir. Tamamlayıcılık ilkesinde ise, tamamlayıcı özellikler ve farklı kişilik yapıları çekicilik unsuru oluşturmaktadır. Eş seçme kuramları genel olarak iki farklı görüşten oluşmaktadır. Bunlar, benzer-ortak gereksinimler ile karşıt ya da tamamlayıcı gereksinimlere göre eş seçiminin yapılmasıdır. Eş seçimiyle ilgili literatürde yer alan farklı teoriler bulunmaktadır.

2.1.5.1. Eş Seçmede Ortak Özellikler Kuramı:

Benzerlik yaklaşımına göre, eş adayları arasında; sosyo-kültürel olarak ve yaş, dil, din, eğitim seviyesi, etnik köken ve buna benzer birçok yönden birbirlerine benzerliklerinin olması ve bu durumun birbirlerini eş olarak seçme potansiyelini artırması söz konusudur. Benzerlerin birbirini çektiği düşüncesine dayanmaktadır (Onur, 2000). Benzerlik kuramı benzerlerin birbirlerine çekici geldiği gerçeği üzerine kuruludur.

Bu kurama göre, evlenecek bireylerin ne kadar çok konuda benzer yönleri varsa, evlilikte uyumlarının da o kadar olacağı ve sorunlarının çözümünün de daha kolay olacağı değerlendirilmektedir. Benzerliklerin çok olması çatışma konularını ve anlaşmazlıkları azaltmaktadır.

Birbirlerine benzer tutum, yaşam biçimi ve değerlere sahip kişilerin birbirlerine çekici gelmesinin nedenlerinden birisi de kendini doğrulamadır. Başka bireylerin davranış ve değerleri bizimkiyle benzerlik gösterdiğinde kendi duruşumuz desteklenmiş olur. Çevremizde tutum ve değerlerini öngörebileceğimiz kişilerin olmasını isteriz. İnsanların bilinmeyenden korkması ve kaçması da burada etkenler arasındadır. Diğer taraftan benzer konulardan hoşlanan ve benzer duruşa sahip bir kişiyle birlikte ortak şeyler yapmaktan mutluluk duyma anlamına da gelir (Santrock, 2014). Bilen (1983), evlenecek bireylerin, benzer yönlerinin fazla olduğu kişileri eş adayı olarak belirlemeleri durumunda, evlilik şanslarının fazla olacağını, evlenecek kişilerin aile yapıları, ekonomik durumu gibi özelliklerinin benzer olmasının evlilikteki uyumu ve mutluluğu artıracığını belirtmektedir.

Benzerlik kuramı, görücü usulü evliliklerde çok önemli bir bilgi birikimi ortaya koymaktadır. Birçok toplumda rastlanan bu evlenme şeklinde, eş aranan birey için ailesi ve yakın çevresi tarafından yaş, din, dünya görüşü ve ekonomik düzey gibi faktörler dikkate alınarak uygun olduğu değerlendirilen kişilerle evlilik yoluna gidilmektedir. Kişinin karşıdakinden hoşlanmasının o kişiyle benzer ve ortak tutumlarının oranıyla ilişkisi bulunmaktadır (Akpinar, 2019).

Kocadere (1995, s. 62, 136) tarafından yapılan araştırmada, eşlerin kişilik özelliklerinin ve aile yapılarının birbirine benzemesinin, iyi ve kötü evliliklerle bağlantısı değerlendirilmiştir. Evliliklerini iyi olarak değerlendiren 150 kişi ve evliliğini kötü olarak değerlendiren 74 kişiyle yapılan araştırmada benzer kişilik özelliklerine sahip çiftlerin daha mutlu olduğu ve aynı şekilde aileleri birbirine benzeyen çiftlerin kendi evliliklerini iyi olarak değerlendirdikleri anlaşılmıştır. İyi evlilik yaptığını düşünen bireylerden, eşinin kişiliği ile kendi kişiliğinin birbirine benzediğini belirtenlerin oranı % 53.3 iken, kötü evlilik yaptığını düşünen bireylerin ise % 11'i eşiyle benzer kişiliğe sahip olduğunu ifade etmiştir. İyi ve kötü evliliklerde, eşinin ailesi ile kendi ailesinin birbirine benzerliğinin de değerlendirildiği araştırmada, iyi evlilik yapan bireylerin % 28.7'si eşinin ailesi ile kendi ailesinin birbiriyle benzerlik taşıdığını belirtmiş, kötü evlilik yaptığını düşünenlerin aileleri arasındaki benzerlik ise % 8.1'dir.

2.1.5.2. Eş Seçmede Zıt zellikler Kuramı:

Eş seçiminde kişilerin, kendilerinde bulunmayan özelliklere sahip olan kişileri eş olarak seçmelerinin evlilik başarısını artıracadı bu kuramın temel düşüncesidir. Özgüven (2017), bu kurama göre zıt kişilikte olanların birbirinden hoşlanacağı, örneğin yönlendirici yönü olan bir erkeğe, itaatkar bir kadının cazip geleceğini ifade etmektedir. Zıt özellikte olanların birbirini çekmesi, eş seçiminde tarafların bireysel niteliklerinin ötesinde başka hususların da olduğu ve eş seçimi ile evliliğin karmaşık bir süreç olduğunu göstermektedir.

2.1.5.3. Birbirini Tamamlayan Gereksinimler Kuramı:

Eş seçiminde, bireysel gereksinimlerin karşılanmasını ne çıkaran kuramdır. Eş seçiminde tamamlayıcı özellikler tercih edilmekte, eşler birbirlerinin gereksinimlerini tamamlamaktadır. Bireylerin temel gereksinimleri birbirinden farklı ve bir kısım gereksinimlerde diğerlerinden daha önemlidir. Ayrıca cinsiyete göre de bazı gereksinimlerin kadınlar, diğer bazılarının ise erkekler yönünden daha önemli görüldüğü belirtilmekte, bireylerin birbirlerine benzeyen ve birbirlerini tamamlayan gereksinimleri nedeniyle karşılıklı olarak birbirlerinden hoşlandıkları ifade edilmektedir (zgven, 2017, s. 33). Bu kuramda, farklı özelliklerin karşılıklı uyumu ve harmonik şekilde farklılıkların birbirlerini tamamlaması ilişkiyi güçlendirmektedir.

Tamamlayıcılık unsuru dikkate alındığında, eşlerin birbirlerini tamamlayıcı özellikleri taşıdıkları ne çıkmaktadır. Örneğin, eşlerin biri suskunsa diğeri konuşkan özellikte olmakta, otoriter kişiliğe sahip bireyler, itaatkar zelliliğe sahip eş seçmeye yönelmektedir. Kişisel farklılıklar değil, beklentilerdeki uzlaşma burada ne çıkmaktadır. Bu kuramda, karşılıklı olarak doyurulan gereksinimler evlilik bağını olumlu etkilemektedir (şen, 2015, s. 28). Bu kurama göre, eş seçerken bireyler, evlenebileceği kişiler arasından, gereksinimlerini en st düzeyde doyurabileceğini düşündüğü kişiye arar. Bir eş adayında eksik olan durumun, muhatap olunan eş adayında bulunması durumunda bunun çekici gelmesi nedeniyle yapılan eş seçimidir.

Bu kuram, benzerlik görüşünün tersine, bireylerin kendilerini tamamlayıp bütünleyecek kendilerinden farklı bireyleri çekici bulduğunu varsaymaktadır. Bu kurama göre baskın tabiata sahip kişinin itaatkar biriyle uyum içinde yaşaması gibi kişilikte, zengin ve yaşlı özellikleri taşıyan birinin geç ve güzel biriyle yaşaması gibi sahip olunan niteliklerde söz konusu olabilmektedir (Gnayer şenel, 2015).

2.1.5.4. Evrimci Kurama Göre Eş Seçimi:

Bu kuram, Darwin'in genel anlamdaki türlerin evrimi kuramını dikkate alarak, bireylerin eş seçmesini açıklamaktadır. Evrimci kuram, eş seçimini bireylerin üretkenlik cinsel kapasitesi üzerine kurmuştur. Eşin fiziksel özellikleri, yaşı ve sağlık durumu üretkenliğinin önemli göstergeleridir ve bunlar erkekler ve kadınlar için farklıdır. Kadınların üretkenlikleri ve verimlilikleri, erkeklerle karşılaştırıldığında daha ilişkili görünen yaş, sağlık ve fiziksel özelliklerdir. Tercihlerini, kadınların dış görünüşlerine ve güzelliğine dayanarak gerçekleştiren erkekler 'doğal seçme' sürecini tercih etmiştir. Bu durumun tersine, erkeklerin üreme kapasiteleri yaşla değil, çocuklarına sunabileceği sosyal ve ekonomik faydalarla ilgilidir (Yıldırım, 2007, s. 17).

Buss ve Barnes (1986, akt. Körük, 2019) tarafından evli çiftler üzerinde gerçekleştirilen geniş kapsamlı araştırmada, kadınların eş seçim sürecinde, anlayışlı olma, sosyal statü ve çocukları sevmeye erkeklere oranla daha çok ilgi duydukları, erkeklerin ise, çekiciliğe, güzel yemek yapabilmeye, fiziksel yönden güzelliğe ve tutumlu davranmaya kadınlara oranla daha çok değer verdikleri belirlenmiştir. Üremeye yönelik yatırım yapılması bağlamında dikkate alındığında, fiziksel yönden kadınların güzel ve çekici olması cinsel açıdan sağlıklı olduklarını gösterirken, erkeklerin üremeye ilgili değerinde fiziksel unsurlardan çok daha sosyal etkenlerle değerlendirilmektedir.

Buss (1985), eş seçim sürecinde kadınların üremeye yönelik bir yatırım yaptıklarını belirtmektedir. Güçlü ve sağlıklı genlerin yeni kuşaklara aktarılması içgüdüsel bir eğilim olarak değerlendirildiğinden, eş seçim sürecinde çeşitli genetik ve sosyal faktörler önemi büyüktür. Erkek ve kadın için en önemli kriter, yüksek kaliteli genlere sahip bir eşi tercih ederek çocukların ve genlerin gelecek kuşaklara aktarılma olasılığını yükseltmektir.

Evrimsel kurama göre eş seçimi kişilerin cinsel üretkenlik kapasitesiyle ilgilidir. Kadınların üretkenlik yönünden değeri daha çok sağlık, fiziksel özellikler ve yaş ile daha fazla ilgiliyken, erkeklerin üretkenlik kapasiteleri daha çok kadına ve çocuğuna bakacağı sosyal-ekonomik avantajlarla ilgilidir.

2.1.5.5. Uyarı-değer Rol Kuramı:

Bu kuram Murstein tarafından geliştirilmiş olup, kurama göre eşlerin tercihinde kendilerine en iyi davranan bireylerin tercih edildiği belirtilmektedir. Bu kurama göre eş seçiminde uyarı, değer ve rol aşamaları vardır (Murstein, 1970). 'Uyarı' olarak ifade edilen birinci aşamada, eş adayına ilişkin fiziksel görünüm, sosyal ve zihinsel özellikleri öğrenilir ve değerlendirilir. Bu aşamada bireylerin fiziksel yönden çekiciliği, ekonomik yönden güçlü olması ve yüksek statüye sahip olma gibi özelliklerde uyarıcı roldedir. Uyarı aşaması bireylerin birbirlerini görüp tanıyarak izlenim ve kanaat edindikleri bir dönemdir. Bu aşamanın olumlu gerçekleşmesi durumunda 'değer' olarak tanımlanan ikinci aşamaya geçilir. İkinci aşamada, sözlü etkileşim yoluyla bireyler sahip oldukları değerlerini karşılaştırırlar. Bireyler, karşılıklı olarak ilgi, inanç ve tutum ve gereksinimlerini ortaya koyarlar. Eş adaylarının benzer değerlere sahip olmaları birbirlerine karşı iletişimlerini güçlendirerek üçüncü aşamaya geçmelerini kolaylaştırır. Bu aşamanın olumlu değerlendirilmesi sonucunda 'rol' olarak tanımlanan üçüncü aşamaya geçilir. Üçüncü aşama olan rol aşamasında çift, karşılıklı olarak

beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirir (Özgüven, 2017, s.33). Benzerlikler, zıtlıklar, birbirlerini tamamlayıcı ve birbirlerine uygun olma durumları, kendini tanıma, fiziksel çekicilik gibi konular değerlendirilir. Son dönem olan rol döneminde eş adayları, birbirini tamamlayıcı veya birbirine uyan rollerinin varlığını anlamaya çalışırlar. Değerlendirme sonucunda roller uygunsa evlenilebilir. Roller uygun değilse büyük olasılıkla ilişki sonlandırılır.

Bu kurama göre çiftlerin birbirlerini seçme sürecinde kendilerine değer veren eşleri seçmeyi tercih ettikleri, kendilerine yarar verecek uyaranları dikkate aldıkları, eşten aldıkları uyaranları değerlendirerek benzerlik ya da tamamlayıcı özellikleri test ettikleri belirtilmektedir.

2.1.5.6.Psikanalitik Kurama Göre Eş Seçimi:

Freud'un, psikanalitik yaklaşımı, bugünkü davranışlarımızın köklerinin geçmiş yaşantılarımızda olduğuna vurgu yapar. Buna göre, kişilerin eş seçme sürecinde psikoseksüel gelişim aşamalarından fallik dönemde saplantılı kalmalarının büyük etkisinin olduğu ifade edilir. Erkeğin kendisine eş tercih etme sürecinde annesine benzeyen, yaşça kendisinden büyük olan ya da annesinin zıttı olan kadınları tercih etmesinde fallik dönemde erkeğin oedipal kompleksinin çözülmemiş olması etkilidir. Psikanalitik Kuram'a göre erkeklerin seçiminde annelerine benzerliği olan eş seçme çabası görülürken, kızların da kendi babalarına benzeyen bir eşi seçecekleri belirtilmiştir (Parsons, 1997). Bu kurama göre davranışlarımız, çocukluk dönemindeki yaşadıklarımızla şekillenmiştir.

Psikanalitik kuram, çocukların ana-babadan yola çıkarak karşı cinse yönelik hissettikleri yakınlık ve hayranlığın eş seçiminde etkili olduğunu, bilinç dışı karmaşık süreçler yaşanarak erkeklerin anne, kızların baba özelliklerini taşıyan bireyleri eş seçme eğilimlerinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Jedlicka (1984)'nın yaptığı çalışmada erkeklerin fiziksel özellikler açısından annesine benzerliği olan, kadınların ise babasına benzerliği olan kişileri eş olarak seçme eğilimini taşıdıkları bulgusu ifade edilmiştir. Eş seçiminde, annelerin oğulları üzerindeki etkilerinin kızlardan daha çok olduğu ve babaların kız çocukları üzerindeki etkilerinin erkek çocuklarından daha çok olduğu aynı çalışmada ileri sürülmekte olup, elde edilen bulgular psikanalitik kuramın tezini dolaylı olarak destekler niteliktedir.

2.1.6. Türkiye'de Eş Seçimi Yaklaşımları

Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçleri ailenin oluşumunda ve eş seçimi süreçlerinde önemli değişmelere neden olmuştur. Aile yapısı geçmişe oranla daha demokratikleşmiş, ebeveynler arasında ve çocuklarıyla olan ilişkileri daha eşitlikçi hale gelmiştir. Öncelikle kadının eşini serbestçe seçebilmesi ve aile içerisinde kadının ağırlığının karar alma sürecinde artması bu dönemin en belirgin özelliğidir.

Giddens (2000, s.143), günümüz toplumlarında, ailede, evlilikte ve eş seçiminde yaşanan değişimi açıklarken şu konulara dikkat çekmektedir:

- 1- Geleneksel akraba tipi örgütlenme yapıları ve geniş aile önemini kaybedecek.
- 2- Evliliklerde eşin özgürce seçimi bireylerin tercihine bırakılacak.
- 3- Evlilikte ve aile içi ilişkilerde kadın hakları daha çok benimsenecek.
- 4- Akraba evlilikleri toplumlarda azalacak.

- 5- Kısıtlayıcı toplumların cinsel özgürlük eğilimlerinde artış olacak.
- 6- Çocuk haklarının genişletilmesine dönük eğilimler artacak.

Türkiye’de eş seçimiyle ilgili olarak iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Birinci yaklaşımda bireylerin kendi aralarında anlaşarak eşlerini belirlemeleri sonrasında ailelerinin onayına sunmaları, ikinci yaklaşımda ise ailelerin çocukları adına eşleri seçmeleridir (Özguven, 2017). Bireylerin eş seçiminde geçmiş dönemlerde ailelerinin kararı daha etkin gözükürken, günümüzde bireylerin bu seçimi yaparken kendilerinin daha aktif oldukları görülmektedir.

Evlilik öncesinde evliliğin sorumluluğunu ve farkındalığını kavrayabilmek ve uzun dönemli evlilik ilişkisi için bir bilinç düzeyi artışına sahip olmak sağlıklı evlilikler için gereklidir. Diğer önemli gereklilik, evlilik öncesinde çiftlerin karşılıklı olarak aile ve yetiştikleri çevrenin toplumsal, ekonomik ve kültürel özelliklerini tanımalarıdır. Sağlıklı evlilikler kurulması için, çiftlerin aile ve akrabalarının ve yetiştikleri çevrenin tanınması önemlidir. Bu özelliklerin tanınması eş adayının da tanınmasını getirecektir. Bireylerin yaşadığı çevre ve psiko-sosyolojik unsurlar özbenliklerini de şekillendirmektedir. Flört usulü daha çok duygusal yönü öne çıkan, görücü usulü ise daha çok mantıksal bir ilişki biçimi olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde bireyler hangi ilişki biçimini seçerse seçsin, son süreçte de olsa görücü usulüyle evlilikler egemen ilişki biçimi olarak değerlendirilmektedir (Yılmazçoban, 2008).

Evlilik öncesinde yaşanan söz ve nişan süreci, çiftlerin geçiş ve uyum dönemidir. Bu süreç, evlilikte meydana gelebilecek sorunların anlaşılması, evlilik kararının test edilmesi, sorunların aşılıp aşılamayacağına değerlendirilmesi için önemlidir. Eşlerin birbirini tanınması ve sorunların anlaşılması için önemli görülen bu sürecin uzaması, dış etkiye açık zayıf bir dönem olması nedeniyle çiftleri yıpratmaktadır. Bu dönem yeni ekilen bir ağaç fidesinin henüz kök salmadığı için rüzgardan zarar görme ihtimalini taşıması örneğinde olduğu gibi yeni çiftleri etkilemektedir. Bu süreç, Evlilikte ortaya çıkabilecek problemlerin düşünüldüğü ve aşılıp aşılamayacağı yönünde değerlendirmelerin yapıldığı dönemdir. Evlilikten beklentiler, doğru kişiyi bulmak kadar önemlidir. Bu beklentiler, çift arasındaki evlilik uyumunun kalitesini de belirler (Tarhan, 2019).

Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında (TAYA 2016, s. 59-63) bireylerden evlenecekleri kişide aradıkları sosyal özelliklerin neler olduğu sorulmuştur. Erkekler için en önemli özelliklerin sırasıyla evlenecek kişinin evliliğinin ilk olması, aile yapısının benzerlik bulunması ve kadının dindar olması olarak belirtilmiştir. Aynı soruya kadınların cevabı ise farklılık göstermektedir. Kadınların evlenecek kişide aradıkları özellikler sırasıyla erkeğin işinin olması, erkek ve kadının aile yapılarında benzerlik ve evleneceği kişinin dindar olmasıdır. Araştırmada, evlenecek kişide aranan fiziksel özellikler yönünden hem kadınların hem de erkeklerin evlenecekleri bireyin güzel veya yakışıklı olmasını diğer özelliklere göre daha az önemli saydığı, ancak erkeklerin fiziki güzelliği (% 46) kadınlara oranla (%40) daha önemli gördüğü görülmektedir.

2.1.6.1. Tanışıp Anlaşarak Evlenme Yaklaşımı

Toplumdaki değişimle birlikte geleneksel evlenme şekli olan görücü usulüyle evlenmeler azalmakta, tanışarak evlenme usulü öne geçmektedir. Karşı cinsten farklı hayal ve beklentileri olan iki bireyin evlilik öncesinde tanışarak birbirlerini yeterince tanımaları kolay olmamaktadır.

Görücü usulünün birçok sakıncası tanışarak evlenmeyle ortadan kalkmasına rağmen, yeni başka sakıncaları beraberinde getirmiştir. Tanışarak evlenmede çiftlerin ilişkileri ve seçim sürecinde romantik çekicilik faktörünün ağır basması olasılığı nedeniyle, taraflar birbirlerini akıl ve mantık ölçüleriyle değil, daha ziyade duygusal yaklaşımla değerlendirmektedir. Evlenme isteğiyle taraflar birbirlerine yalnızca iyi yönlerini göstermeye, karşı tarafın beğenmeyeceği düşünülen zaaf ve eksikliklerini gizlemeye gayret etmektedirler. Bu şekilde yapılan bir seçimde evlilikten sonra anlaşmazlıkların çıkma olasılığı vardır. Bu nedenle tanışıp anlaşarak eş seçme ve evlenme durumunda olan çiftler, birbirleri hakkında yeterli fikir edinmeli, akılcı ve gerçekçi bir yaklaşım izleyerek kararlarını vermelidirler (Özgüven, 2017).

Solmaz'ın (2020), 100 kadın ile 100 erkek olmak üzere toplam 200 evli bireyle yaptığı araştırmada, çiftlerin % 82.5' inin tanışıp anlaşarak evlendikleri, % 17.5'inin ise ailelerinin tanıştırmalarıyla görücü usulüyle evlendikleri, araştırmaya katılanların % 70'inin lise ve lisans mezunu olduğu, % 30'unun ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir.

Bacanlı (2001), görücü usulü evlilikler nedeniyle bireylerin tercihlerinin uzun süre ikinci plana itilmiş görüldüğünü, günümüzde ise bireysel tercihlerin önem kazandığını ve bu tercihlerin nelerden etkilendiği konusunun önemli bir araştırma konusu olduğunu belirtmektedir. Bacanlı'nın, muhtemel eşte aranan özellikleri belirlemek için 59 kız ve 61 erkek öğrenci grubuyla gerçekleştirdiği araştırmaya göre, bireylerin evliliği öncelikle duygusal birliktelik olarak düşündüklerini ortaya koyduğu, kızların daha fazla ekonomik ve toplumsal statü aradıkları ve önemsedikleri özelliklerin modern kültüre uygun olduğu, erkeklerin ise doğurganlık özellikleri tercih ettikleri ve geleneksel kültüre uygun tercihlerde buldukları anlaşılmıştır.

2.1.6.2. Geleneksel Eş Seçme Yaklaşımı

Eş seçme ve evlenme kararlarında, kadınlar için olduğu kadar erkekler içinde ailenin onayının olması ülkemizde önem taşımaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde oğullarını evlendirmek isteyen aileler görücü usulü diye bilinen bir yöntemle, evlenecek yaşta kızı bulunan evleri ziyaret ederek eş adayı hakkında bilgi toplarlar. Görücü usulünde müstakbel gelin adayını belirlemek için yakın akraba ve komşulardan başlayarak yakın akrabalarından yardım alınır. Bu yöntemde aileler çocuklarının kiminle ve ne zaman evleneceği üzerinde söz sahibidir. Özgüven (2017), görücü yönteminde kızın hamaratlığına, sadakat ve saflığına, temizliğine, ailenin geçmişi ile sosyo-ekonomik yönlerine bakılarak gelin adayının belirlendiğini ifade etmektedir. Görücü ekibin içinde, erkeğin annesi, kızkardeşi, bir kısım akraba ve komşu kadınlar bulunur. Gelin adayını beğenme yetkisi de genellikle bu gruptadır.

2006 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırması verilerine bakıldığında, Türkiye'de evlilik kararının nasıl alındığına ilişkin araştırmada, kadının kendisinin ailesinin onayını alarak yaptığı evliliklerin oranının % 31,2 seviyesinde, ailenin kadının onayını alarak yaptığı evlilik oranının % 29,7, kadının onayı olmadan ailesi tarafından yapılan evliliklerin oranının % 31,2 olduğu anlaşılmaktadır (TAYA, 2014).

2011 yılında yapılan Türkiye Aile Araştırması verilerine bakıldığında, “görücü usulüyle, benim kararım” diyenlerin % 44,3 oranıyla birinci sırayı, “kendi seçimim, ailemin rızasıyla”

şikkını tercih edenlerin % 35,4 oranıyla ikinci sırayı, “görücü usulüyle benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla” diyenlerin oranının % 12,5 olduğu görülmektedir (TAYA, 2014).

2016 yılındaki Türkiye Aile Araştırması verilerine göre ülkemizde evlilik deneyimi olan kişilerin % 60’ının görücü usulüyle evlendiği belirlenmiştir. Evlenen kişiler içerisinde en yüksek evlilik şekli olarak birinci sırayı % 48 oranıyla “görücü usulüyle, benim kararım” şikkı almış, ikinci en yaygın evlilik kararı % 30 oranıyla “kendi seçimim, ailemin rızasıyla” olmuş, üçüncü evlilik şeklinin ise % 12 oranıyla “görücü usulüyle benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla” olduğu anlaşılmıştır. Yaş gruplarına göre evlilik kararları incelendiğinde, yaş grubu küçüldükçe kişilerin kendi kararları ve seçimleri doğrultusunda ve ailelerinin onayını alarak evlendikleri anlaşılmaktadır. Yaş grubu büyüdükçe bireylerin kendi görüşü sorulmadan yapılan evliliklerin artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Öğrenim durumunun da evlilik çeşidinde etkili olduğu, öğrenim durumu yükseldikçe kendi kararı ve ailesinin onayı ile evlilik oranı arttığı anlaşılmıştır. Bu çalışmada, kentte yaşayan bireylerde kendi kararlarının, kırdaki yaşayanlarda ise ailelerinin kararlarının daha baskın olduğu anlaşılmıştır (TAYA, 2016, s. 47-50).

2006, 2011 ve 2016 yılında yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları (TAYA) verilerine baktığımızda, bireyin kendisinin, ailesinin de onayını alarak yaptığı evliliklerin 2006 yılında % 31,2, 2016 yılında ise % 30,2 olarak önemli bir değişiklik göstermediği, ailenin bireyin onayını alarak karar verdiği evliliklerin oranının büyük artış göstererek 2006 yılında % 29,7 iken, 2016 yılında % 47,8’e yükseldiği, kadının onayı olmaksızın ailenin karar verdiği evliliklerin % 31,2’den %12,1’e düşerek büyük azalış gösterdiği görülmektedir. Bu verilerde, evliliklerin büyük oranda görücü usulüyle bireyin ve ailenin onayıyla kurulduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Türkiye’de evliliklerin kurulma şekilleri

Evlilik Kararı	TAYA 2006	TAYA 2011	TAYA 2016
Kendisi, ailesinin onayı var	31,2	41,0	30,2
Kendisi, ailesinin onayı yok	1,3	2,9	2,5
Ailesi, bireyin onayı var	29,7	42,4	47,8
Ailenin kararıyla	31,2	8,9	12,1

Kaynak: TAYA, 2006; TAYA, 2011 ve TAYA, 2016.

Tablo 2. Türkiye’de eş seçimi yaklaşımı (2021 yılı)

Evlilik Sekli

Görücü usulü ve kendi rızasıyla	% 46,1
Kendi kararı ve ailesinin rızasıyla	% 34,9
Görücü usulü ve kendi görüşü sorulmadan aile kararıyla	% 10,7
Kaçma/Kaçırılma	% 5,3
Kendi kararı ve ailenin rızası olmadan	% 2,7

Kaynak: TÜİK, 2022.

Yılmazçoban (2008)’a göre görücü usulü, evlilik öncesi dönemdeki üç aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar kız isteme ve söz kesme, nişan ve nikah süreçleridir. Evlilik kararını etkileyen ön önemli aşama nişan olarak görülmektedir:

2.1.6.3.Kız İsteme ve Söz Kesme Dönemi

Görücü usulde kız isteme, çiftin birbiriyle tanışarak etkilenmelerini takiben görücü gidilmesinden sonra gerçekleşmektedir. Söz kesme ise çiftlerin ve kök ailelerinin karşı tarafın uygun bir aday olduğu kanaatine ulaşması sonrasında yapılmaktadır. Ayrıca flört sonrasında da, ailenin onayını alarak görücü usul aşamaları gerçekleşmektedir.

Yörelere ve zamana göre farklılık gösterse de kız istemeye gidildiğinde kızın ailesi tarafından süre istenerek hemen cevap verilmez. Bundan sonra evlenecek kızın da görüşü alınarak karar erkeğe ve ailesine bildirilir. Modern evlilik şeklinin yaygınlaşması ve hızlı toplumsal değişimle birlikte kız isteme geleneğinde de değişiklik yaşanmış, kızın ve erkeğin daha önceden tanışmaları ve kendi aralarında anlaşmalarından sonra da kız isteme süreci gerçekleşmektedir.

2016 Türkiye Aile Yapısı Araştırması verilerine göre evlilik öncesinde yapılan törenlerden kız istemenin toplumda % 90.3 oranında, söz kesme geleneğinin ise % 85.7 oranında uygulandığı görülmektedir. Benzer şekilde 2021 yılı Türkiye Aile Yapısı araştırmasında, kız istemenin % 89,9, söz kesmenin % 86,1 oranlarında toplumda uygulandığı anlaşılmaktadır (TAYA, 2016 ve TAYA, 2021).

Kız isteme ritüeli genellikle evlenecek erkeğin aile büyükleriyle birlikte, evlenecek kızın evine giderek gerçekleşmektedir.

2.1.6.4.Nişanlılık Dönemi

Evlilik öncesinde çiftlerin birbirini tanınması ve hukuki boyutu da bulunduğu için nişanlılık önemli bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Nişan töreni; kız istenmesi ve söz

kesme süreçlerinden sonra yapılmaktadır. Evlenecek çiftlere nişan yüzüğü takılarak birliktelikleri çevreye ilan edilir. Nişan törenleri, 2016 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre Türkiye’de % 80,3, 2021 yılı araştırmasında % 81,8 oranında yapılmaktadır (TAYA, 2016 ve TAYA, 2021). Evlilik öncesinde çiftlerin bir araya gelmeleri sürecinin toplum nezdinde meşruiyet kazanması söz ve nişanla olmaktadır.

Nişanlılık aşamasının yasal ve toplumsal yönden en önemli işlevi çiftin serbest şekilde bir araya gelmelerini kolaylaştırmaktır. Nişanlılığın temel amacı, çiftlerin birbirlerini objektif şekilde değerlendirmelerini sağlamak, çiftin birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerini öğrenerek evlilik ilişkisine etkisini değerlendirmek ve nişanlı kız ve erkeğin kararlarını yeniden değerlendirerek evliliği gerçekleştirmeleri veya vazgeçmeleri konusunda bir karara ulaşmalarını sağlamaktır. Nişanlı çiftler geleceklerine yönelik planlar yapmalı, kararlar almalı, evlilik hayatlarına ve geleceğe yönelik önemli konularda düşünce birliğine varabilmelidir. Nişanlılık sürecinde görüşülecek önemli konular arasında çiftin çalışma iş ve durumları, kadının çalışıp çalışmayacağı, evlendikten sonra nerede oturacakları, evin gelirinin nasıl yönetileceği ve kök ailelerle ilişkiler gibi hususlar bulunmaktadır. Nişanlılık döneminde güvensizlik, görüş ayrılıkları, kıskançlık gibi ciddi sorunlar çıktığında ilişkinin yeniden gözden geçirilerek değerlendirilmesi, eğer aksayan konularda anlaşılamiyor ve bu konular taraflar için çok önemli görülüyorsa evlilik kararından vazgeçerek nişanı bozmak seçeneği uygun olabilir (Özgüven, 2017, 46-47).

2.1.6.5. Nikah Dönemi

Görücü usulde, nişanlı adayların artık eş olduklarının kararının verilerek ilan edilmesi ve tarafların evliliği formal olarak başlatması, nikah töreni ile gerçekleşmektedir. Nikah ve evlilik bazı genel koşullara bağlı olarak yapılmaktadır. Bunlar, evliliğin kadın ve erkek olarak iki ayrı cins arasında gerçekleşmesi, yasada öngörülen kurallara uygun olarak nikahın yapılması ve evliliğin sürekli olmak hedefiyle yapılması gibi koşullardır. Nikah törenine aile, akrabalar, arkadaşlar ve diğer arkadaş çevresi davet edilir. Nikahın geçerli olması için bazı şartlar bulunmaktadır. Birincisi tarafların birbirleriyle evlenmek istediklerini açıkça ifade etmeleri, nikahın yetkili memurlar ve şahitler önünde açık bir ortamda yapılması ve nikah memurunun nikahın yasal olarak yapılmış olduğunu belirterek nikah defterine kaydetmesidir (Özgüven, 2017, 48-50).

2016 Aile Yapısı Araştırmasına göre, Türkiye’de resmi nikah töreni yapanların oranı % 98,9’dur. Aynı araştırmaya göre, dini nikah yapanların oranının % 98,2 olduğu, kına gecesi yapma oranının % 85,7, düğün yapma oranının 89,2, kına gecesinin ise % 85,7 oranında yapıldığı anlaşılmıştır (TAYA, 2016). Bu durum evli çiftlerin büyük bölümünün resmi nikahla birlikte dini nikahta yaptıklarını göstermektedir. Diğer taraftan dini nikahın veya törenin, resmi nikah gerçekleştikten sonra yapılması yasal-hukuki yönüyle bir zorunluluktur. Türk Medeni Kanunu’nun 143. maddesinde, dini nikah ya da tören yapılması için önce resmi nikahın yapılması gerektiği, evlilik aile cüzdanı gösterilmeden dini tören yapılamayacağı yer almıştır.

2.1.7. Evlilikte Problem Kaynakları

Segrin (2004; akt. Canel, 2007, s. 79-80), evlilikte problemlere neden olacak durumları, beklenen ve beklenmeyen faktörler şeklinde iki başlıkta değerlendirmektedir. Beklenen stres yaratan yaşam durumları şunlardır:

- Evlilik hayatının gerekliliklerine uyum sağlamak,
- Evlilik doyumunun azalması, ailede çocukların büyümesi sonrasında evlilik ilişkisinin değişen durumuna uyum sağlamak, geleneksel cinsiyet rollerine yönelik beklentiler nedeniyle oluşan problemler,
- Yetişkin çocukların evden ayrılmalarının yarattığı boşluk duygusuyla mücadele etmek, çocukların evden ayrılmasına uyum sağlamak,
- Çiftlerin, sağlık sorunu, emeklilik, eş ölümü gibi yaşlılığa alışma durumları.

Beklenmedik stres yaratan yaşam olayları ise zaman içerisinde ortaya çıkan ve önceden tahmin edilemeyen durumları içermektedir. Bu problem durumları ise şu başlıklar altında değerlendirilmektedir.

- Evlilik problemleri (karı-koca ilişkisindeki olumsuzluklar, olumsuz iletişim şekillerinin yarattığı sorunlar, çatışma çözümleyememe, tartışmadan kaçma gibi iletişim problemleri, çiftin evlilik doyumunun azalması ve benzeri durumlardır.)
- Ayrılıklar (iş durumu gibi nedenlerle aileden ayrı kalma, askere gitme, hapse girme, anlaşmazlık nedeniyle ayrı yaşama ve boşanma durumları).

Weiten (1986; akt. Öner, 2013, s. 30), evlilikte yoğun olarak rastlanan ve çatışmaya neden olan sorunları şu şekilde sıralamıştır:

- 1) Evliliğe yönelik gerçekçi olmayan beklentiler,
- 2) Ekonomik sıkıntılar,
- 3) Eşlerin birbirlerine dönük farklı rol beklentilerine sahip olmaları, ailede kararları kimin alacağı, yemekleri kimin yapacağı gibi konular,
- 4) Cinsel problemler
- 5) Ailede çocukların yetiştirilmesi ve disiplini gibi konularda düşünce farklılıkları,
- 6) Eşler arasında yetersiz iletişim,
- 7) Akrabalara ilişkin sorunlar,
- 8) Çiftin birbirinden farklı yönlerde kendilerini geliştirmeleri, eşlerden birinin farklı konularda ilgi alanları geliştirmesi ve diğer eşin bu duruma uyum sağlayamaması,
- 9) Kıskançlık, aldatma, güç sorunları gibi sorunlar nedeniyle evlilikte problemler yaşanmaktadır.

Mutlu evlilik kurulmasının önündeki en önemli engeller şu şekilde sıralanmaktadır; bencillik, evlilikten gerçek dışı beklentiler, eşlerin kök ailelerinden ya da arkadaşlarından gelen dış çevre baskısı, evliliği iyileştirmeye ve geliştirmeye karşı çiftin isteksizliği, çiftlerin birbirlerine olan bağlılıklarında eksiklik, küskünlükleri uzatmak, düşmanca davranmak, aile içi şiddet, sürekli eleştirici ve suçlayıcı tavırlar içinde olmak, birlikte yeterince zaman geçirmemektir (Canel, 2019: 44).

Evlilikte yaşanan birçok problemle çiftler evlilik öncesinde de karşılaşmaktadırlar. Sürebiçer'in (2008) yaptığı araştırmada boşanmış bireylerin % 55,4'ünün boşanmalarının sebebi olan konuları evlilik öncesinde fark ettikleri belirlenmiştir. Bunun nedeni, eşin

değişeceği umudunun olmasına veya sorunların önemsenmediği yönündeki duyguların mevcudiyetine, evlilik kararının çeşitli beklenti ve yoğun duyguların etkisiyle alınmasına ve objektif davranılmamasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Canel (2012), evlilik doyumu en az olan grup içerisinde genelde birbirlerine yeteri kadar tanımadan kısa sürede evlenmiş olan çiftler bulunduğunu belirtmektedir. Acele ve ani evlilik kararları, birbirini yeteri kadar tanımadan evlenmek boşanma riskini artıran faktörler arasında belirtilmektedir.

Evlilikte yaşanan çatışma ve bunalımlara karşı eşler sorunlara çözüm aramaya istekli olmalıdırlar. Güçlükler ve sorunlar insan yaşantısının kaçınılmaz durumlarıdır. Karşılaşılan sorunların her birinin kendine özgü bir yapıya ve değere sahip olduğu bilinerek çözüm yolları aranmalıdır. Geçmişte olanları tamamen silmek ve yok etmek mümkün değildir. Önemli olan, geçmişteki olumsuz olaylardan ders almak, olayların olumsuz etkisinden kurtulmak ve ileride benzeri hatalar yapmaktan kaçınmaktır. Evlilik ve ailenin bunalıma düşmemesi amacıyla problemlerle karşılaşınca yenik duruma gelmemek, işbirliği ile eşlerin sorunların üzerine giderek çatışmalarla başa çıkması gerekir (Özgüven, 2017). Bu bağlamda, evlilik öncesi aile eğitimleri; evlilikte karşılaşılması muhtemel sorunlara yönelik bilgilendirme ve çözüm yolu gösteren ve odağında önleyicilik olan çalışmalarır.

2.1.8. Aile Yaşam Döngüsü

Aile yaşam döngüsü (AYD) evlilikten önce başlayarak, ailenin önemli geçiş aşamalarını gösteren ve ailenin son üyesinin ölümüne kadar devam eden döngüler sürecini göstermektedir. Her ailenin geçirdiği çeşitli yaşam döngüleri ve bu döngüler içerisinde ailenin yerine getirmesi gereken rol ve işlevsel vardır. Aileyi zaman değişkenine göre ele alan AYD, ailenin gelişim aşamalarını anlama ve bu aşamalarda geçişleri anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Bu aşamaların belirlenmesi, aileyi anlamak için toplumsal ve bireysel olarak önem taşımaktadır. Aile, evlilik sözleşmesiyle başlayan ve aile üyelerinin gelişimsel görevlerini tamamlayıp ölümlerine kadar uzanan bir süreçtir. Her aile, aile üyelerinin ve aile yapısının ihtiyaçları doğrultusunda değişik aşama ve dönemden geçmektedir. Evelyn Duvall tarafından sistemli bir model halinde ortaya çıkarılan aile yaşam döngüsü, zaman içinde ailenin gelişimini açıklamaya çalışır ve sekiz evreden oluşur. Duvall (1972, akt. Duyan, 2018, s. 91), aile yaşam döngüsünün evlenme ile başladığını, çocukların doğup büyümesiyle genişlediğini, çocukların evden ayrılması ile küçüldüğünü ve son olarak eşlerden birinin veya her ikisinin ölümüne kadar olan aşamalar olarak tanımlamaktadır.

Aile yaşam döngüsü aşamalarının belirlenmesiyle aile içerisinde yaşanan olaylar daha kolay anlaşılabilir, ailedeki otorite değişimleri, ekonomik sorunlar, yaşanan psikolojik sorunlar ve rahatsızlıklar bu şekilde daha iyi anlaşılabilir. Aile yaşam döngüsünde belirtilen geçiş dönemindeki zorluklar ortaya konulduğunda ve aile yaşam döngüsünün bir sonraki aşamaları öngörülebilir şekilde anlaşıldığında aile bireylerini karşılaştıkları problemlere karşı uyararak mümkün olacaktır. Ailenin gelişimiyle birlikte oluşacak değişimler, aile üyelerinin yeni görevleri ve çıkabilecek krizler AYD ile bilinebilir. AYD'nin aşamalarının ve sürelerinin tespit edilmesi; ailenin işlevlerinde meydana gelen sağlıklı durumu iyileştirmek ve aileye yönelik her türlü sorunların çözümünde bir temel olabileceğinden bireysel ve toplumsal faydası da büyük olacaktır (Özdemir vd., 2009, s. 15-17).

Keleş (2019, s. 78-82)' in aile yaşam döngüsü aşamalarıyla evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi gösteren araştırmasında, evlilik doyumunun aile yaşam döngüsünün evrelerine göre önemli derecede farklılık gösterdiği, en yüksek düzeyde evlilik doyumunun yeni evli çiftlerde olduğu, bu dönemde çiftlerin rol ve sorumluluklarının az olmasının evlilikte uyum düzeyini yükselttiği, küçük çocuğu olan ailelerin olduğu ikinci evrede evlilik doyumunda düşme görüldüğü, ancak evlilik doyumunun en yüksek yaşandığı ikinci evrenin küçük çocuklu ailelerde olduğu, çocukların varlığının ebeveynler arasındaki ilişkinin güçlenmesini ve kendilerini aile gibi hissetmelerini sağladığı, ailedeki çocuklar ergenlik sürecine girdiğinde evlilik doyumunun en düşük seviyeye geldiği, çocukların büyüyerek ergenlik dönemine girmesiyle birlikte çocukların aileden bağımsız kimlik oluşturdıkları ve kendi isteklerini ön plana aldıkları, çocukların evden ayrılmasıyla başlayan dördüncü evrede, çiftlerin evlilik doyumlarında yeniden artış olduğu, çiftlerin ev içinde azalan sorumlulukları nedeniyle eşler arasında yakınlık arttığı ve sosyal hayata katılma fırsatlarının olduğu belirlenmiştir.

Aile yaşam döngüsü aşamaları ve özelliklerini belirlemek amacıyla 1931 yılından itibaren çok sayıda çalışma yapılmıştır. Yapılan değişik çalışmalarda 4 ile 10 arasında AYD aşamaları tespit edilmiş ve farklı çalışmalarda AYD aşamaları da farklı kriterlere göre tespit edilmiştir (Özdemir vd., 2009). Carter ve McGoldrick (1999), bu aşamaları farklı kriterlerle betimleyerek çekirdek ailenin yaşam döngüsünü evden ayrılan genç yetişkin ile başlatarak altı aşamada incelemiştir:

1. Bekâr genç yetişkinlerin evden ayrılışı
2. Yeni evli çiftler
3. Küçük çocuklu aileler
4. Yetişkin çocuklu aileler
5. Çocukları evden ayrılan aileler
6. İleri yaşlardaki aileler.

Duval, ailenin yaşam döngüsünü sekiz evrede incelemiştir (Özguven, 2000, s. 330):

1. Çocuksuz evli çiftler
2. Bebekli aileler
3. Okul öncesi çocuğu olanlar
4. Çocuğu okul çağında olan aileler
5. Çocuğu ergenlik döneminde olanlar
6. Çocukların tümünün evden ayrılması
7. Emekli olma durumuna kadar orta yaşlı aileler
8. Emeklilikten başlaşıarak ölüme kadar yaşlı aileler

2.1.9. Aile Yaşam Döngüsü Evreleri

2.1.9.1. Çocuksuz Evli Çiftler:

Ailenin kuruluş dönemi olup, evlenme ile başlamakta ve ilk çocuğun doğumuna kadar olan süreyi kapsamaktadır. Evliliğin ilk döneminde eşler birbirlerine ve evlilik hayatıyla gelen diğer rollere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu döngü, yaşanan problemlere birlikte çözüm bulma, karar verme alışkanlığı, rollerin belirlenmesi, güç yapısı ve iletişim kurma şekilleri gibi olayları kapsadığı için çiftler için çok zor ve önemli bir dönemdir. Bu aşamada çiftler güçlü bir başlangıç için, birbirlerine yönelik empati yaparak ve karşılıklı anlaşarak evlilik hayatına başlarsa diğer döngüleri rahat geçirebilirler. Bu dönemden sonra eşler anne-baba olmaya hazırlık aşaması yaşamaktadır. Başarılı anne-baba olmanın koşulu da dengeli ilişkiler kurabilen eş olmaktır (Çamur-Duyan, 2003, s. 35).

Eşlerin evliliğe güç, kariyer ve sosyo-ekonomik düzey yönünden önemli farklılıklarla başlamış olması, eşlerden birisinin işsiz olması ya da parasal yönden diğer eşe bağımlı olması, eşlerin aile geçmişlerinde önemli farklılıkların olması, erkeğin karısını farklı yönlerden kısıtlaması ve sindirmesi, eşlerin ebeveyn veya kardeşleriyle olan ilişkisinin zayıf olması, eşlerin çatışmalı bir ailede büyümesi ve kendi ebeveynlerinin evlilik bağlarının sağlam olmaması, eşlerin evliliği kök aileden bir an önce uzaklaşma isteğiyle yapması, eşlerin aile yapılarının farklılığı, eşlerin kendi ebeveynlerine aşırı bağlı olması, eşlerin evlilik öncesi tanışma döneminin çok uzun ya da çok kısa olması, eşlerden birinin kayıp yaşaması gibi problemler ilk döngüde ortaya çıkabilecek zorluk ve sorunlardır (Hill, 1964' den akt. Çamur-Duyan, 2003, s. 35). Aile yaşam döngüsünün ilk evresi çiftin bir ilişkiyi kurma dönemidir. Eşlerin bu dönemde yaşanan sorunlara çözümler bulmaya çalışması, evlilikte rollerin belirlenmesi, iletişim kurma yolları, birlikte karar verme alışkanlığının edinilmesi yönleriyle önemli ve zor bir aşamadır. Bu sürecin karşılıklı anlaşarak güçlü bir başlangıçla atılması, bundan sonraki döngülere daha rahat geçilmesini sağlar.

2.1.9.2. Küçük Çocuklu Aileler:

Aile yaşam döngüsü içerisinde ikinci aşama olan bu döngü, ilk çocuğun doğumu, okul döneminde çocuğu olan aile ve okul döneminin başlaması gibi birkaç döngüyü kapsayabilir. İlk çocuğun doğmasıyla birlikte çiftler ana-baba rollerini üstlenirler. Ailenin yaşam tarzı değişebilir. Çocuğun doğmasıyla birlikte, uykunun bölünmesi, günlük planların değişmesi, bebeğin sağlıklı büyütülmesi ve ana-babanın kendi yeterliği konusunda endişesi oluşabilir.

Çocuk sahibi olmanın getirdiği mutlulukla birlikte ebeveynler yaşadıkları değişim nedeniyle bazı endişeler yaşamaktadır. Bu aşamada yaşanabilecek sorunlar:

- Ebeveynlerin aile yaşamı ile çalışma hayatı arasında sıkışması,
- Ebeveynlerin rollerinin paylaşımıyla ilgili anlaşmazlıklar,
- Çocuk bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgili tutum farklılıkları,
- Ebeveynlerin güç yapısında dengesizlikler (Çamur Duyan, 2003, s. 36).

Bu aşamada ebeveynlere düşen gelişimsel görevleri Çamur-Duyan (2018) şu şekilde açıklamaktadır.

- Anne babalık rollerine uyum,
- Bebeğe psiko-sosyal ve duygusal yer açmak,
- Ailede ve sosyal hayatta görev ve sorumlulukların yeniden dağılımı,

- Yakın ilişkileri ve evlilik ilişkisini yeniden organize etmek,
- Aile yaşamını durağan bir hale getirmemek.

Eşlerin çocuk sahibi olma nedenleri toplumlar arasında değişse de bireysel ve toplumsal gerekçeler olarak iki bağlamda değerlendirilmektedir. Bireysel gerekçeler arasında, anne-babalık duygusunun hissedilmesi, çocukla ebeveynleri arasındaki ilişkinin oluşturacağı mutluluk ve çocuğun varlığıyla birlikte ailenin tamamlanacağı duygusu yer almaktadır. Sosyal gerekçeler arasında ise neslin devamının sağlanması, çocukların gelecekte ebeveynlerinin bakımını üstlenmesi beklentisi, sosyal çevrenin baskısı, ebeveyn olmanın sağladığı toplumsal statü olarak ifade edilebilir (Baran ve Yurteri Tiryaki, 2017, s. 13). Aile yaşam döngüsünün bu aşamasında bireyler yalnızca çift olmayı değil aynı zamanda anne-baba olmayı öğrenirler. Ebeveynlik rolleri gelişir, çocukların fiziksel ihtiyaçları dışında duygusal destek sağlama, anlayış, empati gibi alanlarda ihtiyaçları karşılanır.

2.1.9.3. Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Çiftler:

Ergenlik, genellikle onüç ile yirmi yaşlar arasındaki yılları içine alan, çocukta psiko-sosyal, fiziksel ve duygusal olgunlaşmanın meydana geldiği, özgürlük ve sorumluluk arasında dengenin oluştuğu, kimlik duygusunun kazanıldığı geçiş aşamasıdır. Bu süreçte ergen çocuklar özellikle ebeveynlerine yönelik duygusal bağımsızlıklarını gerçekleştirerek kendi kimliğini oluşturma gayreti içinde olmaktadır. Hem ebeveynler hem de çocuklar için bu aşama gerçekleştirilmesi zor bir görevdir (Özgüven, 2017, s. 222; Keleş, 2019, s. 29).

Aile yaşam döngüsünün en aktif aşamalarından birisi olan bu evrede gerçekleştirilmesi gereken rol ve sorumluluklar ile görevler şu şekilde sıralanmaktadır (Erkan ve Özabacı'dan akt. Çamur-Duyan, 2018, s. 101).

- Ergenlik döneminde çocuğun gelişen kimliğini kabul etme,
- Ergenlik dönemiyle birlikte çocuğun bağımsızlaşmasına izin vererek kolaylaştırma,
- Ergenin sisteme girip çıkmasına izin verecek şekilde ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin esnek olması,
- Arkadaş grubunun etkisini kabul etme,
- Kariyer konularına yeniden odaklanma,
- Kök aileye, aile büyüklerine yardım etme,

Bu evrede eşler orta yaşlara ulaşmış, çiftin ilişkileri ve mesleki hayatları belli bir düzeye gelmiştir. Çocukların ergenliğe girmesiyle birlikte ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkilerde değişimler olur ve ergenlerin daha fazla özerkliklerini geliştirecek şekilde yeniden yapılanma oluşur. Ergen çocukların gelişimi için ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkinin ve ortak problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gerekir.

2.1.9.4. Çocukları Evden Ayrılan Aileler:

Bu döngü, ilk çocuğun evden ayrılmasıyla birlikte başlar ve orta yaşam döngüsü olarak da isimlendirilebilir. Çocuklar artık ergenlik çağından sonra birer yetişkin olarak aileden ayrılarak kendi hayatlarına adım atmaktadırlar. “Boş yuva”da denilen bu evrede, ailedeki çocukların evlendirilmesi veya üniversiteye gönderilmesi gibi konuların yol açtığı ekonomik

ihtiyaçlar artmaktadır. Çoğu ailede babanın çalışma hayatına ayırdığı zamanın artması, kadında ortaya çıkan menopoz gibi biyolojik değişimler nedeniyle ailede zor ve stresli günler yaşanabilmektedir. Bu dönem bazı aileler için ise evliliğin ilk dönemlerine dönüş olarak görülerek mutluluk ve rahatlama hissettirmekteyken, bir kısım aileler için sıkıntılı bir dönem olarak görülebilir (Onur, 2000, s. 253-254).

Bu evrede aileye düşen sorumluluklar arasında, çocukların iş sahibi olmalarını sağlaması, iş hayatındaki sorunların çözümüne yardımcı olması ve çocukların evlenerek yuva kurmalarına yardımcı olunması gelmektedir. Eşlerin çocuk bakımıyla ilgili görevlerinin bitmesiyle birlikte, ebeveynler kendi iç dünyalarına dönerek yaşama ilişkin hedeflerini yeniden gözden geçirmekte, daha sakin bir hayatı ve dinlenmeyi tercih etmektedirler. Ailenin rollerinde önemli düzenleme ve değişikliklerin ortaya çıktığı bu yaşam döngüsünde ebeveynlerin görevlerinden bazıları; yeniden çift olma ilişkisini geliştirme, yetişkin çocuklarla buna göre yetişkin-yetişkin ilişkisinin geliştirilmesi, evlilik ve doğum yoluyla yeni aile üyelerine yönelik hazırlık yapma, büyük ebeveynlerin bakımına katkı sağlama ya da büyük ebeveynlerin ölümü ile başetme ve orta yaş krizleriyle ilgili problemleri çözmek sayılabilir (Çamur-Duyan, 2003, s. 38).

2.1.9.5. İleri Dönemdeki Aile (Yaşlılık):

Son çocuğun aileden ayrılmasıyla birlikte ortaya çıkan evredir. Bu döngüde eşler yaşlılık dönemine de girmiştir. Çocukların evden ayrılması ve ebeveynlik sorumluluğunun azalmasıyla birlikte eşler artık çocukları üzerinde yoğunlaşmayarak evlilikleri üzerinde daha fazla zaman ayırmaya başlarlar. Bu dönemde çiftler tekrar birbirlerine yakınlaşmaktadır. Bu evrede eşlerin birbirlerini anlamaları daha fazla görülmekte ve evlilik ilişkilerinden memnuniyet durumu artmaktadır. Kadının ev dışına odaklanmasıyla evlilik üzerindeki baskılar da azalır. Bu da çocukların evden ayrılması sonrasında bir mutluluk kaynağı olur. Çalışma yaşamı içinde olan eşler emekli olmaya başlar. Emeklilikle birlikte birey yeni bir toplumsal konuma geçer. Emeklilik aynı zamanda aile üyeleri yönünden gelir kaybına neden olmaktadır. Bu döngüde yaşanan olaylardan; emeklilik, çeşitli hastalıkların ortaya çıkması, çocukların evden ayrılması gibi değişiklikler travmatik hale gelebilir (Çamur-Duyan, 2003, s. 38-39).

Yaşlanmanın getirdiği fiziksel, toplumsal ve psikolojik değişimler ve zorluklar, onlarla başa çıkabilmek amacıyla çeşitli stratejilere gidilmesini gerektirmektedir. Bu evrede eşlerin yaşanması olası değişimlere karşı hazır durmaları, sorunlarla baş edebilecek gücü kazanabilmeleri yönünden önemlidir. Bu döngüde yaşanacak gelişim görevleri şu şekilde sıralanabilir:

- Karı-kocanın birbirlerine karşı gereken ilgiyi göstermesi,
- Eşlerin yeni doyum veren bir ortamı sağlaması
- Emekliliğe ve azalan gelir durumuna uyum sağlanması,
- Eşlerden birinin ölümüyle baş edebilecek gücün edinilmesi.
- Çocuklarla ve torunlarla dengeli ilişkinin sağlanması (Bilen, 2009; Güven, 2000).

2.2. Boşanma

Evlilik kurumu çiftlerin bir arada mutlu bir hayat yaşama arzusu, karşılıklı sevgi, saygı ve güven gibi duygu paylaşımları ile ortaya çıkmaktadır. Evliliğin oluşumunda hedeflenen ideal bu birliği ölüm ayırana kadar sürdürmektir. Bu durumların eksikliğinde çiftlerin ayrılık kararıyla evlilik bağı ortadan kalkmakta olup, evliliğin yasal şekilde sona erdirilmesine boşanma adı verilmektedir. Boşanma, aile birliğinin dağılmasıdır.

Boşanma, evlilik yaşamındaki sorunların giderilememesi, eşler arasında çatışmaya yol açan problemlerin sağlıklı olarak aşılabilmesi sonucu gerçekleşmektedir. Aile birliğinin yıkılması anlamına gelen boşanma bir anda yaşanan bir durum olmayıp, belirli bir süreç içerisinde gerçekleşmekte olup, eşleri, çocukları ve aile yakınlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Evliliklerin sağlam temeller üzerine oturması hem erkeğin hem de kadının ortak çabasıyla olmaktadır. Evliliğe bilinçli beklentilerle girilmesi ve evlilik doyumunun sağlanması evliliklerde çatışmaların önlenmesi için çok önemlidir. Yoksa, “her ne pahasına olursa olsun boşanmalar engellensin” yaklaşımı hem aile bireyleri hem de toplum için önemli sakıncalar doğuracaktır.

Boşanma, evlilik gibi çok eski bir olgudur. Tarihte bilinen ilk topluluklarda da boşanmanın olduğu bilinmekte olup, günümüzde istenmeyen bir durum olmakla birlikte aile gerçeği olarak değerlendirilmektedir. Tarihsel gelişim sürecinde farklı toplumlarda evliliğe ve evliliklerde yaşanan problemlere yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmış, toplumların gelenekleri, dini inançları ve resmi kurallar doğrultusunda boşanma konusu ele alınmıştır. Hem dünyada hem de Türkiye’de giderek artış gösteren boşanmalar dünyanın önemli problemlerinden birisi olarak görülmektedir. Boşanmanın bireysel, sosyal, ekonomik ve hukuki boyutları bulunmaktadır.

Boşanma hukuken, eşler arasındaki evlilik ilişkisinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi, aralarında dengeli ve uyumlu ilişki oluşturamayan eşlerin yasal yollarla evlilik ilişkilerini bitirmeleridir. Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde boşanma, kadın ve erkek arasında yasal, duygusal ve cinsel bağların sona erdirilmesidir. Psikolojik açıdan değerlendirildiğinde boşanma, aile birliğinin bozulmasını getiren, ailenin bölünmesine veya dağılmasına neden olan ve aile üyeleriyle birlikte yakın çevredeki kişileride etkileyen karmaşık bir olgudur (Arpacı ve Tokyürek, 2012).

Boşanma olgusu, evlilik gibi çok boyutludur. Boşanma, yalnızca karı-kocayı ve ailedeki kişileri ilgilendiren bir durum gibi görünse de, sosyal düzeni ve toplumu yakından ilgilendiren önemli bir konudur. Toplumların kültürel kimliği, genel sağlığı, ahlaki ve yasal düzeni, nüfusu, ekonomik gücü belirli ölçülerde toplumun temel ünitesi olarak kabul edilen ailenin sağlığına bağlıdır. Ailenin varlığına verilen önem nedeniyle toplum ve devlet; ailenin kurulması, işleyişi, korunması ve sona erdirilmesi hususlarıyla yakından ilgilenebilir (Özgüven, 2017, s. 279).

Türk Dil Kurumu boşanmayı, “eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması” olarak tanımlamaktadır. Boşanma, bireyin hayatını tüm konularda

etkileyen metaforik bir operasyondur ve boşanmaya ait kökler, evlilik sürecindeki ümitler ve koşullarda saklı bulunmaktadır (Fisher 1998, s.1). Akıntürk ve Ateş Kahraman (2010)'a göre boşanma “eşler henüz hayatta iken, kanunda öngörülmüş olan bir sebebe dayanarak eşlerden birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hakim karar ile son vermektir.”

Sanayi devrimi sonucunda toplumsal yapıda ortaya çıkan değişimler evlenme ve boşanma olgularını da etkilenmiştir. Modern yaşamdaki toplumsal değişme sürecinde eğitim düzeyi yükselmiş, kadın hakları gelişmiş ve kadınlar üretici olarak iş hayatına katılmıştır. Bu süreç, evlenme oranında azalma ve boşanma oranında artışlara neden olmuş ve alternatif yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Geniş aile yapısının egemen olduğu dönemde, evlilik kurumunda esnek olmayan kuralların olduğu, sanayi devrimi sonrasında ise evlenilecek kişinin seçiminde bireysel tercihlerin öne çıktığı ve evlilikten beklentilerinde arttığı görülmüştür. Toplumsal değişimin aile kurumu üzerindeki etkisi değerlendirilerek ortaya çıkabilecek risklerin en aza indirilmesi ve değişimin sağlıklı olması için önlemler alınması gerekmektedir. Güçlü aile yapıları oluşturmak ve boşanma gibi sosyal sorunların daha az görüldüğü bir toplum oluşturmak gerekmektedir (Aydın ve Baran, 2010).

Günümüz koşullarında boşanma riskini arttıran çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler; bireylerin birbirini yeteri kadar tanımadan evlenmesi, aceleyle alınmış evlilik kararları, kişinin evlenememe endişesiyle fazla düşünmeden karar vermesi, birbirine uymayan hayat görüşleri, düşünce yapıları, değerleri ve aile yapılarına sahip olunması, sadece mantık ya da sadece aşk evliliği yapmaya çalışmak, eşlerden birinde akıl hastalığı bulunması, eşlerden birinin zararlı madde kullanımı, şiddet eğilimi gibi davranışlar içinde bulunması, kişinin evlilik sorumluluğunu taşıyacak kadar olgun olmaması ve eşin ailesiyle anlaşamamak şeklinde sıralanabilir (Canel, 2019, s. 21).

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünyada boşanma oranlarında önemli yükselişler görülmektedir. Mevcut durum itibariyle Avrupa ülkelerinde ve ABD’de olduğu kadar olmasa da ülkemizde de boşanma oranlarında artış gözlemlenmektedir. Bu nedenle toplumun boşanmalar konusundaki duyarlılığının artırılması ve evliliklerin güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu konuda toplumun duyarlılığının artması, evliliklerin daha sağlam temellerde olmasını sağlayacaktır.

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de de benzer durum görülmektedir. Ülkemizde de evlenme oranları azalırken, boşanma oranları yükselmektedir. Bu nedenle, politika belirleyicilerin ve bilim insanlarının bu konuyu değerlendirmeleri, evlilik birliğinin sağlıklı bir şekilde sürmesi için öncelikle koruyucu-önleyici tedbirlerin düşünülmesi, evlenme aşamasında olan çiftlere yönelik evlilik öncesi eğitim hizmeti sunulması için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

2.2.1. Boşanma Nedenleri

Günümüzde boşanma resmi bir işlem olarak kabul edilmekte ve boşanmalar yasal bağlamda gerçekleşmektedir. Türk Medeni Kanunu’nda boşanma nedenleri özel ve genel nedenler olmak üzere iki bölümde yer almaktadır. Özel boşanma nedenleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmek, terk ve akıl sağlığı olarak Medeni

Kanununun 161-165. maddelerinde belirtilmektedir. 166. maddede ayrıntılı olarak açıklanan genel boşanma nedeni ise evlilik birliğinin sarsılmasıdır. Çiftin ortak yaşamı yeniden kuramaması, eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları ile fiili ayrılık sebebiyle ortak yaşamın kurulamaması durumları genel boşanma nedeni içerisinde ifade edilmiştir.

Türkiye’de boşanma nedenlerini irdeleyen çeşitli araştırmalar yapılmıştır. 2006, 2011, 2016 ve 2021 yıllarında yapılan aile yapısı araştırmalarında boşanma nedenleri de incelenmiştir. 2006 Türkiye Aile Yapısı araştırmasına göre, boşanma nedenleri cinsiyete bağlı olarak önemli farklılaşma göstermektedir. Kadınlar için öne çıkan ilk beş boşanma nedeninin, sorumsuz ve ilgisiz davranma, aldatma, dayak-kötü muamele, içki ve kumar ile aldatılma olduğu görülmüştür. Erkekler için öne çıkan ilk beş boşanma nedeninin ise aldatma, terk etme/terk edilme, sorumsuz ve ilgisiz davranma, eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması ve aldatılma olduğu belirlenmiştir (TAYA, 2014).

2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında kadınlar için öne çıkan boşanma nedenleri sorumsuz ve ilgisiz davranma, içki ve kumar, dayak kötü muamele, aldatma ile eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması olduğu, erkekler için öne çıkan boşanma nedenlerinin ise sorumsuz ve ilgisiz davranma, eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması, eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması, terk etme/edilme ile aldatma olduğu anlaşılmıştır. Bulgular cinsiyet ayrımında değerlendirildiğinde sorumsuz ve ilgisiz davranmanın hem erkekler hem de kadınlar için ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak boşanma nedenlerinin bir kısmının tamamen cinsiyet temelli olarak ayrıldığı görülmektedir. İçki ve kumar, dayak ve kötü muamele nedeni ile kadınlar boşanma kararı almaktadırlar. Tam tersi bir şekilde terk etme ve terk edilme ile aldatma erkekler için öne çıkan boşanma nedenleridir (TAYA, 2014).

2006 ve 2011 yıllarında yapılan Türkiye Aile Yapısı araştırmalarında aldatma, yüz kızartıcı suçlar, şiddet ile içki ve kumar alışkanlıkları tek başına boşanma nedeni olarak öne çıkmaktadır. Bulgular cinsiyet ayrımında değerlendirildiğinde sorumsuz ve ilgisiz davranma, hem erkekler hem de kadınlar için ön plana çıkan boşanma nedenidir. Kadınlar tarafından en fazla ifade edilen boşanma sebebi şiddetken, erkeklerde yakın çevredir. Kadınlar yönünde şiddet, alışkanlıklar veya aldatma, erkekler yönündeyse yakın çevre nedeniyle evliliğin sona erdiğinin belirtilmesi durumu yaygındır. Ekonomik sıkıntılar hem erkek hem de kadınlarda boşanma gerekçeleri olarak öne çıkmaktadır

2016 yılında yapılan Türkiye Aile Yapısı araştırmasında, kadınlar için öne çıkan beş boşanma nedeninin, sorumsuz ve ilgisiz davranma, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama, dayak/kötü muamele, aldatma ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması olduğu, erkekler için öne çıkan boşanma nedenlerinin ise sorumsuz ve ilgisiz davranma, eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması, eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ile terk etme/edilme olduğu görülmüştür. Cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, Türkiye genelinde boşanmanın en çok yaşanan üç sebebinin; %51 oranında sorumsuz ve ilgisiz davranma, %30 oranında evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve %24 oranında eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması olduğu anlaşılmaktadır. 2021 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında da sorumsuz ve ilgisiz davranış (%32), aldatma (%14), ekonomik yönden ailenin geçimini sağlayamama (%10), kötü muamele (%8) ve kök aile

ilişkilerinde yaşanan problemler (%8) önemli boşanma nedenleri olarak sayılmaktadır (TAYA, 2016, TAYA, 2021).

Türkiye’de boşanmanın nedenlerine ilişkin yukarıda belirtilen araştırmaları değerlendirdiğimizde, aile içerisinde eşlerin sorumluluklarını yerine getirmemesi ve eşin ailesiyle yaşanan huzursuzluk/uyumsuzluklar önemli boşanma nedenleri arasında belirtilmektedir. Ayrıca, aldatma, içki-kumar alışkanlıkları ve şiddet uygulanması öne çıkan diğer nedenler arasındadır.

Ayrıca, 2016 yılında aile yapısı araştırmasına katılan kişilere, tek başına kesin boşanma gerekçesi olabilecek konular sorulmuştur. Aldatma, içki, kumar ve kötü alışkanlıklar ile evin ekonomik olarak geçiminin sağlanamaması evliliği sona erdirecek gerekçeler olarak ifade edilmiştir. Türkiye genelinde boşanmaya gerekçe gösterilen konular benzerlik göstermekte olup, öğrenim durumu yükseldikçe bu konuları boşanma gerekçesi olarak görenlerin oranı da yüksektir.

Doğan (2016) tarafından yapılan araştırmada, boşanmalara neden olan en önemli faktörün eşlerin birbirlerine karşı ilgisizliği, sorumsuzluğu ve evin ihmal edilmesi olduğu ifade edilmiştir. Arıkan (1996) ’ın halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırmasında, en önemli boşanma nedenlerinin sırasıyla, şiddetli geçimsizlik, içki, kumar, kötü muamele ve cana kast ile aldatma olduğu belirtilmektedir. Çiçek (2014) tarafından yapılan araştırmada öne çıkan boşanma nedenleri; ilgisizlik ve ihmal (% 27,4), kişisel uyumsuzluklar (% 19,8), alkol, kumar gibi kötü alışkanlıklar (% 15,3), anne-babaların müdahalesi (% 9,6), maddi beklentilerin uyumsuzluğu (%7,9), cinsel uyumsuzluk (% 6,8), aile içi şiddet (%5,9), ilgi alanlarının uyumsuzluğu (%5,1), ekonomik sorunlar (%1,7) olarak belirtilmiştir.

Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz (2018) tarafından yapılan araştırmada, boşanma nedenlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Kadınların boşanma gerekçesi olarak daha yüksek oranda zina, sözlü ve/veya fiziksel şiddet, kötü alışkanlıklar ve maddi nedenleri gösterdikleri anlaşılmıştır. Erkeklerde ise boşanma gerekçesi olarak, evi terk etme ve akrabaların aile içi işlere karışması nedenlerinin gösterilme oranı kadınlardan daha yüksektir.

Arpacı ve Tokyürek (2012) tarafından yapılan araştırmada boşanma nedenlerinin başında eşler arasındaki fikir ve görüş ayrılıklarının geldiği belirlenmiş, bunu takiben sırasıyla kök ailelerdeki anne baba gibi yakınların müdahalesi, ekonomik nedenler, eşlerin sosyal çevre farklılığı ve uyumsuzluk, psikolojik ve fiziksel şiddet, eşlerdeki ruhsal sorunlar, alkol ve benzeri bağımlılık yaratan madde kullanımı, eşler arasındaki eğitim farklılığı, görünüş bozukluğu, engelli olma gibi fiziksel problemler, kadının ücretli olarak çalışması, cinsel uyumsuzluk, eşler arasındaki yaş farkının fazlalığı, din ve milliyet farklılığı boşanmaların nedenleri arasında bulunmaktadır. Aynı araştırmada, bireylerin % 71.7’sinin boşanma aşamasında bir danışmandan yardım almadığı belirlenmiştir.

Kaya (2016) tarafından, 64 boşanmış kadın ve erkekle yapılan araştırmada, kadınların ve erkeklerin boşanma nedenleri arasında ortak konular olduğu gibi farklı boşanma nedenleri olduğu da görülmüştür. Bu nedenlerin, erkekler ve kadınlar tarafından algılanması, aktarılması ve yorumlanmasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık toplumsal cinsiyet rollerinden

kaynaklanmakta olup, kadınlara ve erkeklere özgü farklı boşanma sebeplerini de ortaya çıkarmaktadır. Boşanma nedeni olarak kadınlar aldatılmak ve sorumsuzluk yüzünden boşandıklarını araştırmada ifade etmişlerdir. Erkekler ise boşanma nedenleri olarak heyecanın bitmesi, kıskançlık ve değiştirilmeye çalışılmak şeklinde konuları gündeme getirmişlerdir. Diğer taraftan, boşanma nedeni olarak gösterilen ortak konular, ekonomik sorunlar, cinsel sorunlar ve ailelerden kaynaklanan sorunlarla ilgilidir. Ancak, farklı ekonomik gelir gruplarındaki kadın ve erkekler, ortak özellik gösteren bu konulardan farklı derecelerde etkilenmektedir.

Boşanmaların tek bir nedenden kaynaklandığından bahsetmek zordur. Boşanmaların sebebi, tek bir konudan ziyade, evlilikte yaşanan sorunların çözüme kavuşturulmamasıyla ilgilidir. Bireyler, evlilikte kişisel uyumsuzluk yaşadıkları, geçim sıkıntısı çektikleri, kök ailenin müdahalesiyle uğraştıkları, şiddete uğradıkları için boşanmamakta, evlilik içinde bu problemlerin üstesinden gelemedikleri ve gelecek yıllarda da bu sorunları çözüme kavuşturamayacaklarına inandıkları için boşanmaktadır. Şayet eşlerin çatışmayı çözmeye yetenekleri yoksa evlilik içerisindeki çatışmaların en sonunda boşanmaya neden olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle evlilikte yaşanan çatışmaların uygun şekilde yönetilmesi önemlidir. Bu şekilde evlilikler daha sağlıklı hale getirilebilir ve çatışma konularının uygun şekilde ele alınması eşlerin bu süreci barışçıl şekilde atlatalmalarına imkan sağlayabilir (Nuhoğlu ve Demiröz, 2020; Hopper, 2001).

2.2.2. Boşanmaların Artma Nedenleri

Türkiye’de boşanma oranları sürekli artmaktadır ve bu artışın birçok nedeni bulunmaktadır (TÜİK, 2023). Son dönemlerde toplumumuzda ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler, evlilik kurumunda ve aile yapısında önemli değişimler ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde son dönemlere kadar boşanma olgusu da önemli bir sorun olarak algılanmamaktaydı. Güçlü aile bağlarının olması, dini inançların etkisi, kadınların ekonomik bağımsızlığının olmaması gibi etkenler nedeniyle boşanma olgusu toplumsal bir sorun olarak görülmemekteydi. Dünyada ve ülkemizde yaşanan değişimlerle birlikte, parçalanmış aileler, boşanmalar tek ebeveynli aileler toplumunda kanıksanmış durumlar haline gelmiştir (Koç, 2019).

Endüstri devrimi ile başlayan değişim, kadınların sosyal konumunda önemli değişiklikler getirmiştir. Batı ülkelerinde kadınların mücadelesi sonucu siyasi hakların kazanımı kadınların sosyal statüsünde değişim getirmiştir. Bu süreçle birlikte aile yapısı küçülmüş, aile içi ilişkiler değişmiş, evliliklerde eş seçiminde bireysel tercihler öne çıkmıştır. Günümüz toplumlarında bireysel istek ve arzular geçmişe oranla daha görünür hale gelmiş, geleneksel aile yapısında değişimler yaşanmış ve aile birliğinin devam etmesine yönelik toplumsal baskı azalmıştır (Aydın ve Baran, 2010). Bireyselleşmeyle birlikte yasal düzenlemeler, toplumsal değerlerin değişmesi ve boşanmanın artan toplumsal kabulü boşanma oranlarını etkilemiştir.

Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan hızlı toplumsal değişimin etkilerinin en yoğun görüldüğü alanlardan birisi ailedir. Günümüzde hemen hemen her toplumda boşanmanın artmış olması sanayi devrimi sonrasında toplumsal yapılarındaki farklılaşma ve modern topluma özgü yeni durumların ortaya çıkışıyla olmuştur. Geleneksel yaşam tarzından farklı olarak evlilik katı

kurallara bağılı olmaktan kurtulmuş, evlilikten beklentiler yükselmiş ve evlenilecek kişinin seçiminde bireysel tercihler ön plana çıkmıştır. Geleneksel yaşamda birçok sorun olsa da, çocuğun varlığı gerekçesiyle gelenek ve dini kuralların etkisiyle devam ettirilen evliliklerin yerini modern hayatta psiko-sosyal doyumun her an yaşanmak istediği evlilikler almaya başlamaktadır. Evlilik ilişkisine paylaşımdan çok kişisel doyumunu öne çıkaran anlamlar yüklenmesi, boşanmanın evlilik gibi bir tercih meselesi olarak görülmesi, evlilikten beklentilerin karşılanmadığı noktada daha fazla aileyi boşanma durumuna getirmektedir. Evliliklerde beklentilerin karşılanmadığı aşamada artan boşanma oranları aile içerisindeki eş ve çocuklar başta olmak üzere yakın çevreyi öncelikle etkilemekte ve toplumsal boyutları da aşarak evrensel bir sorun haline gelmektedir (Aydın ve Baran, 2010).

Dünyanın birçok toplumunda olduğu gibi ülkemizde de temel değerlerin belirli oranda da olsa zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, iletişim teknolojileri ile kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, günlük hayatın karmaşıklaşması, tüketim kültüründe görülen değişiklikler, bireysel değerlerin ön plana çıkmasının yanında toplumun temeli olan aileyi yıkıma götüren şiddet ve boşanma olgusu, birey, toplum ve hukuk yönünden daha önemli hale gelmiştir. Bunlarla paralel olarak yaşanan yüzyılın “stres çağı” olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, ailelerin sorumsuz bireyler yetiştirme tarzı, evlilikte maddi değerler üzerine oluşturulmak istenen hayat tarzı gibi etkenler eşleri boşanmaya götürmektedir. (Beder Şen, Demirkan, Ersöz, 2010, s. 261). Ayrıca, son dönemlerde kadınların iş yaşamına giriş oranlarının artması, eşlerin eğitim durumlarının yükselişi, toplumsal, ekonomik ve kişilere ilişkin nedenler, kadın haklarının ön planda olması, geçmişe oranla hukuki açıdan boşanmanın taraflar için kolaylaştırılmasıyla birlikte boşanma oranlarının arttığı değerlendirilmektedir (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018).

Boşanmaların artmasına ilişkin etkenleri genel olarak değerlendirdiğimizde, günümüz toplumlarında yaşanan toplumsal değişimle gelen kadının rollerindeki değişimin en önemli etken olduğu anlaşılmaktadır. Kadın haklarının gelişmesi, kadının toplumsal hayata katılımı ve eğitim seviyesinin artması gibi gelişmeler kadınların evlilik yaşantısıyla ilgili beklentilerini artırmış, bu gelişmeler ailenin yaşam düzeyini yükseltmekle birlikte boşanmaların artışının da nedeni olduğu anlaşılmaktadır.

Boşanmalarda artışın önemli bir nedeni, kadınların aile içi şiddeti kabullenmeyerek direnç göstermeleri ve şiddet uygulayan eşlere karşı boşanma yoluna gitmeleridir. Ekonomik yönden özgür olan kadınlar, ekonomik özgürlüğü olmayan kadınlara oranla şiddet karşısında boşanma kararını daha çabuk almaktadır. Geleneksel rollerin yıkılması ile birlikte şiddet, boşanmanın bir sebebi durumuna gelmiştir. Diğer taraftan, toplumsal açıdan bireyciliğin kişiler için temel değer haline gelmesi, geleneksel değerlerden uzaklaşılması, ilişkilerin hızlı şekilde tüketilmesi, hukuki yönden anlaşmalı boşanmaların yaygınlaşması, toplumsal cinsiyet rollerinde önemli değişimlerin olması, kadınların kamusal hayat içerisinde yer almaları ve medyanın aile yapısını olumlu sunmaması gibi unsurlar evliliğe bakış açısını olumsuz etkilemektedir (Kaya, Tan Eren, 2020). Endüstrileşme ve kentleşmeyle gelen değişim toplumsal hayatı da etkilemiş, kadınların ailede ikinci planda görülmediği ve karşılıklı sevgi saygının yaşandığı aile yapısına geçiş

olmuştur. Evlilik anlayışındaki değişimle birlikte, evliliğe yüklenen anlamlar değişmiş, kadının erkeğe bağımlılığı yerine karşılıklı bağlılığın kurulduğu aile tipi ön plana çıkmıştır.

2.2.3. Boşanma Süreçleri

Boşanma bir anda olup biten bir olay değil, birbirini takip eden aşamaları olan bir süreçtir. Boşanma kararı almak, bu kararı uygulayarak boşanmak ve boşanma sonrasında yaşananların hepsi bu sürecin evreleridir. Resmi-hukuki boşanma öncesinde boşanma süreci başlamaktadır. Boşanma kararı genellikle eşlerin birlikte aldığı bir karar değildir. Eşlerin ayrılması çok ani gelişen bir durumsa boşanma süreci başladığında, verilen tepkilerde farklı olmaktadır. Ailede çocuklar varsa, bu durum onlar içinde zor bir süreci başlatmaktadır. Boşanma öncesi ve sonrası aşamalara ilişkin araştırmacıların farklı görüşleri olsa da bazı ortak noktalar bulunmaktadır.

Bohannon (1970, akt. Uyar, 1999, s. 20-22), boşanmanın altı aşamalı bir süreç olduğu görüşündedir. Bu aşamalarda yaşanan güçlükler farklı zamanlar ve değişik şiddetlerde oluşmakta olup, bu altı aşama duygusal boşanma, hukuki boşanma, ekonomik boşanma, anne-baba dan oluşan ebeveyn boşanması, toplumsal boşanma ve ruhsal boşanmadır.

2.2.3.1. Duygusal Boşanma: Evliliğin çözülme süreci olan bu aşamada en azından eşlerden birinde evlilik ilişkisine yönelik isteksizlik ve arzulara azalma ortaya çıkar. Eşlerin birinde bilinçli ya da bilinçsiz umursamama ve çekilme vardır. Aile birliği devam etmesine karşın evlilik kalitesi iyi değildir. Korkut (2012), duygusal boşanmada, her bir eşin diğerine ve evliliğe yatırdığı umutları, beklentileri ve hayalleri geri çektiğini, bunun sonunda açığa çıkan öfkeler, suçlamalar ve incinmelerle başa çıkmak gerektiğini, pek çok kişi için evliliğin sona ermesinin travmatik bir durum olduğunu ve duyguların yeniden dengeye oturması için 1-3 yıl kadar bir sürenin geçmesi gerektiğini belirtir.

2.2.3.2. Hukuki Boşanma: Eşlerin yasal olarak adalet önünde evlenme sözleşmesinin sona erdirilmesidir. Duygusal boşanma sırasında eşlere yardım için hukuk adamlarının birikimli olması önemlidir. Boşanmanın karmaşık ve problemlili geçmemesi bu süreçte yer alan hukuk adamlarının tavrına bağlıdır.

2.2.3.3. Ekonomik Boşanma: Aile aynı zamanda ekonomik bir birimdir ve karı kocanın sahip olduğu mülkiyetlerin birleşiminden oluşur. Ekonomik boşanma, mal ayrımını gerektiren bir süreci ifade eder. Boşanma aşamasında ailenin ekonomik birikimlerinin bölünmesi kararı çıkar. Ayrıca ekonomik durumuna göre eşlerden birisine nafaka bağlanması, 18 yaşına varıncaya kadar çocuklara maddi destek olunması hususları bu aşamada ortaya çıkar.

2.2.3.4. Anne-baba Olarak Boşanma: Boşanma karı koca eşlerin birbirinden boşanması olup, çocuklardan boşanmaları demek değildir. Boşanmaya karşın anne ve baba rolleri devam etmektedir. Ebeveyn olarak boşanma çocuklara yönelik düzenlemeleri içerir. Çocukların velayeti eşlerden birine verilse bile ebeveyn rolü geçerlidir. Çocukların eğitimi ve yetiştirilmesine ilişkin kararların alınması durumlarında boşanmış eşler arasında sorunlar yaşanmaktadır. Anne-babanın birbirlerine yönelik güvensizlikleri ve şüphelerinin olması çocuklarla iletişimlerinde zorluklara ve sürtüşmelere neden olmaktadır.

2.2.3.5. Sosyal Boşanma: Boşanan eşlere yönelik olarak toplumun boşanmayı nasıl değerlendirdiğini içerir. Boşanmalar sonrasında bireyler evlilik dönemlerinde oluşturdukları arkadaş ilişkilerinde hayal kırıklıkları yaşayabilirler. Bu zor dönemlerinde arkadaşlarının yanlarında bulunmadığını, eski arkadaşlarının kendilerini anlamadıklarını ve suçladıklarını hissedebilirler ve bu durum kişilerde sıkıntı oluşturur. Boşanma sonrasında eski arkadaşlarından ayrılmak sorunda kalabildikleri gibi yeni arayışlara girmekte de güçlük çekebilirler.

2.2.3.6. Psikolojik Boşanma: Duygu olarak boşanma, ayrılma anlamına gelir. Bu aşamada eşin kişiliğinden kendisinin ayrışması ve eşin yokluğunun etkisi demektir. Bu süreç, boşanmış kişinin yeniden bağımsız bir hal kazanmasına kadar sürer. Bu aşamada yeni ayrılmış olan eşler, yeterlilik ve bağımsızlıklarını geliştirmeye gayret gösterirler. Her bir eş, ayrıldığı eşinin desteğine ihtiyaç duymadan tek başına yaşamayı öğrenmelidirler. Birbirlerinden bağımsız tarzda, başarısızları ve yanlışları için suçlayacak birini bulmaksızın ayrı bir kişilik olarak yaşamayı öğrenmelidir (Bohannon,1970, akt. Uyar, 1999, s. 20-22).

Wiseman (1975, s. 205-211)'ın boşanma süreci, birbirine geçmiş beş basamaktan oluşmaktadır:

İnkâr: Duygusal boşanma olarak tanımlanan bu ilk evrede evlilik problemleri şeklinde devam eder. Boşanmaya giden süreçte sorunlar inkâr edilir. Eşler evlilik içerisindeki ciddi sorunların varlığını kabul ederler ancak ekonomik şartlar veya çocuklar gibi gerekçelerle boşanmayı gündeme getirmekten kaçınırlar. Bu dönemde ortaya çıkabilecek yeni sorunlar önemli krize yol açabilir. Boşanmaya giden süreçte sorunlar inkâr edilir ve çözümlenmezse bu süreci kayıp ve depresyon süreci izler.

Kayıp ve Depresyon: Streslerin ortaya çıkmasıyla birlikte, eşlerde evlilikte bir şeylerin yanlış gittiği düşüncesi oluşur ve sorunlar inkâr edilemeyecek düzeye gelir. Bu evrede birey, sıkıntılarının evlilikle ilişkili olduğunu ve sorunları aşamayacaklarını anladığında, yorgunluk, depresyon, dalgınlık, yalnızlık duygusu, diğer insanlarla iletişim sorunları yaşama gibi belirtiler geliştirebilir.

Öfke: Boşanmanın daha gerçekçi bir düşünce olarak kendisini göstermeye başlamasıyla birlikte depresyondan öfke aşamasına geçiş yaşanır. Bu dönemde kızgınlık hislerinin artmasıyla birlikte uzun tartışmalar yaşanır ve öfke artabilir. Eşler bu aşamada ilk kez malların paylaşımı ve çocukların velayeti gibi konuları düşünmeye ve avukata başvurmaya başlar. Öfkeyle birlikte boşanma kararı alınır.

Yeni Bir Yaşam Tarzı ve Kimliğe Uyum Sağlama: Eşler öfke ve kızgınlıktan kurtulmaya başladıkça, normalleşebilmek için geleceklerini planlamaya, yeni bir yaşam tarzına ve yeni bir kimliğin belirlenmesine gereksinim duyarlar. Eşler, boşanmış olma düşüncesine kendilerini alıştırmaya çalışarak, yeni hayatlarını ve sosyal kimliklerini oluşturmaya çalışırlar. Bu evrede, eski kimlikte çözümlenmemiş problemlerin yeniden açılması ve yeniden çözülme fırsatı sözkonusu olur.

Kabul ve Yeniden İşlev Görme: Boşanmış kişi yeni yaşamında yeterli duruma geldikçe boşanma olayını kabul etmeye ve benimsemeye başlar. Bu evrede sorunlara karşı başa çıkma

yöntemleri pekiştir. Boşanma nedeniyle oluşan stres azalmaya, sosyal ilişkiler gelişmeye başlar ve korku ve endişeler yatıştır. Önceki eşe olan kızgınlık azalır. Kabul aşaması, boşanma depresyonundan kurtulmak için önemli bir duraktır. Bu şekilde kişi sağlıklı ilişkiler kurmaya ve yaşamını yönlendirmeye başlayabilir.

Salts ve Smith (2013), boşanma sürecini üç aşamalı olarak değerlendirmiştir. Bu aşamalar boşanma öncesi karar verme aşaması, boşanma aşaması ve boşanma sonrası yenilenme aşamasından oluşur:

Boşanma Öncesi Karar Verme Aşaması: Genellikle boşanma sürecinde eşlerden birisi evlilikten veya eşinden kopmuş, dolayısıyla duygusal boşanmaya başlamıştır. Çoğu durumda, evlilik ilişkisi tatmin edici değildir ve / veya uzun süre istikrarsızdır. Bir kısmında ise evlilik aniden ve hızla bozulur. Ayrılma kararı karmaşık ve zor olduğu gibi çoğu zaman kafa karışıklığı, yetersizlik, reddedilme duygusu ve öfke ile doludur. Ayrılma sürecinde son kararı vermek iki veya daha fazla yıl sürebilir. Boşanma kararının verildiği anda çiftin etkileşim tarzı, son kararı verirken kullanılan süreç ve evliliğin başarısızlığının kişisel açıklaması, eşlerin duygu sal boşanmasını etkileyecektir. Bireylerin mevcut yaşam tarzının ve gelecekteki planlarının ve hayallerinin ciddi kayıplarından duyduğu üzüntü çok fazla olabilir. Bu aşamada, boşanmaya sağlıklı uyum sağlamak ve boşanmanın getireceği belirsizliklere yönelik olarak aile terapisi eşler ve çocuklar açısından faydalı olabilir (Salts ve Smith, 2013).

Boşanma Aşaması: Çiftler fiziksel olarak ayrılığa başladığında, boşanmanın yasal, ekonomik ve ebeveynlik sorunları ön plana çıkarak aile üyeleri arasında yüksek derecede strese neden olur.

Yasal boşanma, tarafların birlikte veya ayrı ayrı evliliklerini yasal olarak sonlandırmak gayesiyle dava açmalarını içerir. Çiftlerin, evlilik çatışmasını devam ettirmek için mahkeme sistemini kullanmaları, geniş ailenin, çocukların ve arkadaşların taraf olmaya zorlandıkları olan uzun bir "soğuk savaş" ile sonuçlanabilir. Çiftler, hayatlarıyla ilgili kararlar almak için çekişme sistemini kullandıklarında, duygusal boşanmayı yasal, ekonomik ve eş ebeveynlik yönlerinden ayırmak zorlaşır.

Ekonomik boşanma, birikmiş taşınmazların ve mali varlıkların nasıl paylaşılacağına ve nafaka konularının nasıl çözüleceğine karar verme noktasında yasal boşanmanın bir parçasıdır. Ekonomik boşanma ayrıca bireylerin bundan sonra hayatını nasıl geçireceği ve mali yönden sürdüreceği yaşam tarzı hakkında bireysel kararları da gerektirir.

Toplumsal boşanma, arkadaşlar ve geniş aile üyelerinin boşanma konusunda ilk bilgilendirildikleri zamana işaret eder. Aileler ayrı hanelere taşındıklarında, yeni alışkanlıklar edinme ve yeni günlük rutinlerin oluşturulması söz konusudur. Boşanma süreci çiftlerin ötesinde toplumsal düzeyde duyulur. Sosyal destek ve katılım, boşanma aşamasındaki kişinin daha kolay toparlanmasına ve daha az stres yaşamasına yardımcı olabilir (Salts ve Smith, 2013).

Boşanma Sonrası Yenilenme Aşaması: Boşanma süreci bireyleri bir dizi zorluğa yöneltir. Yalnızlıkla başa çıkma, kendine güveni yeniden kazanma ve sosyal ilişkileri yeniden kurma kişisel zorluklar arasındadır. Boşanma sonrasında terapiye başvurulması, bireylerin yeni

rollerine ve ebeveyn olarak devam eden sorumluluklarına uyum sağlamasına yardımcı olmak açısından faydalı olabilir (Salts ve Smith, 2013).

Anderson ve Sabatelli (1999, akt. Korkut, 2012), boşanma sürecinde üç temel geçiş olduğunu belirtmektedir. Bunlar bireysel farkındalık, bir tarafın ayrılma isteğinin açıklanmasını ifade eden ailenin meta farkındalığı ve çekirdek ailenin çözülmesi anlamına gelen sistemik ayrılmadır.

İlk aşama, karar aşaması olarak değerlendirilen bireysel farkındalıktır. Evlilik ilişkisinde daha önce tahammül gösterilen davranışlar artık kızgınlık yaratmakta ve geçmişteki alışkanlıklar sabırla karşılanmamaktadır. Boşanmaya birlikte karar verme durumu oldukça azdır. Bu süreçte rahatsız olan taraf ayrılma girişimini başlatırken, diğer taraf bunu göreceli olarak beklemeyen taraftır. Süreci başlatan taraf boşanma sürecine daha hazırdır ve onun için yas süreci de başlamıştır. Diğer tarafta ise bu sürece inanmamak, kabul edememek duygularından sonra derin bir üzüntü gelmektedir.

İkinci aşama ayrılma isteğinin açıklanmasıdır. Bir tarafın diğerine ayrılma arzusunu açıklamasıyla başlar. Ayrılma isteğinin açıklanması, birlikte bazı çiftlere her şeyi tekrar gözden geçirmeleri için fırsat sunabilir. Bazı çiftler içinse boşanmaya ve ayrılığa doğru bir adım atmaktır. Bu aşamada terk eden taraf suçlu, terk edilen taraf ise kızgın hissetmektedir. Kararı işiten taraf bu sürece hazır değilse reddedilme duygusu ile mücadele ederek mevcut duruma anlam vermeye çalışmaktadır.

Üçüncü aşama çekirdek ailenin çözülmesi demek olan sistemik ayrılmadır. Bu aşama bir çözülme dönemidir ve en ağır kriz noktasıdır. Boşanma süreci çok ani gelişmişse bu aşamada çok ağır krizler oluşabilir. Bu süreç çocuklar için de oldukça zordur. Belirli bir düzen içinde gerçekleşen boşanmalar daha az hasara yol açarlar. Bu süreç öncesinde belirli bir hazırlık yapılır ve sınırlar belirlenirse bu dönem daha kolay atlatılır. Bu aşama, yeni bir düzen oluşturmanın zorluklarını kabul etmekle başlar ve eski durumdan vazgeçerek iletişim için çalışmayı gerektirir. Boşanma ebeveynler ve çocuklar için belirli zorlukları beraberinde getiren ve bu şekilde bir risk zemini oluşturan bir olay olmakla birlikte bir bitiş ve yok oluş demek değildir ve bu şekilde de görülmemelidir. Bu sürecin zor olduğu bilinerek iyi tanınır ve gerektiğinde destek alınarak hazırlık yapılırsa kişilerin başa çıkması daha kolay olacaktır (Anderson ve Sabatelli, 1999, akt. Korkut, 2012).

2.2.4. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri

Çeşitli nedenlerle ailenin yıkılmasına neden olan boşanma olgusunda hem kadınlar hem de erkekler çok zor dönemlerden geçmektedir. Boşanmayla birlikte eşler mutsuz bir evliliği bitirmiş olsalar da, ailenin dağılması eşleri ve çocukları olumsuz etkilemektedir. Boşanma, eşleri ekonomik açıdan etkilediği gibi toplumdaki durumlarına da etkileri olur. Yörükoğlu (2004, s. 108), boşanmanın toplum için önemli bir sorun olarak değerlendirilmesinin nedeninin çocukları önemli şekilde etkilemesi ve anne-baba ile çocuk arasında iletişimi engellemesi olduğunu ifade etmektedir. Boşanma eşler açısından mutsuz bir evliliğin bitirilmesi olarak görülse de ailenin dağılması söz konusudur. Boşanma ruhsal sorunlara yol açtığı gibi ekonomik

yönden de bireyleri etkilemektedir. Bu yüzden boşanma evlilik öncesi özgürlüğe dönme ya da kurtuluş olarak değerlendirilmemiştir.

Genellikle bütün boşanmalarda, erkekler de kadınlar da duygusal çöküntü yaşarlar. Boşanma kararının alınması sürecinde eşler birbirlerini karşılıklı olarak incitmekte, birbirlerini istenilmeyen eş olarak görmekteyizler. Boşanma olayı bu nedenle hem kadın hem de erkek eş için özgüvenin ve saygının zarar görmesine neden olmaktadır. Boşanmayla eşlerin hayatlarında önemli bir değişim olmakta ve yaşanan boşlukla yüzleşmek gerekmektedir. Ailenin dağılması anlamına gelen boşanma aile içerisindeki herkesi etkilemekte, çocuk-baba, çocuk- anne, anne-baba ve çocuklar kendi aralarında boşanma sürecinden etkilenmekte ve yeni duruma ayak uydurmaya çalışmaktadır (Türkalan, 2007). Boşanma ailenin tüm bireylerini ekonomik ve sosyal yönden etkilemekte, duygusal yönden yeni yaşamlarına uyum sağlamakta zorlanmalarına neden olmaktadır.

Boşanma süreci eşler için kolay bir durum değildir. Her eş bundan örselenir ve gerek kadın gerekse erkek yenilgiye uğramış gibi bir eziklik ve tedirginlik içerisinde girerler. Çoğu karı koca eşini suçlar ve eşinin kusurlarını abartma yoluna gider. Boşanma kesinleşmesi sonrasında kimi zaman duygusal bağ birden yok olmaz. Çocuklar varsa, soğuk da olsa bir ilişkinin devam ettirilmesi zorunlu olur. Eşler bu süreçte kendilerini bir süre boşluktaymiş gibi hissederler. Eski alışkanlıkları bırakmak, yeni bir hayat düzeni oluşturmak, yeni bir çevre kurmak gereksinimi duyarlar. Özellikle baba evine sığınmak zorunda kalan kadınlar daha zor bir süreç yaşarlar. Eğer bir işte çalışmıyorsa, ana babasına yük olmamak, yeni bir yaşam kurmak için iş bulma gereksinimi duyarlar. Bu ortam çocukları da önemli derecede etkiler (Yörüköğlu, 1998).

Boşanmanın hem yetişkinler hem de çocuklar üzerinde birçok etkisinin olduğu araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Ebeveynleri boşanmış çocuklarla karşılaştırıldığında, evliliği devam eden ailelerdeki çocukların iyi oluş durumlarının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Boşanmanın bireylerin iyi oluş durumlarına etkileri aynı araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Boşanma nedeniyle ebeveyn-çocuk ilişkisindeki kopukluk, ayrılmış eşler arasındaki çatışmalar, duygusal destek kaybı, ekonomik yönden problemler, ikamet yerini değiştirme gibi zorluklar boşanmanın getirdiği sorunlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, bazı bireyler ve çocuklar boşanma sürecine göreceli olarak çabuk uyum sağlamasına karşın, bir bölümü de uzun vadeli sorunlar yaşamaktadır. Boşanma sürecini yetişkinler için daha çabuk atlarmaya yarayacak etkenler, eğitim, istihdam durumu, yeni bir eşten destek alma gibi durumlardır. Çocukların bu süreci kolay atlarmalarını sağlayacak faktörler ise uyum sağlama becerileri, aile ve arkadaşlarının desteği ve terapi desteği gibi durumlardır (Amato, 2000). Boşanma sonrasında eşlerin bu sürece uyumunu etkileyen ana faktörler arasında, bireylerin ekonomik durumu, ailedeki çocuk sayısı ve destekleyici çevre koşulları yer almaktadır.

Boşanma süreci, eşlerin kaygı ve stres düzeylerine göre onları etkilemekte ve eşlerin belirli tepkiler göstermesine neden olmaktadır. Zara (2013), boşanmanın eşler üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Boşanma kararı eşlerden birisi tarafından açıklandığında, diğer eşte endişe, şok, korku gibi duygular hissedilmektedir.

- Ruhsal sorunlar yaşanarak, öfke, kaygı ve depresyon görülebilmektedir.
- Boşanma süreci ve sonrasında, eşlerde uyku sorunları, gergin ve yorgun hissetme, ağlama, umutsuzluk gibi duygusal tepkiler görülmektedir.
- Bireylerin kendilerine zarar verme düşünceleri ortaya çıkabilmektedir.
- Eşlerde boşanma nedeniyle kendini suçlama, evliliğin bittiğini inkar etme davranışı görülebilmektedir.
- Hayal kırıklığı nedeniyle toplumdan soyutlanma, duygularını başkalarıyla paylaşmayarak içine kapanma gerçekleşebilmektedir.
- Bu süreçte eşlerde yalnızlık korkusu ve gelecek kaygısı düşünceleriyle yeni evlilik yapma düşüncesi oluşabilmektedir.
- Boşanma sonrasında eski eşle kurulan ilişki çeşidi arkadaşlık, düşmanlık, ayrılmış ve takıntılı olarak dört şekilde oluşabilmektedir.
- Boşanma sürecinden aşırı etkilenecek yoğun endişe duyma ve dikkat dağınıklığı görülebilmektedir.
- Bireylerin boşanma nedeniyle madde ve alkol tüketimi artabilmektedir.
- Eski eşi ile iletişimini sağlıklı kuran bireylerde boşanma sonrasında öfke ve kaygı sorunları daha az yaşanmaktadır (Zara, 2013).

Boşanma, bireylerin hayatındaki en stresli durumlardan birisidir ve bu sürece uyum sağlamak kişileri oldukça zorlamaktadır. Yapılan araştırmalarda, bireylerin boşanma sonrasında sosyal, ekonomik ve sağlık alanlarında birçok uyum zorlukları yaşadıkları ve bunun çocukların uyumunu da olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Boşanma sonrasında ekonomik sorunlar yaşayan bireyler, çocuklarına yeterli eğitim koşullar sağlayamadığında, bu durum boşanmanın etkisi olarak çocuklara yansımaktadır. Boşanma, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde zorluklara, duygusal desteği kaybetme, ekonomik sorunlar gibi stres yaratan birçok olaya neden olmaktadır (Öngider, 2013).

Boşanma süreci, kadınları ve erkekleri farklı boyutlarda ve konularda etkilemektedir. Ailede küçük çocukların varlığı ve yaşları, boşanma sürecindeki eşleri farklı şekilde etkilemektedir. Evlilik süreci uzun süren ve önemli sorunlar yaşayan bireylerde, boşanmanın getirdiği olumsuzlukların daha az seviyede olacağı belirtilmektedir. Boşanma sürecinin, iyi oluş biçimine olumsuz etkisi konusundaki araştırmalarda, kadınlarda depresyon etkisinin, erkeklerde ise şiddet ya da alkol kullanımının yaşanabildiği belirtilmiştir. Diğer taraftan çok sayıda araştırmada, boşanmış bireylerin evli olmayan kişilere göre daha depresif olduğu, fiziksel sağlık sorunları ve psikolojik yönden daha fazla risk altında olduğu ortaya çıkmıştır. Boşanma sonrası oluşan koşullar ile boşanma sürecine uyum sağlama durumu bireylerin tepkilerini de belirlemektedir (Williams ve Dunne-Bryant, 2006).

Boşanmış kadınların karşılaştığı sorunlar temel olarak şu şekilde özetlenmiştir: Boşandığı eşiyle iletişim sorunları, kendi ailesi ile iletişim sorunları, kişisel hak ve hukukunu koruyamama ile ilgili sorunlar, çalışma hayatında rastlanan güçlükler, toplum içerisinde bağımsızlık sınırını belirleyememe ve özgüven sorunları, özgüven ve öz değer duygusu yetersizliğinde psikomatik hastalıklar riski, çocukla ilgili iletişim ve eğitim sorunları, sevgi ve cinsel ihtiyaçlarının karşılanamaması, yeniden evlilik yapmasını engelleyen sorunlar, ekonomik sorunlar, toplumda yeniden değer kazanma çabalarına yönelik engeller, boşanmış kadın olmanın sebep olduğu ön yargılar, psikolojik yardım ihtiyacının karşılanmaması sorunu, erken menopoz, dengesiz beslenme sonucu obezite ve ona bağlı hastalıklar ile stres nedeniyle oluşan diğer sağlık problemleri bu sorunlar arasında sayılabilir (Oğurtan, 2011).

Boşanma sonrasında, kadınlar açısından maddi ve manevi desteğe daha çok gereksinim hissedilen bir süreç başlamıştır. Özellikle yeterli ekonomik gücü olmayan, parasal yönden kendi geçimini sağlayamayan kadınların kendi anne-baba ve yakınlarıyla yeniden birlikte yaşamaları zor bir süreçtir. Boşanma süreci sonrasında kadınların aileleri ve diğer yakın çevresi tarafından hoşgörüle kabul edilmeleri, karşılaşacakları zorluklarla başa çıkabilmelerinde daha güçlü olmalarını sağlar. Boşanma sonrası süreç, kadınların yakın çevreleriyle kurdukları ilişki sayesinde boşanmalarını daha gerçekçi değerlendirmelerini sağlaması ve kendilerini algılama biçimi yönünden de önemlidir (Uğur, 2014). Kadınların çocuk sahibi olup olmamaları, kendi geçimlerini sağlayacak işlerinin olup olmaması, yaşları, aile ve çevreleriyle kurdukları ilişkiler boşanma sonrası sürece uyum sağlamalarını etkileyen faktörler arasındadır.

Erkeklerin yaşadığı zorluklardan birisi boşanma kararı alma aşamasında, eşini ve çocuklarını sahipsiz bırakacağı şeklinde oluşan bir toplumsal baskının olmasıdır. Boşanma sonrasında ise kadınlar kadar toplumsal baskıyla karşı karşıya kalınmamaktadır. Boşanma sonrasında erkeklerin yaşadığı sıkıntıların diğeri de nafaka ve tazminat ödemeleri durumunda ortaya çıkmakta ve ekonomik sorunlar yaşamalarıdır. Yapılan bir araştırmada, birçok erkeğin yeni evlilik kararı almalarının zor olduğu, yeni boşanmış erkeklerin yeniden evlenmek istemediklerini belirttikleri ortaya çıkmıştır (Sevim ve diğerleri, 2016). Boşanma sonrasında çocuğunu yeterince görememe korkusu, baba olan erkekleri önemli derecede etkilemekte, çocuğuyla sağlıklı ilişki kurabilen erkekler bu sürece daha rahat uyum sağlamaktadır.

Yüzeysel olarak bakıldığında, kadın ve erkeğin hukuki bir işlemle evliliklerinin bitmesi olarak görülen boşanma; nedenleri, sonuçları, psiko-sosyal ve ekonomik etkileri yönüyle boşanan çiftlerin çocuklarını, kök ailelerini, çevrelerini ve tüm toplumu etkilemektedir. Ailenin tüm bireylerini pek çok açıdan olumsuz etkileyen boşanmalar, boşanmış eşlere yönelik birçok zorlukları beraberinde getirirken, onların sosyal, ekonomik ve duygusal olarak yeni yaşamlarına uyum sağlamakta zorlanmalarına sebep olur.

2.2.5. Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Boşanma yalnız eşler arasında yaşanan bir durum değildir. Boşanma olayından en fazla çocuklar etkilenmektedir. Boşanma olgusu, çocukların kolayca anlam verebilecekleri bir durum değildir. Çocukların yaşları ne kadar küçükse, bu durumu anlamaları da o kadar zordur. Eşler arasında boşanma öncesinde yaşanan evlilik çatışmaları, boşanma süreci ve boşanma sonrasında dönem çocukları olumsuz etkilemektedir. Evlilik birliğinin bozulması

ebeveynlerin bireysel psikolojik problemleriyle ilgili bir durum olabilir ve boşanmayla birlikte anne-babaların çocuklarına yönelik görevlerini yerine getirmesini engelleyebilir. Literatürde boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin çocuğun yaşına, boşanma sürecinin çekişmeli olup olmamasına ve hangi ebeveynin yanında kaldığı gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiği belirtilmektedir.

Boşanma kadar boşanmadan sonraki süreçte ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar çocukları yoğun şekilde etkilemektedir. Boşanma ve boşanma sonrası süreçte anne babanın çocuklarıyla sağlıklı ve etkin iletişim kurmaları çocukların uyum probleminin çözümünü kolaylaştırmaktadır. Boşanma sonrasında çocukların ebeveynleriyle güvenli bir ilişki geliştirme durumu onların gelişimlerine olumlu şekilde yansımaktadır. Çocukların bu süreçte ebeveynleriyle ilişkilerinin niteliği, çocukların boşanma sürecinden sonra ihtiyaç duyacağı konulara odaklanması, ebeveynler arasındaki sorunların süresi çocukların boşanmadan etkilenme düzeyini belirlemektedir (Sambur, 2013).

Boşanma sürecinin çocuklar üzerindeki etkileri farklı araştırmalarla ortaya konmuş, boşanmış aile çocuklarının daha fazla davranış sorunları yaşadıkları, okul başarılarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Boşanma sonrasında çocukların daha fazla sorunlu davranışlarının görüldüğü ve daha depresif oldukları yapılan araştırmalarda ifade edilmiştir. Boşanma sürecinin çocuklar üzerinde kısa süreli ve uzun süreli etkileri bulunmaktadır (Öngider, 2013).

Amato ve Keith (1991), boşanmanın çocuklar üzerine etkileri konusunda, 81 bin bireyi kapsayan 37 çalışmanın meta-analizini yapmıştır. Bu çalışmada boşanmamış ailedeki çocuklara oranla, boşanmış ailedeki ergenlerin iyi oluş durumlarının daha düşük olduğu, uyum ve davranış problemlerinin daha fazla olduğu, gelir durumlarının daha az düzeyde olduğu, okul başarılarının daha düşük olduğu ortaya konulmuştur.

Literatürde, boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ana hatlarıyla üç başlıkta değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisi anne veya baba yoksunluğunun, sosyal desteğin azalmasına ve çocukların yeterli derecede sosyalleşmesini engelleyeceğine yönelik bakış açısıdır. İkincisi, annenin velayeti aldığı durumda, çocuğun bakımını olumsuz etkileyecek şekilde ekonomik zorluklar yaşanacağına yönelik bakış açısıdır. Üçüncüsü, boşanma sürecinde ebeveynler arasındaki çatışmaların çocuklarda strese, güvensizlik duygusuna ve mutsuzluğa yol açtığına ve eğitim durumunu etkileyeceğine yönelik aile içi çatışma bakış açısıdır (Amato ve Keith, 1991).

Erkan'ın (1989) yaptığı literatür taramasına göre, boşanma aşamasında çocuğun yaşı ile etkilenme düzeyinin 3 farklı görüş çerçevesinde olduğu ifade edilmektedir: 1. Çocuk küçük yaşta iken anne babanın boşanması gerçekleşirse etkisi de o kadar çok olmaktadır. Bu görüş kümülatif etkiye dikkat çekmektedir. 2. Çocuğun 3-5 ya da 6 yaş arasında olduğu dönemde gerçekleşen boşanmalar travmatik, yıkıcı ve uzun süreli etki oluşturmaktadır. Bu görüş kritik döneme dikkat çekmektedir. 3. Boşanma, çocuklar için travmatik bir olay olarak kabul edilmekte ancak boşanmanın gerçekleşmesinden sonra bir iki yıl içinde çocukların boşanmanın etkisinden sıyrıldığı düşünülmektedir. Bu görüş boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisinin giderek azalmasına dikkat çekmektedir.

Boşanma öncesindeki dönem, anne ve babaların çocukların ihtiyaçlarıyla yeterli ilgilenmedikleri, çocuklara yeterli ilgi gösteremedikleri dönemdir. Çocuğun, anlam veremediği bu çatışma ve gerginlik ortamını kavraması zordur. Kendisi için çok değer verdiği anne ve babasının onu sevmedikleri için ayrılmaya kalktıklarını dahi düşünür. Eşlerin ayrılık öncesinde çocuklar nedeniyle oluşan tartışmaları da bu duyguyu güçlendirir. Özellikle küçük çocuklar boşanma sürecini baba kaybıyla bir tutarlar. Çocuklarda anne baba boşanmasına bağlı olarak ortaya çıkabilecek ruhsal belirtiler farklıdır Hırçınlık, tedirginlik, huysuzluk ve saldırgan davranışlar gözlenen durumlardır. Uyumsuzluk belirtileri, çocuğun hangi yaşta olduğuna, boşanma öncesi süreçten yıpranma durumuna ve boşanma sonrasında anne-babayla ilişkilerinin durumuna göre değişir. Bu belirtilerin kalıcı olup olmaması da çok çeşitli faktörlere bağlı olarak değişmektedir (Yörükoğlu, 1998). Boşanma olayı çocuklar için travma niteliğinde bir durum olsa da çiftler tarafından boşanma kararı alınmasından sonra bu kararın neden alındığı, bu süreçte neler olacağı ve çocuğun bu durumdan nasıl etkileneceği konularının çocuğa uygun şekilde anlatılması gerekmektedir.

Çocuklar, boşanmanın kendisinden daha çok boşanmanın biçiminden ve bu süreçte yaşananlardan etkilenirler. Çocuk hem annenin hem de babanın ilgisine, şefkatine sevgisine ihtiyaç duyan bir varlıktır ve bu nedenle onları birlikte isterler. Çocuğun ruhsal ve zihinsel yönden sağlıklı olması için öne çıkan şartlardan birisi kişiliğinin ideal bir aile tarafından yönlendirilmesidir. Ancak, boşanma kaçınılmazsa ve boşanma kararı alındıysa, boşanma sürecinin çocuklara olumsuz etkisini azaltmak için, çocuktan boşanmanın olmayacağını açıklamak ve çocuğu ebeveynlerin ayrılığına alıştırmak gerekir. Çocuklara, insanların evlenip beraber yaşamalarının hayatın bir gerçeği olduğu gibi, boşanmalarının da hayatın bir gerçeği olduğunun söylenmesi, eşler boşansa da anne babanın asla evladından boşanmayacağı belirtilerek “Annelik ve babalıktan boşanma olmaz” mesajı verilmelidir (Güçlücan, 2020).

Tarhan, boşanmaların yükünü en fazla çocukların çektiğini, çocukların gözüyle boşanma değerlendirildiğinde çocuğun genellikle boşanma olayından kendisini suçlu hissettiğini ve o yaşta büyük bir travmaya maruz kaldığını belirtmektedir. Çocuğun suçluluk duygusu yaşamaması için boşanma sürecinde büyük insanla konuşuluyor gibi her şeyin çocuğa anlatılması gerekmektedir. Boşanma sürecinde sorunları hisseden çocuk sıkıntısını sözlü olarak anlatamadığında bunu farklı şekillerde dışarıya yansıtmakta, tırnak yeme, altını ıslatma durumları ortaya çıkabilmekte, psikomatik hastalıklar çıkabilmekte, sık sık hasta olma, kusma, bağırsakların bozulması gibi rahatsızlıklar yaşanabilmektedir. Ayrıca, evden ve okuldan kaçma, madde bağımlılığına yönelme, kendisine ait olmayan şeyleri alma gibi durumlar yaşanabilmektedir. Çocukluk depresyonları da yıkılan ailelerde sık rastlanmaktadır. Ailelerin, çocuğun kendisini boşanmanın sorumlusu olarak algılamasını engellemesi ve psikolojik gereksinimlerini karşılamaya çalışmaları gerekmektedir (Tarhan, 2020).

Türkaslan (2007), boşanma sonrasında çocuklarda görülmesi muhtemel tepkileri şu şekilde sıralamaktadır:

- Boşanma nedeniyle çocuğun kendini sorumlu hissederek suçluluk duyması,
- Boşanma sonrasında birlikte yaşadığı ebeveynin de onları terk etme korkusu,
- Özellikle erkek çocukların okulda ve diğer çevresinde öfkelerini dışarıya yansıtmaları,
- Yalnız kalarak ve az konuşarak üzüntülerini dışa yansıtmaları,

- Anne ve babanın yeniden barışmaları arzusunu sürekli hissetmeleri,
- Özellikle kız çocuklarında yemek yemeyle ilgili sorunlar,
- Uyku problemleri yaşamaları,
- Birlikte yaşamadığı ebeveynin yokluğunu hissederek yalnızlık duymaları,
- Anne-babanın ayrılmalarını kabullenememe ve reddetme,
- Boşanmaya tepki olarak, çocukların gelişimlerini tamamladıkları bir aşamaya geri dönerek reaksiyon vermesi, duygularını kontrol edememe,
- Okulda başarısızlık yaşamaları ve saldırgan hareketler göstermeleri,
- Yaşadıkları stresin derecesine bağlı olarak mide, baş ve göğüs ağrıları ile kramplar gibi fiziksel problemler yaşamaları.

Yörükoğlu, her boşanmada çocukların az ya da çok örselendiklerini belirterek, bunu en aza indirmek için boşanmış anne babaların yapabilecekleri davranışlar olduğunu, boşanma fırtınası geçtikten sonra anne babaların çocukların sarsılan güvenlerini geri getirebileceklerini ve yaralarını sarabileceklerini ifade ederek şu önerilerde bulunmaktadır: Diğer eşi kötülemeden anne ve baba tarafından, çocuğa boşanmanın ne demek olduğunu açık bir şekilde anlatılması, boşanmanın çocuğu bir süre mutsuz edeceği ancak anne baba olarak çocuğa yönelik sevginin süreceğinin vurgulanması, çocuğun eşler arasındaki çatışmanın tamamen dışında tutulması, çocuğun taraf tutmaya zorlanmaması, eski eşten intikam almak için çocuğun eski eşten uzak tutulması, çocuğun bir evi asıl evi olarak benimsemesi ve ayrı yaşayan anne veya babanın çocuğu düzenli aralarla ve sürekli görmesinin sağlanması, çocuğun acıma duygusu ya da şımartarak eğitilmemesi, çocuğun tedirgin ve güvensiz olabileceğini dikkate alarak aşırı tepkilerden kaçınılması belirtilmektedir (Yörükoğlu, 1998, s. 269-272). Boşanma kaçınılmazsa, boşanma sonrasında çocuklarda oluşabilecek olumsuz davranışları önceden görmek ve olabildiğince sevgi ve kararlılıkla düzeltmek ve gerekirse uzman kişilerin yardımına başvurmak gereklidir (Türkaslan, 2007).

Boşanmanın çocuklar üzerinde kısa süreli ve uzun süreli etkileri literatürde belirtilmektedir. Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin az ya da çok olmasında çocuğun yaşının, ebeveynlerin çocukla kurdukları iletişim şeklinin ve boşanma sonrasında çocuğa sağlanan sosyal desteğin önemi büyüktür. Çocuğun yeni döneme uyum sağlaması için öncelikle birlikte yaşadığı ebeveynin duygusal desteği, ilgisi, bilgi ve tavsiyeleri oldukça önemlidir. Boşanma sonrasında ebeveynlerinden yeterli duygusal destek göremeyen çocuklar boşanmadan olumsuz etkilenmektedir. Boşanma sonrasında hem annenin hem de babanın çocuklarının yararını ön planda tutarak yeterli ilgi ve sevgiyi göstermeleri, bu hassas dönemde sosyal destek ve anlaşılma gereksinimi duyan çocuğa destek verilmesi boşanma sürecinden çocukların daha az etkilenmesini sağlayacaktır.

2.2.5.1. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Kısa Süreli Etkileri

Anne ve babanın boşanması, ebeveynler için olduğu kadar çocuklar için de zor bir süreçtir. Boşanmayla birlikte, çocuğun anne babasıyla ilişkisi eskisine göre farklı olacak, genellikle artık tek ebeveyniyle aynı ikamette yaşayacak, hatta okulu ve yaşadığı ortam değişebilecektir. Çocuğun her iki ebeveyni ile birlikte yaşamaması onun sosyalleşmesinde zorluklara neden olacaktır. Çocuğun velayetinin kime verildiği, diğer eşin çocuğunu ziyaret kuralları ve her iki ebeveynin çocuğa dönük sorumluluklarının belirlendiği boşanma sonrası süreç çocukların yeni yaşamında zorluklar getirmektedir. Literatürde boşanma sürecinde çocukların yaşları sosyo

ekonomik durumları, birlikte yaşadığı ve ayrı olduğu ebeveyniyle ilişkilerinin kalitesi, çocukların cinsiyeti, ebeveynlerinin yeniden birleşeceğine dönük düşünceleri çocukların boşanmaya uyumunu etkilemektedir. Çocuğun ebeveynlerinin boşanması sürecine uyumu kısa süreli ve uzun süreli olmak üzere iki aşamada değerlendirilmektedir.

Boşanmayı takip eden ilk dönemler çocuklar ve ebeveynler için zor ve karışık bir süreçtir. Çocuklarda bu dönemde daha fazla antisosyal davranışlar, dürtüsel hareket etme bozuklukları, uyumsuzluk ve saldırgan davranışlar, kaygı, depresyon, sosyal ilişkilerde daha fazla zorluk ve okulda sorunlu davranışlar görülebilmektedir (Hetherington, Cox ve Cox, 1985). Yapılan araştırmalarda, ebeveynleri boşanmış çocukların, evliliğin devam ettiği aile çocuklarına oranla daha fazla depresif duygular gösterdikleri ve daha fazla sorunlu davranışlarda buldukları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bu çocukların akademik başarılarının da göreceli olarak daha düşük olduğu araştırmalarla belirlenmiştir. Çocukların boşanma sonrası sürece adapte olmalarında anne babanın desteği büyük önem taşımaktadır. Boşanma sonrasında genellikle anneler çocukların velayetini almakta olup, boşanma stresinin üstesinden gelmeye uğraşmaktan çocukların bakımları aksayabilmekte ve çocuklar gereksinim duydukları desteği sağlayamamaktadır (Öngider, 2013).

Boşanmanın çocuk üzerindeki etkilerine yönelik bir çalışmada, boşanmadan hemen sonra çocuğun ilk duygusunun mutsuzluk ve şok olduğu, bunun yanında yalnızlık, ebeveynlere yönelik öfke ve şaşkınlık durumlarının da çok sık görüldüğü anlaşılmıştır. Boşanma sonrasında çocuğa yönelik ekonomik, sosyal çevre, arkadaşlar ve okul gibi birçok konuda önemli değişiklikler yaşanmakta ve bu durum çocuk üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Amato, 1986; akt. Öngider, 2013).

Anne babası boşanmış çocukların sorunları; yaş, eğitim, kültür, cinsiyet gibi etkenlere bağlı olarak değişmektedir. Çocukların yaşları ilerledikçe boşanmayı daha çabuk kabul edebilmektedirler. Boşanmadan sonraki ilk iki yılda çocuklarda davranışsal ve duygusal bozukluklar çıkabilir, uyum problemleri yaşayabilirler. Bu dönemde, ekonomik zorluklarla karşılaşan, ebeveynlerinin çatışmasına maruz kalan, anne veya babadan birinin yoksunluğunu yaşayan çocuğun fiziksel, duygusal ve psikolojik sorunlar yaşadığı literatürde belirtilmektedir. Boşanma konusunda hassas tepkileri olur ve bu dönemde çocukların ev ve okul çevrelerinde sosyal ilişkileri bozulabilir. Öfke, korku, acı ve suçluluk gibi duygular yaşarlar. Çocuklar tedirgin davranış göstererek kimsenin kendilerini sevmediğini düşünürler. Ortada kalma korkusu yaşar, anne ve baba arasında tercih yapmaları gerektiğine inanırlar. Yine bu dönemde yaramazlık, hırçınlık ve bedensel yakınmalarla çevrelerinin dikkatini çekmeye çalışırlar. Ancak bunu izleyen yıllarda bu problemlerin düzeldiği de görülebilir (Karakuş, 2003).

Yapılan araştırmalarda, boşanma sonrası dönemin çocuklar üzerinde oluşturduğu etkilerin, genelde kız ve erkek çocuklar yönünden farkı olduğunu ortaya koymuştur. Erkek çocuklarda boşanma sonrası dışa yönelim türü problem davranış belirtilerinin daha fazla görüldüğü, Kız çocuklarında ise içe yönelik türü davranış sorunlarının hem boşanma öncesi, hem de boşanma sonrasında görüldüğü belirtilmektedir (Demo ve Acock, 1998, akt. Şirvanlı, 1999).

Yavuzer (2015)'e göre, boşanma olgusuna çocukların tepkileri çocukların gelişim dönemlerine göre farklı olmaktadır. Çocukların kişiliklerinin geliştiği dönemde

ebeveynlerinden birisinden ayrı yaşaması onları olumsuz etkilemektedir. 1-3 yaşındaki çocukların normalden daha fazla ağlama ve bağlanması, uyku problemi, aynı evde yaşadığı ebeveyninden ayrı olduğunda kaygılanma, parmak emme, rahatsız edici hareketler ve öfke patlaması; 3-6 yaş grubundaki okul öncesi çocukların uyku düzeninin bozulması, diğer ebeveynini görememesi nedeniyle birlikte yaşadığı ebeveynine karşı hırçın davranışlar göstermesi, boşanmayı inkar, öfke, yaşananlardan kendisini suçlu görmesi gibi tepkileri görülebilmektedir. 6-11 yaş grubunda, ayrı yaşadığı ebeveynin geri döneceğini düşünme, ayrı yaşadığı ebeveynin kendisini istemediğini düşünme, kendisini aldatılmış hissetme, arkadaşlık ilişkilerinde problem yaşama, fiziksel ağrılardan şikayet etme, okuldan kendisini kimsenin almayacağına yönelik kaygı hissetme, uykuya geçişte problem yaşama gibi tepkiler görülebilmektedir. 11-18 yaş grubunda, ebeveynlerine karşı problemler yaşama, boşanmayı kabul etmeme, birlikte yaşamadığı ebeveynin onu bıraktığını düşünme, okul hayatında problemler yaşama, ekonomik yönden kötümser duygular içinde olma, bulunduğu ortamlarda aykırı davranışlar sergileme gibi tepkiler yaşanabilmektedir.

Literatürde, eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve çevresinden algıladığı sosyal desteğe göre değişmektedir. Boşanma sonrasında çevreden algılanan sosyal destek algısının yükselmesinin çocuklar üzerinde boşanmanın yaratabileceği olumsuz etkileri azalttığı belirtilmektedir. Özen'in araştırmasında, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının sosyal destek algıları yükseldikçe, daha az uyum sorunları yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Özen, 1998).

Literatürde anne ve babanın aynı evde yaşadığı bir ortamda yaşayan çocukların, boşanma sonrasında tek ebeveyni ile yaşayan çocuklara göre daha iyi bir ortamda yaşayacağı belirtilmektedir. Her iki ebeveynin çocuğun sosyalleşmesi, bilgi edinmesi ve duygusal destek yönünden önemli kaynak olduğu, aile içerisinde paylaşma, uzlaşma ve sorun çözme gibi sosyal yetenekleri kazanmasının bu ailelerde daha kolay olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan boşanmayla birlikte ebeveynlerden birisinin yokluğunun çocuklara bu bağlamda olumsuz etkisi olabilecektir. Bu durum, çocukların okul başarısını da olumsuz etkileyebilir. Derslere yönelik ilgisizlik ve dikkatini verememe nedeniyle ders başarısının düşmesi ve okul içerisinde arkadaşlarıyla uyumsuzluk sorunları yaşayabilir.

Boşanmadan sonra da, çocuğun kişilik gelişimi yönünden ebeveyn çocuk ilişkisinin düzenli ve sağlıklı bir şekilde devam etmesi önemlidir. Bu süreçte anne-babanın birbirleriyle ve çocuklarıyla pozitif ilişkiler kurmaları, ebeveynlerin birbirlerine yönelik düşmanca davranışlar göstermemeleri gerekmektedir.

Bazı araştırmalarda, belirli koşulların gerçekleşmesi durumunda boşanmanın çocuğa yönelik olumsuz etkilerinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Boşanma sürecinde ebeveynlerin çocuğa yönelik pozitif bir ilişki biçimi geliştirmeleri, boşanma sonrasında anne-baba çatışmasının azalması ve boşanma sonrasında çocuğun faydalanacağı sosyo-ekonomik kaynaklarda düşme olmaması durumunda, çocuklar boşanmadan daha az etkilenecektir (Amato ve Keith, 1991). Boşanma sonrasında çocukların bu sürece adapte olabilmelerinde beraber yaşadığı ebeveynin desteği önem taşımaktadır. Boşanma sonrasında genellikle velayeti alan taraf olan anneler, boşanma stresiyle ve boşanma sonrası problemleriyle uğraşmaktan çocukların ihtiyacı olan

desteği veremeyebilir ve bakımlarını aksatabilir. Boşanma sonrasında çocuk-ebeveyn ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürümesi çocukların kişilik gelişiminde önemlidir. Bu sürece çocuğun uyumunu kolaylaştırmak için ebeveynlerin birbirlerine açıkça düşmanca tavır ve davranış sergilememeleri, çocukları için birbirlerine yönelik pozitif ilişki kurabilmeleri ve çocuklarına desteklerini her şekilde göstermeleri gerekmektedir (Öngider, 2013). Diğer taraftan, boşanmayı iyi ya da kötü olarak değerlendirmek eksik bir yaklaşımdır. Sürekli ve büyük çatışmaların yaşadığı bir aile ortamında yetişmek, çocuklar üzerinde çok daha fazla olumsuz etki bırakabilmektedir.

Boşanma süreci ve boşanma sonrası dönem çocukları değişik yönlerden etkilemektedir. Çocukların bu süreçte yaşadıkları sorunların üstesinden gelmek için ebeveynlerin uygulaması gereken konular vardır. Anne babanın boşanma öncesinde konuyu basit bir şekilde çocuklara anlatması ve duruma alışmalarını sağlamaya çalışmaları, çocuğa yönelik desteklerini her şekilde vereceklerini belirtmeleri büyük önem taşımakta olup, ebeveynlerinin boşanmasından çocukların suçluluk duymamaları ve olumsuz duygularla başa çıkabilmeleri öncelikle ebeveynler tarafından sağlanmalıdır (Türkcaslan, 2007).

2.2.5.2. Boşanmanın Çocuk Üzerinde Uzun Süreli Etkileri

Boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun süreli etkileri yönünden literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, boşanan aile çocuklarının uzun sürede boşanmanın olumsuz etkilerinin üstesinden geldiklerini ve psikolojik uyum yönünden evliliği devam eden aile çocuklarıyla aralarında fark bulunmadığını belirtmektedir. Morrison ve Cherlin (1995), boşanmış aile çocuklarında görülen problemlerin yalnızca boşanma sonrasında yaşanan stresten değil, evlilik çatışmalarının yaşandığı ayrılıktan önceki dönemin sorunlarını da yansıtabileceğini belirtmektedir.

Huerre ve diğerlerinin (2006), boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun dönemli etkileriyle ilgili olarak, 16 yaşından önce ebeveynleri boşanmış yetişkinlerle, anne babaları evli olan bireyler arasındaki farkı ortaya çıkarma hedefli ve 16 yıl süren oldukça kapsamlı çalışmasında; ebeveynleri boşanmış kişilerin uzun dönemde birçok yönden olumsuz etkilendiklerini ortaya konulmuştur. Çocukluk döneminde anne babası boşanmış kadınların, evli ailelerden gelen kişilere göre yetişkinlik dönemlerinde psikolojik sorunları daha fazla yaşadıkları ve kişiler arası ilişkilerinde daha fazla zorluk yaşadıkları görülmüştür. Ebeveyn boşanma geçmişı olan hem kadın hem de erkeklerin, eğitim fırsatlarının daha az olduğu, işsizlik oranlarının yüksek olduğu, olumsuz yaşam olayları, bireyler arası sosyal ilişkilerinde zorluklar ve fiziksel sağlık problemlerinin diğerlerine göre daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Amato ve Keith (1991) tarafından, boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun dönemli etkilerine ilişkin yapılan bir meta-analiz çalışmasında, 81.000'den daha fazla kişiyi kapsayan 37 çalışma değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ebeveynleri boşanmış olan yetişkinlerin, evliliği devam eden ailelerden gelen bireylere göre iyi oluş durumlarının daha düşük olduğu ortaya konulmuş, psikolojik uyum ve eğitimsel kazanım yönünden olumsuz etkilendikleri belirtilmiştir.

Anne babanın boşanması uzun dönemde erkek çocukları daha fazla etkilemekte, velayeti alan annenin evlenmesi kız çocuklarını daha fazla olumsuz etkilemektedir. Üvey çocuklarla

ilişkiler, yeni kurulan evlilikte üvey babalar için önemli bir sorun olabilmektedir. Üvey babaların bu sorunu çözebilmeleri için, aile içerisinde disiplin ve düzenin oluşturulması öncesinde çocuklarla olumlu ve sıcak bir ilişki kurmaları gerekmektedir. Çocuklara yönelik olumlu ilişkinin kurulmasından sonra ise üvey babanın, ailede annenin disiplin oluşturması rolünü desteklemesi ve anneye duygusal yönden destek vermesi faydalı olacaktır (Hetherington, Cox ve Cox,1985).

Boşanma ve evlilik içerisinde yaşanan uyumsuzluklar, bu ailelerde yaşayan çocukların yaklaşık üçte birinde uzun süreli psikolojik zorluklara neden olmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu çocukların depresyon, geri çekilme, sosyal yeterlikte zayıflık, çeşitli sağlık sorunları, akademik performansda ve problem çözme becerilerinde düşüklük ve düşük benlik saygısı gibi olumsuzluklara neden olabilmektedir. (Kurtz, 1994'den aktaran, Sayers, Kohn, Heavey, 1998).

Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin 92 çalışma üzerinde yapılan bir meta-analizde, ebeveyn boşanmasının akademik alanda, psikolojik uyumda, davranış, sosyal ilişkiler ve özgüven konusunda çocukları olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. 33 çalışma üzerinde yapılan bir başka meta-analizde çocukluk döneminde ebeveynleri boşanmış olan yetişkinlerle, evlilikleri devam eden ailelerden gelen çocukların durumu karşılaştırılmıştır. Boşanmış ailelerden gelen çocukların psikolojik uyumlarının daha düşük olduğu, sosyo- ekonomik başarılarının daha az olduğu ve evliliklerinde istikrarsızlık görüldüğü belirtilmiştir. Evliliğin yıkılması çocukları iki nedenden dolayı olumsuz etkilemektedir. Bunlardan birincisi çocukların stres düzeyini artıran gelişmelerin yoğunluğudur. Bu stres faktörleri boşanma öncesi ebeveynler arasındaki çatışma, bunu izleyen ebeveyn boşanması ve sonrasında çocuğun hayatında oluşan olumsuz yaşam koşullarıdır. İkincisi, evliliğin yıkılmasıyla birlikte çocukların aile kaynaklarından faydalanmaları ve bunları kullanmalarının engellenmesidir. Çocuğun velayetini alan tarafla diğer ebeveyn arasında ilişkilerin düşük olması durumunda çocuğun ebeveynlerinin gelirlerinden faydalanma durumu azalabilir (Amato, 1993).

Anne babasının boşanması çocuklarda duygusal sorunlara yol açar. Ancak bu sorunların kalıcı olup olmaması ve uzun dönemli etkileri birçok faktöre bağlıdır. Bu bakımdan boşanma, çocukta ruhsal sorunlar oluşturan tek neden değildir. Çocuğun boşanmanın olumsuz etkisinden kurtulması için anne babanın sevgisi ve desteği bu süreçte de gereklidir. Başarısız eşlerin, ebeveyn olarak da başarısız olmaları gerekmez. Boşanma süreci atlatıldıktan sonra ebeveynler çocukların sarsılan güvenlerini yeniden sağlayabilirler (Yörükoğlu, 1998, s. 270-272). Boşanmış aile çocuklarının hepsinin, yaşamlarının bütününde sorunlu olduklarını söylemek mümkün değildir. Çocukların boşanmadan sonraki süreçte yaşadıkları durumlar da, boşanmanın etkilerinin uzun dönem devam edip etmeyeceğini belirlemektedir. Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri konusunda genellemeler yapmak mümkün değildir. Her boşanma olayını kendine özel koşulları içerisinde değerlendirmek gerektiği gibi, çocuklar üzerindeki etkilerini de kendine özgü şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

2.2.5.3. Çocukların Boşanmaya Uyum Sağlamasında Etkili Olan Faktörler

Çocuğun boşanmaya karşı duygusal hazırlık yapması için en önemli koruyucu faktör ebeveynler arasındaki çatışma düzeyinin düşük olmasıdır. Genellikle boşanma sürecinde eşler arasındaki çatışma karşısında çocukların duygusal hazırlığı az olmakta, ayrılığa sıkıntı endişe

ve öfke ile tepki vermektedir. Çocuklar için en önemli uyumsuzluk nedeni ayrılış ve boşanma sonrası anne baba arasındaki çatışmanın derecesidir. Buna karşın aynı evde yaşamasa da anne-babasının iletişimlerini devam ettirdiklerini ve çatışmasız olarak iyi geçindiklerini gözlemleyen çocuklar ebevenleriyle daha sıcak ilişkiler kurabilmekte, boşanma sonrası sürece daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Genel olarak boşanmadan sonra çocuğun psikolojik olarak yıpranmaması ve uyum sağlamanın yolu öncelikle yanında kaldığı ebeveynin yetkinliği, psikolojik uyumu ve sağlanan ebeveynliğin kalitesidir. Birlikte yaşadığı ebeveynin çocuğa duygusal destek vermesi, yetkin bir şekilde yönlendirmesi, yaşa uygun beklentileri sürdürmesi çocuklar için olumlu deneyim olarak yansıtacaktır (Kelly ve Emery, 2003).

Boşanmadan sonra hem annenin hem de babanın çocukla kuracakları ilişkinin kalitesi, çocuğun boşanmaya uyum sağlamasında en önemli faktördür. Çocukların hayatında anne-baba ilişkisi son derece önemlidir. Anne ve babanın ayrılması çocuklar için zor bir süreçtir. Boşanmayla birlikte gelen belirsizlik, endişe, güvensizlik ve kaygılarla mücadele etmeye çalışan çocuk için anne babanın göstereceği ilgi ve tutarlılık çok önemlidir (Öngider, 2013). Boşanma sonrasında hem anne hem de babanın çocuğa yönelik olarak birlikte ve bilinçli bir şekilde yaklaşımları, sevgilerini ve desteklerini göstermeleri boşanmanın etkilerinin kalıcı problemlere yol açmaması için gereklidir. Boşanmanın olumsuz etkilerinin azaltılması ve çocuğun toplum kurallarına ve yeni hayatına uyum sağlaması için, ebeveynler tarafından çocuğun günlük sorunlarına yardımcı olunması, okul durumunun ve arkadaş ilişkilerinin takip edilmesi önemli faktörlerdir.

Çocuğun kişilik gelişimi için, boşanma sonrasında çocuk-ebeveyn ilişkisinin sağlıklı şekilde devam etmesi önem taşımaktadır. Boşanma sürecinde ve sonrasında ebeveynlerin kendi sorunlarıyla uğraşmaya çalışırken çocukla ilgilenmesi zor olmaktadır. Boşanma sonrasında ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilerini devam ettirmeleri, boşanma süreciyle oluşan stresi çocuklara yansıtmadan duygusal destek vermeleri ve davranışlarında tutarlı olmaları çocukların bu sürece uyumunu kolaylaştıracaktır.

2.2.6. Türkiye’deki Boşanmaların ve Evliliklerin İstatistiksel Özellikleri

Türkiye’de boşanma istatistiklerine ilişkin verilerde en sık kullanılan yöntemlerden birisi, her bin kişide boşanma sayısını gösteren kaba oranlardır. Yıl içerisinde her bin kişilik nüfus başına düşen boşanma sayısına kaba boşanma hızı denilmektedir. Bu terim, ülkedeki boşanmaların oranı hakkında bilgi vermekle birlikte boşanan kişilerin nüfusa oranlanması nedeniyle “kaba boşanma hızı” olarak ifade edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’de 2012 ve 2022 yılları arasında gerçekleşen yıllık boşanma sayıları şu şekildedir:

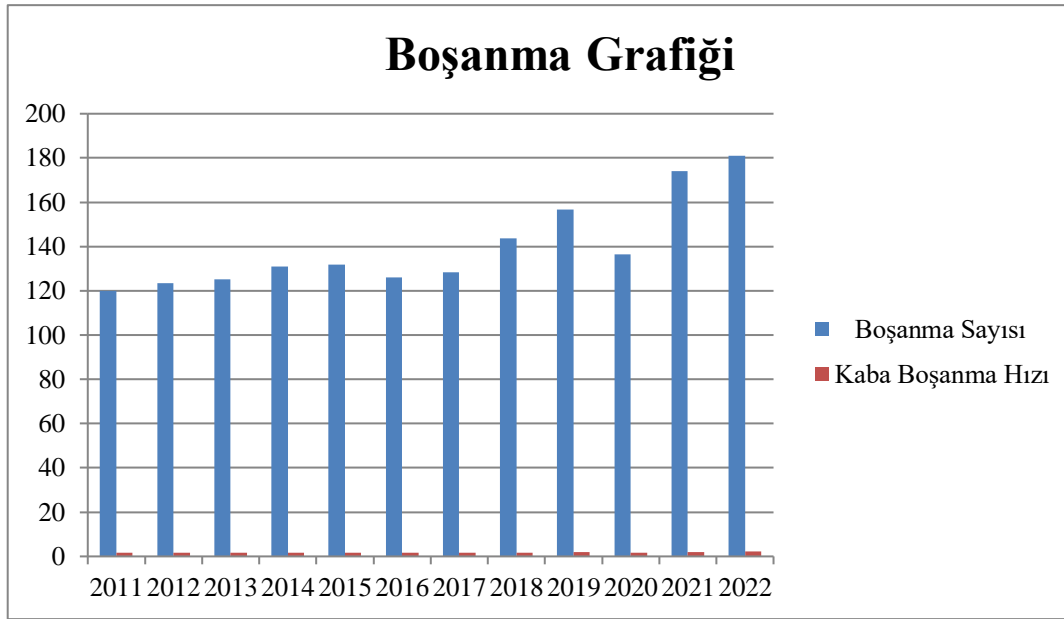
Tablo 3. 2012-2022 yılları arasında Türkiye’de boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı

YIL	BOŞANMA SAYISI	KABA BOŞANMA HIZI(‰)
2012	123. 325	1,64
2013	125. 305	1,65
2014	130. 913	1,70

2015	131. 830	1,69
2016	126. 164	1,59
2017	128. 411	1,60
2018	143. 573	1,76
2019	156. 587	1,90
2020	136. 570	1,64
2021	175. 779	2,09
2022	180. 954	2,13

Kaynak: TÜİK, 2023

Şekil 1. 2012-2022 yılları arasında Türkiye’de boşanma

Kaynak: TÜİK, 2023

Türkiye genelinde 2012, 2016 ve 2022 yıllarında gerçekleşen boşanma sayıları sırasıyla 123.325, 126.164 ve 180.954'dür. 2012 yılında kaba boşanma hızı binde 1.64 iken, 2016 yılında binde 1.59, 2022 yılında ise 2,13 olmuştur. Boşanma hızı 11 yıl boyunca 1.59'un altına düşmemiş ve 2022 yılında en yüksek oranı olan binde 2.13'e yükselmiştir. Türkiye'deki boşanma oranları Avrupa ülkeleri ve ABD ile karşılaştırıldığında düşük görünmekle birlikte Türkiye'de boşanma sayı ve oranlarında sürekli artış görülmesi, boşanmanın Türkiye için sosyal sorun olma potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de 2012 ve 2022 yılları arasında gerçekleşen evlenme sayıları şu şekildedir:

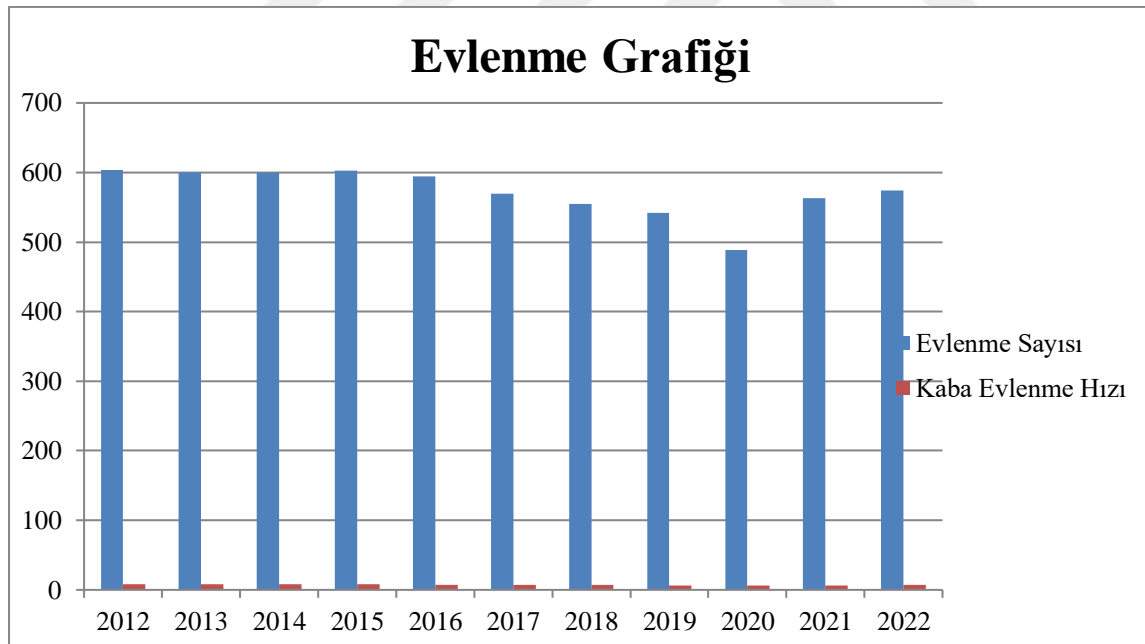
Tablo 4. 2012-2022 yılları arasında Türkiye’de evlenme sayısı ve kaba evlenme hızı

YIL	EVLENME SAYISI	KABA EVLENME HIZI(%)
2012	603.751	8,03
2013	600.138	7,88
2014	599.704	7,77
2015	602.982	7,71
2016	594.493	7,50
2017	569.459	7,09
2018	554.389	6,81
2019	542.314	6,57
2020	488.335	5,86
2021	563.140	6,69
2022	574.358	6,76

Kaynak: TÜİK, 2023

Türkiye’de 2012, 2016 ve 2022 yıllarında gerçekleşen evlenme sayıları sırasıyla, 603.751, 594.493 ve 574.358’dir. 2012 yılında kaba evlenme hızı binde 8.03 iken, 2016 yılında binde 7.50’ye, 2022 yılında ise 6.76’ya düşmüştür. Yukarıda belirtilen yıllarda kaba evlenme hızında sürekli düşme dikkati çekmektedir.

Şekil 2. 2012-2022 yılları arasında Türkiye’de evlenme

Kaynak: TÜİK, 2023.

2012 ve 2022 döneminde gerçekleşen evlenme ve boşanmaları incelediğimizde, 2012 yılından sonra evliliklerin sayısal olarak azaldığı, boşanmaların ise sayısal olarak arttığı görülmektedir. 2012-2022 arası 11 yıllık döneme baktığımızda, kaba boşanma hızı ve kaba evlenme hızındaki değişim dikkati çekmektedir. Aynı dönem içerisinde kaba evlenme hızı binde 8.03’den 6.76’ya düşmüş, kaba boşanma hızı ise binde 1.64’den binde 2.13’e

yükselmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun yayınladığı yıllık evlenme ve boşanma verileri incelendiğinde, boşanma oranında artış, evlenme oranında ise azalma gözlenmektedir.

Kovid-19 pandemisinin, 2020 yılında Türkiye’de evlenme ve boşanma sayılarını da etkilediği anlaşılmaktadır. Pandemi nedeniyle hem evlenme, hem de boşanma sayılarında önemli oranda düşme olduğu görülmektedir. 2019 yılında evlenen çiftlerin sayısı 542 bin 314 iken, 2020 yılında % 9.95 azalarak 488 bin 335 oldu. Diğer taraftan, 2019 yılında boşanan çiftlerin sayısı 156 bin 587 iken 2020 yılında %12,78 azalarak 136 bin 570 oldu. (TÜİK, 2022).

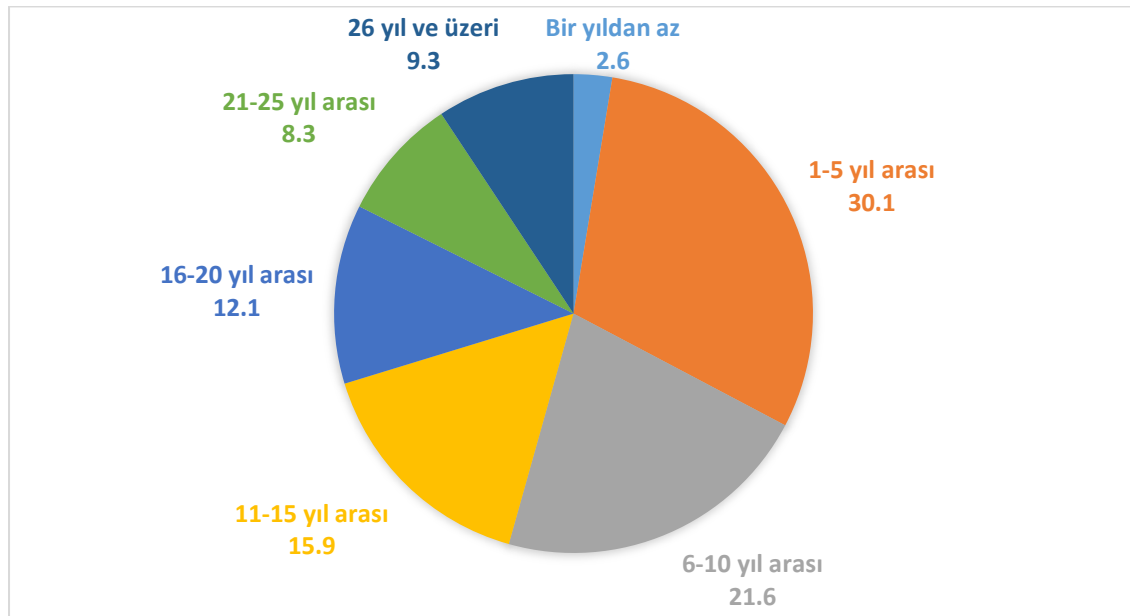
Evlilik süresine göre boşanma sayılarına bakıldığında, evli kalınan süreler şu şekildedir:

Tablo 5. Boşanmış kişilerin evli kaldıkları süre (2022 yılı)

<u>Evlilik Süresi</u>	<u>Yüzde</u>
Bir yıldan az	2,6
1-5 yıl arası	30,1
6-10 yıl arası	21,6
11-15 yıl arası	15,9
16-20 yıl arası	12,1
21-25 yıl arası	8,3
26 yıl ve üzeri	9,3

Kaynak: TÜİK, 2023

Şekil 3. 2022 Yılında boşanmış kişilerin evli kaldıkları süre (%)

Kaynak: TÜİK, 2023

Evlilik süresine göre boşanma sayılarına bakıldığında, boşanmanın en çok gerçekleştiği dönemin evliliğin ilk beş yılı olduğu görülmektedir. 2022 yılında evliliğin ilk beş yılında boşananların oranının % 32.7 olduğu görülmektedir. Boşanma ile evlilik süresi arasında ters bir ilişki vardır. 2022 yılı TÜİK evlenme ve boşanma araştırmasına göre boşanmış olan her 3 kişiden birinin evliliğinin 5 yıl civarında sürdüğü, her 5 kişiden birinin evliliğinin 6-10 yıl arasında boşanmayla sonuçlandığı görülmüştür. Aynı araştırmada 11-15 yıl arasında boşananların % 15.9, 16-20 yıl arası % 12.1, 21-25 yıl arası % 8.3 olması, evlilik süresi arttıkça boşanmaların azaldığını göstermektedir. Bu oranların 2021 yılı boşanma oranlarına yakın olduğu anlaşılmaktadır. 2021 yılında evliliğin ilk beş yılında % 33,6, evliliğin 6-10 yılları arasında ise % 20,9 boşanma oranı gerçekleştiği görülmektedir (TÜİK, 2022 ve TÜİK, 2023). Boşanma oranlarının evliliğin ilk yıllarında fazla olması, yeni evli çiftlerin evlilik öncesi aile eğitimi almaya ve desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Boşanmaların en yüksek olduğu dönemin evliliklerin ilk beş yılı olduğunu dikkate aldığımızda, evlilik ve aile eğitimlerinin, çiftleri daha evliliğin başlangıcında hatta başlamadan önce karşılıklı olarak çıkabilecek sorunlar hakkında bilgilendirmesi önem taşımaktadır.

TÜİK'in 2021 yılı araştırmasına göre, en önemli boşanma nedeninin eşlerin sorumsuz ve ilgisiz davranması olarak ifade edildiği görülmüştür. Bundan sonra öne çıkan boşanma sebeplerinin ise cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Erkekler için kök aile üyelerinin aile içi ilişkilere karışması ikinci boşanma nedeni olarak, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ise üçüncü boşanma nedeni olarak belirtilmektedir. Kadınlara göre ise ikinci sırada aldatma durumu ikinci sırada yer almakta, dayak ve kötü muamele ise üçüncü neden olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı araştırmada, evli eşlerin problem yaşadıkları konularda eşlere sorulmuş ve evli bireylerin yaşadıkları sorunların sırasıyla, harcamalar, ailenin birlikte vakit geçirmemesi, aile gelirinin yeterli olmaması, ev içi sorumluluklar ve sigara alışkanlığının olması şeklinde öne çıktığı anlaşılmaktadır (TÜİK, 2022).

Tablo 6. Boşanmış kişilerin evli kaldıkları süre (2011)

<u>Evlilik Süresi</u>	<u>Yüzde</u>
2 yıl ya da daha az	21,4
3 yıl ya da daha az	28,4
5 yıl ya da daha az	39,6
8 yıl ya da daha az	50,3

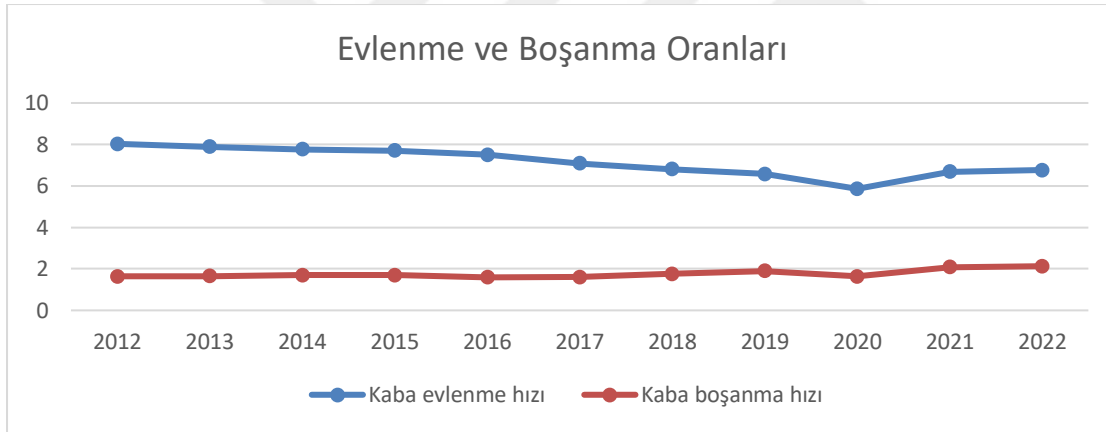
Kaynak: TAYA, 2014

Türkiye’de aile ve evlilik gibi konularda geniş ölçekli araştırmaların yapılması 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu çalışmalarıyla başlamıştır. Aile Araştırma Kurumu daha sonra Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu adını almış, 2011 yılında ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü adını alarak

faaliyetlerini sürdürmüştür. Kurumun; 2006, 2011, 2016 ve 2021 yıllarında TÜİK’le birlikte gerçekleştirdiği Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları bilimsel çalışmalarda önemli bir kaynak olmuştur.

Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre, 2011 yılında boşanmış olan her beş kişiden birinin evliliğinin 2 yıl veya daha az sürdüğü, her beş kişiden ikisinin evliliğinin 5 yıl veya daha az sürdüğü, boşanmış kişilerin yarısının evliliğinin ise 8 yıl veya daha az sürdüğü anlaşılmıştır. Bu araştırmada da boşanma ile evlilik süresi arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu araştırmada evliliğin ilk beş yılında boşananların oranı % 39,6 olduğu görülmektedir. Evlilik süresine göre boşanma sayılarına bakıldığında boşanmanın en çok gerçekleştiği zamanın evliliğin ilk beş yılı olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarıyla TÜİK’in 2011 yılına ilişkin yaptığı araştırma arasında uyum gözükmemektedir. TÜİK’in 2011 yılında boşanmış kişilerin evli kaldıkları süreyi gösteren araştırmasında, evliliğin ilk beş yılında boşananların oranı % 40,2’dir. Bu araştırmada da boşanmanın en çok gerçekleştiği dönemin evliliğin ilk beş yılı olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Evlenme ve boşanma oranlarının karşılaştırılması 2012-2022 (‰)

Tablo 7. Türkiye’de evlenme ve boşanma sayısı ve oranları (2012-2022)

Yıl	Evlenme sayısı	Kaba evlenme hızı (‰)	Boşanma sayısı	Kaba boşanma hızı (‰)
2012	603.751	8,03	123. 325	1,64
2013	600.138	7,88	125. 305	1,65
2014	599.704	7,77	130. 913	1,70
2015	602.982	7,71	131. 830	1,69
2016	594.493	7,50	126. 164	1,59
2017	569.459	7,09	128. 411	1,60
2018	554.389	6,81	143. 573	1,76

2019	542.314	6,57	156. 587	1,90
2020	488.335	5,86	136. 570	1,64
2021	563.140	6,69	175. 779	2,09
2022	574.358	6,76	180. 954	2,13

Kaynak: TÜİK, 2023.

2022 yılında evlenen çift sayısı 574.358 olmasına rağmen, aynı yıl boşanan çift sayısının 180.954 olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de evlenme oranları azalırken, boşanma oranları artış göstermektedir. 2012 yılında kaba evlenme hızı binde 8.03 iken, 2022 yılında binde 6.76’ya düştüğü görülmektedir. Diğer taraftan, 2012 yılında kaba boşanma hızı binde 1.64 iken, 2022 yılında 2.13’e yükseldiği görülmektedir. Ülkemizde boşanmaların sosyal bir sorun olma potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda çözüm yolu, boşanmaları hukuksal açıdan zorlaştırmaktan çok, çeşitli sosyal politikalar geliştirerek aile içerisindeki problemleri çözebilecek ve evli çiftleri boşanma noktasına getirmeyecek önlemler almaktır. Bu bağlamda, boşanmaları ve aile içi şiddeti azaltmak ve evlilik doyumunu artırmak için önleyici ve koruyucu çalışmalar yapılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması yeni kurulan ailelerin yaşam kalitelerine katkıda bulunacaktır.

2.2.7. Türkiye’de Evlilik Birliğinin Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Boşanmaların Hukuki Süreci

Aile kurumunun toplumun temel unsuru olduğu, devlet ve toplum tarafından korunması gerektiği konusu İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nin 16. maddesi ile birçok evrensel insan hakları belgesinde yer almaktadır. Türkiye’de evlilik birliğinin korunmasına yönelik birçok yasa maddesi bulunmaktadır. Diğer taraftan boşanma, evlilik gibi çok boyutlu bir olgudur. Boşanma, yalnızca karı-kocayı ve ailedeki diğer bireyleri ilgilendiren bir durum gibi gözükse de, sosyal düzeni ve toplumu yakından ilgilendirmektedir. Günümüzde boşanma resmi bir işlem olarak değerlendirilmekte ve boşanmalar yasal-hukuki bağlamda gerçekleşmektedir. Bu nedenle boşanmanın adli boyutunun da bu çalışma içerisinde ele alınması boşanma olgusunun daha iyi anlaşılmasını getirecektir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yasalarda bulunan maddeler, Medeni Hukuk, anlaşmalı boşanma, boşanmanın tarafları yönünden sonuçları ve aile mahkemeleri gibi konuları dikkate alarak, Türkiye mevzuatında evlilik birliğinin korunmasına yönelik maddeleri ve boşanmaya ilişkin hükümleri genel olarak anlayabiliriz.

2.2.7.1. Konuyla İlgili Anayasa Maddeleri

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı maddesinde:

Madde 10- “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.”

Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin niteliği” başlıklı maddesinde:

Madde 12- “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

Anayasa'nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” başlıklı maddesinde:

Madde 13 – “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

Anayasa'nın “Özel hayatın gizliliği” başlıklı maddesinde:

Madde 20 – “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

Anayasa'nın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı maddesinde:

Madde 41 – “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

Ayrıca, evlilik sözleşmesinin resmi evlendirme memuru önünde yapılacağını düzenleyen Anayasanın 174. maddesi de evlilik birliğini koruma amacı taşımaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesi, ailenin korunmasına yönelik temel normdur. Diğer maddelerde evlilik birliğini korumaya ve kuvvetlendirmeye, eşlerin temel hak ve özgürlüklerini sağlamaya, hak ve yükümlülüklerin sınırını çizmeye yönelik maddelerdir.

2.2.7.2. Yasalarda Evlilik Birliğinin Korunmasına İlişkin Maddeler

Evlilikle birlikte eşler bir takım haklar kazanmakta ve yükümlülükler almaktadır. Eşlerden beklenen, Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen dürüstlük kuralları içerisinde evlilik birliğinin kendilerine getirdiği hakları ve yükümlülükleri yerine getirmeleridir.

Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesinde düzenlenen “Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar.” hükmü gereğince eşler evlilik birliğinin mutluluğunu birlikte sağlamak ve birbirlerine sadık olmak yükümlüğü altındadır. Yine TMK'nın 161. maddesinde, eşlerin cinsel sadakatsizliği anlamına gelen zina özel bir boşanma sebebi olarak belirtilmektedir. Diğer taraftan, çocukların bakımının ve eğitiminin aile içerisinde sağlanması, neslin ve toplumun devamlılığı için önemli görüldüğünden yasa koyucu bu görevi detaylı olarak düzenlemiştir.

TMK'nın 186. maddesine göre eşler evlilik birliğini beraberce yönetirler ve ailenin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla katkı sağlarlar. Yürürlükten kalkan önceki Medeni Kanunu'nun 152. maddesinde koca, evlilik birliğinin reisi olarak belirlenmiş, eş ve çocukları geçindirme görevi kocaya tanınmıştı. Mevcut Türk Medeni Kanunu'nda eşitlikçi bir anlayışla evlilik birliğini yönetme hakkı eşlerin her ikisine de tanınmıştır. Eşler evlilik birliğini beraberce yönetecek, emek ve mal varlıklarıyla bu birliğe katkı sağlayacaklardır.

2.2.7.3. Medeni Hukuk

1 Ocak 2002 tarihinde, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) yürürlüğe girmiş ve yapılan değişiklikler genellikle kadın ve erkeği aile içerisinde eşit konuma getirmek amacını taşımaktadır. TMK'da yapılan değişikliklerle evlenme yaşı düzenlenerek erkek veya kadının onyedinci yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği, evlendirme işlemlerinin nüfus idaresine verildiği, evlenme başvurusunun yalnızca erkeğin değil kadının da yerleşim yerindeki evlendirme memurluğuna da yapılabileceği kabul edilmiştir. Eşlerin evlilik hayatıyla ilgili hususlarda eşit iki birey olarak karar verebileceği belirtilerek kocanın evin reisi olması hükmü kaldırılmıştır. Konutu seçme hakkı eşlerin her ikisine de tanınmıştır. Böylece eşlere konutu birlikte seçme hakkı tanındığından koca tek başına konutu değiştiremeyecek ve seçtiği konuta karısını davet edemeyecek ve bu davete uymayan karısına karşı boşanma davası açamayacaktır.

Türk Medeni Kanunu maddeleri, evlilik birliğini iki yönden korumaya çalışmaktadır. İlk olarak evlilik birliği içerisinde oluşan sorunları boşanma aşamasına gelmeden çözüp aileyi ayakta tutmayı hedeflemektedir. İkincisi ailede eşlerin kişilik haklarını korumaktır. Evlilik birliğinden doğan yükümlülükler yerine getirilmediğinde ya da eşler uyuşmazlığa düştüğünde hakimin evlilik birliğine müdahalesi getirilmiştir.

Eşler arasında uyuşmazlıklar veya aile huzursuzluğu çıkma durumunda, aileyi ve eşleri korumak için Türk Medeni Kanunu'nda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Aile olmak amacıyla evlilik birliği kuran eşlere, aile ortamının korunması için Yasayla birçok sorumluluk yüklenmiştir. Eşler, aile birliğinin mutluluğunu birlikte sağlamak, çocukların eğitimi, bakımı ve gözetimine özen göstermek zorundadır (TMK 185). Evlilik birliğine yönelik önemli bir konuda eşler arasında uyuşmazlık olduğunda ya da evlilik birliğinden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda eşler birlikte veya ayrı ayrı hakimin müdahalesini isteyebilirler. Hakim, bu durumda eşleri yükümlülükleriyle ilgili uyarır, uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin rızasıyla uzman kişilerin yardımına başvurabilir (TMK 195). TMK'nın bu maddesine göre alınabilecek önlemler, genel niteliklidir. Bunlar uyarı, uzlaştırma ve eşlerin uzman yardımına yönlendirilmesidir.

Evlilik birliğinde huzursuzluk çıktığı dönemlerde, evlilik birliğini korumak amacıyla getirilen hükümlerden biri TMK'nın 197. maddesidir. Evlilik birliğine yönelik önemli sorunlar çıktığında, bu birliği korumak amacıyla bu madde getirilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 197. maddesinde eşlerin birlikte yaşamaya ara vermesi konusu düzenlenmiştir. Ortak hayat nedeniyle eşlerden birinin kişiliği, ekonomik güvenliği ya da ailenin huzuru önemli ölçüde zarar görüyorsa ayrı yaşama hakkına sahiptir. Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir nedene dayanıyorsa, eşlerden birinin istemiyle hakim eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri

alır. Haklı bir neden olmaksızın eşlerden biri diğeriyle yaşamaktan kaçınıyorsa diğere eş aynı şekilde başvuruda bulunabilir.

Türk Medeni Kanunu 196'da eşler birlikte yaşarken alınacak önlemler sıralanmıştır. Eşlerden birinin istemi üzerine, ailenin geçiminde yapılacak katkıyı hakim belirler. Eşin ev işlerini görmesi ve çocuklara bakması, diğere eşinde karşılıksız çalışması, aile içindeki katkı miktarının tespitinde dikkate alınır.

Türk Medeni Kanunu'nun 198. ve 199. maddelerinde eşlerin birlikte ya da ayrı yaşaması dikkate alınmadan alınacak önlemler sıralanmıştır. Bu maddelerde evlilik birliği giderlerine katılma yükümlülüğünün yerine getirilmesine ve ailenin ekonomik varlıklarının tasarrufunun nasıl yapılacağına hakim tarafından karar verileceği belirtilmiştir.

Medeni Kanunda yer alan sözkonusu maddeler evlilik birliğinin korunmasına yöneliktir. Hakimin eşleri sorumlulukları konusunda uyarması, uzlaştırmaya çalışması ve uzman yardımına eşlerinde ortak rızasıyla gidilmesi bu amaçlardır. Bu şekilde, evlilikler boşanma aşamasına gelmeden sorunları çözmek hedeflenmiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 140/2 maddesinde, ön inceleme aşamasında hakimin, taraflar arasındaki uyuşmazlığı belirlerken, sulh önerisinin sonuç doğuracağını değerlendirirse taraflara sulh önereceği belirtilmektedir. Sulh yolunun evlilik birliğini korumaya çalışması amacıyla birlikte, gerektiğinde çekişmeli boşanmaların anlaşmalı boşanmaya dönüştürülerek husumetlerin önlenmesine, bireylerin yaşam kalitesinin düşmemesine ve mahkeme sürecinin kısaltılmasına faydası olacağı değerlendirilebilir.

2.2.7.4. Anlaşmalı Boşanma

Anlaşmalı boşanma Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesinde düzenlenmiştir. Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşmesi için evliliğin en az bir yıl devam etmiş olması, eşlerin birlikte başvuruda bulunmuş olması ya da bir eşin diğere davasını kabul etmesi gerekmektedir. Bu koşullarda boşanma kararı verilebilmesi için her iki eşin hakim tarafından bizzat dinlenmeleri ve boşanmayı özgür iradeleriyle istediklerine hakim tarafından kanaat getirilmesi, çocukların durumu ve boşanmanın mali sonuçları konularında taraflarca kabul edilecek düzenlemenin hakim tarafından uygun bulunması gerekmektedir. Hakim tarafların ve çocukların menfaatlerini dikkate alarak anlaşmada gerekli değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca kabul edilmesi durumunda boşanmaya hükümlenir.

Boşanma süreci hem karı-koca tarafları, hem de varsa çocukları çok yıpratır ve yoran bir dönemdir. Boşanma kaçınılmazsa, tarafların davasının anlaşmalı boşanma şeklinde görülmesi tüm aile üyelerinin bu süreçten daha az zararlı ve daha az yıpranarak çıkmasını sağlayabilecektir.

2.2.7.5. Aile Mahkemeleri

Aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların sayılarının artması ve gittikçe karmaşık bir özellik kazanması, ailenin sosyolojik, psikolojik yapısı ve özellikleri dikkate alınarak yargılama yapılması gerektiği düşüncesiyle Aile mahkemelerine ilişkin kanun 09.01.2003 tarihinde kabul

edilerek, Türk hukuk sistemine aile mahkemeleri de girmiştir. Aile mahkemelerinin bir uzmanlık mahkemesi olarak kurulmasıyla, aileye yönelik uyuşmazlıkların bu mahkemelerce çözümlenmesi yoluna gidilmiştir.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesinde aile mahkemesinin görevleri belirtilmiştir. Buna göre Türk Medeni Kanunu ve aile hukukundan doğan ve ilgili maddelerde belirtilen konular Aile Mahkemelerinin görev alanı içindedir. Genel başlıklar altında bu mahkemenin görev alanına giren konular; nişanlılık, nişanın bozulması durumunda istenen maddi ve manevi tazminat davaları, hediyelerin geri verilmesine yönelik davalar, evliliğin butlanına ilişkin davalar, evlenmeye ilişkin talepler, boşanma ve ayrılık davaları, boşanma durumunda tazminat ve nafaka istekleri, evlilik birliğinin korunmasına yönelik önlemler, mal rejimine ilişkin uyuşmazlıklar, soy bağına ilişkin uyuşmazlıklar, babalık davası ve tanıma, evlat edinme, velayet ve vesayete ilişkin dava ve işlerdir. Aile mahkemeleri kanunlarla verilen diğer görevleri de yerine getirir. Bu bağlamda, Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1. maddesinde belirtilen önlemler ve Türkiye'nin taraf olduğu aile, kadın ve çocuğun korunmasına ilişkin uluslararası anlaşmalardan doğan uyuşmazlıklarda bu görevler kapsamındadır (Tercan, 2003).

2.3. Evlilik Öncesi Eğitim

Evlilik öncesi eğitimler, evlilikte karşılaşılması muhtemel sorunlara yönelik bilgilendirmeler yapılan, odağında önleyicilik olan ve resmi olarak evlilik birliği oluşmadan yapılan çalışmalarır. Evlilik öncesi eğitimin tanımı genellikle işlev ve yararları belirtilerek yapılmaktadır. Clyde (2019, s. 6-8), bu eğitimlerin, sağlıklı evlilikler oluşturmak için temel ilke ve becerilerin uygulamalı olarak verildiği bir müfredatının olduğunu öne çıkarmakta, Deveci Şirin (2013, s. 69-70), önleyicilik yönünü ve bireylerin muhtemel sorunlarını önceden belirleyip, gerçek müdahalelerden önce dolaylı veya dolaysız verilen bir hizmet olduğu yönünü vurgulamakta, Stanley (2001, s. 272) ve Şen (2009, s. 48) ise evlilik öncesi eğitimlerin önlem alıcı ve önleyici çalışmalar olduğunu ifade etmektedir. Evliliklerde yaşanan problemlerin çözümünde yaygın olan yaklaşım problem çıkmadan önce eğitim çalışmaları yapılmasıdır. Evlilik öncesi eğitim gibi temel önleme çalışmalarının öne çıkan yanı proaktif ve toplum temelli olmasıdır. Çiftler, evliliklerinde sorunlar çıkmadan ya da sorunlar büyümeden bilgilendirildiği için sağlıklı bir evlilik ilişkisinin kurulması sağlanmaktadır. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitim evliliğe hazırlanan çiftler ve yetişkin bireyler için özel tasarlanmış müfredatı olan bir eğitim programı olarak tanımlanabilir.

Aralarında önemli farklar olsada, evlilik öncesi eğitim ve evlilik öncesi danışmanlık terimleri birbirinin yerine de sıklıkla kullanılmaktadır. Her ikisi de genellikle etkili iletişim gibi sağlıklı evlilikler için temel ilke ve becerileri öğrenmeyi ve uygulamayı içeren bir müfredata sahiptir (Clyde, 2019, s. 6-8). Genel olarak evlilik öncesi eğitim, sağlıklı bir evliliğin kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmak için çiftlere evlilik bilgisi ve becerileri sağlamaya odaklanan ve gruplar halinde sunulan daha geniş bir eğitim yaklaşımıdır. Evlilik öncesi danışmanlık ise grup olarak değil, bekar çifte özgü konular ve sorunları ele almaya odaklanan, çiftlerin evliliklerini kurma ve sürdürmeleri için uygulama teknikleri veren daha dar bir yaklaşımdır. Bazen evlilik öncesi danışmanlık, sorunları ve kendine özgü kaygıları ortaya koymaya odaklanmakta ise de çoğu evlilik öncesi danışmanlar güçlü evlilikler için temel ilke ve becerilerden oluşan bir müfredat kullanır (Clyde, Hawkins, Willoughby, 2019).

2016 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre, eşler arasındaki anlaşmazlık durumlarında aile büyüklerinden destek almayı düşünenlerin % 33, uzman kişi ve kurumlardan destek almayı düşünenlerin ise % 1,9 olduğu, kimseden destek almayacağını ifade edenlerin ise % 50,9 gibi yüksek bir oranı teşkil ettiği anlaşılmıştır. Benzer şekilde, 2021 yılı Türkiye Aile Yapısı araştırmasına göre, eşler arasında sorun yaşanması durumunda eşlerin %43,1 gibi yüksek bir oranla aile büyüklerinden destek almayı düşündükleri, aile danışmanı, psikolog gibi uzman kişi ve kurumlardan destek almayı düşünenlerin oranının % 4,8 olduğu, kimseden yardım almayacağını ifade edenlerin oranının ise % 32,6 olduğu anlaşılmıştır (TAYA, 2016, s.100 ve TAYA, 2021, s. 64). Bu araştırmalarda, eşler arasındaki sorunların çözümünde uzman kişi ve kurumlardan destek almayı düşünme oranının oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitime katılan çiftlerin çözemeyecekleri sorunlar karşısında

profesyonel kişi ve kurumlardan yardım almaya istekli olmaları konusunda farkındalıklarının artması bu eğitimlerin öne çıkan faydalarından birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Evlilik öncesi aile eğitiminin temel nedeni, aile yaşamında çıkabilecek sorunlara yönelik eğitim verilerek, sorunlarla karşılaştıklarında bunların üstesinden gelmelerini sağlayacak bilgi ve becerilerin çiftlere verilmesidir. Temel amaç ailede sorunların ortaya çıkmasını önlemek ya da ortaya çıkabilecek sorunların üstesinden gelinmesine katkı sağlayacak bilgi ve becerilerin çiftlere verilmesidir. Çiftlere evlilik süreci ve sorunlarına yönelik farkındalık becerisi verilerek sorunlar büyümeden çözülebilir. Evlilik ilişkisini sürdürmek için gereken iletişim, çatışma yönetimi ve problem çözme gibi becerileri edinmeden, evliliğe ilişkin rolleri ve beklentileri anlamadan evliliğe başlamak, sağlıklı evliliklerin kurulmasına engel olmakta, boşanmaya ya da ilişkilerin mutsuz yürütmesine neden olabilmektedir.

Hızlı sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal değişiklikler nedeniyle evlilik kurumunda da önemli değişimler yaşanmakta, yükselen boşanma oranlarından aile bireyleri ve toplumun olumsuz etkilenmesi nedeniyle dünyanın farklı ülkelerinde evlilik eğitimi daha fazla gündeme gelmekte ve uygulamaya geçilmektedir. Evlilik eğitimi, arkadaşlık kurmayı öğretmekten ve çatışma yönetimi becerilerinden çok daha fazlasıdır. Hızla değişen dünyada sağlıklı evlilikler kurmak için bağlılık, bağışlama, sorumluluk, kendini tanıma, fedakarlık ve “başkalarının iyiliğini istemenin bizimki kadar önemli olduğu” gibi kavramları ele almak büyük önem taşımaktadır. Evlilik eğitimiyle ilgili bildiklerimizi farklı kültürlerden insanlarla paylaşarak, yaşamı zenginleştiren perspektifler kazanmaya devam edebiliriz (Huang, 2005).

Evlilik sürecinde sorunlar ortaya çıkmadan risklerin azaltılması amacıyla, evlilik öncesinde çiftlere evlilik yaşamıyla ilgili bilgi ve becerilerin kazandırılmasının yaşam kalitesini artıracığı ve boşanma oranlarını düşüreceği değerlendirilmektedir. Boşanmaların en yüksek olduğu grup evliliklerin ilk beş yılıdır (TÜİK 2022 ve 2023). Yeni evlilerde boşanma oranının daha yüksek oranda olması nedeniyle evlenecek olan çiftlere evlilik eğitimi verilmesi, iletişim becerilerinin artırılması, çatışma çözüm yollarını öğrenmeleri ve öfke kontrolü gibi eğitimler evlilikte ortaya çıkacak sorunların oluşmasını veya evliliğin sona ermesine neden olacak düzeyde büyütülmesini önleyebilir. Eşler arasında sağlıklı bir iletişimin olması evlilik yaşam kalitesini de belirlemektedir. Bu nedenle çiftler arasında iletişim sorunlarını çözmeden, eşlere çatışma çözebilme becerileri kazandırmadan evliliklerin sağlıklı yürütmesi zordur.

Evlilik öncesi aile eğitimine ilişkin literatür değerlendirildiğinde, genellikle bu eğitimlerin etkili olma durumları ve eğitim içeriği üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu eğitimi verecek kişilerin eğitim durumları ve sahip olması gereken özellikleri ile evlilik öncesi eğitim programlarının yaygınlaştırılması için neler yapılması gerektiği üzerinde yoğunlaşmadığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde bu konuda hazırlanan tez ve diğer bilimsel çalışmaların da az sayıda olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, evlilik öncesi eğitim konusunda farklı disiplinler arası yapılacak çalışmalar yeni perspektifler geliştirecektir. Bu konuda, akademisyen ve uygulayıcı kamu yöneticilerinin bir araya gelerek, uluslararası standartlarda bir mevzuat altyapısını ortaya koymaları faydalı olacaktır. Ülkemize has özellikler de dikkate alınarak yapılacak çalışmalar, kamu idarecilerinin, bilim insanlarının ve sivil toplum kuruluşlarının daha etkin ve verimli çalışmalar yapabilmeleri için gereklidir.

Boşanmaların aile bireylerine ve yakınlarına olduğu kadar topluma yönelik olumsuz etkileri gözönüne alındığında evlilik öncesi eğitim hizmetleri hem aileyi güçlendirmesi hem de boşanma oranını düşürmesiyle çok sayıda ülkenin gündemine girmiş ve uygulamaya geçilmiştir. Bilimsel çalışmalarla evliliklerde çıkabilecek sorunları önceden belirlemenin ve alınması gereken tedbirlerin evlilik öncesi eğitim hizmetleriyle evlenmeyi düşünen çiftlere anlatmanın önemi büyüktür. Türkiye’de evliliklerde yaşanan problemler ve boşanma nedenleri ortaya konulmalı, evlilik öncesi eğitim programlarının içeriği bu bağlamda kendi değerlerimiz ışığında hazırlanmalı, eğitim verecek kişilerin formasyonları belirlenmeli, evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması için çözüm yolları araştırılmalıdır.

Günümüzde evlilik öncesi eğitimin gerekliliği genel olarak kabul görmektedir. Toplumsal huzur ve mutluluk için evlilik öncesi eğitimin önemi büyüktür. Evlilik öncesi eğitim programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla ortaya çıkacak sağlıklı ailelerle, aynı zamanda sağlıklı ve güçlü bir toplumun temelleri oluşacağı düşüncesi öne çıkmaktadır. Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için eğitim programlarının içeriği ve eğiticilerin niteliği büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de bu eğitimleri veren kurumlar arasında birliktelik sağlanmasına, eğitimlerin içeriği ve eğitim verecek olan kişilerin niteliklerinin belirlenmesine ve toplumda yaygın kabulünün sağlanmasına yönelik kapsamlı çalışma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.3.1. Evlilik Öncesi Eğitimin Tarihsel Geçmişi

Evlilik öncesi eğitimle ilgili literatüre bakıldığında, evlilik öncesi eğitim verilmesinin evlilikte sorunlar ortaya çıkmadan önlenmesini hedeflediği, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin niteliğini geliştirmeyi ve iletişimi sağladığı görülmektedir. Odağında önleyicilik olan evlilik öncesi bu tür hizmetlerin, evlilik kalitesini artırmasının yanında toplumsal yönden katkıları da oldukça fazladır.

Evlenecek çiftlere yönelik eğitim ve danışmanlık verilmesi düşüncesi, özellikle ABD’de boşanma oranlarının hızla artması ve hükümet ve toplumun farklı kesimleri tarafından bu durumdan rahatsızlık duyularak çözüm yollarının araştırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Evlilik öncesi eğitim çalışmalarının ABD’deki geçmişi 1930’lu yıllardan başlamış olup, halen evlilik öncesi eğitime duyulan ihtiyaç ABD’de geniş toplum kesimleri tarafından kabul görmekte ve bunun için yasal düzenlemeler çıkaran devlet ve özel kuruluşların işbirliğiyle bu eğitimler uygulanmaktadır (Murray, 2006).

Evlilik öncesi eğitim programları 1930’lu yıllardan beri kullanılmaktadır. Kurumsal olarak ilk evlilik öncesi eğitim programı 1932’de Merrill-Palmer Enstitüsü’nde nişanlı ve yeni evli çiftlere yönelik olarak gerçekleştirildi. En eski evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerine yönelik programlar 1941 yılında Philadelphia Evlilik Kurumu’nda oluşturuldu. Philadelphia Evlilik Kurumu, evlilik ilişkileri konusunda çiftlerin gelişmiş bir anlayışa sahip olmaları ve evlilikte karşılaşılabilecekleri sıkıntıların çözümü için somut bir program geliştirdi. Bu programın hedefleri arasında evlilik yapmayı düşünen çiftlere evlilik hayatı hakkında eğitim ve bilgi sağlamak ile çiftler arasında yaşanan sorunları çözmelerine yardımcı olmak bulunuyordu. Evlilik öncesi programlarla, evlilik doyumunu artırmak, boşanmaları engellemek ve potansiyel başarısız evliliklerin meydana gelmesini önlemek amaçlanıyordu. Eğitim ve danışmanlığın birleşimini oluşturan evliliğe hazırlık programlarının tıp ve psikiyatri literatüründeki ilk

tanımları burada yapılan çalışmalarla oluştu (Bagarozzi ve Rauen, 1981; Kepler, 2015; Sayers, Kohn, Heavey, 1998). 1933 yılında, Ernest Groves üniversitede okutulacak ilk ders kitabı olan Evlilik (Marriage) kitabını yayınladı, Groves'un Look ve Parents Magazine gibi dönemin popüler dergilerinde aile konusunda önemli yazıları çıktı (Gladding, 2017, 117-120).

1950'li yıllarda ABD, Avustralya ve diğer batılı ülkelerde çeşitli kuruluşlar evlilik programları sunmaya başladı (Halford, Markman, Kline ve Stanley, 2003). David ve Vera Mace çiftinin evliliğe hazırlık, evliliği güçlendirme ve önleyici programlar hazırlama konusunda öncü çalışmaları oldu. David Mace, 1942 yılında Britanya'da Büyük Britanya Ulusal Evlilik Rehberlik Kurulunu kurdu. Mace çifti daha sonra 1962'de ABD Pennsylvania eyaletinde kendilerinin ilk evlilik güçlendirme merkezini açtı. Mace çiftinin bu alanda 33 kitabı bulunmaktadır. Bunlardan ikisi "Evliliğe hazırlanmak, nasıl mutlu bir evlilik kurulacağı üzerine: güçlü bir ilişkinin adım adım rehberi" ile "Emekli bir çifte mektuplar: yaşlılıkta evlilik" kitaplarıdır. Çift 1973'de Evli Çiftleri Güçlendirme Derneği'ni kurdu (Gladding, 2017, s.168).

1960'lı yıllarda, evlilikte yaşanabilecek problemleri önleme odaklı sosyal beceri yaklaşımları öne çıktı (Mace ve Mace, 1976; Otto, 1976). 1970'lerde, küçük ölçekli, kısa vadeli, araştırma temelli programlar uygulandı (Glendenning ve Wilson, 1972; Guerny, 1977; Hinkle ve Moore, 1971; Markman ve Floyd, 1980; Miller, Nunnally ve Wackman, 1976). İlk dönem evlilik öncesi eğitim programlarıyla boşanmayı önlemek ve çift yetkinliğini ve farkındalığını oluşturmak hedeflendi. Bundan sonraki dönemlerde, program geliştirme ve değerlendirme için daha sistematik, uzun dönemli araştırmalar yapıldı (Tümünden aktaran Silliman ve Schumm, 2000).

1962 yılında İspanya'nın Barcelona şehrinde Rahip Gabriel Calvo tarafından, aile içerisindeki çatışmaları önleme hedefiyle evlenecek çiftlere yönelik "Marriage Encounter" (Evlilik karşılaşması/etkileşim) adıyla bir kılavuz geliştirildi. Evlenecek çiftlerin ve bir rahibin katıldığı programda çiftlerin mevcut sorunlarına yönelik iletişimin yanında evliliğin dinsel yönüne vurgu yapılıyor, evliliğin manevi temeli anlatılıyordu. Programda çiftlere belli alıştırmalar yaptırarak duygu ve düşüncelerini paylaşmaları becerisi kazandırılmaya çalışılıyordu. 1966'da ABD'de çeşitli kuruluşlarında uyguladığı bu program daha çok dinsel temel üzerine çiftlere evlilik hazırlığı eğitimi verdi (Calvo, 1975'den aktaran Sayers, Kohn, Heavey, 1998).

Evlilik öncesi çiftlere yönelik eğitimler erken tarihlerde başlamakla birlikte 1970'li yıllara kadar yaygın değildir. Evliliğe hazırlık programları 1970'li yıllarda küçük ölçekli ve kısa süreli araştırmalara dayalı sosyal beceri eğitimlerinden oluşmaktaydı. Bu programlar, boşanmaları önlemek ve evliliğe çiftlerin hazır girmesini sağlamak için eğitimin gerekli olduğu görüşüyle oluşturuldu. Teori, içerik ve beceri eğitimindeki eksiklerine rağmen bu programlar boşanmaları azaltmak ve çiftlerin farkındalığını artırmak için eğitimin gereksinimini ortaya koydu. Sonraki dönemlerde ise daha sistematik ve boylamsal araştırmalara dayalı programlar geliştirildi (Silliman ve Schumm, 2000). 1970 ve 1980'li yıllarda evlilik ve aile araştırmacılarının evliliğe hazırlık programları üzerinde yoğun çalışmaları görülmektedir. 1974'den başlayarak evlilik öncesi danışmanlık başlığı altında çok sayıda araştırma yapılmasına karşın bunların çok azı bilimsel dergilerde yer aldı (Sayers, Kohn, Heavey, 1998). 1980'de düşük gelirli kişilere

yönelik olarak “sağlıklı aileler için hayatta kalma becerileri programı” George Doub ve Virginia Scott tarafından uygulandı. Yine 1980 yılında, ilişki becerisi geliştirme programları arasında, daha kapsamlı ve uzun vadeli etkileriyle en çok tanınan “Önleme ve İlişki Geliştirme Programı” (PREP) ABD’de geliştirildi. 1990’lı yılların sonlarından itibaren çok sayıda eyalet ve topluluklar, vatandaşlara evlilik eğitimi sunmak için devlet destekli programlar yaptılar. Bu programlar arasında evlilik rehberleri, kitapçıklar, posterler ve videolar gibi eğitim materyalleri yer aldı (Ooms ve Wilson, 2004). Bireylerin kendi kendine eğitimlerini sağlamak amacıyla, kitaplar, internet siteleri, çevrim içi kurslar şeklinde daha erişilebilir programlarda uygulandı (Duncan, Childs, Larson, 2010).

Yalnızca ABD’de değil, İngiltere, Avustralya, Avusturya ve Kanada gibi ülkelerde de, evliliklerin istikrarlı ve sağlam temeller üzerinde oluşturulması için evlilik öncesi hazırlık çalışmaları yapıldı. Bu çalışmaların yapılmasında belirtilen amaç, evlilik ilişkisinin geliştirilmesi durumunda boşanmanın azalacağı gibi aile içi şiddetin ve çocuk istismarı gibi sorunların da azaltılacağıydı. Aile içi eğitim gibi boşanma oranlarını düşüren çalışmaların aile içindeki bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlık durumlarını iyileştireceği, boşanmanın yol açtığı sosyal problemlerle başa çıkmak için devletin harcaması gereken fonların ve büyük maliyetin, evlilik öncesi eğitimle azalacağına yönelik inanç nedeniyle evliliğe hazırlık çalışmalarına önemli derecede siyasi ilgi bulunmaktadır (Stahmann, 2000).

ABD, Avustralya ve İngiltere’de evlenmeyi planlayan insanlar, yaklaşık üçte bir ile dörtte bir arasında değişen oranlarda evliliğe hazırlık programlarına katılmaktadırlar. Bu eğitimlerle, evlilik stresinin ve boşanma riskinin azaltılması ve bunlarla ilişkili kişisel ve sosyal maliyetlerin azaltılması hedeflenmektedir. Evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinde farkındalık, geri bildirim, bilişsel değişim ve beceri eğitiminin yer aldığı ve katılan çiftlerin büyük bölümünün bu programlardan memnuniyet bildirdiği çalışmalarda görülmüştür (Halford, Markman, Kline ve Stanley, 2003). Evlilik öncesi eğitim verilmesi evlilik stresine ve mutsuz ailelerin artışına karşı bir tedbir mekanizması olarak önem taşımaktadır.

Evliliğe hazırlık programlarının dünya çapında tanınırlığı artmış ve ivme kazanmıştır. Bu alanda ticari girişimciler tarafından hazırlanan çok sayıda programlar, nişanlı ve evli olan çiftlere yönelik olarak çeşitli malzemeler sunmaktadır. ABD’de dini kuruluşların da evliliğe hazırlık konusunda önemli çalışmaları görülmektedir (Sayers, Kohn, Heavey, 1998).

ABD, Norveç, Japonya ve Avustralya gibi gelişmiş birçok ülkede hükümetler ve sivil toplum kuruluşları, boşanmanın sosyal, kişisel ve ekonomik olumsuz etkilerini azaltmak için çiftlere eğitim verilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu ülkelerde isteyen evli çiftlere ilişkilerini güçlendirmek için eğitim verilmekte, eğitim kurumları, askeri kurumlar, hastane ve cezaevi gibi kamusal alanlarda ilişki eğitimleri verilmekte ve çiftlere yönelik olarak çeşitli konularda önleyici hizmetler sunulmaktadır (Halford, Markman ve Stanley, 2008’den akt. Kalkan, Hamamcı ve Yalçın, 2012). Norveç’te kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar çiftlere eğitim vermektedir. Norveç’te hükümetin çiftlere eğitim verilmesine yönelik iki önemli rolü bulunmaktadır. Bunlardan ilki siyasi gündemde ilişki eğitiminin yer alması, diğeri ise bu tür eğitimlerin geliştirilmesi ve uygulanması için kaynak sağlamaktır. İlişki eğitimlerine yönelik

projelere destek verilmesi bu konudaki çalışmaların büyük ölçüde artmasını sağlamıştır (Thuen ve Laerum, 2005'den akt. Kalkan, Hamamcı ve Yalçın, 2012).

ABD'de liselerde ve üniversitelerde, evliliğe hazırlık için aile hayatına yönelik eğitim programları verilmektedir. Bu programlar, öğrencilerin evlilik ve iletişim kurma becerisini pratik bir şekilde öğrenmeleri hedefiyle düzenlenmektedir. Öğrencilere yönelik bu programlarla evlilik istatistikleri, evlilik doyumu ve sağlıklı evliliklerle ilgili bilgiler; iletişim kurma, çatışma çözme, karar verme gibi beceriler; evlilik beklentileri konusu ile roller ve inançlar gibi değer ve tutumlara yönelik farkındalık oluşturma ve ebeveynlik bilgileri verilmektedir. Bu eğitimlere katılanların yaş ve gelişim durumuna göre aile hayatı eğitimleri farklı şekilde düzenlenmektedir (Stahmann, 2000).

Evliliğe hazırlık eğitimi, evliliklerde yaşanan sorunlara ve yüksek boşanma oranlarına karşı çözüm yolunda umut veren bir yaklaşım olarak ortaya çıktı (Stanley, 2001). Çiftlerin sağlıklı evlilikler kurmalarına ve sürdürmelerine yardımcı olmanın bir yolu olarak bu eğitimler ABD'de hükümet, dini yetkililer ve topluluk liderleri tarafından desteklendi. Evlilik öncesi eğitime katılan çiftlerin sayısı sürekli olarak önemli artışlar gösterdi. 1930'larda ve 1940'lı yıllarda evlilik öncesi eğitim alan çiftlerin oranı % 7 iken, 1950'li yıllarda % 12'ye, 1960'lı yıllarda % 22'ye, 1970'li yıllarda % 25'e, 1980'li yıllarda % 32'ye, 1990'lı yıllarda % 44'e yükseldiği görülmektedir (Stanley, Amato, Johnson ve Markman, 2006).

Evlilik öncesi eğitime duyulan ihtiyaç ABD'de geniş toplum kesimleri tarafından kabul görmektedir. ABD'de evlilikleri güçlendirmek ve boşanmaları azaltmak için evlilik öncesi eğitimi teşvik etmek amacıyla 10 eyalette yasalar çıkarılmış ve uygulamaya konulmuştur. Ayrıca 6 eyalette evlilik öncesi eğitimi geliştirme yasaları gündeme alınmıştır. Bu politikayla, nişanlı ve evlenmeyi düşünen çiftlere evliliklerini güçlendirmeye yardımcı olacak gerekli bilgi ve beceri sağlamak amacıyla evlilik öncesi eğitim kurslarına katılmaya teşvikler sağlandı. Çıkarılan yasalar arasında küçük farklılıklar olsa da, çok sayıda ortak yönleri vardır. Bu yasalarla, çiftlerin evlilik öncesi eğitime veya danışmanlığa katılmaları için genellikle nikah lisans ücretlerinde indirimler uygulanarak teşvik sağlanmaktadır. Bu indirimlerden yararlanmak için belirlenen saat sürelerinde evlilik öncesi eğitime katıldığını kanıtlayan belgeler getirilmesi zorunlu tutulmuştur (Clyde, 2019).

ABD' de evlilik öncesi eğitimi teşvik eden yasal düzenlemeleri genel hatlarıyla incelediğimizde, çiftlerin nikah lisans ücretlerinde indirim uygulamasına gidildiği ve indirim oranının eyaletlerde değişiklik gösterdiği, genellikle 4 saatle 12 saat arasında eğitim alma zorunluluğunun bulunduğu, eğitim konularının genellikle çatışma yönetimi, iletişim becerileri, mali sorumluluklar, çocuklar ve ebeveynlik sorumlulukları gibi konuları kapsadığı, bu eğitimi verecek eğiticilerin özelliklerinin de yasal mevzuatta yer aldığı, genellikle lisanslı psikolog, lisanslı sosyal çalışmacı, lisanslı evlilik ve aile terapisti, lisanslı akıl sağlığı danışmanı gibi niteliklerin arandığı, çiftlerin nikah için başvurularından itibaren bir yıl içerisinde bu eğitimi almalarının şart olduğu, çiftlerin evlilik öncesi eğitime birlikte katılabilecekleri gibi ayrı olarak da katılabileceklerinin belirtildiği görülmektedir (Murray, 2006; Clyde, 2019, 17-22).

ABD'nin birçok eyaletinde çiftlerin evlilik öncesi eğitim programlarına katılımlarını sağlamak için teşvikler uygulanmaktadır. Belirtilen teşvik politikaları kapsamında medya

tanıtımları, evlilik belgelerini bekleme sürelerinin kısaltılması, evlilik el kitapları dağıtılması gibi uygulamalar da yer almaktadır. Florida eyaleti, evlilik ve aile sağlığını geliştirme amacıyla “Evliliği Hazırlama ve Koruma Yasası”nı 1998 yılında kabul etti. Bu düzenlemeye göre evlilik öncesi eğitim programlarına katılan çiftler için evlilik belgesi almak için 3 gün bekleme süresinin uygulanmaması ve evlilik belgesi ücretinin düşürülmesi gibi teşvikler sağlanmaktadır. Evlilik öncesi programlar dört saatten az olmamalı, bir profesyonel kişi tarafından eğitim verilmeli ve eğitim konuları içerisinde iletişim becerileri, çatışma yönetimi, finansal sorumluluklar, çocuklar ve ebeveynlik yer almalıdır. Evlilik öncesi danışmanlık hizmeti sağlayacak olan meslek gruplarının lisanslı olmak kaydıyla, psikologlar, sosyal çalışmacılar, evlilik ve aile terapistleri, ruh sağlığı danışmanları, dini kurumlardan temsilciler ve belirlenen diğer meslek grupları olarak belirlendi. Maryland, Minnesota, Oklahoma ve Tennessee eyaletlerinde de çiftler evlilik öncesi hazırlık programlarına katılmaya teşvik edilmekte ve eyaletlerde farklı teşvikler uygulanmaktadır. Örneğin Minnesota'da çiftler 12 saatlik bir evlilik öncesi hazırlık eğitimine katılmaları durumunda evlilik izin belgesi ücretinde 50 Dolarlık bir indirimden faydalanabilmektedir (Murray, 2006; Clyde, 2019, 17-22).

Asya ülkelerinde de son dönemlerde boşanma oranları yükselmekte, evlilik içi çatışma ve boşanmanın yol açtığı olumsuzlar aile bireylerini etkilemektedir. ABD ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Asya kıtası ülkelerinde de evlilik eğitimi uygulamaları çeşitli kurumlarca yürütülmekte, evlilik ilişkisini geliştirme, evlilik doyumunu sağlama veya eş seçimine yönelik olarak topluma sunulan evlilik eğitimi ders içeriklerinde ülkelerin kendi değerlerine ve geleneksel yapılarına uygun farklılıkların da dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Singapur hükümeti evlilik ve aile danışmanlığı ile aile hayatı eğitimi konusunda sunulan hizmetlerin finansmanının % 90' ını sağlamakta, ilişki eğitimi ve danışmanlığının desteklenmesinde aktif olarak rol almakta ve yayınladığı psiko eğitim materyalleriyle kamu ve özel sektöre destek olmaktadır. Ülkedeki üniversitelerde görev yapan aile danışmanları, sivil toplum kuruluşları ile dini kuruluşlar aile eğitiminde aktif olarak görev alırlar. Tayvan, evlilik eğitimine ilişkin batı ülkelerinin programlarıyla birlikte, kendi geliştirdiği programlarla da bu alanda çalışmaktadır. Ayrıca Tayvan'da 2003 yılında çıkarılan aile eğitimi yasasıyla, tüm Tayvanlıların evlilik öncesi 4 saat eğitim görmesi zorunluluğu getirilmiştir. Tayvan'da son yıllarda ilişki eğitimi konusunda önemli gelişmeler olduğu belirtilmektedir. Çin'de kamu kurumları çoğunlukla konferanslar, radyo programları ve yayınlar aracılığıyla evlilik ve ilişki eğitimi vermeye çalışmaktadır. İyi eğitilmiş terapistler yalnızca büyük şehirlerde bulunmaktadır. Malezya'da evlilik terapisi ayrı bir alan olarak yeterli oranda gelişmemiştir. Bu nedenle profesyonel evlilik danışmanlarının sayısı yeterli değildir. Evlenmeden önce çiftlere yönelik 8-15 saatlik eğitim, beceri geliştirmeden daha çok dini ağırlıklıdır. Son dönemlerde evlilik eğitiminin önemini anlaşılmaya başlanmış olması ve ülkede, çeşitli ilişki geliştirme programlarının uyarlanarak uygulanmaya çalışılması bu konuda önemli bir adım olarak görülmektedir. Japonya'da profesyonel evlilik danışmanları yalnızca büyük şehirlerde hizmet vermektedir. Evlilik eğitimi dini kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Hindistan'da gazete ve dergi makalelerinde aile konusu yer almakta ise de aile eğitimi ve ilişki eğitimine yönelik az sayıda seminer ve eğitim atölyesi bulunmaktadır. Çoğunlukla evlilik danışmanlığı kendi hayat deneyimlerini başkalarına aktaran kişilerin içinde bulunduğu gönüllü kuruluşlarca yürütülmektedir (Huang, 2005).

Aile bağlarını güçlendirmek, kuşaklar arası çatışmayı ve boşanmaları önlemek amacıyla Malezya, Kore ve Endonezya gibi ülkelerde “Ana-Baba okulu” projesi uygulanmaktadır. Malezya, Kore ve Endonezya’da 2 ay süren eğitimlere katılmayan gençler evlendirilmemektedir (Beder Şen ve Demirkan, 2008). Birleşmiş Milletler, aile kurumunun çökmesinin toplumlara vereceği zararı engellemek için 1994 yılını “Aile Yılı” ilan etmiştir. Aile kurumunun önemi uluslararası bir iradeyle de görülmekte ve çalışmalar yapılmaktadır (UN, 1989).

2.3.2. Evlilik Öncesi Eğitime Gereksinim

Evlilik öncesi çift eğitimleri, evlilikte karşılaşılması muhtemel sorunlara yönelik bilgilendirmeler yapılan, odağında önleyicilik olan ve resmi olarak evlilik birliği oluşmadan yapılan çalışmalardır. Evlenecek çiftlerin birbirleri hakkında çok az bilgi sahibi oldukları ve iletişim eksikliği nedeniyle sorunları ağırlaştırdıkları sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Evliliğe hazırlık eğitimiyle çiftler daha sağlıklı ilişkiler kurabilir, evlilik kalitesini artırabilir ve boşanma riski azalır. Evlilik öncesi eğitim, çiftlerin hem kendileri hem birbirleri hem de evlilik kurumuyla ilgili farkındalık oluşturabilmeleri ve geliştirmeleri açısından önemlidir.

Sosyal değişimler, aile ve evlilik ilişkisini önemli derecede etkilemektedir. Evliliklerde yaşanan problemlerin çözümünde yaygın olan yaklaşım problem çıkmadan önce eğitim çalışmaları yapılmasıdır. Evlilik öncesi eğitim gibi temel önleme çalışmalarının öne çıkan yanı proaktif ve toplum temelli olmasıdır. Bireylerin potansiyel sorunlarını önceden belirleyip, gerçek müdahalelerden önce dolaylı veya dolaysız verilen bir hizmettir (Deveci Şirin, 2013). Boşanmaların ve aile içi problemlerin topluma maliyetinin ağırlığı gözönüne alındığında, evlilik öncesi eğitim gibi proaktif çalışmalar henüz çiftler arasında problemler oluşmadan sorunların engellenmesini ya da azaltılmasını hedef almaktadır. Problemler ortaya çıktıktan sonra yapılan çalışmalar için hem daha büyük maliyetler çıkarmakta, tedavi edecek yeterli sayıda insan kaynağı bulunamamakta ve aile içindeki kişilerin bireysel olarak yaşadığı problemlerin bedeli de ağır olmaktadır.

Evlenecek olan çiftlerin birbirini yeterince tanımaları, evlilikte ortaya çıkacak sorunlara ve çözüm yollarına yönelik bilgi sahibi olmaları, duygu ve düşüncelerini yönetme becerilerinin olması amacıyla evlilik eğitimi bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Evlenecek çiftlerin farklı aile ve kültürlerden gelen bireyler olduğunu düşündüğümüzde, onların birbirlerini tanımaları, farkındalıklarının artırılması, evlilikle birlikte gelecek sorumluluk ve görevler hakkında bilgilendirilmesinin ancak onlara yönelik bir bilgilendirmeyle olacağı açıktır.

Evliliğin sürdürülmesinde sosyal ilişkilerin yanı sıra iş yaşantısı, ev içinde iş bölümü, ebeveynliğe geçiş ve ilişki sırasında meydana gelecek çatışmaları yönetmeyi öğrenmekte önemli olmaktadır (Demiray, 2006). Evlilikte yaşanan sorunlara çözüm üretilememesi, hem eşlerin ve hem de çocukların psikolojik ve beden sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle birçok aile evlilik öncesi dönemden başlayarak aile eğitimine ihtiyaç duymaktadır. Evlenecek çiftlerin karşılaşacakları sorunları en aza indirebilmeleri, gereksinim duyacakları bilgi ve beceriyi edinebilmeleri için evlilik öncesi eğitim önem taşımaktadır.

Amerika'daki evlilikler ortalama yalnızca yedi yıl sürmekte ve bu durum ülkedeki çiftlerin yaklaşık yarısının yeniden evlenmesine neden olmaktadır. Bir eşin daha önce evli olduğu aileler toplam hanelerin % 40'ından fazlasını oluşturmakta, ABD Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezine göre, ABD eyaletlerinin çoğunda boşanma oranları % 40 ila % 60 arasında değişmekte ve tüm evliliklerin neredeyse yarısı boşanmayla sonuçlanmaktadır (Norvell, 2009).

Williamson ve diğerlerinin (2018), yeni evli 431 çiftle yaptıkları çalışmada, evlilik öncesi eğitimin, çiftlerin evliliklerini nasıl etkilediği, sorunlarla karşılaşıldığında nasıl yardım aradıkları ve çift eğitiminin bu sürece nasıl katkıda bulunduğu araştırılmıştır. Bu çalışmada, evlilik öncesi eğitime katılımın, çiftleri sorunların çözülmesi için yardım aramaya teşvik ettiğini, onları doğru kaynaklara yönlendirdiği ve ilişkilerini sürdürmeleri için güçlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, evlilik öncesi eğitime katılımın artmasının, nihai olarak çift terapisinin daha fazla kullanılmasına yol açacağı ve ilişkilerin göreceli olarak iyileşeceği anlamına gelir. Yine bu çalışmada, evlilik öncesi eğitim alan kadınların, evliliklerinde sorun yaşadıklarında terapi arayacaklarını söyleme oranının kocalara göre daha yüksek olduğu, evlilik öncesi eğitime katılımın, çiftleri evlilikleri boyunca ilişkilerini sürdürmek için adımlar atmaya teşvik ederek daha sonra yardım arama ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, evlilik öncesi eğitimin daha sonraki yardım arayışındaki artışlarla ilişkili olduğuna yönelik bulguyla birlikte, evlilik öncesi eğitime erişimi artırmanın ve bu programların gelecekte ilişkiyi sürdürmeye odaklanmasının, daha fazla çiftin ilişkilerindeki problemlerine yönelik farkındalıklarının artacağı ve çok geç olmadan yardım arayışına geçeceklerini göstermektedir.

Sürerbiçer (2008, s. 84, 90) tarafından, 58'i kadın, 34'ü erkek 92 katılımcıyla yürütülen araştırmada, boşanmış olan 92 katılımcının deneyimlerine göre evlilik eğitime gereksinim belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamındaki boşanmış kişilerin boşanmalarındaki ilk beş nedeni; sorunları paylaşamama ve konuşmama nedeniyle iletişim kopukluğu, eşin sorumsuzluğu, eşin ilgisizliği, kök aile ya da akrabalarla ilişkiler nedeniyle oluşan sorunlar ile eşler arasındaki kişilik uyumsuzluğu olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların % 81.5 oranındaki büyük bölümü evlilik eğitimi almış olmaları durumunda sorunlarının çözümüne olumlu etkisinin olabileceğini belirtmiş, aynı şekilde katılımcıların % 95,7'si evlenecek çiftlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklere olumlu yansıtacağını ifade etmiştir. Katılımcılar, evlilik eğitiminin evliliğe birçok yönüyle olumlu etkisinin olacağını belirterek, bu faydaları sırasıyla, evlilikte meydana gelecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir vereceği, evlilikte yaşanabilecek sorunlara yönelik farkındalık kazandıracağı, eş seçiminde daha sağlıklı karar oluşmasını sağlayacağı, evlilik kararının alınmasında daha bilinçli olunacağı şeklinde ifade etmişlerdir.

Evlilik öncesi programlar konusunda önemli çalışmaları bulunan Carroll ve Doherty (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik öncesi programlara katılanların evlilik doyumlarında belirgin bir artış olduğu ortaya çıkmıştır. Evlilik öncesi programların kişiler arası problem çözme becerilerinde ve genel ilişki kalitesinde anında ve kısa vadeli kazanımlar elde etmede etkili olduğu ve bu programlara katılmayanlara oranla daha yüksek kazanımlarının olduğu ifade edilmiştir. Çiftlerin evlilik yaşamında önemli yer tutan konular arasında yer alan iletişim, çatışma çözme becerisi, cinsellik, ekonomik yapı ve finansal yönetim ve ebeveynlik gibi konulara bu programlarda yer verilmektedir.

ABD’de ilk evliliklerdeki boşanma oranı yaklaşık % 40’dır (Stanley, 2001). Evlilikte yaşanan sorunlara çözüm üretilmemesi ve boşanma hem eşlerin ve hem de çocukların psikolojik ve beden sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Aile içinde yaşanan olumsuz deneyimlerin, kişilerin gelecekte birçok ruhsal ve psikiyatrik sorun, hatta fiziksel hastalık yaşamasına sebep olduğu, yaşam boyu kronik hastalığa yakalanma, ruhsal sağlıkta bozulma, alkol ve madde kullanımı, cinsel sağlıkta bozulma ve riskli cinsel davranışlarda bulunma, suç işleme ve suça karışma riskini artırdığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz deneyimlerin, çocuğun aile içi şiddet uygulanan bir evde büyümesi, evde madde kullanımının olması veya anne-babanın boşanması gibi çocukta ruhsal zorlanma yaşatacak olaylar olduğu belirtilmiştir (Gündüz ve diğerleri, 2018). Konuk (2015), ailede yaşanan psikolojik travmalarla, psikiyatrik sorunlar, tıbbi hastalıklar ve sosyal yansımaları arasındaki nedensellik ilişkisine dikkat çekerek, çocuklukta yaşanan travmaların sonucu olarak uyuşturucu kullanma, aşırı alkol tüketme, kronik akciğer hastalığına yakalanma ve kalp hastası olma gibi risklerin yüksek oranlarda olduğunu ifade etmektedir. Bu da sağlıklı evlilikler kurulmasının hem bireyler, hem de toplum için önemini göstermektedir.

Boşanma yalnızca eşleri değil, aynı zamanda çocukları da fiziksel ve psikolojik yönden etkilemektedir. Bu nedenle ülkelerin siyasi yönetimleri ve sivil toplum kuruluşları harekete geçmekte ve çözüm yolları bulmaya çalışmaktadır. Güçlü evlilik ve aile oluşturma yönünde çözüm yollarının başında çiftlere evlilik öncesi eğitim verilmesi gelmektedir. Evlilik öncesi eğitim, gelir düzeyi düşük kesimlerde dahil olmak üzere daha geniş bir alana hitap etmesi ve önleyici müdahale çalışması olarak, boşanmanın aile içerisinde çiftlere, çocuklara ve topluma verdiği zararın azaltılmasında önemli bir enstrümandır.

Stanley, Amato, Johnson ve Markman (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik öncesi eğitime katılımın, daha yüksek evlilik doyumu, çiftler arasında daha yüksek bağlılık ve yıkıcı çatışma düzeyinin düşüklüğü ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde evlilik öncesi eğitimin boşanma oranında yaklaşık % 31 oranında düşmeyi sağladığı diğer saptamalardan birisi olarak ortaya çıkmıştır.

Childs ve Duncan (2012) tarafından evliliğe hazırlık programlarının etkililik durumuna yönelik yapılan araştırmada, evlilikte çatışma oranlarını düşürmek, başarılı ve sağlıklı evliliklere ulaşmak için evlilik öncesi eğitim programlarının değerli bir araç olduğu belirtilmiştir. Evliliğe hazırlık programlarının belirli standart ve kriterler ölçüğünde içeriğini iyileştirme ve profesyonelliğin artırılması durumunda, katılımcı çiftler için daha büyük potansiyel faydalarının olacağı, etkinlik ve verimliliğinin artacağı belirtilmiştir.

Çakmaklı (1991), “Evlilik ve genç insan açikoturumu” nda, evlilik konusunda özellikle gençlerin bilmesi ve öğrenmesi gereken çok temel bilgiler olduğunu, psiko-sosyal bilimlerin ve davranış bilimlerinin evliliğe ilişkin ortaya koyduğu bilgilerden evlenecek çiftlerin yararlandırılması gerektiğini, evlilik hayatına yönelik sorunların önemli bir kısmına ilişkin bilim insanları tarafından çözümler getirildiğini, evlenecek çiftlerin evlilik psikolojisini öğrenmesi gerektiğini, aksi takdirde deneme yanılma metoduyla öğrenmek zorunda kalınacağı ve çözüm için geç kalınacağını belirtmektedir.

Clyde ve diğeri (2019), gelecek kuşakların sağlıklı evlilikler kurabilmeleri için, hızlı değişimlerin olduğu günümüzdeki sosyal eğilimlere göre evlenecek gençlerin durumunu ABD’ de yaptıkları araştırmalarında değerlendirmişlerdir. Bu araştırma sonunda, evlilik öncesi programlara ihtiyacın her zamankinden daha fazla olduğu, farklı geçmişleri ve davranış biçimleri olan yeni kuşak çiftlerin birbirini daha iyi anlaması ve iletişim becerilerini öğrenmelerinin önemi belirtilmektedir. Buna göre gençler genellikle evliliğe şu şartlarda girmektedir:

- 1- Genç yetişkinler evlilik kurumuna ve anlamına karşı ikircikli, belirsiz bir tutuma sahip olmalarına karşın yine de kişisel olarak değer verir ve arzular.
- 2- Bireyci bir kültürde büyümeleri ve on yıl veya daha fazla gençlik yıllarını kendilerine odaklanmış olarak yaşadıkları için sağlıklı evlilikler için mutlak gereklilik olan “ben”den “biz”e geçmekte zorlanabilirler.
- 3- Daha uzun ve karmaşık cinsel geçmiş ve deneyimlerinin olması evlilikte başarılı olma şanslarını düşürebilir.
- 4- Sürekli medyanın etkisiyle kuşatılmaları ve şekillendirilmeleri sağlıklı ilişki kurma süreçlerini etkileyebilir.

Evlilik ve ilişki programına katılmanın ve özellikle çatışma yönetimini de içeren programlara katılmanın, çiftlere iletişim ve çatışma yönetimi becerileri kazandırarak genel ilişki kalitesini artıracakı ortaya çıkmıştır. Bu programlara katılmak evlilik doyumunu artırması, evlilik çatışmalarının düşük düzeyde kalması ve çiftlerin birbirine bağlılığı yönüyle de etkilidir (Parker, 2007).

Türkiye’de 2019 yılında 156.587 çift boşanırken, 2020 yılında 136.570, 2021 yılında 175.779 ve 2022 yılında 180.954 çiftin boşandığı belirlenmiştir (TÜİK 2023). Özellikle evliliğin ilk yıllarında yeni evli çiftlerde görülen boşanma oranlarındaki artış, çiftlerin evlilik öncesi aile eğitimi almasına ve desteklenmeye ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bilen (1983, s. 201), bireylerin sağlıklı evlilikler kurabilmelerinin, evliliğe hazırlayıcı özellikte bir eğitim görmelerine bağlı olduğunu, bu şekilde boşanma oranlarının düşerek başarılı evlilikler kurulabileceğini belirtmektedir. Literatürde evlilik öncesi hazırlık programlarının genel olarak çiftlerin evlendiklerinde uyumlu bir şekilde ilişkilerini devam ettirmeleri ve zenginleştirebilmeleri için gerekli beceri ve bilgilerin kazandırılmasını hedeflediği, sorunlar ortaya çıkmadan önce önlenmesini sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Bu programlarda, ailenin yaşam döngüsü süreçlerinde oluşabilecek sorunlar hakkında önceden bilgi verildiği ve bu süreçlerde çıkacak sorunlara karşı çözüm yollarının ortaya konduğu görülmektedir. Bu alandaki araştırmalar değerlendirildiğinde evlilik öncesi hazırlık eğitiminin ailenin kuruluşunda önemli bir yerinin olduğu ve toplumsal anlamda da olumlu katkılarının bulunduğu söylenebilir.

2.3.3. Evlilik Öncesi Eğitimin Hedefleri

Gelişmiş ülkelerde boşanma oranının % 40’ların üzerine çıkması ve bu durumun sosyal maliyetinin oldukça yüksek olması, güçlü evlilikler oluşturma konusunda kamu kurumlarını ve sivil toplum kuruluşlarını harekete geçmeye zorlamakta, bu amaca ulaşmak için en önemli enstrümanlardan birisi de evlilik öncesi çiftlere eğitim verilmesi olarak görülmektedir. Bu eğitimle, çiftlerin evlendikleri zaman ilişkilerinin uyumlu ve doyumlu olması için gereken bilgi ve becerilerin kazandırılması ve sağlıklı aile yapısının kurulması amaçlanmaktadır.

Çiftlerin evlenmesinden sonra ortaya çıkacak olan evlilik sorunlarına yönelik müdahaleler geç kalınmış bir yardım olabilir. Ülkemizde gençlerin, daha sağlıklı bir aile yapısı kurabilmeleri, kendilerini nelerin beklediğini ve sorumluluklarını öğrenmeleri ve gelecekte evlilik ilişkisinin sağlıklı yürüyebilmesi için evlenmeden önce eğitim almaları büyük önem taşımaktadır (Duran ve Hamamcı, 2010). Evlenecek kişilerin ilişkilerinde yaşadıkları sorunların evlenmeden önce ele alınması, bu sorunların çözümüyle ilgili bilgilendirilmesi ve iletişim becerisi kazandırılması evlilikte ortaya çıkabilecek birçok sorunun çözümünü sağlayabilir.

Çiftleri boşanma aşamasına getiren beş tipik problemi; iletişim, cinsellik-aldatma ve yakınlığın azalması, birbirine uzak kişisel gelişim örüntüleri, evlilik beklentileri konusunda farklılıklar ve ekonomik sıkıntılar olarak değerlendirmemiz durumunda, evlilikte eşlerin boşanmalarını önleyecek en azından boşanma oranlarını düşürebilecek bir çeşit aşılama anlamına gelen evlilik öncesi eğitim gibi çalışmalara gereksinim olduğunu söyleyebiliriz. Evlilik öncesi çift eğitimleri, bir arabanın yola çıkmadan önce bakımının dikkatli şekilde yapılmasına benzetilmektedir (Sevim, 2018).

Carroll ve Doherty (2003), evlilik öncesi hazırlık programlarının iki temel amacının evlilikte yaşanan sıkıntıları ve boşanmayı önlemek olduğunu belirtir. Schumm, Silliman ve Bell (2000)' e göre evlilik öncesi hazırlık çalışmalarının iki temel faydası vardır. Bunlardan birincisi, özellikle ilk yıllarında evlilik ilişkilerinin kalitesini artırmasıdır. İkinci faydası ise çiftlerin evlendikten sonra yaşayacakları problemler için danışmanlık ve psikolojik yardım aramaya daha çok açık olmalarıdır. Evlilik öncesi çiftlerin bilgilendirilmeleri, çiftlerin evliliğin zorluklarına ilişkin farkındalıklarını artıracak, özellikle evliliğin ilk dönemlerinde üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşılaşmaları durumunda danışmanlık almaya açık olacaklardır. Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitimin hedefi, çiftlerin evlilik hayatına hazırlanmasını sağlamaktır.

Stanley (2001), boşanmaların ve evlilik çatışmalarının tamamen engellenmesi mümkün olmasada, olumsuz sonuçlarının bireysel ve toplumsal düzeyde azaltılmaya çalışılması gerektiğini, evlilikteki risk faktörleri düşürülerek koruyucu faktörlerin artırılması için çalışılması gerektiğini ifade etmektedir. Stahmann ve Salts (1993, akt. Yalçın, 2009), evliliğe hazırlık programlarıyla çiftler arasındaki ilişkilerin istikrarını sağlamak ve doyumunu artırmanın ve iletişim ve sorun çözme becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığını ifade etmektedir.

Evlilik öncesinde bireyler arasındaki ilişkilerin niteliğini yükseltmek için geliştirilen programlar; evlilik öncesi eğitim, evlilik öncesi terapi, evlilik öncesi psikolojik danışma, evliliğe hazırlık programları, evliliği geliştirme ve ilişki eğitimi gibi çeşitli isimlerle nitelendirilmektedir. İlişkiyi zenginleştirmeyi ve ilişkiden alınan doyumunu artırmayı amaçlayan bu programlar problem çözme ve etkili iletişim becerileri, empati, yakınlık gibi konuları içermektedir (Yalçın, 2009).

Williamson ve diğerlerinin (2018) yaptığı bir çalışmada, evlilik öncesi eğitimin, evlilik sonrasında bir sorunla karşılaştıklarında çiftlerin yardım arama durumlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. 431 katılımcı çiftle yapılan çalışmada, evlilik öncesi eğitim alan çiftlerin, eğitim almayanlara oranla, evlilikte sıkıntı yaşanması durumunda terapi gibi yardımlar almayı daha

fazla düşündüklerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, terapi alan çiftler arasında yapılan araştırmada, evlilik öncesi eğitim alanların terapiye daha erken başvurdukları görülmüştür. Bu durum, evlilik öncesi eğitime katılımın, çiftleri evliliklerini düzenli bir şekilde devam ettirmek amacıyla yardım arayışla bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Kersten (1990) tarafından, birlikteliklerinde sorun yaşayan 49 çiftle yapılan araştırmada, evlilikte uyumsuzluğun nedenleri, hissedilen duygular ve sonuçları değerlendirilmiş ve evlilik sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlara ilk aşamada müdahale edilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Uyumsuz evliliklerde, öfke, kızgınlık ve düşmanlık gibi duyguları oluşmadan önce, çiftlerin birbirlerini gerçekçi olarak değerlendirmeleri, daha önce görmezden gelinmiş problemleri realist şekilde dikkate almaları önemlidir.

Evlilik öncesi eğitim, çiftlerin evliliklerinin erken dönemlerinde ve problemlerin daha kolay çözülebileceği bir aşamada evlilikte ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik farkındalıklarını artırmaktadır. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitim programları özellikle çiftlerin iletişim eksiklikleri konusunda farkındalığını artırmaya çalışmaktadır. Evlilik öncesi eğitim programlarına katılan eşler evlilikte karşılaşılabilecekleri zorluklara ilişkin neler yapmaları gerektiğini ve aile danışmanlığının bir çözüm olup olmayacağını düşünürler. Yapılan araştırmalarda, evlilik öncesi eğitim alan çiftlerin, gerektiğinde evlilik içinde yaşanacak sorunları çözmek için adım atma ve yardım isteme davranışlarının eğitim almayanlara oranla daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Williamson ve diğerleri, 2018).

Evlilik öncesi eğitim programlarının amaçları 6 maddede açıklanmaktadır: (Risch, Riley, ve Lawler, 2003).

- 1- Evliliğin önemli olduğunu evlenecek çiftlere özellikle vurgular. Evliliğin yalnızca kişilerarası ilişki bağlamında değil, aynı zamanda çiftlerin içinde yaşadıkları sosyal ve dini kurumlar içerisindeki önemi de iletilir.
- 2- Çiftlerin evlenme kararlarını yeniden değerlendirmesine yardımcı olur. Çiftlerin kararlarını incelemesi sonucunda onaylama ya da kararlarını değiştirme zamanı sağlar.
- 3- Evliliğin çeşitli modellerini keşfetmelerine yardımcı olur ve evlilik hayatında karşılaşılabilecek sorunlu konuları belirleme ve tartışma imkanı sağlar.
- 4- Çiftlere sorunlu konularla başa çıkma becerileri öğretilir.
- 5- Çiftleri evlilik eğitimi ve danışmanlığı konusunda bilgilendirir. Gereksinim hissedilmesi durumunda evlilik sürecinde eğitim ve danışmanlığa başvurulmasını sağlayan etkisi oldukça önem taşımaktadır.
- 6- Evlilikte doyumsuzluk ve istikrarsızlık yaşama riskini azaltabilir.

Fawcett ve diğerlerinin (2010) evlilik öncesi eğitime ilişkin yaptığı bir meta analiz çalışmasında, evlilik öncesi eğitim program bulgularının üç önemli sonucu gösterdiği belirtilmektedir. Birincisi, iletişim ve problem çözme becerilerini öğrettiği ortaya çıkmıştır. Çiftlerin bu becerileri öğrenmesi evliliklerinin gidişatını olumlu etkilemektedir. İkincisi çiftler günlük rutin iletişimlerine ek olarak bu programlarla yeni beceriler kazanırlar ve günlük hayatın karmaşasında bu programları kullanırlar. Gerçek yaşam içerisinde bu becerilerin daha etkili olması için somut uygulamalar olmalıdır. Üçüncüsü, daha iyi evlilik öncesi eğitim uygulamaları hazırlamamız gerekmektedir. 21.yüzyıl için daha eleştirel ve üretken düşünceyle evlilik öncesi

eğitimin nasıl yapılacağını belirlemeye ihtiyacımız vardır. Her ne kadar bu alanda davranışsal yaklaşım oldukça verimli ve üretken sonuçlar getirirse de içerik, metot, yoğunluk, yöntemler, mevcut durum ve evlilik öncesi eğitimin hedef kitlesi yönünden evlilik eğitimcilerinin yeniden gözden geçirme ve eleştirel çalışma yapmasına büyük gereksinim duyulmaktadır.

Diğer taraftan, son dönemlerde çiftlerin aile oluşum modellerinin geçmişten farklı olduğu ve çiftlerin bir bölümünün evlilik öncesinde birlikte oldukları düşünüldüğünde, evlilik öncesi eğitimin zamanlaması, ne zaman verilmesi gerektiği konusu yeniden değerlendirilmelidir. Nişanlanmanın bu açıdan bir başlangıçtan çok bir orta aşama haline gelmesi nedeniyle bu durumun çiftlerin bağlılık düzeyini, geleceğe yönelik planlarını ve ilişkilerindeki güç dinamiklerini etkilemesi yönüyle de evlilik öncesi eğitim yeniden değerlendirilmelidir. Diğer taraftan henüz evleneceği bir eş bulamayan diğer bir deyişle çift olamayan bekar yetişkinlere, bir eşin nasıl seçileceği yönünde bilgiler verilmesine yönelik bir eğitime pek önem verilmemektedir. Evliliğe hazır olma yönüyle, eğitimlerin zamanlamasını ve mevcut programların odak konularını değiştirme konusu da ele alınmalıdır (Fawcett ve diğerleri, 2010).

Ayrıca son zamanlarda bilim insanları ve eğitimciler evlilik öncesi eğitim içeriğine sadakat, fedakarlık, bağışlama (Fincham, Stanley ve Beach, 2007) gibi evlilik kalitesini yükselten erdemlerin ve cömertlik, (Fowers, 2000), iyi niyet (Gottman, 1999), başkalarını düşünme (Carroll, Badger ve Yang, 2006) ve özdenetim (Strom, 2003) gibi kişisel erdemlerin eklenmesi gerektiğini belirtmektedir (Tümünden aktaran Fawcett vd., 2010).

2.3.4. Evlilik Öncesi Eğitim Konuları

Evlenecek çiftlerin daha sağlıklı bir aile yapısı kurabilmeleri, evlilik içerisinde sorumluluklarını ve kendilerini nelerin beklediğini bilmeleri, aile içi iletişim, problem ve çatışma çözme gibi becerileri kazanmaları ve evlilik farkındalıklarının artarak gerçekçi beklentilere sahip olabilmeleri için evlilik öncesi eğitim almaları çok önemlidir.

Evlilik öncesi eğitim programlarının içerikleri birbirlerine oldukça benzemektedir. Benzer konular genellikle, iletişim, çatışma çözümü, beklentiler, cinsellik, roller, finans durumu, kök ailedeki ebeveynler, boş zaman geçirme ve din durumudur. İletişim becerileri evlilik başarısı için büyük önem taşımaktadır (Risch, Riley, ve Lawler, 2003). Evliliğe hazırlık programlarının birçoğunun içeriğinde; çatışma çözme becerileri, iletişim becerileri, ebeveynlik ve aile ekonomisi olmak üzere dört temel konu yer almaktadır (Murray, 2006). Stahmann ve Salts (1993, akt. Carroll, Doherty, 2003) 'un 20'nin üzerinde evlilik öncesi eğitim programının içeriği üzerinde yaptığı değerlendirmeye göre, bu programlarda ortak konuların iletişim, çatışma çözümü, bağlılık, evlilikteki roller, finansal yönetim, cinsellik, ebeveynlik beklentileri ve eşlerin kök aileleri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, FOCCUS, PREPARE ve RELATE gibi birçok program çiftlere yönelik değerlendirme anketleri de kullanılmaktadır.

ABD'de yapılan bir araştırmada 947 çifte (1894 birey), evliliklerinin ilk yıllarında problem oluşturan konular ve bunlar arasında evliliği en yüksek seviyede olumsuz etkileyenler soruldu. Katılımcılar tarafından bildirilen 10 sorun; iş ve aile dengesi, cinsel sorunlar, mali konular, kök aileyle ilişkiler, evlilikten beklentiler, iletişim ve çatışma çözümü, çocukla ilgili konular, farklı kültürlerden çiftlerin uyum sorunları, çiftlerin karşılıklı sevgi, saygı, sadakat vefa, güven

konularındaki ilişki kalitesi, sağlık durumları olarak ifade edilmiştir. Katılımcılar tarafından bildirilen ilk üç sorun, iş ve aile dengesi, cinsel sorunlar ve mali konular olarak ifade edildi. Bu araştırmada ortaya çıkan bulgularla evlilik öncesi eğitim programı geliştirme için şu öneriler öne çıktı: (Risch, Riley, ve Lawler, 2003).

- 1- Evliliğin ilk yıllarına yönelik olarak çiftler için; iş ve aileyi dengeleme, cinsel ilişkiler, finans, evlilik beklentileri ile iletişim ve çatışma çözümü konularına odaklanmak gerekmektedir.
- 2- Beceriye dayalı evlilik öncesi programlar; iletişim, problem çözme ve çatışma çözümü gibi sorunlu konulara yönelmelidir.
- 3- Evlilik öncesi eğitimin bir parçası olan evlilik öncesi envanterler, sorunlu alanları kapsmalı, çiftleri tanımak ve sorularına cevap verebilmek için çözüm odaklı tartışmaları kolaylaştırmalıdır.
- 4- Evlilik öncesi eğitim ve evlilik zenginleştirme programları (dersler, rehberlik, çalışma kitapları, gruplar ve diğer kaynaklar), evlilikte belirlenen sorunlu alanları dikkate alarak hazırlanmalıdır.

Tablo 8. Evlilik öncesi eğitim konuları (Risch, Riley, ve Lawler, 2003)

<u>KONU</u>	<u>SORUNLAR</u>
İş ve aile dengesi, İş ve aile dengesi, Eşle birlikte geçirilen zaman	Çiftlerin kök aileyle geçirdiği zaman dengesi,
Cinsel konular, Cinsel ilişki doyumu	Cinsel ilişki sıklığı,
Mali konular, Eşlerin çalışma durumları, Mali durum Mali konularda karar verme	Evlilikle gelen borçlar
Kök aileyle ilişkiler, Aile bireylerinin bakımı	Kök ailede anne babalar,
Evlilikten beklentiler,	Ev işleriyle ilgili beklentiler

Cinsiyet rolleri

İletişim ve çatışma çözümü, Uzun süreli çekişmeler,
Sözel güç kullanımı
Duygusal güç kullanımı
Çiftin iletişimi
Önemli çatışmaların çözümü,
Küçük çatışmaların çözümü,
Fiziksel güç kullanımı.

Çocukla ilgili konular, Hamileliğin sonlandırılması
Kısırlık
Çocuk sahibi olma zamanı
Doğum kontrolü
Çocuk sahibi olma kararı
Çocuk sayısı ile ilgili karar
Doğal aile planlaması

Çiftlerin uyum durumları, Farklı eğlence ilgi alanları
Ortak arkadaş eksikliği
Kişilik farklılıkları
Dini farklılıklar

Çiftin ilişki kalitesi, Karşılıklı sevgi eksikliği,
Çiftin birbirlerine saygısı,
Bencillik ve sadakat eksikliği
Eşlerin birbirine güveni
Evlilik yükümlülüğü
Cinsel sadakat

Sağlık durumları

Madde kullanımı

Sağlık sorunları

Kumar alışkanlığı

Zührevi hastalık durumu

Kaynak: Risch, Riley, ve Lawler, 2003, s. 262.

Diğer taraftan birçok bilim insanı tarafından evlilik öncesi eğitim kapsamına evlilik kalitesini yükseltecek bazı insani değerlerin eklenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Evlilik öncesi eğitim içeriğine sadakat, fedakarlık, bağışlama (Fincham, Stanley ve Beach, 2007) gibi evlilik kalitesini yükselten erdemlerin ve cömertlik, (Fowers, 2000), iyi niyet (Gottman, 1999), başkalarını düşünme (Carroll, Badger ve Yang, 2006) ve özdenetim (Strom, 2003) gibi kişisel erdemlerin eklenmesi gerektiği belirtilmektedir (Tümünden aktaran Fawcett ve diğerleri, 2010).

Bagarozzi ve Bagarozzi (1982)'ye göre, evlilik öncesi hazırlık çalışmalarının ilk aşamasında çiftlerin öncelikle sekiz konuda farkındalıklarının oluşturulması ve iletişim becerileri gerekmektedir. Bu konular, evlilikteki roller ve görevler, mali konular ve mali konularda karar verme, cinsel ilişkiler, çiftlerin anne-babaları, arkadaşlar, eğlence, dini inançlar ve çocuklardan oluşmaktadır. Bu konularda çiftlerin uzlaşmalarını kolaylaştırmak için iletişim becerileri öğretilir. İlk aşama olan çiftlere iletişim becerilerinin öğretilmesinden sonra ikinci aşamaya geçilebilir. İkinci aşamada çiftlere iletişim eğitimine ek olarak problem çözme becerileri, çatışma çözme teknikleri öğretilir. Çiftlerin farklılıklarını değerlendirebilmeleri ve sorunların üstesinden gelebilmeleri için iletişim becerileri yanında problem çözme yeteneklerinin de olması gerekmektedir. İletişim becerisi belirli bir rahatlamayı getirmekte ve bakış açısını tersine çevirmede ve empati gelişiminde kolaylıklar sağlamakta ise de çiftlere ilişkilerinde yapısal değişiklikler yapmak ve sürdürmek için gerekli becerileri sağlamaz. İkinci aşamanın tamamlanmasının ardından çiftler özellikle belirtilen sekiz alanın herbirinde farklılıklarını tartışmaya ve evlilik sürecinde oluşacak sorunların çözümü için iletişime hazır duruma gelmektedir. Aile oluşumunun başlangıç evresinde bu konuların karşılıklı olarak tatmin edici çözümü, sağlıklı bir aile sisteminin oluşmasında hayati öneme sahiptir (Bagarozzi ve Bagarozzi, 1982).

Sürerbiçer (2008, s. 92-104) tarafından 92 katılımcıyla yürütülen araştırmada, evlilik eğitim programlarının içeriğinde hangi konuların bulunması gerektiği boşanmış bireylere sorulmuştur. Araştırmada; evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık ve davranışlar, çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, kök ailelerle ilişkiler, çatışma çözüm yöntemleri ve etkili iletişim becerilerinin evlilik öncesi eğitim kapsamında bulunması gerektiği bulunmuştur. Katılımcıların evlilik öncesi eşleri ile tanışıklık süresini yeterli bulmamaları ve boşanma nedenleri arasında ilk sıraları iletişim eksikliği, eşin ilgisiz ve sorumsuz olması ile kök aileyle ilişkilerde oluşan sorunların yer alması da evlilik eğitim içerisinde öncelikle yer almasını talep ettikleri konularla paralellik göstermektedir. Söz konusu araştırmaya göre, evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, evliliği olumsuz etkileyebilecek davranış, tutum ve alışkanlıklar, kök ailelerle ilişkiler, çatışma çözüm yöntemleri, ailede iletişim becerileri, aile ve

evlilik kurumuna farkındalığın artırılması, yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçler, evlilik ve iş hayatı, aile yaşam döngüsü gibi konulara yer verilebilir. Araştırmada, katılımcıların büyük bölümü evlilik eğitimi almış olsalardı bunun sorunlarının çözümüne olumlu etkisinin olabileceğini ifade etmekte, yine katılımcıların tamamına yakını evlenecek çiftlerin evlilik eğitimi almalarının olumlu etkilerinin olacağını belirtmektedir.

Hamamcı, Buğa ve Duran (2011) tarafından, 325 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, evlilik yaşantısı konusunda hangi konularda evlilik öncesi eğitim almak istedikleri sorulmuştur. Katılımcıların en fazla eğitim almak istedikleri konuların iletişim becerilerini geliştirme, çiftler arasındaki bağlılığı geliştirme, anne baba olmayı öğrenme ve boşanmayı önleme olduğu görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların evlilikle ilgili bilgileri genellikle çevrelerindeki evli bireyleri gözlemleyerek, arkadaşlarıyla konuşarak ve televizyon programları aracılığıyla öğrendikleri belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların televizyon programlarındaki rol modellerinin evlilik yaşamlarını gözlemlemeleri ve içselleştirmeleri, evlilik öncesi eğitimde medyanın etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

İlhan ve Işık (2019) tarafından evlilik süresi 1-5 yıl arasında olan 10 evli bireyle yapılan araştırmada, katılımcıların evlilik yaşamına uyum sağlamada zorluklar yaşadıkları, evlilik sürecine uyum, eş ile ilişkileri düzenleme, evlilik sonrası kök ailelerle ilişkilerini düzenleme gibi konuların bu zorlukların başında yer aldığı, evlilik öncesinde cinsellik eğitimi, evlilik yaşamı ve iletişim gibi konularda bilgilenebilmeye ihtiyaçları olduğu anlaşılmıştır.

Haskan Avcı (2014) tarafından 366 katılımcıyla yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi eğitim almak istedikleri konular sorulmuştur. Katılımcı öğrencilerin yaşadıkları problemlere göre en fazla eğitim almak istedikleri konuların çiftler arası iletişim, çatışma çözme becerisi, farklılıkları kabul etme, romantizm-cinsellik ve sosyal destek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin en fazla sorunla karşılaşacaklarını düşündükleri alanların ise sırasıyla romantizm- cinsellik, farklılıkları kabul etme, iletişim, çatışma çözme becerisi ile sosyal destek olduğu anlaşılmıştır.

Şen (2009) tarafından yapılan araştırmada, evlenmek üzere yetkili kamu kurumuna başvuruda bulunan 62 çiftin, hangi konularda evlilik öncesi eğitime ihtiyaçları olduğu incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda çiftlerin sırasıyla, etkili iletişim, evlilikte sorumluluklar, çatışmayı önleme yöntemleri, sorun çözme yöntemleri, eşini ve kendini tanıma, evlilikte roller, aile yaşam döngüsü, empati eğitimi, çocuk yetiştirme, cinsellik, akrabalarla iletişim, aile bütçesi hazırlama ve boş zaman aktiviteleri konularında eğitim almak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Evlilik öncesi eğitimlerde, çiftlerin “ben”den “biz”e geçişine özen göstermeli ve evlilik taahhüdünü güçlendirmeli, evliliğin tanımı ve evliliğe yönelik tutumları hakkında çiftlerin görüşü ortaya konulmalı, evlilik öncesinde yaşanacak problemler hakkında bilgiler sunulmalı, evlilikteki tutum ve davranışların etkileri ortaya konulmalıdır (Clyde, Hawkins, Willoughby, 2019).

Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları üç farklı yaklaşım içerisinde değerlendirilmektedir. Birinci yaklaşım olan bilgi verme ve farkındalığı arttırmaya yönelik programlarla, çiftlere bilgi aktarımı yapılarak evlilikten beklentilerinin ortaya konulması ve

evliliğe ilişkin değişik konularda farkındalık kazandırılmaya çalışılmaktadır. İkincisi olan envanter uygulamasına dayalı programlarla, çiftlerin bireysel ve ilişkisel değişkenleri değerlendirilmektedir. Yaygın olarak kullanılan PREPARE, FOCCUS ve RELATE gibi programlarda, çiftlerin her biri kendini değerlendirme envanter formlarını doldurmakta ve bu envanterlerin değerlendirmesi yapılarak çiftlere sistematik bir geri bildirim verilmektedir. Üçüncüsü olan beceri eğitim programlarıyla çiftlere çatışma ve sorun çözme ile iletişim becerileri kazandırılmaya çalışılır.

Evlilik öncesi eğitim programları genellikle kişiler arası etkili iletişim, çatışma yönetimi ve benzeri becerileri geliştirmeye odaklanır. Premarital Relationship Enhancement and Prevention (Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme ve Önleme - PREP), The Couples Communication Program (Çift İletişim Programı - CCP) ile Relationship Enhancement (İlişki Geliştirme-RE) programları bunlar arasındadır. The Premarital Relationship Enhancement and Prevention (PREP), en çok tanınan programlardan birisidir. Başarılı evlilikle özdeşleştirilen iletişim kurma ve çatışmaları çözme becerilerinin öğretilmesine odaklanır. Çatışma çözümünde; affetme, konuşan/dinleyen olma, arkadaşlık ilişkilerini sürdürebilme gibi konuları da kapsar. Bilişsel-davranışçı bir modele dayalı bir programdır. Bu program genellikle tartışma, beceri eğitimi, atölye çalışmaları ve konferanslar içerir. Tüm programlar arasında en fazla takip değerlendirmesini bu program almıştır. Uygulama sonrası değerlendirmeler, yüksek evlilik doyumu ve ilişkilerde düşük istikrarsızlık ortaya koymaktadır. The Couples Communication Program (CCP), 12 saatlik, sistem tabanlı bir programdır. Odak noktası beceri eğitimidir. Bu konudaki çalışmaların kısa vadede faydalı olduğu, programa katılanların, kendileri ve diğerleri hakkındaki farkındalığı artırdığı görülmüştür. Relationship Enhancement (RE) programı, kendini açma ve empatiye odaklanan 16-24 saatlik bir programdır. Katılımcıların iletişim ve problem çözme becerilerini önemli ölçüde geliştirmeye, empati, yakınlık, sıcaklık, ilişki uyumu ve arkadaşlarına kendini açma gibi alanlarda gelişmeye odaklandığı anlaşılmıştır. Evlilik Öncesi Eğitim ve Öğretim Sırası (PETS), iletişim, problem çözme, bağlılık ve mantıksız inanışlar gibi konuları içeren bir programdır. Program 6 hafta boyunca haftada bir olmak üzere 2 saat olarak yapılmaktadır. Tartışmalar ve eğitim, üç ila dört çiftten oluşan küçük bir grup tarafından kolaylaştırıcı şekilde yönetilir (Todd, 2008).

İlişki geliştirme ve beceri eğitim programlarının büyük bölümü, evlilik öncesinde çiftlere eğitim verilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Çiftlerin en önemli problemlerinin evliliğin ilk dönemlerinde olması, boşanmaların en fazla olduğu dönemin yine evliliğin ilk yıllarında olmasından hareketle bu eğitimlerin verilmesinde en uygun zamanın evlilik öncesi dönem olduğu değerlendirilmektedir. Farklı eğitim programlarının çok sayıda ortak ögesi vardır. Bunlar iletişim becerisi, kendini ifade etme, problem çözümü ve çatışma yönetimi gibi konulardır.

Stahmann (2000)'a göre genel olarak, evlilik öncesi eğitimde geniş kullanımı olan ve etkinliği görülen dört ayrı program bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan "ilişki geliştirme programı" (relationship enhancement programme-RE), Pensilvanya Üniversitesinde Bernard Guerney ve diğerleri tarafından geliştirilmiş olup, ilk kullanıma giren programlardan birisi olarak yaygın kullanımı vardır. Bu program çiftlerde "önemseme-değer verme, verici olma, anlayış, dürüstlük, açıklık, güven, şefkat, paylaşım ve uyum" dan oluşan dokuz erdemi ya da

beceriyi geliştirmeye ve güçlendirmeye çalışır. Çiftlerin dokuz beceriyi elde etmeleri ya da geliştirmeleri durumunda ilişkilerindeki problemleri ortadan kaldıracak veya problemlerle daha kolay başa çıkabileceklerdir. Bu programa katılanların iletişim ve ilişki kalitesinin yükseldiği birçok çalışmayla ortaya çıkmıştır (Van Wedenfelt vd., 1997'den akt. Stahmann, 2000). Bu program kapsamında bireylerin yakın ilişkide oldukları kişilerle empati kurabilmeleri, kişilerarası konularda bakışlarının nesnel değil öznel olduğunu anlamaları, kendilerinin ve başkalarının duygularını anlayarak kabul edebilmeleri, kişilerarası mesajlarını, beklentilerini, isteklerini ve hayal kırıklıklarını davranışsal terimlerle ifade edebilmeleri sağlanmaya çalışılır (Yalçın, 2009).

İkinci program, Denver Üniversitesinde Markman ve meslektaşları tarafından geliştirilen “Önleme ve ilişki geliştirme programı” (The prevention and relationship enhancement programme-PREP) bir grup programıdır. Bu programın içeriğinde çiftlere yönelik olarak konuşmacı ve dinleyici olma tekniği, kadın ve erkeklerin çatışmayı ele almadaki farklılıkları ve problem çözmeye ve çatışmaları önleme becerileri öğretilir. Bu programın temel amacı, çiftlerin iletişim ve problem çözmeye becerilerini geliştirmek veya değiştirmektir. Ayrıca çiftlere evlilik beklentileri, bağlılık, bağışlama ve yakınlığın yeniden kurulması gibi konularda beceriler edindirilir ve arkadaşlık, eğence, cinsel yaşam ve temel inanç sistemlerine yönelik bilgiler öğretilir. PREP yaklaşımının odağında çiftlerin olumlu yönleri değil, olumsuz yönleri bulunmaktadır ve bunları çözmek için beceriler kazandırılmaya çalışılır (Van Wedenfelt vd., 1997'den akt. Stahmann, 2000). Bu programla çiftlere sorun çözmeye ve iletişim becerilerinin kazandırılmasının, evliliklerin başarılı olmasını sağlayacağı belirtilmektedir.

Üçüncü program, Minnesota Üniversitesinde David Olson ve meslektaşları tarafından geliştirilen “Evlilik öncesi kişisel ve ilişki değerlendirmesi” (Premarital personal and relationship evaluation-PREPARE), evlilik öncesi bilgileri ortaya konulmuş olan çiftlere geri bildirim sağlamak için geliştirilmiştir. PREPARE yaklaşımıyla, çiftlerin evlilik beklentileri, bireysel sorunları, iletişim, çatışma çözümleri, finansal yönetim, boş zaman etkinlikleri, cinsel ilişki, çocuklar ve ebeveynlik, aile ve arkadaşlar, rol ilişkisi ve manevi inançlardan oluşan 11 ilişki alanı değerlendirilir. Ayrıca; atılganlık, kendine güven, sorunlardan kaçınma ve partner hakimiyeti gibi dört ayrı kriterle bireylerin kök ailesindeki uyumu ve uyum sağlama kapasitesi ölçülebilir. PREPARE programı envanter temelli program olarak da isimlendirilmektedir (Stahmann, 2000). Bu programla kişi kendini ve eşini değerlendirir ve etkili önleyici programların dört özelliğine sahiptir. Bu özellikler; evlilik başarısıyla ilgili etkenlerin belirlenir, çiftler farklı değerkenler açısından değerlendirilir, çiftlere verilen geri bildirimler onların sorunları belirleyerek bunlara odaklanmalarını sağlar, çiftler iletişim ve çatışma çözmeye becerilerine ihtiyaç duyarlar (Olson ve Olson, 1999'dan akt. Kalkan, 2012, 187-196).

Dördüncü program, Brigham Young Üniversitesinden Robert Stahmann ile William Hiebert tarafından geliştirilen “Bütünleştirici evlilik öncesi danışmanlık programı” (The integrative premarital counselling programme) olup, çiftlere ya da gruplara yönelik olarak uygulanabilir. Bu programın bütünleştirici olarak isimlendirilmesinin nedeni; kavram, beceri ve bilgiyi, aile sistemleri, evlilik etkileşimi ve beceri geliştirme gibi birçok yönden elde etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu programda, çiftlerin kök ailelerinin değerlendirilmesi, PREPARE, FOCUS ve RELATE gibi programlarla elde edilen envanter bilgilerinin kullanımı

da yer almaktadır ve evliliğe hazırlık yönüyle sorumluluk alma, evlilik ve bireysel roller, mali konular, yakınlık kurma, cinsellik, kariyer, boş zaman etkinlikleri ve düğün hazırlıkları gibi konularda bilgi ve tartışma konuları yer alır (Stahmann, 2000, 104-114).

Coffee (2021, 52-53)' nin, evlilik öncesi eğitim programlarında yer alan konuların yinelenme sıklığını gösteren ve tablo olarak da gösterilen kapsamlı çalışmasında, iletişim, yakınlık, çatışma çözümü, rol ve sorumluluklar ile cinsel yaşam eğitim programlarında en fazla yer alan konular olarak belirtilmektedir.

Tablo 9. Evlilik öncesi eğitim programları içeriğinde bulunan veya önerilen konuların yinelenme sıklığı ve yüzdesi (Coffee, 2021)

Temel Konular	Eğitim programlarında yinelenme sıklığı	Yüzdesi
İletişim	15	%83
Yakınlık	15	%83
Çatışma Çözümü	14	%78
Roller ve sorumluluklar	10	%56
Cinsellik	10	%56
Kök aileler	10	%56
Parasal konular/Bütçe Yönetimi	10	%56
Beklentiler	10	%56
Din ve inanç konuları	9	%50
Evlilik Tanıtımı	8	%44
Çocuklar	8	%44
Kişilik	6	%33
Uyum, uygunluk	6	%33
Etkileşim süreçleri	5	%28
Sağlıklı evliliğin özellikleri	5	%28
İlişki algısı	5	%28
İş hayatı	5	%28
Zaman yönetimi	4	%22
Evlilikte genel sorunlar	3	%17
Arkadaşlarla ilişkiler	3	%17
Kişisel geçmiş	2	%11
İlişki geçmişi	2	%11
İlişkinin değerlendirilmesi	2	%11
Sağlık durumu	2	%11

Uyum	1	%6
Yeniden evlilik	1	%6
Birlikte yaşama	1	%6

Kaynak: Coffee, 2021.

Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için eğitimlerin içeriği ve eğitim verecek kişilerin niteliğinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de bu eğitimleri veren kurumlar arasında işbirliği yapılmasına, eğitimlerin içeriği, işleyişi ve eğitim verecek kişilerin niteliğine yönelik kapsamlı araştırma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.3.5. Evlilik Öncesi Eğitimin Faydaları

Evlilik öncesi eğitimin en önemli faydası evlilikte sorunlar yaşanmadan önleyici bilgilendirme yapmasıdır. Bu eğitimler, önleyici rehberlik hizmetleridir. Evlilikte problemlerin çıkmasından sonra, bu problemlerin giderilmesi için daha çok emek ve zaman harcanmakta, maliyeti çok daha fazla olmakta ve bütün bunlara rağmen sorunların çözülmesi zorlaşmaktadır. Evlilik öncesi eğitime ilişkin literatür genel olarak değerlendirildiğinde, bu hizmetlerin evlilik sürecinde sorunlar ortaya çıkmadan önlenmesini ve çiftlerin ilişkilerinin niteliğini geliştirmeyi amaçladığı belirtilebilir.

Evlilik öncesi eğitimin, evlilikte sürecinde çıkabilecek sorunlara yönelik olarak eşlerin farkındalıklarını artırdığı ve çözemeyecekleri sorunlar karşısında, profesyonel kişi ve kurumlardan yardım almaya açık olmalarını sağladığı genel olarak literatürde belirtilmektedir (Sürerbiçer, 2008; Schumm, Silliman ve Bell, 2000; Williamson ve diğerleri, 2018). TAYA 2016’ya göre eşlerin evlilik sürecinde anlaşmazlık yaşamaları durumunda aile büyüklerinden destek istemeyi düşünenlerin % 33, uzman kişi ve kuruluşların desteğini almayı düşünenlerin ise % 1,9 olduğu, kimseden destek almayacağını belirtenlerin ise % 50,9 gibi yüksek bir oranı oluşturduğu tespit edilmiştir. TAYA 2021’e göre, eşler arasında sorun yaşanması durumunda eşlerin % 43,1 gibi yüksek bir oranla aile büyüklerinden destek almaya öncelik verdikleri, aile-evlilik danışmanı psikolog, gibi uzman kişi ve kurumların yardımını temin etmeyi düşünenlerin oranının % 4,8 olduğu, kimseden destek almayacağını belirtenlerin oranının ise %32,6 olduğu anlaşılmıştır (TAYA, 2016, s.100 ve TAYA, 2021, s. 64). Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitime katılan çiftlerin çözemeyecekleri sorunlar karşısında profesyonel kişi ve kurumlardan yardım almaya istekli olmaları konusunda farkındalıklarının artması bu eğitimlerin öne çıkan faydalarından birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Evlilik öncesi eğitim verilmesinin çiftlere yönelik olarak çok sayıda olumlu etkisi olduğu belirtilmektedir. Bu eğitimlerle birlikte çiftler kendilerine yönelik farkındalık seviyelerini geliştirerek, düşünce ve duygularını daha rahat değerlendirebilir ve eşlerini daha kolay anlayabilirler. Ayrıca, edinecekleri bilgi ve beceriyle evliliğe ve ilişkiye yönelik endişelerini azaltabilir, ilişkilerinin doğası hakkında farkındalık sağlayabilir ve iletişim becerilerini öğrenebilirler (Yalçın, 2009).

Schumm, Silliman ve Bell (2000), evlilik öncesi eğitimin iki temel yararını öne çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, evlilik ilişkilerinin niteliğinin, evlilik öncesi hazırlık çalışmalarıyla artması ve özellikle evliliğin ilk yıllarında çiftlerin yaşayabilecekleri zorluklara yönelik farkındalıklarının artmasıdır. İkincisi ise, evlilik öncesi hazırlık çalışmalarında edindikleri bilgi ve deneyimle, çiftlerin evlendikten sonra yaşayacakları problemler için danışman yardımı almaya daha açık olmalarının sağlanmasıdır. Stahmann ve Salts (akt. Yalçın, 2009), evliliğe hazırlık çalışmalarının öne çıkan hedefinin çiftlerin ilişkilerinde istikrar ve doyumunu artırmak, problem çözme ve iletişim becerilerini geliştirmek olduğunu ifade etmektedir. Buna göre evlilik öncesi aile eğitiminin temel amacı çiftlerin evlilik yaşamına hazırlanmasıdır.

Stanley (2001), evlilik öncesi programların çiftlere dört konuda faydalı olduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi çiftlerin birbirleriyle görüşmelerini teşvik etmek için evlilik sürecini yavaşlatması ve değerlendirmelerini yaparak kararlarını gözden geçirmelerini sağlamasıdır. İkincisi, evliliğin önemine yönelik farkındalık oluşturmak için evlilik öncesi eğitimin “evliliğin önemli olduğu” mesajının verilmesine yardımcı olmasıdır ve aceleyle verilecek bir karar değildir. Üçüncüsü, gelecekte evlilik sürecinde sorunlar yaşandığında, yardım seçenekleri konusunda evlilik öncesi eğitim çiftleri bilgilendirmektedir. Son olarak, evlilik öncesi eğitimin, evlilikte yaşanabilecek stres ve sıkıntıyı azaltması ve boşanma riskini azaltmasıdır. Evlilik öncesi eğitimin sonucu olarak çiftlerin; evliliklerinin önemli olduğunu, dikkatlice düşünülmesi gerektiğini ve uzun vadeli sonuçları olduğunu öğrendikleri belirtilmektedir.

Duncan, Childs ve Larson (2010)’ın evlilik öncesi hazırlık çalışmalarının faydalı olma durumunu belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, evlilik öncesi grup/topluluk çalışmaları, atölye çalışmaları, danışmanlık ve kendi kendini yönetme gibi dört farklı çalışmanın etkili olma durumu araştırıldı. Grup ve topluluklara yönelik hazırlık çalışmalarının daha etkili olduğu ve kadınların daha fazla olumlu karşılık verdiği görüldü. Evlilik öncesi çalışmalarda çiftlere önerilecek geniş bir yaklaşım ve tavsiyeler olduğu, bilimsel kaynaklara dayalı olarak bu hazırlık çalışmalarının evlilikte olumlu sonuçlar verdiği, çiftlere yardımcı olduğu ve değişim üretmeye katkısının olduğu ifade edilmektedir.

Evlilikte sorunlar yaşanmadan önce evlilik eğitimini sunmak için çok önemli nedenler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, evliliklerinde ciddi sorunlar yaşayan çiftlerin karşılaşacakları olumsuz davranış ve duyguların süreklilik kazanarak kronikleşmesi durumunda bunları değiştirmek oldukça zordur. Evliliklerinde problem yaşamayan ya da hafif derecede sıkıntısı olan çiftlerin evliliklerini geliştirmeleri, evlilik doyumunu artırmaları çok daha kolay olmaktadır. İkincisi sorun yaşayan çiftlerin profesyonel yardım istemekten kaçınmaları, çünkü bunun yarardan çok zarar getireceğini, mahremiyetlerinin ihlal edileceğini düşünmeleridir. Üçüncüsü çiftlerin damgalanma korkuları ve tedavinin maliyetinin yüksek olacağını düşünmeleridir. Dördüncüsü, çiftlerin endişelerini gidermek için evlilik eğitimi daha rahatlatıcı, damgalanma korkusunun yaşanmadığı, daha az riskli ve çiftin özel hayatına daha az girildiği ve maliyetinin daha ucuz olarak görülmesidir. Ayrıca, evlilik eğitimi sayesinde, evlilik sürecinde gerektiğinde profesyonel yardım almanın bir çözüm yolu olarak görülmesinin sağlanmasıdır (Larson, 2004).

Evlilik öncesi hazırlık programlarının, iletişim, problem çözme ve empati gibi kişilerarası becerilerde önemli kazanımlar sağladığı Carroll ve Doherty (2003) tarafından belirtilmektedir. Genel olarak evlilik öncesi hazırlık çalışmalarının evliliğe olumlu ve kalıcı etkilerinin olduğu, evlilik doyumu ve iletişim becerilerini artırdığı anlaşılmaktadır. Evlilik öncesi önleme programlarının genel olarak iletişim kurma ve çatışma yönetimi becerileri ile ilişki kurmada altı ayla üç yıl arasında anlamlı etkisi vardır. Daha uzun vadeli etkileri için çalışmalar yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Hawkins ve Fackrel (2010) tarafından yapılan bir meta-analizde, 15 ayrı evlilik eğitim programının düşük gelirli katılımcılara yönelik kısa dönem etkisi araştırılmıştır. Bu programların kişiler arası ilişki kalitesi ve iletişim becerileri yönünden düşük gelirli gruplar üzerinde küçük ve orta düzeyde iyileştirmeler sağladığı, orta gelirli çiftler üzerinde ise nispeten biraz daha fazla düzeyde iyileştirme etkisinin olduğu belirtilmiş, düşük gelirli grupların çok daha fazla yaşam zorluklarıyla karşılaşmalarının kişilerarası ilişki geliştirme etkisini düşürdüğü saptanmasında bulunulmuştur.

Carroll ve Doherty (2003) tarafından yapılan meta analitik çalışmada evlilik öncesi önleme programlarının etki düzeyi araştırılmıştır. Evlilik öncesi önleme programı kapsamına evlilik öncesi eğitim, evlilik öncesi danışma ve terapi gibi çalışmalar da girmektedir. Evlilik öncesi programların ortalama etki büyüklüğünün 80 olduğu, bir başka deyişle evlilik öncesi bu programlara katılan kişilerin katılmayanların % 79'undan daha iyi durumda olduğu belirlenmiştir. Evlilik öncesi programdaki ortalama bir katılımcı, sonuç başarı ölçütlerinde yaklaşık % 30'luk bir artış elde etmiştir. Bu programların kişilerarası iletişim becerilerinde ve genel ilişki kalitesinde anında ve kısa vadeli kazanımlar elde etmeke etkili olduğu bu çalışmayla ortaya konulmuştur.

McGeorge ve Carlson (2006) tarafından 29 katılımcı çiftle yapılan araştırmada, çiftlerin evliliğe hazır olma durumunu iyileştirme yönünden, bir evlilik öncesi eğitim programının etkililik durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Sekiz hafta süren, PREP-M ile yapılan program sonucunda bulgular, katılımcıların evlilik ilişkileri hakkındaki bilgilerini geliştirdikleri ve evliliğe geçiş için daha hazır bir duruma gelerek sağlıklı iletişim modellerini öğrendiklerini göstermiş, evlilik öncesi eğitim programına katılan çiftlerin evliliğe hazırlık puanlarının anlamlı ölçüde yüksek olduğu, evlilik öncesi eğitim programının yararlılığı yönüyle ise hem kadınlar hem de erkekler için eşit derecede etkili olduğu görülmüştür.

Stanley ve diğerlerinin (2006), evlilik öncesi eğitimin etkili olma durumuna yönelik olarak 3000 birey üzerinde yaptığı araştırmada, çiftlere yönelik evlilik öncesi eğitimin daha yüksek evlilik doyumu ve bağlılık ile pozitif yönde ilişkili olduğu, evlilik çatışmasını azalttığı ve boşanma olasılığını düşürdüğü, evlilik kalitesini artırarak genel olarak geniş bir kesim için faydalı olduğu, değerlendirilen evlilik öncesi eğitim programlarının ortalama 8 saat olduğu ve faydalı etkileri nedeniyle bu eğitimlerin toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılmasının önemine dikkat çekilmektedir.

Yılmaz ve Kalkan (2010) tarafından, 20 katılımcıyla yapılan çalışmada, evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumuna etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma sonucunda evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programına katılan kişilerin ilişki doyumlarında

anamlı bir yükselme görülmüştür. Bu araştırmada Parrott ve Parrott'un geliştirdiği bir evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programı olan "Evliliğe Başlamadan Önce İlişkinizi Koruyun" (SYMBIS- Saving Your Marriage Before It Starts) modeli kullanılmıştır. Bu modelde iletişim ve çatışma çözüme becerileri, ilişkileri başarısızlığa uğratan mitler, düşünce biçimleri ve çiftlerin beklenti ve davranışlarında farklılaşmalarına neden olan sevgi biçimleri ve bunların ifade edilme biçimleri yer almaktadır. Bu model ile çiftlerin sorunlarının evlilik öncesi belirlenerek sorunlarla başa çıkma yollarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Literatürde evlilik öncesi eğitim programlarıyla potansiyel sorunlara odaklanıldığı belirtilmektedir. Evlilikte sorunlarla karşılaşma durumunda kendi kendilerine çözememeleri durumunda çiftlerin erken yardım alması önemli bir fırsat sağlamaktadır. Evlilik öncesi eğitim programları genellikle etkili iletişim, çatışma yönetimi ve benzeri beceriler kazandırılmaya odaklanılmaktadır. Evlilik öncesi eğitimle öğrenilen bilgi ve becerilerin kullanılması sorunların ortaya çıkma ya da en azından geri dönölmez bir noktaya gelmesi olasılığını önlemektedir.

Evlilik öncesi eğitim programları, eş adaylarının evlilik öncesi ilişkilerini incelemelerine ve değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu programlar genel olarak önleyici-iyileştirici beceri eğitimi olarak kabul edilir ve çiftlere iletişim ve kişiler arası ilişki eğitimi vermenin kişiler arası ilişki zorluklarının üstesinden daha kolay geleceği varsayımıyla hazırlanır. Program içeriğinde genellikle iletişim, müzakere, problem çözüme ve karar verme becerileri yer almaktadır. Evlilik öncesi eğitim programların bir kısmının teorik doğası, açık ve belirli hedeflerin program formatında yer almaması ile bu programların etkinliğini incelemek için kullanılan zayıf değerlendirme prosedürleri bu programların zayıf yanlarını oluşturur (Senediak, 1990). ABD'de yapılan araştırmalara göre, evlilik öncesi hazırlık programına katılarak tamamlayan çiftlerde, düşük evlilik içi çatışma düzeyi, yüksek evlilik kalitesi ve yaklaşık % 30 oranında daha düşük boşanma oranı olduğu görülmektedir (Stanley, Amato, Johnson ve Markman, 2006).

Evlilik yaşamında sorunlar ortaya çıkmadan önce çiftlere evlilik yaşamıyla ilgili becerilerin kazandırılması, iletişim ve çatışmaları çözüme yeteneklerinin artırılması, evlilikte risk faktörlerinin azaltılmasına ve çiftlerin yaşam kalitelerinin artırılmasına yardımcı olacaktır. Çiftler evlenmeden önce aralarındaki ilişkileri geliştirmek, ilişkilerinde sorunlar çıkmadan önlemine almak, gelecekteki sorunlara hazırlık yapmak ve sorun çözüme becerisi kazandırmak için evlilik öncesi eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Evlilik öncesi eğitim verilmesi, evlilikte problem çıktıktan sonra yapılacak müdahaleye oranla daha kolay ve etkili olacaktır. Çiftlerin iletişim ve problem çözüme becerilerini öğrenmeleri evlilikte pozitif bir ortam sağlanmasına faydalı olacaktır. Evlilik öncesi eğitim programları önleyici bir yaklaşım olup, evlilikte önemli sorunlar yaşanmadan ilişkinin sürmesine katkı sağlayabilir

Sonuç olarak, evliliğe hazırlık eğitimlerinin iki temel faydası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, çoğunlukla evliliklerin ilk yıllarında görülen evlilik kalitesindeki düşüşün önlenmesi ve potansiyel sorunlar kronikleşmeden çözüme yardımcı olmasıdır. Böylece, ortaya çıkan anlaşmazlık konuları en baştan bilinerek belirsizliklerin önlenmesi ve çözüme kavuşması sağlanır. Diğeri ise, evlilik öncesi hazırlık programlarına katılan çiftlerin farkındalıklarının

artması ve çıkabilecek sorunlara aşına olmaları nedeniyle evliliklerinde yaşadıkları problemler karşısında destek almaya istekli olmalarıdır.

2.3.6. Evlilik Öncesi Eğitim Uygulama ve Teşvikleri

Evlilik öncesi çiftlere eğitim verilmesi çalışmaları ABD’de 1930’lu yıllarda başlamıştır. Boşanma oranlarının özellikle son dönemlerde önemli oranlarda artması, boşanmaların bireylere, topluma ve devlete getirdiği ağır maliyetin bilimsel çalışmalarla da ortaya konulması, evlilikleri güçlendirmek için evlilik öncesi eğitimin önemli bir enstrüman olarak görülmesine yol açmıştır. Bu amaçla ABD’nin birçok eyaletin parlamentosunda yasal mevzuatlar çıkarılmış, evlilik öncesi eğitimde çiftlere verilecek eğitimin içeriği, eğiticilerin sahip olması gereken bilgi ve beceriler, eğitimleri verecek kurumlar ve eğitimlere katılımın sağlanması için uygulanacak teşvikler yasalarla ortaya konulmuştur.

Evlilik hazırlık programlarının yaygınlaştırılması ve ailenin güçlendirilmesi için ABD’de uygulanan teşvik politikaları içerisinde evlilikle ilgili medya kampanyaları, aile sorunlarını çözmek için yapılan çalışmalar, evlilik öncesi eğitimlere katılmak için teşvikler ve nikah belgesi alma süreleri, evlilik el kitaplarının hazırlanması ve evlilik kredileri yer almaktadır (Murray, 2006).

ABD’nin farklı eyaletlerinde evlilik öncesi eğitimlere yönelik yasal mevzuatlar arasında farklılıklar olsa da, ortak maddelerinin daha çok olduğu görülmektedir. Siyasi yönetimlerin bu konudaki politikalarında, evlilik öncesi eğitim veya danışmanlığa katılan çiftlere evlilik lisans ücretlerinde indirim yapılması gibi teşvikler, evlilik öncesi eğitimin minimum ders saati, evlilik öncesi eğitimlerde ele alınması gereken ders konuları ve eğiticilerin özellikleri yer almaktadır. Clyde (2019, 17-22), farklı yönlerden evlilik öncesi eğitime ilişkin maddeleri şu şekilde belirtmektedir:

Süre: Eyaletlerde evlilik öncesi eğitim süresi farklı belirlenmiş olsa da genellikle en az dört saat olarak belirlenmiştir.

Teşvik: Eyaletlerin büyük bölümü evlilik öncesi eğitime katılanlara teşvik olarak evlilik lisans ücretlerinde 20-75 Dolar arasında değişen bir indirim uygulamaktadır.

Eğitici: Evlilik öncesi eğitimi verecek kişilerin özellikleri yasal mevzuatla belirlenmiştir. Genellikle alanlarında uzmanlaşmış profesyonel kişilerin, örneğin psikolog, aile terapisti, profesyonel danışman veya devlet tarafından yetkilendirilmiş sosyal çalışmacı, dini kurumun resmi temsilcisi veya eğitimli bir evlilik denetmeni bunlar arasında yer almaktadır.

Ortak katılım: Evlilik öncesi eğitime çiftlerin ortak katılmasını gerektiren bir şart, çıkarılan yasal mevzuat hükümlerinde çoğunlukla yer almadı. Bu şekilde çiftlere gerekirse eğitimlere ayrı katılabilmeleri kolaylığı getirildi.

Eğitim içeriği: Evlilik öncesi eğitimi teşvik eden yasal hükümlerde, genellikle eğitim müfredatının nasıl oluşacağı belirtildi. Evlilik öncesi eğitim ve danışmanlıkta yer alan eğitim ve beceri temelli içeriklerin kullanılması yasal mevzuatta öne çıktı. Çoğunlukla, çatışma

yönetimi, iletişim becerileri, finans, çocuklar ve ebeveynlik sorumlulukları, geniş aile rolleri ve başarılı bir evliliğin temel bileşenleri yasal müfredat içeriğinde yer almaktadır.

Denetim ve izleme: ABD’de eyaletler evlilik öncesi eğitimin izlenmesi için farklı resmi kurumlar belirlediler. Çok sayıda eyalet denetim ve gözetim için belirli mahkemeleri adres gösterdiler. Bir kısım eyaletler ise denetim ve etkililik durumunun izlenmesi için üniversitelerin evlilik ve aile merkezleriyle ilgili birimlerini yasal mevzuatlarında belirlediler. Diğer taraftan, evlilik öncesi eğitime ilişkin bilgilerin isteyenlere kolayca aktarılması için internet sitelerinin kurulması ve güncellenerek bakımının yapılmasında belirli kurumlara görev verildi. Bunun için eyaletlerde sağlık ve insan hizmetleri komisyonu, sağlık ve insan kaynakları bölümleri ya da oluşturulan evlilik komisyonlarına evlilik öncesi eğitim ve danışmanlık hizmetlerini sunma ve teşvik etme, on line çevrim içi kursları ve yüz yüze eğitim ve danışmanlık hizmetlerini onaylama gibi görevler verildi. Bu komisyonlar, kendi bölgelerinde evlilik öncesi eğitimleri uygulamak için yeterli sayılarda üniteler oluşturdu. Görevlendirilen personelle, eğitimleri uygulamak, atölye çalışmaları sunmak, el ilanları, reklam panoları ya da medyada reklam gibi yollarla evlilik öncesi eğitim politikasının reklamı yapıldı.

ABD’nin birçok eyaletinde evlilik öncesi hazırlık programlarının yaygınlaştırılması için yasal düzenlemeler yapıldığı belirtilmektedir. 1998 yılında Florida’da kabul edilen “Evlilik Hazırlığı ve Koruma Yasası”yla, evlilik öncesi hazırlık programlarına katılanlara evlilik izin belgelerinde indirim, evlilik izin belgesinin alınması için uygulanan 3 günlük bekleme süresinin kaldırılması gibi teşvikler uygulandı. Bu teşviklerin yanında, evlenmek için başvuruda bulunan tüm çiftlere evlilik ve aile hayatını farklı yönlerden anlatan evlilik el kitabı dağıtıldı. Maryland, Minnesota, Oklahoma ve Tennessee gibi birçok eyalette ise yine evlilik hazırlık programlarına katılmayı zorunlu tutan ya da teşvik eden yasal düzenlemelere gidildi. 2002 yılında 13 eyalette yasama organları evlilik öncesi hazırlık programlarına katılımı teşvik konularını değerlendirdi (Gardiner vd., 2002’den akt. Murray, 2006). Birçok eyalette uygulanan teşviklere karşın evlilik öncesi hazırlık programlarına çiftlerin % 30-35 kadarının katıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedenleri arasında, evlilik hazırlıkları aşamasında çiftlerin yeterli zamanlarının olmaması, evlilik öncesi eğitimin faydalarının farkında olunmaması, evlilik programlarının yüksek maliyetli olarak düşünülmesi ve bazı çiftlerin evliliği çok özel bir olgu şeklinde değerlendirmesi ya da kendilerini evliliğe zaten hazır hissetmeleri sayılabilir (Fraenkel, Markman ve Stanley, 1997 ile Fincham ve Bradbury, 1990’dan akt. Murray, 2006).

Bu eğitimlerin en yaygın olarak yapıldığı ülkenin ABD olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir. ABD’de genellikle nikah lisans ücretlerinde indirimler uygulanarak teşvik sağlanmaktadır. ABD’nin farklı eyaletlerinde nikah lisans ücretleri 98 Dolar ile 307 Dolar arasında değişmektedir. Evlilik öncesi eğitim kurslarına katılanların evlilik lisans ücretlerinde bazı eyaletlerde 50-60 dolar civarında indirim yapılmaktadır (<https://guides.sll.texas.gov>). Bu indirimlerden yararlanmak için, belirlenen saat sürelerinde evlilik öncesi eğitime katıldığını kanıtlayan belgeler getirilmesi ABD’de zorunlu tutulmuştur. ABD örneğinde genellikle 4 saatle 12 saat arasında evlilik öncesi eğitim alma zorunluluğunun bulunduğu, lisanslı meslek elemanlarının eğiticilik görevi yaptıkları görülmektedir.

Evlilik öncesi eğitim çeşitli şekillerde sunulabilir. Belirlenmiş eğiticiler tarafından, yine belirli program formatlarıyla gruplara sunulan eğitim, çevrim içi (on line) eğitim ve yüzyüze yapılan eğitim olarak katılımcılara sağlanabilir (Clyde ve diğerleri, 2019). Araştırmalar, evlilik öncesi müdahalelerin çiftlerin iletişim becerilerini güçlendirmesine, evlilik memnuniyetini artırmasına ve erken boşanma riskini azaltmasına yardımcı olabileceğini göstermektedir (Fawcett ve diğerleri, 2010; Stanley, Amato ve diğerleri, 2006; Stanley, Rhoades ve Markman, 2006).

Ülkemizde evlilik öncesi eğitime katılımı teşvik için çıkarılan yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Çiftlerin bu eğitimlere katılımlarını teşvik etmek için, evliliğe hazırlık eğitimlerine katılan çiftler için nikah ücretlerinde indirim yapılması, çeyiz yardımından faydalanmak için bu eğitimlerin şart olarak belirtilmesi, kamu kurumlarının tesislerinin düğün, nikah veya nişanlarda kullanılmasında indirim sağlanması ve benzeri uygulamalar düşünülebilir.

2.3.7. Türkiye’de Evlilik Öncesi Eğitimin Tarihsel Geçmişi ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları

Türkiye’de evlilik öncesi eğitim çalışmalarının ilki 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından “evlilik okulu” ismiyle düzenlenmiştir. Bu programda hedef kitle evli olmayan ya da evliliğin ilk yıllarındaki bireyler olarak belirlenmiş, önleyici rehberlik kapsamında gerçekleştirilmiştir. Programın içeriğinin belirlenmesi için konuyla ilgili literatür incelenerek, üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasının verileri kullanılmıştır. Toplam 34 saatten oluşan program konferanslar şeklinde 150 kişilik katılımcı bir gruba sunulmuştur. Bu çalışmada çiftlere evliliğe hazırlık, evlilik öncesi ilişkilerin doğası, evlilik güç çatışması, aile yaşam döngüsü, ilişkide uyum ve denge sağlama becerileri, cinsel sorunlar ve evlilikte cinsel uyum, iletişim becerileri ve karar verme, çalışma hayatı ve evlilik gibi konular konferanslarda çiftlere aktarılmıştır. Çalışmanın teorik altyapısının oluşturulmasında aile süreçleri yaklaşımı öne çıkmış, Mc Goldrick ve Carter’in Aile Yaşam Döngüsü modeli bağlamında çalışma yürütülmüştür (Sürerbiçer, 2008, s. 9, 43; İşmen ve Yavuzer, 2005).

Daha sonra İstanbul Üniversitesince 2001 ve 2004 yıllarında iki ayrı evlilik okulu, yine evlilik öncesi eğitim programları kapsamında düzenlenmiş, programların içeriğinde evlilik öncesi ilişkiler, aile yaşam döngüsü, evliliğe hazırlık ve çiftlerin yaşadığı süreçler, eşler arası ilişkiler, evlilikte güç, denge ve uyum, cinsel yaşam ve eşler arası sorun çözme, evlilik ve iş yaşamı, anne-babaların bebek beklerken yaşadıkları, anne-baba çocuk ilişkisi, etkili iletişim becerileri, iletişim çatışmaları, erken çocukluk dönemi gelişim özellikleri gibi konular yer almıştır (İşmen ve Yavuzer, 2005; Sürerbiçer, 2008, 43-44).

2007 yılında Eskişehir Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünce, evlilik hazırlığı yapan gençlere yönelik olarak “evlilik okulu” adıyla açılan kursa 36 kadın katıldı. 10 hafta süren “insanlar niçin evlenir, evliliğe hazırlık, tanışma ve eş seçimi, evlilikte iletişim, çatışma ve sorun çözme yöntemleri, evlilik psikolojisi ve ruh sağlığı, boşanmalar, evlilikte cinsellik ve korkular, akraba evliliği, anne-baba olmaya hazırlık” gibi konularda katılımcılara bilgi sunuldu (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/evlilik-okulu-kursu-7724673>, 22.11.2007).

Türkiye’de evlilik öncesi dönemin iyi değerlendirilmesinin gerekliliği ve evlilik öncesi eğitimin öneminden kabul edildiği anlaşılmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün bu konuda çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Bakanlığın evlilik öncesi eğitim programları evlilik hazırlığı yapan çiftleri evlilik hayatına hazırlamayı amaçlamakta olup, eğitimler yalnızca evlilik sürecindeki çiftlere değil, evliliği düşünen yetişkin bekarlara, askerlik görevini yapan er ve erbaşlara, üniversitelerde son sınıf öğrencilerine ve polis okulu öğrencilerine de sunulmaktadır. Bu konuda Bakanlıkça verilen eğitim programı, “Evlilikte iletişim ve yaşam becerileri”, “Evlilik ve sağlık” ve “Aile hukuku” olmak üzere üç temel konudan oluşmaktadır (ASPB, 2017, s. 64).

Türkiye’de boşanma oranlarının artışı sürekli gündeme gelmekte olup, her yıl ortalama 500 bin ile 600 bin arasında değişen evliliklerin gerçekleştiği, buna karşın 100 bin ile 120 bin arasında değişen boşanmaların olduğu, yani 5 evlilikten 1’inin ayrılıkla sonuçlandığı belirtilmiştir (Türkiye Gazetesi, 2012). Bakanlık tarafından yapılan bir araştırmada, eşlerin evliliklerinde bir sorun yaşadıklarında % 70 oranında kimseden destek almadıklarının bulgularıyla ifade edilerek, 22 ilde evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırmasının amaçlandığı belirtilmiştir (AÇSHB, 2018).

Türkiye’de evlilik öncesi eğitime yönelik olarak bazı belediyelerin, danışmanlık şirketlerinin ve üniversitelerin de bir takım çalışmaları bulunmaktadır. Bazı il ve ilçe belediyelerinin mutlu aile-mutlu yuvalar şeklinde tanıtımlarla evlenmeyi düşünen çiftler için eğitim ve seminer çalışmaları bulunmaktadır. Diğer taraftan bazı dernek, psikolojik danışmanlık ve danışmanlık merkezleri de evlilik öncesi eğitim bağlamında eğitim ve seminerler sunmaktadır. Ancak bütün bu çalışmaların eğitim içeriği ve süresi yönüyle genel tablo içerisinde yetersiz olduğu görülmektedir (Koçak, Köse, 2015).

Evlilik öncesi çiftlere eğitim verilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla da gündeme gelmektedir. TBMM Kadına Şiddeti Araştırma Komisyonu yaptığı çalışmalar sonunda, evlenme başvurusunda bulunan çiftlerin mutlaka ön eğitimden ve bilgilendirmeden geçirilmesi ve evlilik öncesi eğitim sonrası aldıkları ehliyetle evliliklerine başlamaları konusunu gündemine almıştır (Babacan, 2021).

Evlilik öncesi aile eğitimleri sorun çözücü ve koruyucu olma işlevleriyle öne çıkmakta olup, evlenme aşamasında olan çiftlere sorun çözme becerileri, eşler arası iletişim, çocuk yetiştirme, ailenin yasal ve sosyal hakları gibi konularda eğitim verilmesi ve danışmanlık yapılması aileyi daha güçlü ve bilinçli yapacaktır. Aile birliğinin kurulmasından sonra ortaya çıkacak problemlerin çözümü için de eğitim ve danışmanlık hizmeti sunmanın önemi büyüktür. Aile eğitimlerinin Türkiye’de verilmesinin geçmişine bakıldığında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı halk eğitim merkezlerinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (SHÇEK) bağlı aile danışma merkezlerinde bu tür eğitimlerin verildiği görülmektedir. 6 Haziran 1997 tarihinde; ailelere toplumsal, kültürel, ekonomik ve psikolojik sorunların üstesinden gelebilmeleri, ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesi amacıyla SHÇEK Aile Danışma Merkezleri açılmıştır. 1989 yılında, ülkede ailenin desteklenmesi ve bütüncül bir aile politikası oluşturulması amacıyla Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı kurulmuştur (Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban, 2009).

Türkiye’de aile ve evlilik gibi konularda geniş ölçekli araştırmaların yapılması 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu çalışmalarıyla başlamıştır. Aile Araştırma Kurumu 2004 yılında Başbakanlığa bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu adını almış, 2011 yılında Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ismini alarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlanmıştır. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2021 yılından başlayarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında çalışmalarını sürdürmektedir. Kurumun; 2006, 2011 ve 2016 yıllarında gerçekleştirdiği geniş kapsamlı Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları bilimsel çalışmalarda önemli bir kaynak olmuştur.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planında, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, aile danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin kapsamlı, standart, etkin ve yaygın hale getirilmesi kararı alınmıştır. Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının evlilik öncesi eğitime ilişkin müfredat, kitap hazırlama ve eğitici yetiştirme çalışmaları bulunmaktadır. 2013 yılında evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla 9 büyükşehirde 1453 kişinin katılımıyla eğitici eğitimleri yapılmış, ayrıca askerlere ve polis okulu öğrencilerine yönelik evlilik öncesi eğitim çalışmalarında 63.168 kişiye eğitim sunulmuştur. 2013 yılı Aralık ayında yapılan çalıştayla, bu eğitimlerin daha etkin ve verimli olması için çözüm yolları aranmıştır (ASPB 2014, s. 43-44).

2014 yılında evlilik öncesi eğitim programı kapsamında 283 kişiye eğitici eğitimi verilmiş, il müdürlükleri aracılığıyla düzenlenen halka yönelik eğitimlere 83.192 kişi katılmıştır. Bakanlık tarafından evlilik öncesi eğitimlerde kullanılmak üzere biri eğitimcilere yönelik el kitabı olmak kitaplar hazırlanmış ve eğitimler 4 ders olarak planlanmıştır. Bu kitaplar, evlilikte iletişim ve yaşam becerileri, aile hukuku, evlilik ve sağlık ile eğitici el kitabı olmak üzere dört kitaptan oluşmaktadır (ASPB, 2015, s. 122-123).

2015 yılında özellikle belediyeler aracılığıyla 27 kişiye eğitici eğitimi verilmiş ve 130.643 kişiye evlilik öncesi eğitim sunulmuştur. Ülke genelinde toplam 283.850 kişiye ulaşılmıştır. Ayrıca evlilik öncesi eğitim programına internet üzerinden aile üyelerinin erişimlerini sağlayan uygulama başlatılmıştır (ASPB, 2016, s. 157).

2016 yılında, özellikle belediyeler aracılığıyla 43 kişiye eğitici eğitimi verilmiş, 90.230 kişiye ise evlilik öncesi aile eğitimi verilmiştir. Evlilik öncesi eğitim programı yalnızca evlenme aşamasında olan çiftlere değil, polis okulları ve üniversitelerin son sınıf öğrencilerine, askerlik hizmetini yapan er ve erbaşlara da verilmektedir (ASPB, 2017, s. 64).

Evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması için 2017 yılında 9 ilde, 2018 yılında 13 ilde Bakanlığın taşra yöneticileri ve il formatörleri ile istişare toplantıları yapılmıştır. Bu kapsamda, 13 ilde 14.000 adet “Evlilik Öncesi Eğitim El Rehberi” kitabının dağıtımı gerçekleştirilmiştir, 2018 yılında, 86 Bakanlık personeline, Evlilik Öncesi Eğitim Projesi kapsamında hizmet içi eğitim verilmiştir (AÇSHB, 2019, s. 86, 225).

2019 yılında, 165.511 kişiye evlilik öncesi eğitim verilmiştir (AÇSHB, 2020, s. 86). 2020 yılında, 23.001 kişi bu eğitimlere katılmıştır (AÇSHB, 2021, s. 72). 2021 yılında 40.212 kişiye evlilik öncesi eğitim verilmiş (ASHB, 2022, s.65), 2022 yılında evlilik öncesi eğitimlere katılan

kişi sayısı 223.627 olmuş, 2013-2022 dđnemi arasında toplam eğitim verilen kişi sayısı 1.471.274'e ulaşmıştır (ASHB, 2023, s.71).

Türkiye'de evlilik öncesi eğitimin gündeme getirilmesi ve yaygınlaştırılmaya çalışılması olumlu bir gelişmedir. Evlenecek olan çiftlerin ve evliliği düşünen yetişkin bireylerin evlilik öncesi eğitim konusunda bilinçlendirilmesi ve geleneksel düğün hazırlıklarının yanında evliliğe hazırlık eğitimini almaya teşvik edilmeleri, başarılı evlilikler kurulmasına ve evlilik stresinin azalmasına yardımcı olabilir. Evliliklerin sağlıklı bir zeminde kurulmalarını sağlamak yalnızca çiftlere fayda sağlamakla kalmayıp, boşanmaların topluma ve devlete getireceği yüksek maliyetten kurtulma hedefiyle de öne çıkmaktadır. ABD'nin birçok eyaletinde evliliğe hazırlık programları resmi evlilik prosedürleri içinde yer almakta, bu programlara katılanlara teşvikler uygulanmaktadır. Bu nedenle, evlilik öncesi eğitimin ülke politikası olarak ele alınmasının ve toplumun bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yönteminin belirlenmesi aşamasında, araştırmanın amacını gerçekleştirmek için yanıtı aranan sorulara uygun olan araştırma yöntemi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, evlilik öncesi eğitimcilerinin görüş ve deneyimlerine göre, evlilik öncesi eğitimlerin gereklilik durumunun belirlenmesi, eğitimlerin içerik ve işleyişlerinin nasıl olması gerektiği ve bu eğitimleri yaygınlaştırmak için bulgu ve önerilerin ortaya konulmasıdır. Bu soruların yanıtlarına ulaşmak için uygun olan araştırma yöntemi hangisidir? Evlilik öncesi eğitim uygulamalarının ülkemizde oldukça kısa bir geçmişinin olması, yaygınlaştırılması konusunda özellikle bu işin odağında bulunan ve sahada aktif eğitim veren eğitici meslek elemanlarının deneyimlerinin ve öznel görüşlerinin yadsınamaz önemi dikkate alınarak nitel araştırma yöntemi seçilmiştir.

Nitel araştırmaların özelliklerinden birisi keşfedici olmalarıdır. Keşfedici niteliğe sahip araştırmalar, üzerinde az çalışılmış konuları aydınlatmaları yönüyle kullanışlı ve yararlıdır (Neuman, 2012, s. 228). Creswell (2017, s. 14), nitel desenler içinde yer alan durum çalışmalarında özellikle değerlendirme süreçlerinin kullanıldığını, araştırmacının bir durumu, programı, eylemi, olayı veya bir süreci derinlemesine analiz ettiğini, çeşitli veri toplama yöntemi kullanılarak detaylı bilgi edinildiğini belirtmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2021), durum çalışmalarında en temel özelliğin bir durumun derinliğine araştırılması olduğunu, bu durumla ilgili etkenlerin bütüncül bir yaklaşımla araştırılarak ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendiklerinin ortaya çıkarıldığını belirtmektedir. Durum deseniyle, araştırma konusu farklı yönleriyle derinlemesine analiz edilmiş, görüşme ve belge inceleme gibi veri toplama yöntemleriyle detaylı bilgi edilmiştir.

Nitel araştırmada, veri toplama yöntemi olarak görüşme, gözlem ve doküman analizi yapılmakta, algılar ve olaylar doğal ortamı içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bu yöntemle toplanan verilerden yola çıkılarak araştırma sürecinin yeniden biçimlendirilmesine geçildiği gibi tümevarım yaklaşımıyla veriler analiz edilmektedir. Görüşme yöntemi, katılımcıların bakış açılarını, deneyimlerini, değerlerini ve duygularını belirlemek için güçlü bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37-44).

Nitel araştırma yöntemi kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle elde edilen veriler analiz edilmektedir. Creswell (2020, s. 49), bir problemi keşfetmek için nitel araştırmanın en iyi yöntem olduğunu, kompleks konulara ayrıntılı bir anlayış getirebilmek için bu yöntemin kullanılabilirliğini belirtmektedir. Araştırmanın katılımcıları olan aile eğitimcilerinin belirlenmesinde nitel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır.

3.2. Araştırmada Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda çalışan ve evlilik öncesi eğitim ve aile eğitimlerinde görev alan eğiticiler oluşturmaktadır. Örneklem olarak belirlenen, evlilik öncesi eğitim veya aile eğitimi konusunda sertifikalı ve belirtilen Bakanlığa bağlı olarak Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Konya illerinde çalışan yeterli sayıda meslek elemanı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmak suretiyle mahallinde görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniğine başvurulmuş, araştırmaya dahil edilen evlilik öncesi aile eğitimcilerine ulaşılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip katılımcılarla derinlemesine çalışmaya imkan vermektedir. Mümkün olduğunca maksimum çeşitlilik sağlamak amacıyla, farklı şehirlerde görev yapan evlilik öncesi eğitimcilerle ulaşılmaya çalışılmış ve dört büyük şehirde evlilik öncesi eğitimcileri yapan meslek elemanlarıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu illerin seçilmesinde; büyükşehir statüsünde olmaları, eğitici sayılarının fazla olması, evlilik öncesi eğitimlerin daha fazla uygulandığı iller arasında olmaları ve ülkenin farklı yörelerinde yer almaları rol oynamıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, muhtemel çeşitliliği, veri zenginliğini ve farklılığı temsil edecek şekilde katılımcılara ulaşmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda, kuramda belirtildiği gibi, araştırma sorusunun yanıtı olabilecek süreç ve kavramların birbirini tekrar etmesine kadar veri toplamaya devam etmek kuralı dikkate alınmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını, aile eğitimcileri veya evlilik öncesi aile eğitimcileri sertifikası almış, aktif olarak evlilik öncesi eğitim veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda görevli meslek elemanları oluşturmaktadır. Bakanlığın, Türkiye'nin tüm illerinde teşkilatlanmış olması ve yine tüm illerde evlilik öncesi eğitim veren eğitimcileriyle çiftlere ve yetişkin bireylere eğitim vermek üzere çalışması nedeniyle, meslek elemanları amaçlı örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Bu bağlamda, Ankara'da 18, İstanbul'da 12, Diyarbakır'da 14 ve Konya'da 8 olmak üzere toplam 52 meslek elemanı ile, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmak suretiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla toplanmıştır. Önceden hazırlanan görüşme formu kullanılarak açık uçlu sorular sorulmuş ve etkin dinleme gerçekleştirilmiştir. Mahallinde ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, katılımcılar görüşme konusuna ilişkin görüşlerini kendi sözleriyle ifade etmiştir. Görüşmelerde elde edilen verilerin kayıtları araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür.

Görüşme formu yaklaşımı ya da diğer adıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir şekilde veri elde etmek amaçlanmaktadır. Bu yöntemle, görüşmeci daha önceden hazırladığı konular çerçevesinde soru sorabilmekte ve gerektiğinde daha ayrıntılı bilgi temin etmek amacıyla ek sorular yöneltebilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılan görüşme formu, araştırma problemine ilişkin tüm konu ve soruların kapsanması amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 130). Araştırmanın katılımcılarından, doyum noktasına gelene kadar veri toplanması hedeflenmiş, görüşmelerde gündeme gelen kavramlar ve süreçler birbirini tekrar etmeye başladığında verilerin yeteri kadar toplandığı değerlendirilerek görüşmeler sona erdirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin yorumlanması aşamasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin toplanması, 8 adet demografik soruyu kapsayan kişisel bilgi formu ve 17 adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiş ve betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan betimsel analiz yaklaşımına göre, araştırma kapsamında elde edilen veriler araştırmacı tarafından belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmakta, belirlenen temaya göre veriler birbiriyle ilişkili biçimde sunulmakta, araştırmaya dahil olan katılımcı bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde tez kapsamında yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da sıklıkla yer verilebilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2021, s. 256).

Tablo 10. Açık kodlamada elde edilen kategoriler

1. Eğiticiilere göre evlilik öncesi eğitimin tanımı
2. Katılımcılara farkındalık etkisi
3. Evlilik sonrası profesyonel yardım almaya yatkınlık
4. Öncelikli konuların kitleye göre belirlenmesi
5. Eğiticiilere göre öncelikli konular
6. Çiftlerin ilgi gösterdiği konular
7. İnteraktif eğitim
8. Yöreye ve kültüre göre eğitim
9. Eğitim yeri ve katılımcı sayısı
10. Eğitim zamanı ve süresi
11. Meslek elemanı olma
12. Sertifikalı eğiticiler
13. Gönüllülük
14. Türkiye’de evlilik öncesi eğitimin tanınma durumu
15. Yetişkin bekar bireylere evlilik öncesi eğitim
16. Yaygınlaştırma ve teşvik nerileri

Araştırmada ortaya çıkan verilere göre kodlamalar yapılmıştır. Kodlar birbiriyle ilişkilendirilerek ve ortak yönler bulunarak soyutlama yapılmış ve 16 kategori (Tablo 10) elde edilmiştir. Kategorilerin ortak yönleri belirlenerek yapılan soyutlama ile 5 adet tema (Tablo 11) belirlenerek veriler bu çerçeveye göre işlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 11. Kategorilerden elde edilen temalar

1. Evlilik ncesi eğitim: ailenin temel harcını atmak
2. Eğitimin içeriği
3. Eğitim ve ğretim teknikleri
4. Eğiticilerin niteliği
5. Evlilik ncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması

3.5. Katılımcıları tanıtıcı bilgiler

Araştırmaya katılan 52 bireyle ilgili tanıtıcı bazı bilgiler aşağıda yer almaktadır. Araştırma grubundaki bireylerin gerçek isimleri yerine semboller kullanılmıştır.

Mümkün olduğunca maksimum çeşitlilik sağlamak amacıyla, hem Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Konya gibi farklı şehirlerde görev yapan, hem de farklı mesleki unvanlar taşıyan evlilik öncesi eğitimcilerle ulaşılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerin mesleki unvanları Psikolog, Sosyolog, Sosyal Çalışmacı, Öğretmen, PDR, Hemşire ve Çocuk Gelişimcidir. Katılımcıların mesleki çalışma süreleri de aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 12. Katılımcılara Ait Bilgiler

Sıra No	Katılımcı (Sembol)	Adı	Cinsiyeti	Mesleki Unvan	Mesleki Çalışma Süresi
1	Hemşire-1		Kadın	Hemşire	5 yıl
2	Öğretmen-1		Kadın	Öğretmen-Yönetici	22 yıl
3-	Öğretmen-2		Kadın	Öğretmen	32 yıl
4	Sosyolog-1		Kadın	Sosyolog	5 yıl
5	Sosyal Çalışmacı-1		Kadın	Sosyal Çalışmacı	8 yıl
6	Çocuk Gelişimci-1		Kadın	Çocuk Gelişimci	34 yıl
7	Sosyal Çalışmacı-2		Erkek	Sosyal Çalışmacı	6 yıl
8-	Sosyolog-2		Kadın	Sosyolog	6 yıl
9	Psikolog-1		Erkek	Psikolog	20 yıl
10	Öğretmen-3		Kadın	Öğretmen	20 yıl
11	Çocuk Gelişimci-2		Kadın	Çocuk Gelişimci	12 yıl
12	Sosyal Çalışmacı-3		Kadın	Sosyal Çalışmacı	5 yıl
13-	Sosyal Çalışmacı-4		Kadın	Sosyal Çalışmacı	30 yıl
14	Psikolog-2		Kadın	Psikolog	10 yıl
15	Sosyolog-3		Erkek	Sosyolog	12 yıl
16	Öğretmen-4		Kadın	Öğretmen-Yönetici	26 yıl
17	Sosyal Çalışmacı-5		Erkek	Sosyal Çalışmacı	23 yıl

18	Psikolog-3	Kadın	Psikolog	6 yıl
19	Sosyolog-4	Kadın	Sosyolog	7 yıl
20	Sosyolog-5	Kadın	Sosyolog	7 yıl
21	Psikolog-4	Kadın	Psikolog	7 yıl
22	Sosyolog-6	Kadın	Sosyolog	6 yıl
23	Sosyolog-7	Erkek	Sosyolog	6 yıl
24	Sosyolog-8	Kadın	Sosyolog	15 yıl
25	Sosyal Çalışmacı-6	Kadın	Sosyal Çalışmacı	7 yıl
26	Sosyal Çalışmacı-7	Erkek	Sosyal Çalışmacı	6 yıl
27	Öğretmen-5	Kadın	Öğretmen	10 yıl
28	Sosyolog-9	Erkek	Sosyolog	6 yıl
29	Sosyolog-10	Erkek	Sosyolog	8 yıl
30	Sosyal Çalışmacı-8	Erkek	Sosyal Çalışmacı	8 yıl
31	Sosyolog-11	Erkek	Sosyolog/Öğretmen	16 yıl
32	Sosyal Çalışmacı-9	Erkek	Sosyal Çalışmacı	9 yıl
33	Psikolog-5	Kadın	Psikolog	7 yıl
34	Sosyal Çalışmacı-10	Erkek	Sosyal Çalışmacı (Yüksek lisans)	8 yıl
35	Sosyolog-12	Kadın	Sosyolog	6 yıl
36	Öğretmen-6	Erkek	Öğretmen	3 yıl
37	Psikolog-6	Kadın	Psikolog	8 yıl
38	PDR-1	Kadın	PDR (Yüksek Lisans)	5 yıl
39	Çocuk Gelişimci-3	Kadın	Çocuk Gelişimci	5 yıl
40	PDR-2	Kadın	PDR	5 yıl
41	PDR-3	Erkek	PDR	3 yıl
42	Sosyolog-13	Erkek	Sosyolog	6 yıl
43	Öğretmen-7	Kadın	Öğretmen	6 yıl
44	Psikolog-7	Kadın	Psikolog (Yüksek Lisans)	6 yıl

45	PDR-4	Kadın	PDR	3 yıl
46	PDR-5	Erkek	PDR	3 yıl
47	Psikolog-8	Kadın	Psikolog	2 yıl
48	Sosyal Çalışmacı-11	Kadın	Sosyal Çalışmacı	2 yıl
49	Sosyolog-14	Kadın	Sosyolog (Yüksek lisans)	7 yıl
50	PDR-6	Erkek	PDR	7 yıl
51	Sosyolog-15	Kadın	Sosyolog	7 yıl
52	Psikolog-9	Kadın	Psikolog	7 yıl

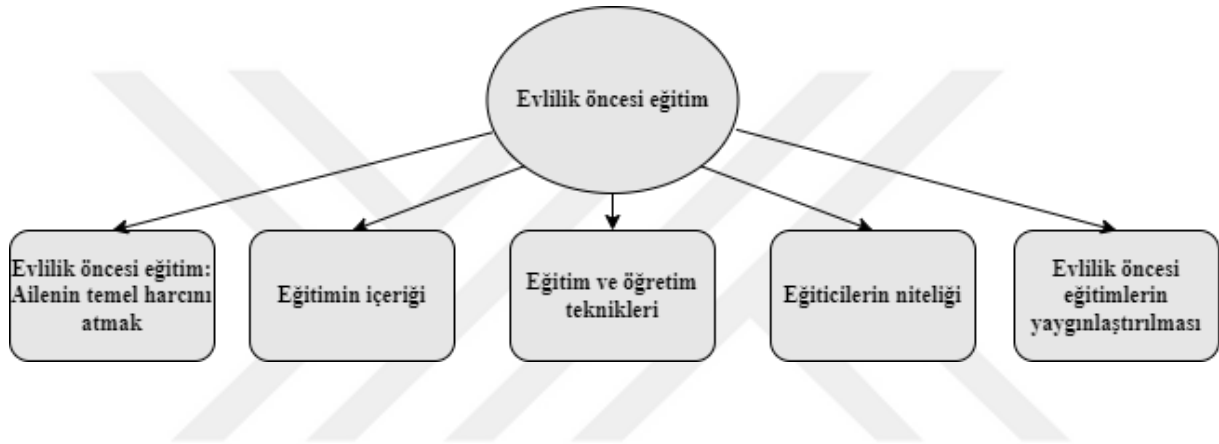

BÖLÜM 4

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, nitel araştırma yöntemi kullanılarak ulaşılan bulgular beş ana başlık altında incelenecektir. Belirlenen başlıklar “Evlilik öncesi eğitim: ailenin temel harcını atmak”, “eğitimin içeriği”, “eğitim ve öğretim teknikleri”, “eğiticilerin niteliği” ve “evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması”ndan oluşmaktadır.

Şekil 5. Seçici kodlamayla oluşturulan merkezi temalar

Araştırmada ortaya çıkan verilere göre kodlamalar yapılmış, kodlar birbiriyle ilişkilendirilerek ve ortak yönler bulunarak 16 kategori elde edilmiş ve kategorilerin ortak yönleri doğrultusunda yapılan soyutlama ile 5 adet tema belirlenmiştir. Veriler bu çerçeveye göre işlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

4.1. Evlilik Öncesi Eğitim: Ailenin Temel Harcını Atmak

Evlilik öncesinde evlilikte yaşanabilecek potansiyel sorunlar için hazırlık yapılması ve sorun çözme yöntemlerinin öğrenilmesi, evlilik doyumunun artmasına ve sorunlar ağırlaşmadan çözüm sürecine girilmesine katkı sağlayabilir. Literatürde, evlilik öncesi eğitim ve ilişki geliştirme programlarının etkililiğini inceleyen araştırmaların büyük bölümü, bu eğitimlerin çiftlerin ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu bölümde, katılımcıların bakış açısıyla evlilik öncesi eğitimin tanımı yapılmaya çalışılmış, bu eğitimlerin farkındalık etkisi sağlanması ve evlilik sonrası profesyonel yardıma yönlendirme durumu değerlendirilmiştir.

Şekil 6. Evlilik Öncesi Eğitim: Ailenin Temel Harcını Atmak

4.1.1. Eğiticilere Göre Evlilik Öncesi Eğitimin Tanımı

Bu araştırmada, toplumda çok fazla tanınırlığı olmayan ya da son yıllarda duyulmaya başlayan evlilik öncesi eğitimin tanımı doğrudan eğiticilere sorulmuştur. Bir kavramı tanımlamaya çalıştığımız zaman, genellikle faydaları, işlevleri ve diğer benzer terimlerden farklı yönleri üzerinden tanımlama yapılmaktadır. Bu şekilde katılımcıların bakış açısıyla, evlilik öncesi eğitimin hangi yönleriyle öne çıktığı ve uygulamacılar yönünden hangi yönüne ağırlık verildiği belirlenmeye, onların bakış açısından evlilik öncesi eğitimin gereklilik boyutu anlaşılmasına çalışılmıştır. Tanımlamalar da genel kapsamıyla, bu eğitimlerin çiftlere yeni bakış açısı sunmasıyla, potansiyel güçlüklerle karşı önleyici-koruyucu yanıyla ve bu eğitimlerin özel içeriğiyle ilgili olarak üç ayrı boyutuyla yapılmıştır.

4.1.1.1. Evlenecek Çiftlere Yeni Bakış Açısı

Evlilik öncesi eğitim birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Genel olarak evlilik öncesi eğitim, evliliğe hazırlanan çiftler veya evliliği düşünen yetişkin bireyler için özel olarak tasarlanmış içeriği olan önleyici-koruyucu bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik öncesi eğitime ilişkin yapılan araştırmalarda, bu eğitimlerin çiftlere katkısına ilişkin birçok bulgu ortaya çıkmıştır. Williams ve diğerlerinin (1999), evliliğe hazırlık programlarına katılmış olan ve 1-8 yıl arasında evli konumdaki 513 çiftle yaptığı araştırmada, evlilik öncesi eğitime ilişkin değerlendirmeleri sorulan katılımcıların % 87,5'i, bu eğitimlerin hayatlarında çok değerli bir deneyim olduğunu belirtmiştir. Fawcett ve diğerlerinin (2010), evlilik öncesi eğitime ilişkin 47 araştırma üzerinde yaptığı meta analiz çalışmasında, bu eğitimlerin bireylere iletişim ve problem çözme becerilerini kazandırdığı ve bu becerilerin evliliklerin gidişatını olumlu etkilediği belirtilmektedir. Aynı araştırmada, kazanılan bu becerilerin bireylerin aile hayatı dışındaki yaşamlarını da olumlu etkilediğinin belirtilmesi dikkat çekicidir. Şen (2009) tarafından yapılan araştırmada, evlilik öncesi eğitim verilmiş 62 çiftte evlilik öncesi bu eğitimle ilgili görüşleri alınmıştır. Buna göre; katılımcıların % 85,5'inin evlilik öncesi çift eğitiminin gerekli olduğunu düşündükleri, % 97,6'sının evlilik öncesi çift eğitimine faydasına inanarak katıldıkları, % 92,7' si eğitime katılmalarının en önemli gerekçesi olarak mutlu bir evliliğe katkısı olacağını belirtmişlerdir.

Bu araştırmanın katılımcılarına "Evlilik öncesi aile eğitimini nasıl tanımlarsınız?" sorusu yöneltilmiştir. Görüşü sorulan katılımcılar, evlilik öncesi eğitimin kazandırdığı bilinç ve

farkındalığın evlilikte sağlıklı başlangıç için gerekli olduğunu ifade etmekte, evlilik öncesi eğitimi alan bireylerin aile hayatındaki sorunlara karşı güç ve bilinç kazandığını belirtmektedir.

“Evlilik öncesi aile eğitimi, evlilik sürecine hazırlayan ve evliliğin anlamı ve insanlara sağlıklı evlilik konusunda bilinç ve farkındalık kazandırmayı amaçlayan bir eğitim süreci olarak tanımlayabiliriz. Evlilikte sağlıklı başlangıçlar yapmak için bu eğitim gerekli.” (Psikolog-1)

“Evlilik öncesi aile eğitimi, ailenin evlilik sonrası aile hayatına hazırlanma aşamasıdır. Evlilik öncesi eğitimi alan her bireyin aile hayatında karşılaşılabilecekleri sorunları pozitif götürecektir. Evlilikte sağlıklı başlangıçlar yapmak için bu eğitim gerekli.” (Sosyolog-8)

Katılımcı, evliliğin fiziksel ve zihinsel olgunluk gerektirdiğini ve bu eğitimlerin bireylerin ufkunu açtığını ve evliliğe hazırladığını belirtmektedir.

“Altını çizmemiz gereken önemli nüans önleyici bir hizmet olması. Evlilik öncesi eğitimin bize veya topluma kazandırması gereken şey şu, evlilik süreci bir olgunluk gerektiriyor, fiziksel olgunluk, zihinsel bir olgunluk adına ne dersek, evliliğe hazır olmak için bir olgunluk gerekiyor. Evlilik öncesi eğitimlerde bu olgunluğa çiftler hazır mı değil mi, evlilik hakkında acaba ne biliyor, bunları anlatmaya ve onları tabiri caizse sözel olarak onları evliliğe hazırlamak, bazı şeylerin altını çizerek onların evliliğe dikkatlerini çekmek istiyoruz. Toplum olarak bu konularda eksik olduğumuz için gençlik döneminde bunların altını çizmek ve anlatmak onların ufkunu açıyor. Örneğin hukuk konusunu anlattığımız zaman gençlerin bakışlarının değiştiğini, böyle şeyler mi varmış dediğini, ya da sağlık konusunu anlatırken bu konuda dikkatle izlediklerini gözlemliyoruz. Bu yönüyle de bir kazanım sağlıyor.” (PDR-5)

Eş seçiminde, duygusallık yanında mantık yönünün de dikkate alınması gerektiği, çiftlerin genellikle evliliğe girdikten sonra gerçekçi olma durumunda kaldıkları ve sorumlulukların arttığı, duygusal bağ kurmuş çiftlerin evliliğin mantıksal yönünü evlilik öncesi eğitimle öğrendikleri ve çiftlerin birbirlerinin uyuşan ve uyuşmayan yönünü gördükleri belirtilmiştir:

“Eş seçiminde, yalnızca duygusal davranmama aynı zamanda mantığın da ön planda olması, ikisini dengede tutabilmeyi öğrenmeleri gerekmektedir.” (Sosyolog-5)

“İnsanlar aşık oluyorlar, evleniyorlar hevesli oluyorlar ve evlilik için başvuru yapıyorlar. Kadında erkekte ben evlendikten sonra onu değiştiririm diyerek problemleri görmezden geliyorlar. Reel dünyaya evliliğe girdikten sonra gerçekçi olmak durumunda kalıyorlar. Çünkü sorumluluklar artıyor. Flört dönemi bitiyor. Ev işleri rol dağılımı ekonomi giriyor gerçek hayata. Rollerin netleşmesi kadın ve erkeğin nerede yer alacağı görülüyor. Bu konularda farkındalık getirecek bir eğitim.” (Sosyal Çalışmacı-1)

“Evlenmek üzere olan iki genç duygusal bir bağ kuruyor. Bu duygusal bağ bir yerden sonra kendisini mantıksal bir yöne bıraktığında kişiler birbirindeki olumsuz özellikleri, uyuşan ve uyuşmayan yönlerini gördüklerinde, evliliğin gerçek bir kurum olduğunu gördüklerinde pişmanlıklar yaşayabiliyor. Evlilik öncesi eğitim, bunları duygusal bir bağ varken de değerlendirmelerini sağlayabilir.” (Psikolog-4)

Evlilik öncesi eğitimi tanımlarken, evlenecek olan çiftlerin yaşam kalitesinin artmasına vurgu yapılmıştır. Katılımcının bakış açısı, aile bireyinin mutluluğunun topluma da yansıdığını göstermektedir.

“Eşler arasındaki iletişimin, ailenin iletişimi iyi olursa, bunun topluma yansımaları da o kadar artı sağlar. Yaşam kalitesi artar. Evlilik öncesi eğitim yaşam becerisi demektir. Sağlıklı bir aile oluşumu için gerekli eğitim.” (Çocuk Gelişimci-1)

Evlilik öncesi eğitimi tanımlarken, Ben’ den çıkararak aynı zamanda ‘Ben’i koruyarak ‘Biz’ olmanın ne demek olduğunu vurgulanarak, bir aile olabilmek için bir ehliyet aşamasına benzerliği katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

“Toplumun temel taşı olan ailenin kurulmasında aile kurumu hakkında eğitimler verilmesi gerekliliktir. ‘Ben’ den çıkararak aynı zamanda ‘Ben’i koruyarak ‘Biz’ olmanın ne demek olduğunu anlatmak gerekir kanaatindeyim.” (Sosyal Çalışmacı-9)

“Toplumun en önemli birimi olan ailenin aile olma yetkinliğine ulaşabilmesi sürecindeki ehliyet aşamasıdır. Nasıl ki biz bir araç kullanırken ehliyet alacak en basit şeylerde bile bir ehliyete ihtiyaç duyuyorsak, bir aile olabilmek için bence bu eğitimler bir ehliyet aşaması öncesi gibi düşünülebilir.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Evlilik sürecinde çiftlerin tozpembe hayallerle geldikleri, bu eğitimlerin sunduğu bakış açısıyla gerçekçi bakıldığı belirtilmektedir:

“Önleyici koruyucu bir eğitim. Biz o çatışmalar nasıl sonlandırılabilir, nasıl yönlendirilebilir şeklinde bu yönde teşvik edici, sorundan önce koruyucu bir eğitim olarak düşünüyorum. En önemli faydası, aslında biz evlilik sürecinde çiftleri çok gözlemledim, tozpembe hayallerle geliyorlar. Biz eğitimleri verirken daha gerçekçi bir bakış açısı olabilecek şekilde, problemler ve sorunlardan da bahsettiğimiz zaman ve çözüm yollarını da sunduğumuz zaman biraz daha gerçekçi bakıyorlar.” (PDR-4)

Katılımcıların bakış açısıyla, evlilik öncesi eğitimler bilinç ve farkındalık kazandırmakta, evlenecek bireylere fiziksel ve zihinsel bir hazırlık getirmekte, aile içindeki bireylerin mutluluğunun topluma da yansımaları sağlamakta ve evlilikle birlikte “ben”i koruyarak “biz” olmanın ne demek olduğunu anlaşılmasını sağlamaktadır.

Evlilik öncesi çift eğitimi, genellikle yoğun romantik düşüncelerle girilen evliliğin mantıksal yönüne de yoğunlaşmakta ve çiftlere yeni bir bakış açısı getirmektedir. Literatür incelendiğinde, bu eğitimlerin çiftlerin hayatlarında çok önemli ve kullanışlı bir değer olduğu, kazanılan bilgi ve becerilerin çiftlerin evlilik hayatlarını olumlu etkilediği gibi, aile hayatı dışındaki günlük rutin hayatlarını da olumlu etkilediği görülmektedir. Bu araştırmada ortaya çıkan bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

4.1.1.2. Potansiyel Güçlüklere Yönelik Bilgilendirme

Evlilik öncesi eğitimin tanımı, genellikle çiftler üzerindeki faydaları ve işlevleri belirtilerek yapılmaktadır. Literatüre bakıldığında, evlilik öncesi eğitimlerin genel olarak ilişkilerin niteliğini geliştirmeyi hedeflediği ve böylece evlilik sürecinde problemler ortaya çıkmadan önlemeyi amaçladığı, evlilik ilişkisini geliştirmeye ve evlilik kalitesini artırmaya yardım ettiği görülmektedir. Bu tanımlarda, eğitimlerin önleyici ve koruyucu yönüne vurgu yapıldığı gibi proaktif ve toplum temelli olduğu ifade edilmektedir.

Evlilik öncesi eğitimin evlilik sürecindeki problemlerin çözümünde büyük önem taşıdığı daha önce yapılan araştırmalarda da belirtilmektedir. Sürerbiçer (2008, s. 90-104) tarafından boşanmış bireylere yönelik olarak 92 katılımcıyla yapılan araştırmada, katılımcıların

% 81.5 gibi büyük bölümünün evlilik eğitimi almış olmaları durumunda, sorunlarının çözülmesine dönük olumlu etkisinin olacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde katılımcıların tamamına yakını evlenecek çiftlerin evlilik eğitimi almalarının olumlu etkilerinin olacağını belirtmektedir.

Williamson ve diğerlerinin (2018), yeni evli 431 çiftle yaptıkları çalışmada, evlilik öncesi eğitimin, çiftlerin evliliklerini nasıl etkilediği, sorunlarla karşılaşıldığında nasıl yardım aradıkları ve çift eğitiminin bu sürece nasıl katkıda bulunduğu araştırılmıştır. Bu çalışmada, evlilik öncesi eğitime katılımın, çiftleri sorunların çözülmesi için yardım aramaya teşvik ettiğini, onları doğru kaynaklara yönlendirdiği ve ilişkilerini sürdürmeleri için güçlendirdiğini göstermektedir.

Bu araştırmada, eğiticilerin büyük bir bölümünün, evlilik öncesi eğitimlerin tanımını yaparken fayda ve işlevlerini öne çıkaran bir yaklaşımla cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı bu eğitimlerin koruyucu-önleyici yönünü vurgulayarak tanımlama yapmaktadır.

“Evlilik aşamasına gelmiş çiftlerin daha sağlıklı, belki de evlilik sürecinde karşılaşılabilecekleri güçlüklerle yönelik bilgilendirme ve farklılık oluşturma amacıyla yapılan bir eğitim olarak tanımlayabilirim. Çiftlerin bu eğitimlerden sonra evliliklerine yönelik olumlu yönde yeni bir bakış açısı kazanmalarındır.” (Hemşire-1)

“Evlilik öncesi aile eğitimi koruyucu önleyici bir çalışma olarak değerlendiriyorum. Yani olabilecek sorunları en baştan engellemek üzere önemli bir çalışma. Hatta evlilik sonrası danışmanlıktan bile daha önemlidir. Çünkü baştan problemleri engellemiş oluyorsunuz.” (Psikolog-3)

Evlilik öncesi eğitimin önleyici rehberlik yönüne vurgu yapılarak, potansiyel sorunlara karşı öğrenilmesi gerekli beceriler katılımcılar tarafından öne çıkarılmaktadır:

“Evlilik birlikteliği oluşmadan önce alınması önerilen, odağında önleyici rehberlik hizmeti bulunan bir çalışma. Yani içeriğinde modül olarak bir çok farklı şeyler sunuluyor. İletişim, sağlık, hukuk, ev ekonomisi gibi konular var. Burada odak evlilik öncesinde gerçekçi beklentilerin oluşmasını sağlamak için bir önleyici çalışma.” (PDR-1)

“Evlilik öncesi eğitim, evlenmeyi amaçlayan çiftlere evlilikteki potansiyel sorunları anlatan ve başa çıkabilme stratejilerini, iletişim becerilerini sunmayı amaçlayan bir hizmet. Ama aynı zamanda evlenmeyi amaçlayan çiftleri değil, bekarları da kapsamı gerektiğine inandığım, özellikle eş seçme becerisini kazandırmayı hedefleyen bir eğitim.” (PDR-3)

Mutlu evliliklerin bir çabayla inşa edildiği ve gençlerin evlilikte karşılaştıkları sorunlar karşısında bocaladığı belirtilerek, eğitimlerin çiftleri sorunlara karşı hazırladığı ifade edilmiştir:

“Evlenecek çiftler için gerekli, olması gereken bir şey. Çiftler genelde uyumlu muyuz, anlaşıyor muyuz, aslında mutlu evlilik dediğimiz şey bir çabayla inşa edilen bir şey aslında. O nasıl inşa edilir, biz bunları ailelere, çiftlere, evlenmeden önce gençlere ne kadar iyi anlatabilirsek, o kadar mutlu evlilikleri olur diye düşünüyorum. Koruyucu önleyici bir eğitim. Gençler birbirlerini ilk tanıdıkları zaman çok fazla o evlilik sürecinde nasıl anlaşacaklar, evlilikte karşılaştıkları sorunları çok fazla bilmiyorlar. İlk karşılaşma, aşk mı diyelim o süreçte tam olarak bir şeylerin farkında değiller. Sorunlar çıktığında da bocalıyorlar aslında.

Ama biz bu evlilik eğitimlerinde, ne gibi sorunlarla karşılaşabilirler, karşılaşma durumunda bu tarz sorunlara karşı ne yapacaklar, işte mesela iletişim konularında.” (Psikolog-9)

Bu eğitimle birlikte evlilik öncesinde eş seçimi ve evlilikten beklentiler konusunda farkındalık oluşması öne çıkarılmaktadır:

“Evlenden ya da evliliğe niyet etmeden önce yani nişan ve söz gibi resmi prosedürlerden önceki aşama aklıma geliyor. Dolayısıyla insanların eş seçimi konusunda ne bekledikleri, evliliği nasıl algıladıkları, nasıl tanımladıkları çok önemli olduğu için ve yanlış tercih yanlış seçim ve evlilik beklentisinin uyuşmadığı yerlerde evlilik konusunda ciddi problemler yaşanıp boşanma ile sonuçlandığı için evlilik öncesinin çok kıymetli olduğunu düşünüyorum.” (Psikolog-2)

Katılımcı, aile danışmanı olarak en çok karşılaştıkları problemin çiftlerin, sorun çözme ve iletişim becerilerinin olmamasından kaynaklandığını, evlilik sonrasında sağlıklı iletişimin kurulamadığı durumlarda çocukların da bu problemler içinde yetiştiğini ve sorunların onlara da uzandığını belirtmektedir:

“Evlilik öncesi süreçte çiftlerin çift olma ve aile olma bilincini geliştirebilme ve bu süreçte yaşayabilecekleri olası problemlerle ve konularla ilgili gerekli bilgi ve beceriye sahip olabilmeleri için gerçekleştirilen bir eğitim programıdır. Evliliğe hazırlık aşaması, evlilikten sonra, nikahtan sonra yaşayabilecekleri olası problemleri bilmesi gerekiyor ailelerin. Aile danışmanlığı yaptığımızda en çok gelen problemlerin başında sorunlarını çözemiyorlar, sağlıklı iletişim kuramıyorlar. Bunların evlilik öncesinde öğrenilmesi, bilinmesi gerekiyor. Daha sonra sorunlar çocuklara geçiyor, çocuklar bu problemlerin içinde yetişiyor. Bu nedenle çocuk olmadan ve evlilikten önce birçok konunun üzerinden geçilmesi lazım.” (Psikolog-5)

Bu eğitimlerin proaktif yönüne dikkat çekerek, sorunlara hazırlıklı olunması ve önlenmesi yönünde etkisi vurgulanmıştır:

“Evlilik öncesi yapılan eğitim kişilere yaşayabilecekleri sorunları daha önceden tahmin etmeleri, bu sorunlarla nasıl başa çıkacakları konusunda önleyici amaçlı faydalı bir eğitimidir.” (Sosyolog-6)

Sosyal desteği olmayan ve kendilerini destekleyecek aile çevreleri de bulunmayan çiftlerin bu eğitimle farkındalık kazanacakları ve sağlıklı karar alabilecekleri belirtilmektedir:

“Beklenti ve isteklerini yeterince şekillendirmiyorlar. Ayrıca ailelerin sosyal destekleri de yok. Küçük çekirdek ailelerde kendilerini destekleyecek mekanizma da yok. Bu nedenle evliliklerin bir kısmı başarısız oluyor. Böyle bir eğitim alırlarsa ayakları yere basarak sağlıklı karar alabilirler. Bu eğitimlerin özel müfredatı var. Çiftlere ulaşabilecek ve farklılık oluşturacak bir eğitim paketini çiftlere sunmalıyız. Kendini tanıma ve evlilikle ilgili beklentilerini oluşturma yönünde bir farkındalık oluşuyor. Özellikle işin hukuksal tarafını bilmeden, haklar anlamında bir bilgi olmadan bu işe başlıyorlar. Bir farkındalık oluşuyor bu eğitimlerle.” (Öğretmen-1)

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimin problemlerle başa çıkma stratejilerini göstererek çiftlere bilinç kazandıracağını belirtmektedir.

“Evlilik öncesi eğitim, aslında evlenecek olan bütün çiftlere verilmesi gereken, aile kurumu oluşmadan önce etkili iletişim, oluşabilecek problemlerle başa çıkma stratejileriyle

ilgili kişileri bilinçlendirmek önemli. Bu eğitimlerin yaygınlaştırılması çok önemli. Tanım olarak yapacak olursak, birçok konu var aslında, iletişim, sağlık hukuk gibi birçok alandaki uzmanların evlenecek bireylere verdiği eğitimidir. Koruyucu önleyici bir eğitim.” (Psikolog-6)

Evlilik sürecinde oluşabilecek sorunlarla baş etme, gerçek dışı beklentilerden kaçınma ve sorunlarla başa çıkma yöntemlerinin öğrenilmesinde bu eğitimlerin önemli olduğu belirtilmiştir:

“Evlilik öncesi süreçte çiftlerin birbirlerini daha iyi tanımaları, evlilik sürecinde oluşacak sorunlarla baş etmeleri ve daha iyi anlamaları için ve gerçek dışı beklentilerin daha az olabileceği yönünde ve kendilerini geliştirmeleri için sağlanan bir eğitim olduğunu düşünüyorum. Bu şekilde çiftler birbirlerini daha iyi tanıyacaklar ve daha iyi uyum sağlayacaklar, sorunlarla başa çıkma yöntemlerini öğreneceklerdir.” (Psikolog-8)

Bu araştırmada, katılımcıların evlilik öncesi eğitimlerin koruyucu-önleyici yönüne odaklanarak, potansiyel sorunlara yönelik beceri kazanımını, sosyal desteği ve aile çevresi bulunmayan çiftlerin eş seçimi ve evlilikten beklentiler konusunda farkındalık kazanmasını ve evlilik sürecinde oluşabilecek sorunlarla başa çıkma yöntemlerini öne çıkardıkları görülmüştür. Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitimlerin, odağında önleyicilik olan proaktif ve toplum temelli bir çalışma olması, çiftlerin evlilik sonrasında karşılaşılabilecekleri problemler için danışmanlık ve psikolojik aramaya yönlendirilmesi ve çiftlerin ilişki doyum düzeyini ve farkındalığını artırması literatüre uyumlu bulgulardır.

4.1.1.3. Özel İçerikli Eğitim

Evlilik öncesi eğitimler, çiftlerin olası problemlerini önlemek ya da azaltmak için başta iletişim becerisi olmak üzere evliliğe hazırlık için özel müfredatı olan çalışmalardır. Bu eğitimlerin içeriklerine yönelik birçok araştırma bulunmaktadır.

Risch, Riley ve Lawler (2003), beş yıl ve daha az süre evli kalan çiftler hakkında yaptığı çalışmada, evliliğe hazırlık programlarının içeriklerinde genellikle ortak konuların şunlar olduğunu belirtmektedir: İletişim, çatışma çözümü, beklentiler, roller, cinsel sağlık, aile bütçesi, kök aile ilişkileri, ebeveynlik, boş zaman ve evliliğin dini boyutu.

Sürerbiçer (2008, s: 90-104) tarafından 92 boşanmış bireyle yürütülen araştırmada, katılımcılar sorun yaşamış oldukları ve boşanma sebepleri arasında belirttikleri konularda eğitim verilmesini ifade etmişlerdir. Katılımcıların yarısından çoğunun eğitim içeriğinde yer alması gerektiğini belirttikleri konular sırasıyla, çiftlerin birbirini tanımaları, evliliği olumsuz etkileyebilecek tutum ve davranışlar, kök ailelerle ilişkiler, etkili iletişim becerileri ve sorun çözme yöntemleridir.

İlhan ve Işık (2019) tarafından, 1-5 yıl evlilik süresi olan 10 evli bireyle yapılan araştırmada, katılımcıların evlilik yaşamına uyum sağlamada zorluklar yaşadıkları, evlilik sürecine uyum, eş ile ilişkileri düzenleme, evlilik sonrası kök ailelerle ilişkilerini düzenleme gibi konuların bu zorlukların başında yer aldığı, evlilik öncesinde cinsellik eğitimi, evlilik yaşamı ve iletişim gibi konularda bilgilenmeye ihtiyaçları olduğu anlaşılmıştır. Bu araştırmada evlilik öncesi eğitimlerin özel içeriğiyle, evlilik öncesinde çiftlere bir takım bilgi ve becerileri kazandırdığı ve evlilik yaşamına uyum sürecini kolaylaştıran bir faktör olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmada görüşülen meslek elemanlarının görüşleri ile uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

Bu araştırmada bazı katılımcılar, bu eğitimlerin özel müfredat ve kurallar içerdini belirterek, hayatın her alanında çeşitli eğitimler olduğu gibi evlilik eğitiminin de şart olduğunu ifade etmektedir:

“Evlenmek üzere olan ve evliliğe hazırlanan bekarlara hazırlanan özel müfredatı olan eğitim.” (Öğretmen-2)

“Aile eğitim programı kapsamında çiftlerle yapılan özel müfredatı ve belirli kuralları olan eğitim. Aslında hayatımızın her alanında bir eğitim var. Yemek yapmayı çevremizden ya da kurslardan öğreniyoruz. Boya yapan bunun eğitimini alıyor. Ama insanlar toplumda evleniyor, çocuk sahibi oluyor, bunun da eğitimi olmalı. Daha doğru iletişim kurmak, daha düzenli aileler kurmak için evlilik öncesi eğitim şart.” (Sosyolog-2).

Evlilik öncesi eğitimi tanımlarken, içeriğinde yer alan konuları vurgulayarak geniş kapsamlı müfredatı katılımcılar tarafından öne çıkarılmıştır:

“Evlilik hazırlığındaki çiftlerin iletişim, hukuk, nasıl mutlu evlilik sürdürülebilir, sağlıklı iletişim nasıl olabilir, çatışma çözme yöntemleri ve sorun çözme becerilerinin öğretildiği bir aile eğitimi olarak tanımlayabilirim.” (Sosyal Çalışmacı-4)

“Evlilik hazırlığı yapan bireylerin hem evliliği daha iyi bir şekilde anlamaları, evlilik sürecindeki hakları sorumlulukları ve yükümlülüklerini anlamaları için destekleyici bir program. Aynı zamanda evlilikte olası karşılaşılabilecekleri problemleri tanımlamaları ve problemlere yönelik çözüm yolları, baş etme stratejilerini içeren bir program diye düşünüyorum. Biz eğitim içeriğinde iletişim kurmaktan bahsediyoruz, sorunların çözüm yollarından bahsediyoruz, aile hukukundan bahsediyoruz, çok geniş kapsamlı bir program olduğu için sağlıklı bir temelde oluşturmak için bu eğitim gerekli.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Bu eğitimlerin içeriğindeki konuların evlilikte sağlıklı bir başlangıç yapmak için gerekli olduğu, eğitim içeriğindeki konuların bireylerin kendini ve eşini tanıması için önem taşıdığı vurgulanmaktadır:

“Evlilik öncesi aile eğitimi, aynı zamanda kendini tanımak demek. Hakları bilmek kadar sorumlulukları bilmekte çok önemli. Yani görev dağılımı nedir, iletişim becerileri nelerdir, bunlar önemli noktalar. Ayrıca evlilik öncesi eğitimle ilgili, çift olmamış üniversite öğrencileri gibi belli yaş gruplarına da bu eğitimi veriyoruz. Orada da doğru eş seçimi, kendini tanıyan kişinin nasıl bir evlilik beklentisinin olacağını doğru bir şekilde belirlediği için daha sağlıklı bir başlangıç yapabiliyor, evlilik görüşmesinde ve çift olma sürecinde. Bu eğitimleri almış kişiler haklarını ve sorumluluklarını öğreniyorlar, evlilikte hangi noktalarda iletişim eksikliği olursa evlilik olumsuz etkileniyor, bunu öğreniyorlar.” (PDR-6)

“Evlilik öncesi aile eğitiminin çiftlerin birbirlerini tanımaları, sorunlarla nasıl baş edebiliriz, sorunlara nasıl çözüm yolu geliştirebiliriz, bunları en azından teorik olarak öğrenmeleri açısından önemli bir eğitim olarak görüyorum.” (Sosyolog-15)

Katılımcı, çekirdek ailelerde kendilerini destekleyecek bir mekanizmanın olmadığını, özel müfredatı olan bu eğitimleri almaları durumunda sağlıklı karar alabileceklerini belirtmektedir:

“Ailelerin sosyal destekleri yok. Küçük çekirdek ailelerde kendilerini destekleyecek mekanizma da yok. Bu nedenle evliliklerin bir kısmı başarısız oluyor. Böyle bir eğitim alırlarsa

ayakları yere basarak sağlıklı karar alabilirler. Bu eğitimlerin özel müfredatı var. Çiftlere ulaşabilecek ve farklılık oluşturacak bir eğitim paketini çiftlere sunmalıyız.” (Öğretmen-1)

Evlilik öncesi eğitimle ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalarda eğitim içeriği yönünden genel olarak iletişim, çatışma çözümü, roller ve sorumluluklar, aile bütçesi, cinsel sağlık, ebeveynlik ve kök aile ilişkileri gibi konuların yer aldığı, bu bağlamda evlilik öncesi eğitimlerin kendine özel bir müfredatı olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde, içeriklerin belirlenmesi amacıyla yeni evli çiftlerle (Risch, Riley ve Lawler, 2003 ile İlhan ve Işık, 2019) veya boşanmış bireylerle (Sürerbiçer, 2008) görüşülerek ihtiyaçlar ve gereksinimlerin belirlenmeye çalışıldığı ve bu eğitimlerin içeriğinde önceliklerin ortaya konulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitim veren meslek elemanlarının bu eğitimleri genel olarak üç ayrı yönüyle tanımladıkları, literatürde de genel olarak belirtildiği gibi eğitimlerin ilk olarak potansiyel sorunlara karşı koruyucu önleyici yönüyle, ikinci olarak, çiftlere yeni bir bakış açısı sunmasıyla ve üçüncü olarak eğitimlerin özel içeriğe sahip olmasıyla ifade edildiği belirlenmiş ve bu durumun literatürle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

4.1.2. Katılımcılara Farkındalık Etkisi

Bu araştırmanın katılımcıları olan evlilik öncesi eğitimciler, evlilik öncesi eğitimin gereklilik durumu ve faydaları sorulmuştur. Eğitimcilerin tümü gerekli olduğunu belirterek, kendi bakış açıları ve deneyimleri yönünden faydalarını belirtirken üç önemli fayda öne çıkmıştır. Bunlar, eş seçiminin doğruluğunu sına, evliliğin duygusal ve mantıksal yönüne farkındalık kazanma ile sorunlara karşı öngörü kazanmadır.

4.1.2.1. Eş Seçiminin Doğruluğunu Sınama

Evlilik öncesi dönem, birbirini tanımayan iki bireyin evlilik kararı alabilmeleri için birbirlerini yeterli düzeyde tanımaları ve anlaşmalarıdır. Kendini tanıma ve karşıdaki eş adayını tanıma, birbirlerinin beklentilerini bilme ve varsa sorunları evlilik öncesinde çözme bu süreçte önemlidir. Evlilik öncesi eğitimin eş seçimi konusunda çiftlere kazanım sağladığı katılımcılarla yapılan görüşmelerde belirtilmektedir.

Williams ve diğerlerinin (1999), evliliğe hazırlık programlarına katılmış olan ve 1-8 yıl arasında evli konumdaki 513 çiftle yaptığı araştırmada, evlilik öncesi hazırlık eğitimlerinin en faydalı iki yönünün çiftlerin eşini tanıması ve evlilik hakkında bilgi alması olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada katılımcı, evlilik öncesi eğitim programlarında eş seçimi konusunda bilgi sunduklarını, bunun sonucunda nişanlılık döneminde bireylerin birbirlerine uygun eş olup olmadıklarını merak ederek farkındalık kazandıklarını belirtmektedir:

“Nişanlılık döneminde gerçekten ben nişanlımı tanıyor muyum, eşim o mu şeklinde geri dönüşüm aldık, başvurmasına bağlı olarak. Bir insana dokunduk, bunun devamını sağladığımızı gördük. Bu da bizi mutlu etti. Verdiğimiz eğitim programlarının hepsine katıldılar, nişanlısıyla uygun eş olup olmadığı konusunda danışmanlık hizmeti almak istedi. Birbirimize uygun eş miyiz sorusuyla. Yani eğitim programıyla kişide sorular oluşturduk, ardından danışmanlık hizmetiyle bu sürecin cevabını vermiş olduk.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Eş seçimi konusunda toplumun yeterli bilgi sahibi olmadığı, hayata bakış açıları ve beklentileri birbirine zıt olan çiftlerin eş seçiminde bilgisiz olmasının ileriki süreçte büyük sıkıntılara neden olduğu belirtilmektedir:

“Benim danışanlarım oldu. Bunları fark etmemiştik, iyi ki geldik, bu açıdan bakmamıştım ve değerlendirmemiştim diyenler. Bazen farklılıklarını fark etmelerini sağlamak ve henüz kurumsal bir yapı oluşmadan, yürümeyecek bir evlilikse yani ölü doğmuşsa onu baştan engellemekte başarıdır diye düşünüyorum. Çünkü hayata bakış açıları ve beklentileri birbirinden çok zıt olan çiftler bazen toplumsal baskı nedeniyle ya da nişanlandık işte insanların haberi oldu, nikah için gün alındı, bu saatten sonra geri dönüşü zor diyerek evlenmeleri ileriki süreçte daha büyük sıkıntılara sebebiyet veriyor. Onun için ben olaya şu şekilde bakıyorum. Çiftlerin ihtiyacı varsa evlilik öncesinde gelsinler, bu hizmeti alsınlar ve alanlardan da şöyle bildirimler oluyor genellikle, ya böyle bir hizmet olduğunu bilmiyorduk iyi ki, gelmişiz. Toplum gerçekten bu konuda yeterli bilgi sahibi değil.” (Psikolog-2)

Eşlerin birbirini tanımadan gerçek dışı beklentiler üzerine evlilik gerçekleştirmeleri durumunda boşanmayla sonuçlanabileceği katılımcı tarafından ifade edilmiştir:

“Sağlıklı bir evlilik hayatı için gerekli olduğunu düşünüyorum. Sosyal hayatta da görüyoruz boşanma oranları artıyor maalesef. Çünkü eşler birbirini tanımadan gerçek dışı beklentiler üzerine evlilik gerçekleştirebiliyorlar. O nedenle önemli olduğunu düşünüyorum.” (Öğretmen-6)

Katılımcı, karşıdaki kişiyi gerçekten tanımadan evlenenlerin kendi hayalleriyle evlendiklerini, evlilik öncesi eğitimin ise bu konuda ciddi farkındalık oluşturduğunu ve sağlıklı evlilik için bu eğitimlerin önemli olduğunu belirtmektedir:

“Ciddi anlamda, biz meslek elemanları olarak herkesin bildiğini zannettiğimiz temel bilgiler bile konuştuğumuz zaman bazı kişilerde eksik olabiliyor. Bu kişiler hayalleriyle evleniyorlar aslında. Karşıdaki kişiyi gerçekten tanımadan evlilik hayaliyle, karşıdaki kişiyi değiştirebilme hayaliyle kendi hayalleri üzerinden genelde evlilikler gerçekleşiyor ve bu tanıma süreciyle ilgili bu eğitimlerde çok ciddi farkındalık oluşturduğunu ben kendi adıma gözlemledim. Evlilik sürecinin sağlıklı yürütmesi için zorunlu olması gerektiğini düşünüyorum. Farkındalık önemli.” (Psikolog-6)

Evlenmeden önce kendini ve karşı tarafı tanımanın önemli olduğu belirtilmektedir:

“Ben eğitim verirken şunu gördüm. Biz bazı şeylere düşünmeden atlayabiliyoruz. Bazen aynanın arka tarafını düşünmektense sadece görmüş olduğumuz yüze aldanabiliyoruz. Ama burada kişiler kendini ve karşı tarafı tanıyabiliyor. Bu durumda da yapılması istenilen olması gereken neyse o doğrultuda hareket edilebiliyor.” (Çocuk Gelişimci-3)

Evlilik öncesi eğitimin bilinçli ve sağlıklı bir evlilik gerçekleştirmek için önemli olduğu, bilinçsiz yapılan evliliklerin olumsuz sonuçlarının bulunduğu belirtilmektedir:

“Bilinçli ve sağlıklı bir evlilik gerçekleştirebilmek için insanlara yapılan bir bilinçlendirme ve bilgilendirme toplantısı olarak düşünüyorum. Çünkü evliliği resmi bir kurum olarak düşünüyoruz ama uygulamaya geldiği zaman bazen sıkıntılar olabiliyor, özellikle sosyo demografik olarak farklı çevrelerde biraz daha bilinçsizce ya da biraz daha genç yaşlarda deneyimsizce yapılan evlilikler ya olumsuz sonuçlanıyor ya da doğan çocuklarda yetiştirme açısından eksiklikler çıkabiliyor.” (Psikolog-7)

Katılımcı, eğitimlerde önce kendinizi tanıyın, sonra karşınızdakini tanıyın şeklinde bilgi verdiklerini, nişanlananların bu bilgileri öğrenmesinin sağlıklı aileyi getireceğini belirtmektedir:

“Kişilerin öncelikle kendilerini tanımalarının gerekli olduğunu anlatıyoruz. Eğitimlerde önce kendinizi tanıyın, sonra karşınızdakini tanıyın. Çünkü evlilik sadece karşıdakini tanıyorum demekle bitecek bir şey değil, kişi kendinin nelere öfkeleneyeceğini, nelere kızacağını, nelere sevineceğini, beklentilerini, evlilikten ve hayattan ve karşı cinsten beklentilerini bilmeli ki karşıya da bunu etkili bir iletişim içinde aktarabilmeli. Aynı şekilde karşı cinsle iletişim kurabilsinler, aile kurabilsinler, sağlıklı bir yuva kurabilsinler.” (Sosyolog-15)

Evlilik öncesi eğitimle ilgili literatürde evlilik öncesi eğitimin faydaları arasında belirtilen, çiftlerin birbirleriyle görüşmelerini teşvik etmesi, eş seçimi konusunda değerlendirmelerini yaparak kararlarını gözden geçirmelerini sağlaması ve yetişkin bekar bireyleri eş seçimi konusunda bilgilendirerek doğru eş seçimine yönlendirmesi hususları çiftlere kazanım sağlamaktadır. Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitimin, çiftlerin gerçekçi beklentiler oluşturmaya katkı sağladığı, kendilerini ve karşısındaki çiftini tanıması ve farklılıkları görmelerini sağlaması yönleriyle bir bilinçlendirme eğitimi olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Araştırma bulgularıyla literatür arasında uyum olduğu görülmektedir.

4.1.2.2. Evliliğin Duygusal ve Mantıksal Yönüne Farkındalık Kazanma

Farklı hayal ve beklentileri olan iki bireyin evlilik öncesinde birbirini yeterince tanıması kolay olmamaktadır. Farklı çevrelerden bireyler evlilik öncesinde birbirlerini mantık ölçülerinden çok duygusal yaklaşımla değerlendirmektedir. Evlilik öncesinde çiftlerin birbirlerini yeterince tanıması ve mantıklı ve gerçekçi şekilde evlilik kararını vermeleri sağlıklı bir evlilik için önemlidir.

Evlilikte yaşanan birçok problemle çiftler evlilik öncesinde de karşılaşmaktadırlar. Sürebiçer'in (2008) 92 katılımcıyla yürüttüğü araştırmada, boşanmış bireylerin % 55,4'ünün boşanmalarının sebebi olan konuları evlilik öncesinde fark ettikleri belirlenmiştir. Bunun nedeni, eşin değişeceği umudunun olmasına veya sorunların önemsenmediği yönündeki duyguların mevcudiyetine, evlilik kararının çeşitli beklenti ve yoğun duyguların etkisiyle alınmasına ve objektif davranılmamasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimle bireyin kendini tanıması ve beklentilerini oluşturmaya yönünde bir farkındalık oluştuğunu, eğitimlerde buna şahit olduklarını belirtmektedir:

“Kendini tanıma ve evlilikle ilgili beklentilerini oluşturma yönünde bir farkındalık oluşuyor. Özellikle işin hukuksal tarafını bilmeden, haklar anlamında bir bilgi olmadan bu işe başlıyorlar. Bir farkındalık oluşuyor bu eğitimlerle Kız ve erkeklerden oluşan genç bir gruba bu eğitimi vermişim. Bu eğitimden sonra şunu söylediler: Biz evliliği bu şekilde düşünmemiştik. Evliliği sadece sevdiğim birisini bulup, hayatımı onunla götüreceğim gibi tanımlamıştım ama evlilikten ne bekliyordum bu eğitimle gördüm, anladım. Bir kısmı, evlilikteki sorumlulukları bu eğitimle fark ettiğini, evlilikte kendilerine ne düşüğünü anladığını söyledi. Bir kısmı sağlıklı ilgili bir kısmı hiç düşünmediğini, bir kısmı hukukla ilgili daha önce bilgisinin olmadığını söyledi. Herkes kendi alanında eksik olduğu tarafı bu eğitimle birlikte fark ettiğini söyledi

eğitimin sonunda. Evliliğin farklı boyutlarını bu eğitimlerle gördüklerini belirttiler.” (Öğretmen-1)

Evlendikten sonra eşimi değiştiririm diyerek problemleri görmezden gelenlerin evlendikten sonra gerçeğe dönmek zorunda kaldıkları, bu konularda farkındalık gerektirecek bir eğitim gerektiği belirtilmektedir:

“İnsanlar aşık oluyorlar, evleniyorlar hevesli oluyorlar ve evlilik için başvuru yapıyorlar. Kadında erkekte ben evlendikten sonra onu değiştiririm diyerek problemleri görmezden geliyorlar. Reel dünyaya evliliğe girdikten sonra gerçekçi olmak durumunda kalıyorlar. Çünkü sorumluluklar artıyor. Flört dönemi bitiyor. Ev işleri rol dağılımı ekonomi giriyor gerçek hayata. Rollerin netleşmesi kadın ve erkeğin nerede yer alacağı görülüyor. Bu konularda farkındalık getirecek bir eğitim gerekiyor.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Bireylerin birbirlerini tanımadan yalnızca duygusal bağ ile evlenmeleri durumunda pişmanlıklar yaşanabileceği, evlilik öncesi eğitimin çiftlerin değerlendirme yapmalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir:

“Evlilik öncesi aile eğitimi kesinlikle gerekli. Evlenmek üzere olan iki genç duygusal bir bağ kuruyor. Bu duygusal bağ bir yerden sonra kendisini mantıksal bir yöne bıraktığında kişiler birbirindeki olumsuz özellikleri, uyuşan ve uyuşmayan yönlerini gördüklerinde, evliliğin gerçek bir kurum olduğunu gördüklerinde pişmanlıklar yaşayabiliyor. Evlilik öncesi eğitim, bunları duygusal bir bağ varken de değerlendirmelerini sağlayabilir.” (Psikolog-4)

Katılımcılar, evlilik öncesi eğitimin gerçekçi beklentiler oluşturma, iletişim ve çatışma çözme gibi beceriler kazanma için gerekli olduğunu belirtmektedir:

“Daha sağlıklı bir aile yapısı kurabilmek için, sorumluluk ve beklentileri alabilmek için, yani bireyin karşısındaki evleneceği kişiden ziyade kendisini nelerin bekleyeceğini, ya da diğer kişinin kendisine karşı gerçekçi beklentiler oluşturma için, evlilik hayatına evlilik kurumuna karşı gerçekçi beklenti oluşması için aynı zamanda evlilik hayatına iletişim ve çatışma çözme gibi becerileri kazanması için gerekli olduğunu ve bunlarında sağlıklı olacağını düşünüyorum.” (PDR-1)

“Aile eğitim programı iletişim konusunda, istek ve beklentiler konusunda, kendini tanıma konusunda kişiye tek başına yeterli olmayabilir ama büyük bir adım kazandırabilir. Evlilik sürecinde bunu bir basamak gibi düşünebiliriz.” (PDR-2)

Çiftlerin evlilik sürecine tozpembe hayallerle girdiği, bu eğitimlerde daha gerçekçi bir bakış açısı sunulduğu belirtilmektedir:

“Aslında biz evlilik sürecinde çiftleri çok gözlemlediğimizde tozpembe hayallerle geliyorlar. Biz eğitimleri verirken daha gerçekçi bir bakış açısı olabilecek şekilde, problemler ve sorunlardan da bahsettiğimiz zaman ve çözüm yollarını da sunduğumuz zaman biraz daha gerçekçi bakıyorlar. Yaşanılan çatışmaları da aile problemlerini de maddi sıkıntıları da biliyor. Bunlara yönelik çözüm yollarını da kullanıyorlar. Sonrasında biz diyoruz ki eğer siz bu yaşadığınız problemleri birey olarak çözemiyorsanız, aile danışmanlığı hizmetinden faydalanabilirsiniz, öyle bir farkındalık oluşuyor bu şekilde.” (PDR-4)

Gençlerin evlilik sürecinde, karşılaşacakları sorunları çok bilmediği, bu eğitimlerde gerçek beklentilerini oluşturmaya çalıştıklarını katılımcı tarafından vurgulanmaktadır:

“Gençler birbirlerini ilk tanıdıkları zaman çok fazla o evlilik sürecinde nasıl anlaşacaklar, evlilikte karşılaşacakları sorunları çok fazla bilmiyorlar. İlk karşılaşma, aşk mı diyelim o süreçte tam olarak bir şeylerin farkında değiller. Sorunlar çıktığında da bocalıyorlar aslında. Ama biz bu evlilik eğitimlerinde, ne gibi sorunlarla karşılaşılabirler, karşılaşma durumunda bu tarz sorunlara karşı ne yapacaklar, işte mesela iletişim konularında. Beklentileri ve neyle karşılaşacakları, gerçekçi beklentilerini oluşturmaya çalışıyoruz. Her iki tarafta kök ailesinden öğrendiklerini biliyor, iki farklı aile yapısını birleştiriyorlar. O kendininkinin doğru olduğunu iddia ediyor, diğeri kendisinininkinin doğru olduğunu iddia ediyor. Bu tarz çatışmalar yaşandığında biz bu evlilik öncesi eğitimlerde nerelere başvurabiliriz, kimlere gidebilirler, nasıl destek alabilirler, bunlarla ilgili bilgi veriyoruz.” (Psikolog-9)

Evlilik kararının yoğun duyguların etkisiyle alınması, eşin değişeceği umuduyla evlilik öncesindeki sorunların önemsenmemesi ve çiftlerin beklentilerini gerçekçi oluşturmaması nedeniyle evlilik sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada, boşanmış bireylerin % 55,4'ünün boşanmalarının sebebi olan konuları evlilik öncesinde fark ettikleri (Sürerbiçer, 2008) belirtilmekte olup, bu durum evlilik öncesinde yoğun duygular nedeniyle objektif değerlendirme yapılamadığını göstermektedir. Evlilik öncesi eğitimin daha gerçekçi bir bakış açısı ve beklentileri ortaya koyması evlilik sürecini olumlu etkilemektedir. Bu konudaki literatürle araştırma bulgularının uyumlu olduğu belirlenmiştir.

4.1.2.3. Sorunlara Karşı Öngörü Kazanma

Evlilik öncesi aile eğitimleri; evlilikte karşılaşılması muhtemel sorunlara yönelik bilgilendirme ve çözüm yolu gösteren ve odağında önleyicilik olan çalışmalardır. Bu konuda yeni evli 431 çiftle yapılan bir araştırmada (Williamson ve diğerleri, 2018), evlilik öncesi eğitimlerin çiftleri sorunların çözülmesi için yardım aramaya teşvik ettiğini ve ilişkilerini sürdürmeleri için güçlendirdiğini göstermektedir. Bu eğitimlerle çiftlerin potansiyel problemlere yönelik farkındalıklarının artacağı ve sorunlar ağırlaşmadan yardım arayışına gireceklerini göstermektedir.

Kersten (1990) tarafından, birlikteliklerinde sorun yaşayan 49 çiftle yapılan araştırmada, evlilikte uyumsuzluğun nedenleri, hissedilen duygular ve sonuçları değerlendirilmiş ve evlilik sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlara ilk aşamada müdahale edilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Uyumsuz evliliklerde, öfke, kızgınlık ve düşmanlık gibi duyguları oluşmadan önce, çiftlerin birbirlerini gerçekçi olarak değerlendirmeleri, daha önce görmezden gelinmiş problemleri realist şekilde dikkate almaları önemlidir.

Bu araştırmada katılımcı, evlilik öncesi eğitim programlarının çiftleri sorunlara karşı hazır hale getirdiğini ve ne yapmaları gerektiğini öğrendiklerini belirtmektedir:

“Aslında evlenecek çiftlerin kendilerinin hayal ettiği, planladığı bir şekil var. Ama var olan da bir gerçek var. Yarın farklı şeylerle karşılaştıklarında onların alet çantalarında, ceplerinde bulunması gereken bir eğitim programı olarak görüyorum. Yani herhangi bir sorunla karşılaştıklarında biz bunu biliyorduk, ya da benzer durumlarda neler yapmamız gerektiğine dair çözüm sağlama yolunu biliriz diyorlar. Onların alet çantalarını hazırlıyoruz bu şekilde.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Evlilik öncesinde iletişim, sağlık ve hukuk alanlarında araştırma yapılarak evlilik sürecine girilmesi gerektiği, erken teşhisin yuvaların yıkılmaması için önemli olduğu ve evlilik öncesi eğitimlerin bu yöndeki önemi öne çıkarılmaktadır:

“Bizim toplumumuz hem hukuki anlamda hem iletişim ve sağlık konusunda evlilik öncesinde pek bir şey araştırmadan evlilik yapmaya çalışan bir toplum. Özellikle bir kısmı için bunu söyleyebiliriz. Mesela hukuki haklarını boşanma sürecinde öğrenen birçok insanımız var. İletişimi evde kavga ede ede öğrenen birçok insanımız var. Sağlığı ancak sağlığı bozulduğu zaman merak eden birçok insanımız var. Bunları mutlaka ön bilgilendirmeye, erken teşhis dediğimiz şekilde yapılmalı. Sağlık içinde, iletişim içinde hukuki haklar yönünden de erken teşhisin olması, yuvaların yıkılmaması, birliğin ve beraberliğin devam ettirilmesi için bu ön bilgilendirmenin insanların aklında kalıcı bir şekilde yer edecek şekilde bu eğitimin verilmesi taraftarıyım.” (Sosyolog-3)

Çiftlerin riskli durumlara karşı bu eğitimlerde bilgilendirildikleri, Türkiye’de kök ailelerle ilişkilerin evliliklerde etkili olduğu için bu konuda iletişim bilgisi verildiği belirtilmektedir:

“Hayatın bundan sonraki bölümünde karşılaşacakları riskli durumlara yönelik olarak biz onları bilgilendirmiş oluyoruz. Ne yapmaları gerektiği, birbirlerine karşı saygılı olmaları gerektiği, birbirlerine karşı davranış şekilleri gibi konularda. Birde Türkiye de evlilikler yalnızca iki çift arasında olmuyor, ailelerde birbiriyle evleniyorlar gibi. O yüzden burada çiftlerin öncelikle kendilerinin ne yapmaları gerektiği ve ailelerine yönelik ne yapmaları gerektiği konularında genel bir bilgilendirme iletişim bilgisi de veriyoruz. Türkiye’nin değerleri bakımından baktığımızda çiftlerin bu konularda bilgilendirilmelerini çok önemsiyorum.” (Öğretmen-4)

Evlilik öncesi eğitimlerin evlilik beklentileri ve karşılaşılabilecek sorunlar hakkında çiftleri bilgilendirdiği ve bunun toplumsal faydasının olduğu belirtilmektedir:

“Soruna teşhis koymak, bizim evliliğimizdeki sorun şuradan kaynaklandı demek için bile karşılaşılabilecek problemlerin en azından üstünden geçilmesi çiftleri rahatlatır. Bodoslama atlamayacaklardır diye düşünüyorum. Bilinçli olacaktırlar. Ama hiç bir şey bilmeden bu olaya girmek zordur. Çiftler evlilik beklentilerini bilir, karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında bilgilendirilirlerse, yozlaşmada azalır diye düşünüyorum.” (Sosyal Çalışmacı-6)

Katılımcı, evli çiftlere yönelik aile danışmanlığı hizmeti yürüttüğünü, uzun yıllar evli çiftlerin evlilik sorunları konusunda daha önce bilgileri olmadığı için aile huzursuzlukları yaşadıklarını belirtmektedir:

“Yaklaşık üç yıldır aile danışmanlığı hizmeti yürütüyorum şu anda çalıştığım yerde. 27 yıllık, 25 yıllık, 15 yıllık evli çiftlerle çalışıyoruz ve onlardan şöyle geri dönüşler alıyorum. Keşke bu imkanları, bu hizmetleri daha önce duysaydık, daha önce olsaydı da biz bu 15 yılı, 20 yılı böyle huzursuz bir şekilde geçirmeseydik. Bu çalıştığım kişilerden birisi örneğin 20 yaşında çocuğu olan bir kadın ve adam söyledi. Onlarla birlikte yaklaşık 13 seans yaptık. Çok da iyi bir yol katettik. Belki bize çok basit görünüyor bizim bakış açımıza göre. Ama ailenin o 20 yılı hep o huzursuzlukla geçmiş. Böyle bir geri dönüş yaptılar bize. Çok önemli bence.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Evlilik öncesi eğitim alanların hak ve sorumluluklarını öğrendiği, bilgilendirilen bireylerin sorunlarını daha kolay çözdüğü belirtilmektedir:

“İnsanlar çiftler yani iki farklı karakter. Bunlar evlenecekler ve aynı evde yaşamaya başlayacaklar. Sorunlarda başlayacak. Evlilik öncesinde eğitim şu yönden faydalı, birbirlerini tanımaları yönünden çok faydalı olduğunu düşünüyorum. İstekleri ne, beklentileri ne, sorumlulukları neler olacak, mesela evlendikten sonra bir baba ya da bir anne olacaklar. En azından buradaki rol dağılımlarını öğrenmeleri için iyi olur. Sorunlarla baş etme yöntemleri, sorun çözme yöntemleri, en azından bunları öğrenmelerine yarayacak bir program. İletişim sağlıyor ve sorun çözmeyi sağlıyor.” (Psikolog-8)

“Özellikle bir takım kalıpların evlilikteki karşılığının çok olmadığını, esnekliğin evlilik hayatında çok önemli olduğunu biliyoruz. Hatta şöyle diyebilirim, bu eğitimleri almış kişiler haklarını ve sorumluluklarını öğreniyorlar, evlilikte hangi noktalarda iletişim eksikliği olursa evlilik olumsuz etkileniyor, bunu öğreniyorlar. Boşanmak istenilen bir şey değildir ancak, boşanmak da bir beceridir, evlilik öncesi aile eğitimi nedir, evlilik nedir, ne zaman kötüye giderse nasıl sonlandırılır gibi bilgileri almış insanlar çok daha uyumlu, çok daha çatışmasız şekilde boşanabiliyor. Bu sadece, başlangıç noktasında değil, bitiş noktasında da çok kıymet arz ediyor.” (PDR-6)

Bu eğitimi alanların bir öngörü kazanarak sorunlarına çözüm bulmaya çalışacakları ve aile danışmanlarına başvuracakları belirtilmektedir:

“Evlilik öncesi eğitim alan çiftler daha sonra evlilikte karşılaştıkları sorunla ilgili sosyal hizmet merkezlerindeki aile danışmanlarına da başvurabilirler. En azından bu öngörü kazanmış olurlar. Buradaki aile danışmanları da terapi yaparak bu kişilerin sorunlarına çözüm bulmaya çalışırlar.” (Sosyal Çalışmacı-4)

Evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümünde yaygın olan yaklaşım problem çıkmadan önce eğitim çalışmaları yapılmasıdır. Potansiyel sorunları önceden belirleyip bireylerin bilgilendirilmesi çiftler arasında problemlerin engellenmesini ya da azalmasını sağlayacaktır. Problemler ortaya çıktıktan ve sorunlar ağırlaştıktan sonra yapılan çalışmaların maliyeti ağır olduğu gibi çiftlerin yaşadığı problemlerin bedeli de ağır olmaktadır.

Literatür incelendiğinde, evlilik öncesi eğitim programlarının, çiftlerin bilinçlenmesini sağladığı, potansiyel problemlere yönelik farkındalıklarını artırdığı, evlilikte çatışma oranlarını düşürdüğü belirtilmektedir. Evlilik öncesi eğitim gibi proaktif çalışmalar çiftlere öngörü kazandırarak, henüz çiftler arasında problemler oluşmadan sorunların engellenmesini ya da azaltılmasını hedef almaktadır. Bu çalışmada eğitimciler, çiftlerin eğitimlerde genel olarak iletişim, hukuk ve sağlık konusunda bilgi edindiklerini ve sorunlara yönelik teşhis koyabildiklerini, gerçekçi beklentiler oluşturduklarını ve potansiyel sorunlar hakkında öngörü kazanmanın çatışma oranlarını düşürdüğünü belirtmektedir. Literatür bulgularıyla, araştırma sonuçlarının uyumlu olduğu görülmektedir.

4.1.3. Evlilikte Profesyonel Yardım Almaya Yatkınlık

Evlilik sürecinde yaşanan sorunlara çözüm üretilmemesi, evlilik doyumunu düşürmesinin yanında aile içerisinde eşlerin ve çocukların beden ve ruh sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Evlilik öncesi eğitimin, çiftlerin evlilikte ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik farkındalıklarını artırdığı, kendi imkanlarıyla çözemeyecekleri sorunlarla karşılaştıklarında

profesyonel yardım almaya açık hale getirdiği bir çok araştırmada belirtilmektedir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimciler, “Sizce bu eğitimler, çiftlerin evlendikten sonra karşılaşılabilecekleri sorunlar için danışman ya da sosyal hizmet kurumlarından yardım almaya daha açık olmalarını sağlar mı?” sorusu yöneltmiş, eğitimciler sorunlar ağırlaşmadan profesyonel yardım alma ve gereksinim durumunda yardıma yönlendirilme yönünü vurgulamıştır.

4.1.3.1. Sorunlar Ağırlaşmadan Profesyonel Yardım

Evlilik öncesi eğitim almış çiftlerin evlilik yaşamında problemlerini daha kolay çözebildiği, çözemeyecekleri sorunlarla karşılaştıklarında aile danışmanlığı, terapi gibi profesyonel hizmetlerden faydalanmaya açık olduğu bir çok bilimsel çalışmada belirtilmektedir. Evlilik öncesi çiftlerin bilgilendirilmeleri, çiftlerin evliliğin zorluklarına ilişkin farkındalıklarını artıracak, özellikle evliliğin ilk dönemlerinde üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşılaşmaları durumunda danışmanlık almaya açık olacaklardır. Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitimin hedefi, çiftlerin evlilik hayatına hazırlanmasını sağlamaktır.

431 katılımcı çiftle yapılan bir araştırmada, evlilik öncesi eğitim alan çiftlerin, eğitim almayanlara oranla, evlilikte sıkıntı yaşanması durumunda terapi gibi yardımlar almayı daha fazla düşündüklerini ortaya koymuştur (Williamson ve diğerleri, 2018). Bu durum, evlilik öncesi eğitime katılımın, çiftleri evliliklerini düzenli bir şekilde devam ettirmek amacıyla yardım arayışla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, evlilik öncesi eğitimin daha sonraki yardım arayışındaki artışlarla ilişkili olduğuna yönelik bulguyla birlikte, evlilik öncesi eğitime erişimi artırmanın ve bu programların gelecekte ilişkiyi sürdürmeye odaklanmasının, daha fazla çiftin ilişkilerindeki problemlerine yönelik farkındalıklarının artacağı ve çok geç olmadan yardım arayışına geçeceklerini göstermektedir.

Sürerbiçer (2008, s. 84, 90) tarafından, 58’i kadın, 34’ü erkek 92 katılımcıyla yürütülen araştırmada, boşanmış olan 92 katılımcının deneyimlerine göre evlilik eğitimine gereksinim belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların % 81.5 oranındaki büyük bölümü evlilik eğitimi almış olmaları durumunda sorunlarının çözümüne olumlu etkisinin olabileceğini belirtmiş, aynı şekilde katılımcıların % 95,7’si evlenecek çiftlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklere olumlu yansıtacağını ifade etmiştir. Belirtilen sonuçların, bu araştırmanın bulgularıyla da uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimin, çiftlerin evlendikten sonra karşılaşılabilecekleri sorunlar için yardım almaya açık olma durumuyla ilgili soruya, evlilik öncesi eğitim alanların hem evlilik doyumlarının yüksek olacağını, hem de profesyonel yardıma açık hale geleceğini belirtmektedir:

“Bu eğitimler aslında, yardım almaya karşı bir hazır oluş kazandırıyor. Odağında önleyici rehberlik olduğu için ilişkilerini geliştirmeye, evliliğe hazırlanma açısından önleyici bir eğitim almaları durumunda evlilik doyumlarının da yüksek olacağını düşünüyorum. Evlilik doyumuna etkisi olur. Aynı şekilde bu tarz eğitimler verildiğinde, hem bireyin kendini açmasına, profesyonel yardıma da açık hale gelmesini de sağlıyor.” (PDR-1)

Evlilik öncesi eğitim almış çiftlerin sağlıklı bir evlilik için ne yapacaklarını ve ne boyutta profesyonel yardım alacaklarını öğrendikleri belirtilmektedir:

“İki farklı huy ve karakterde olan insanın birbirlerinin benliklerine, bireyselliklerine saygı duyarak ortak bir yaşamı paylaşmasıdır evlilik. Bu parametreyi yakalamak ve bu sürecin sağlıklı olması için daha açık hale gelirler. Ne yapacaklarını, nereden ve ne boyutta profesyonel yardım alacaklarını bilirler.” (Psikolog-1)

Evlenen kişilerin uyuşmazlık yaşadıklarında evlilik danışmanlığına açık olacakları, temel sağlam olduğu için sorunların büyümeden çözülebileceği vurgulanmaktadır:

“Bu eğitimler insanlara en azından şunu verecektir. Bu devlet tarafından desteklenen bir konu. Önemli de bir konu çünkü evlendiğiniz zaman bu sadece iki kişiyi ilgilendiren bir durum olmaktan çıkıyor. Toplumsal bir statüye dönüşüyor. Yani sağlıklı nesillerin oluşabilmesi için evliliğinde sağlam ve sağlıklı bir temele oturması gerekiyor. İlerleyen süreçte insanlar evlendikten sonra, bazen birbirleriyle uyuşmadıkları alanda sorunlar yaşayabilirler. Ama temel sağlam olduğu için yaşanan sorunlarda çok ciddi sorunlara neden olmadan çözülebilecek basit iletişim ve ilişki sorunları olacaktır. Bu da bizi bu sorunu çözdükten sonra evliliğin devam edebileceğini gösterecek yani boşanma oranlarının daha da düşeceğini gösterecektir ki bu çok önemli.” (Psikolog-2)

Katılımcı, evlilik eğitimini almış olarak evlenen çiftlerin bir problemle karşılaştığında profesyonel destek alma konusunda daha yürekli olacağını belirtmektedir:

“Bu eğitimle insanlar bir destek görmüş oluyor, bir çözümleme yapıyor. Hem kendisiyle hem karşı tarafla, aileyle ya da diğer paydaşla ilgili birçok şey görebiliyor. Durum böyle olunca bu temelle bir yuva kurmuş ve yuva kurduktan sonra karşılaşacağı problemlerde profesyonel destek alma konusunda daha yürekli olur ve her şeyden önce daha istekli ve özverili olacaktır. Nasıl davranması gerektiğini, nereye gitmesi gerektiğini bilecektir.” (Çocuk Gelişimci-3)

Evlilik öncesi eğitimlerin kaliteli ve samimi olarak görülmesiyle orantılı olarak, çiftlerin evlilikte sorunla karşılaştıklarında danışmanlık almaya daha istekli oldukları öne çıkarılmaktadır:

“İnsanların geldiğindeki tutumu çok önemli. Eğitime nasıl çağırıyoruz, kurum zorunlu mu yoksa gönüllü mü çağıracağız. Zorunlu olarak geldiklerinde zaten devamı pek gelmiyor. Ama eğitimin içeriği ne kadar güzel ve kaliteli olursa, bizim yaklaşımımız onlara ne kadar samimi gelirse sonrasında geri dönüşü o kadar olumlu oluyor. Sonrasında bireysel danışmanlıktan çok aile danışmanlığı aldıklarını görüyoruz. Ya da yakınlarını bize yönlendiriyorlar. Birbirlerini daha fazla sorgulamaya ve daha yakından tanımaya yönelik girişimde bulduklarını gözlemliyoruz.” (Psikolog-7)

Eğitimlerin çiftlerin yardım almaya daha açık olmalarını destekleyeceği ve aile danışmanlığı hizmeti talebinde bulunabilecekleri belirtilmektedir:

“Eğitimler çiftlerin yardım almaya daha açık olmalarını destekler. Eğitimlerde çiftlerin sorun çözme kapasitelerinin artırılması için rehberlik, yönlendirme ve hizmet sunan kurum/ kuruluşları hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Örneğin hizmet sunumunda gizlilik ilkeleri gibi etik ilkelerin uygulanması durumu çiftlere anlatılarak çiftlerin hizmet almak için özel hayatlarının paylaşmaktan çekinmeleri durumunu bertaraf edeceğinden eğitim içerikleri ile çiftlerin aile danışmanlığında hizmet talep etmesini kolaylaştıracaktır.” (Sosyal Çalışmacı-9)

Katılımcılar, bu eğitimlerle, çiftlerin çözemeyecekleri problemlerde danışmanlık alma yolunun gösterildiğini belirtmektedir:

“Eğitim sonrasında dönüş oluyor. Böyle problem vardı, şu şekilde çözdük. Bizim problemimiz vardı kendi başımıza çözemeyeceğimizi anladık, bizim danışmanlık almamız gerekiyor diyenler oluyor. Bu eğitimlerle yol gösterilmiş, cesaret verilmiş oluyor.” (PDR-2)

“Kesinlikle yardım almaya açık olmalarını sağlar... Ben de aile danışmanlığı yapıyorum. Biz eğitime gelen çiftlerimizi yönlendiriyoruz... Küçük sorunlar bir tarafa süpürülse dahi daha sonra ortaya çıkacaktır. Hem de büyüyerek çıkacak. Bu şekilde rehberlik yapıyoruz.” (Psikolog-8)

Evlilik öncesi eğitimin, evlilikte ortaya çıkabilecek sorunlar karşısında çiftlerin farkındalıklarını artırdığı ve çözemeyecekleri sorunlarla karşılaştıklarında profesyonel yardım almaya açık olmalarını sağladığı genel olarak literatürde yer almaktadır. Bu araştırmada katılımcılar, bu eğitimlerin çiftlere yardım almaya hazır oluş kazandırdığını ve profesyonel destek almaya istekli olmalarını sağladığı belirtmektedir. Literatür bulgularıyla, araştırma sonuçlarının uyumlu olduğu görülmektedir.

4.1.3.2. Yönlendirme

Evlenecek çiftlerin birbirleri hakkında çok az bilgi sahibi oldukları ve iletişim eksikliği nedeniyle sorunları ağırlaştırdıkları sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Evlilik öncesi eğitimlerde, bireylerin evlilik sürecinde sorun yaşayacakları konularda bilgi edinmelerini sağlamak ve bireysel imkanlarıyla aşamayacakları sorunlarda profesyonel yardım alabilecekleri kuruluşlara yönlendirmek önemli görülmektedir.

Katılımcı, bu eğitimlerin kazandırdığı farkındalıkla, çiftlerin problem yaşadıklarında nereye gideceklerini öğrendiklerini belirtmektedir:

“Böyle bir eğitimle farkındalık kazanıyorlar. Evlilikte problem yaşadıklarında nereye gideceklerini öğrenmiş oluyorlar bu eğitimle. Çünkü rehberlik almış oluyorlar. Farkındalık arttığı için danışmanlık alırlar diye düşünüyorum.” (Öğretmen-2)

Bireylerin evlilik öncesi eğitimde edindiği bilgiler dışında, evlilik sürecinde yaşayabileceği sorunlarda nereye başvuracağını öğrendiği belirtilmektedir:

“Evlilik öncesi eğitimle birlikte eğitici ve müracaatçılar arasında iletişim güçlenmiş olur. Sağlık iletişim hukuk gibi bilgi aldığı modüllerin dışında onları yönlendirmekte önemli ve çok faydalı olur. Başvuracağı yeri bilir. Hukukla ilgili bir sorunu olduğunda ya da sağlıkla ilgili bir problemi olduğunda ücretli ya da ücretsiz nereye başvuracağı konusunda bilgi alırlar.” (Sosyolog-1)

Ailede yaşanabilecek sorunlara farklı bir gözle bakılıp yönlendirme yapmanın önemli olduğu, bu eğitimlerle birlikte çiftlerin danışma hizmeti ihtiyacını hissettiği vurgulanmaktadır:

“Genelde aileler kendi dinamiklerinde bu sorunları çözmeye çalışıyorlar. Ailedeki küçük çatışmalar büyük şeylere yol açabiliyor. Profesyonel yardım almaları bakış açılarını değiştirir. Farklı bir gözle bakılıp yönlendirme yapılması faydalı olur, farkındalık artar.” (Sosyal Çalışmacı-2)

“Bu eğitimi de faydalı bir şekilde değerlendiren bireyler psikolojik destek almaya da daha yatkın oluyorlar. Bir de eğitimcilerle bizlerle tanıştıkça bu bilgiler kafalarında oturdukça ilerde daha çok birine danışma ihtiyacı hissedebiliyorlar.” (Psikolog-3)

Bu eğitimle çiftlerin yönlendirme konusunda sıkıntı yaşamayacağı belirtilmektedir:

“Biz bunları evlilik öncesi eğitimden haberdar edersek aileler yaşadıkları aksaklıkların her aşamasında, örneğin aile evlendi çocuk sahibi oldular, çocuk engelli nereye başvuracaklarını bilirler en azından. Ya da evde büyükanne büyükbaba var engelli nereye başvuracaklarını ne yapacaklarını bilirler. Sosyal hizmet kapsamında aileler bilgilendirilirse bence yönlendirme konusunda sıkıntı yaşamazlar.” (Sosyal Çalışmacı-6)

Bu eğitimle farkındalık kazanan çiftlerin evlilikte bir sorun yaşadıklarında danışmanlık hizmetinden haberdar oldukları vurgulanmaktadır:

“Bu hizmetler yeni yaygınlaşmaya başladığı için kişilerin bu ücretsiz eğitimlerden ya da danışmanlık sürecinden çok bilgisi olmuyor. Biz yaptığımız eğitimlerde sosyal hizmet merkezlerinde böyle ücretsiz bir hizmeti olabileceklerini de söylüyoruz, bunun yaygınlaştırılması için önemli. Çünkü ekonomik yönden çok kişi de ulaşamayabilir. Farkındalık olduktan sonra bu hizmetlere ulaşılabilir şekilde. Farkındalık oluşuyor bu şekilde ve sonraki süreçte, başvurmaya devam ediyorlar.” (Psikolog-6)

Katılımcılar, evlenen kişilerin yaşamlarındaki sorunları aşamayacaklarını fark ettikleri noktada nereye başvurabileceklerini bu eğitimlerle öğrendiğini, bu yönlendirmeye bireysel danışmanlık ya da çift terapi hizmeti aldıklarını belirtmektedir:

“Zaten biz evlilik öncesi eğitimi sunarken yaşamlarındaki sorunlarla başa çıkamayacaklarını fark ettikleri noktada nereye başvurmaları gerektiği konusunda bir yönlendirme de yapıyoruz. Evlilik öncesi bu noktada bir farkındalık sağlıyor. Evlendikten sonra bir problem olabilir, örneğin eşyle ailesi arasında bir sıkışmışlık duygusu ve bunu aşamıyor. Nereye başvuracağız, aile bakanlığına başvurabilirsiniz. Bizim ücretsiz aile danışmanlığı hizmetimiz var. 2019 dan beri. Ücretsiz bir hizmet. Zaten bu yönlendirmeyi orada da yapıyoruz, evlilik öncesi eğitimde.” (PDR-3)

“Eğitim konusunda bilinçlendirmeyi sağlayabilirsek sonrasında eğitime gelen bireyler işte “daha sonra eğitim verecek misiniz, ne zaman olacak, nasıl katılım sağlayabiliriz” şeklinde dönüşler oluyor. Bu eğitimlerde biz onlara bireysel danışmanlığı anlattığımızda ya da çift terapi hizmetini anlattığımızda zaten sonrasında kendileri gelip başvuruda bulunuyorlar.” (Öğretmen-7)

Eğitimlerde meslek elemanıya bir güven ilişkisi tesis edilmesi durumunda sorunların çözümü noktasında bireylerin yardım almaya açık hale geldiği belirtilmektedir:

“Evlilik öncesinde edinilen bilgilerin evlilik sürecine olan olumlu yansımaları çiftler ve kendisine bir anlamda danışmanlık yapan sosyal hizmet görevlisi arasında güven ilişkisi doğurduğuna sık sık rastlamaktayız. Bu durumda danışanın yardım almaya açık hale getirdiği gözlemekteyiz.” (Sosyal Çalışmacı-8)

Katılımcılar, bu eğitimle birlikte çiftlerin sorunların çözümü yolunda bilinç kazanacağını belirtmekte, ailede yaşanan sorun dışarıya aktarılmamalı şeklindeki ön yargının

bu eğitimle kırıldığı ve gerektiğinde kurumdan yardım almaya açık hale geldiğini belirtmektedir:

“Bu eğitimler sayesinde insanlar gidebilecekleri ulaşabilecekleri kurumları öğreniyorlar. Kimisi aile danışmanlığı kurumu olduğunu öğreniyor. Bazı kesimler aile içinde olan aile içinde kalır ve bir yere gitmez düşüncesinde olduğu için, çünkü kol kırılır yen içinde kalır düşüncesi var, sorunlar dışarı çıkmaz bu nedenle. Bu eğitim sayesinde sorunların konuşarak halledileceği ya da benim bir sorunum var bu nedenle şuraya gitmem gerekiyor öğrendikçe bu bilinç artacak. On kişiden onu olmaz ama birçoğu öğrenir. İnsanlar en azından bu konuda danışmanlık alınabiliyor, ben de ihtiyacım olduğunda danışmanlığı şuradan alırım.” (PDR-2)

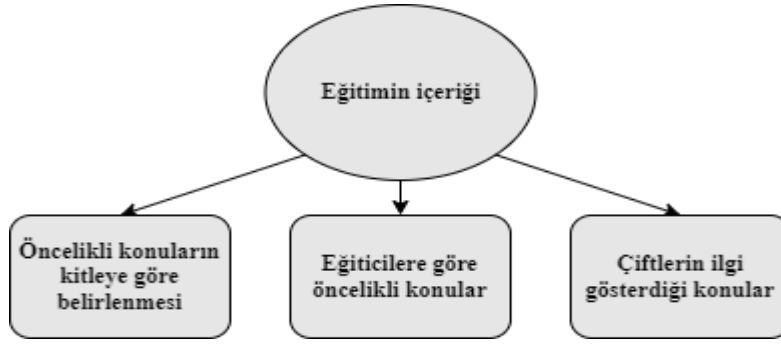
“Bizim toplumumuzda şöyle bir önyargı var. Ailede yaşanan sorun dışarıya başka bireylere aktarılmamalı gibi bir önyargı var maalesef. Biz bu eğitimle o önyargıyı kırıyoruz, hem aile danışmanlığı nedir kapsamı nedir onu anlatıyoruz. Böylece önyargıların kırılmasıyla beraber kurumumuzdan yardım almaya daha açık hale geldiklerini düşünüyorum.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilere, eğitimlere katılan çiftlerin evlendikten sonra karşılaşılabilecekleri sorunlarda danışman ya da sosyal hizmet kurumlarından yardım alma durumu sorulmuştur. Katılımcılar bu eğitimlerle birlikte eğitici ve çiftler arasında iletişimin güçlendiğini, bir güven ilişkisi tesis edilmesiyle çiftlerin gerektiği durumda profesyonel yardım ve psikolojik destek almaya yatkın oldukları, sorunları aşamayacaklarını fark ettikleri noktada doğru kuruluşlardan yardım almayı bu eğitimlerle kazandıklarını belirtmektedir. Araştırmada, evlilik öncesi eğitimlerde bireylerin evlilik sürecinde karşılaştıkları ve bireysel imkanlarıyla aşamayacakları sorunlarda profesyonel yardım alabilecekleri kuruluşlara yönlendirildiği ve çiftlerin danışma hizmetlerine yönelik farkındalığının oluştuğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

4.2. Eğitimin İçeriği

Evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinde hangi konuların olması gerektiği konusunda yurt içi ve yurtdışında birçok araştırma yapılmıştır. Literatür incelemesinde, iletişim konusunun en başta yer aldığı, çatışma çözme becerileri, cinsel sağlık, kök aile ilişkileri, ailede rol ve sorumluluklar, ebeveynlik, aile bütçesi yönetimi, empati ve benzeri konuların bir çok araştırmada yer aldığı belirlenmiştir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerin bakış açısıyla, evlilik öncesi eğitimlerin içeriği üç ayrı yönüyle değerlendirilmiştir. Bunlar, öncelikli konuların kitleye göre belirlenmesi, eğitimcilere göre öncelikli konular ve çiftlerin ilgi gösterdiği konulardır.

Şekil 7. Eğitimin içeriği

4.2.1. Öncelikli Konuların Kitleye Göre Belirlenmesi

Bireylerin eş seçmeleri, hayatlarının gelecek dönemini olumlu veya olumsuz etkileyecek kadar önemli ve karmaşık bir süreçtir. Sağlıklı bir eş seçiminin yapılması için bireyin beklentilerinin gerçekçi olması, evlilik amacını ve evlilikten beklentilerini belirlemesi gerekmektedir. Kişilerin birbirlerini çok yönlü tanımaları ve evliliğe yönelik gerçekçi beklentiler kurmaları gerekmektedir. Bu araştırmada katılımcılara “Tecrübelerinize göre, bu eğitimlerde ağırlık verilmesi gereken konuların neler olduğunu gerekçesiyle açıklar mısınız?” sorusu yöneltilmiş olup, katılımcıların bir kısmının, evlilik öncesi eğitimde anlatılacak konuların kitleye göre belirlenmesi gerektiğini öne çıkardıkları görülmüştür.

Henüz evlenme sürecine girmemiş bekar bireyler için eş seçimi konusu öncelik taşımaktadır. Evlilik kararı alma ve eşini belirleme konularında bilgi edinmek isteyen yetişkin bekar bireyler için eş seçimi konusunun evliliğe hazırlık eğitimlerinde ağırlıklı olarak yer alması faydalı olacaktır. Eş seçimi kararı alırken bireyin önce kendi kişilik özelliklerini, sonra karşısındaki kişinin özelliklerini bilerek farkındalık oluşturması önemlidir.

Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında (TAYA 2016, s. 59-63), bireylerden evlenecekleri kişide aradıkları sosyal özelliklerin neler olduğu sorulmuştur. Erkekler için en önemli özelliklerin sırasıyla evlenecek kişinin ilk kez evlenecek olması, aile yapısının benzer olması ve kadının dindar olması olarak belirtilmiştir. Aynı soruya kadınların cevabı ise farklılık göstermektedir. Kadınların evlenecek kişide aradıkları özellikler sırasıyla erkeğin işinin olması, aile yapısının benzer olması ve evleneceği kişinin dindar olmasıdır. Araştırmada, evlenecek kişide aranan fiziksel özellikler yönünden hem kadınların hem de erkeklerin evlenecekleri bireyin güzel veya yakışıklı olmasını diğer özelliklere göre daha az önemli saydığı, ancak erkeklerin fiziki güzelliği (% 46) kadınlara oranla (%40) daha önemli gördüğü görülmektedir.

Katılımcı, eğitimlerde anlatılacak konuların hedef kitleye göre belirlenmesinin daha uygun olduğunu, üniversitelerde ve diğer yetişkin bekar bireylere verilen eğitimlerde eş seçiminin öncelikle anlatılması gerektiğini, nikah günü almış çiftlere ise diğer konuların anlatılması gerektiğini belirtmiştir:

“Aslında hedef kitleye göre belirlemek çok daha uygun diye düşünüyorum. Mesela üniversitelerde verdiğinizde eş seçimi. Hedef kitleye göre, mesela biz SED ailelerine eğitim verirken, ekonomi iktisat konusunu önceliyoruz. Yani o parayı idareli kullanabilmek ve iletişim noktasında. Bu yoksullukta çocuğuyla sağlıklı bir ebeveyn şeklinde iletişim kurabilmesi gibi.

Evde bakım hizmetinden faydalananlarla, yaşlı ve engelli sağlığıyla ilgili eğitimlere öncelik veriyoruz. Bunun gibi evlilik öncesi eğitimde üniversite öğrencilerine eğitim vereceksek, henüz hayat arkadaşı kim olacak, buna karar vermemiş, danışmamış bir hedef kitlemiz varsa, eş seçimi odak nokta olmalı. Evlenecek çiftler, nikah günü almış evet, bunlarla ilgili çok alt başlık var. Cinsellik, sağlıklı eş olabilme ya da aile bireyleri yani diğer aile üyeleriyle sağlıklı iletişim, birbirinden beklentiler, kazanacakları rollere dair bilgilendirme. O yüzden biz çoğu zaman şöyle diyoruz, başka ülkelerde evlilik tangoya benzer, Türkiye’de halaya benzer diyoruz. Biz şu noktada önemli, ben inanmıyorum toplumdaki topluma değiştiğini, evet bir kişiyle evleniyorum ama gerçekte ailesiyle hatta gerekiyorsa işiyle de evleniyorum” (Sosyolog-14)

Hedef kitleye göre eğitim verilmesi gerektiği, evlilik sürecindeki çiftlere eş seçimi üzerinde durmanın çok faydalı olmayacağı, evlilik sürecindeki çiftlere aile içi ilişkiler, sağlıklı cinsel eğitimin anlatılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir:

“Hedef kitleye göre eğitim vermek çok önemli. Mesela, halihazırda çift olmuş artık evlilik yoluna girmiş çiftlerde eş seçimi üzerinde durmak belki çok faydalı olmayacaktır. Bunlarda artık aile içi ilişkilere hazırlanmak, sağlıklı cinsel eğitimi anlatmak olabilir. Kitle fark edebiliyor. Burada evlilik öncesi eğitime katılmış çiftler olarak eğitim içerikleri ayrı olabilir. Üniversitelerde biraz daha sağlıklı cinsel eğitimden önce doğru eş seçimi ve ben şahsi kanaatim olarak bir kişisel gelişim sekmesi eklenip, kendini tanımak, sağlıklı beklentiler anlatılabilir. Kişisel gelişim, yani farkındalık eğitimi, stres yönetimi, iletişim becerileri, aile içi iletişim becerileri gibi dört sıralama şeklinde. Zaten bunların hepsi bir program. Bunları beş altı programda ya da on programda eğitim paketine alabilirsek çok verimli olur. Kalıcılığı artırır, çünkü ilk eğitimlerimiz tanışmayla ya da etkilemeyle geçiyor karşı tarafı. Program olduğu zaman tanıştığımız kitleye daha kaliteli içerikler aktarabilmek mümkün hale geliyor.” (PDR-6)

Evlilik öncesi eğitimlerde anlatılacak konuların hedef kitleye göre belirlenmesinin daha uygun olacağı bazı eğitimciler tarafından dile getirilmiştir. Türkiye’de, evlenme sürecine girmiş çiftler ve nikah tarihi almış alan çiftlerle birlikte, üniversite öğrencileri ya da askerliğini yapmakta olanlar gibi yetişkin bekar bireylere de bu eğitimlerden faydalanma imkanı sunulmaktadır. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimciler tarafından, yetişkin bekar bireylerin öncelikli öğrenmek istedikleri konular arasında eş seçiminin önemli yer tuttuğu, bunun yanında kendini tanımak ve evlilikten sağlıklı beklentiler gibi konuların eğitim içeriğinde yer almasının önemli olduğu belirtilmiştir. Eş seçimine ilişkin bilgilerin büyük bölümü, bireylerin çocukluklarından itibaren ailesi ve arkadaşları gibi sosyal ortamlarda edinilmektedir. Bu konudaki bilgilerin daha rasyonel olmasının sağlanması, romantik düşüncelerin yanında evliliğin mantık yönüyle de düşünülmesi faydalı olacaktır. Yetişkin bekar bireylere yönelik evlilik öncesi eğitimlerde, eş seçimi, evlilikten beklentiler, kendini tanıma, farklılıkları kabul etme ve iletişim gibi konulara ağırlıklı olarak yer verilmesinin bireylerin evlilik konusunda farkındalıklarını artıracığı gibi bu eğitimlerin yaygınlaşmasına da katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların evlilik öncesi eğitimde anlatılacak konuların kitleye göre belirlenmesi gerekliliğini öne çıkardıkları görülmüştür. Üniversite öğrencileri ve diğer yetişkin bekar bireylere verilen eğitimlerde eş seçimi ve evlilikten beklentiler gibi konuların öncelikle anlatılması gerektiği, evlilik ve nikah sürecindeki çiftlere ise aile içi ilişkiler, cinsel sağlık ve benzeri konulara öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Araştırmada, evlilik öncesi eğitimde

hedef kitlenin evlilik sürecindeki çiftler veya yetişkin bekar bireyler olması gözetilerek konuların buna göre belirlenmesinin eğitime katılanlar için daha faydalı olacağı ve eğitimlerin yaygınlaşmasına da katkısının olacağı bulgusu ortaya çıkmıştır.

4.2.2. Eğiticilere Göre Öncelikli Konular

Bu araştırmada katılımcılara, “evlilik hazırlığındaki çiftlerin mutlu aileler kurabilmeleri için ne tür bilgilere gereksinim duyduğunu düşünüyorsunuz? Tecrübelerinize göre, bu eğitimlerde ağırlık verilmesi gereken konuların neler olduğunu gerekçesiyle açıklar mısınız?” sorusu yöneltmiştir.

Evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinde hangi konuların olması gerektiği konusunda büyük bölümü yurtdışında olmak üzere çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yurtdışında yapılan araştırmaların büyük kısmında iletişim konusunun en başta yer aldığı, çatışma çözme becerileri, cinsel sağlık, kök aile ilişkileri, evliliğin dini boyutu, ailede rol ve sorumluluklar, ebeveynlik ve aile ekonomisi konularının araştırmaların büyük bölümünde yer aldığı belirlenmiştir (Murray, 2006, Coffee, 2021, 52-53, Risch, Riley ve Lawler, 2003, s. 254, Williams, Riley, Risch ve Van Dyke, 1999).

Sürerbiçer (2008, s. 84, 90) tarafından, 58’i kadın, 34’ü erkek 92 katılımcıyla yürütülen araştırmada, boşanmış olan 92 katılımcının deneyimlerine göre, evlilik eğitimlerinin içeriğinde bulunması gereken konular; evlenecek bireylerin birbirlerini tanımalarının önemi, evliliği olumsuz etkileyebilecek tutum, davranışlar ve alışkanlıklar, kök ailelerle ilişkiler, iletişim becerileri ile çatışma çözüm yöntemleridir.

Hamamcı, Buğa ve Duran (2011) tarafından, 325 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, evlilik yaşantısı konusunda hangi konularda evlilik öncesi eğitim almak istedikleri sorulmuştur. Katılımcıların en fazla eğitim almak istedikleri konuların iletişim becerilerini geliştirme, çiftler arasındaki bağlılığı geliştirme, anne baba olmayı öğrenme ve boşanmayı önleme olduğu görülmüştür.

Haskan Avcı (2014) tarafından 366 katılımcıyla yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi eğitim almak istedikleri konular sorulmuştur. Katılımcı öğrencilerin yaşadıkları problemlere göre en fazla eğitim almak istedikleri konuların çiftler arası iletişim, çatışma çözme becerisi, farklılıkları kabul etme, romantizm-cinsellik ve sosyal destek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin en fazla sorunla karşılaşacaklarını düşündükleri alanların ise sırasıyla romantizm- cinsellik, farklılıkları kabul etme, iletişim, çatışma çözme becerisi ile sosyal destek olduğu anlaşılmıştır.

Şen (2009) tarafından yapılan araştırmada, evlenme-nikah sürecinde bulunan 62 çiftin, hangi konularda evlilik öncesi eğitime ihtiyaçları olduğu incelenmiş, çiftlerin sırasıyla, etkili iletişim, evlilikte sorumluluklar, çatışmayı önleme yöntemleri, sorun çözme yöntemleri, eşini ve kendini tanıma, evlilikte roller, aile yaşam döngüsü, empati eğitimi, çocuk yetiştirme, cinsellik, akrabalarla iletişim, aile planlaması, aile bütçesi hazırlama ve boş zaman aktiviteleri konularında eğitim almak istedikleri ortaya çıkmıştır.

İlhan ve Işık (2019) tarafından, 1-5 yıl evlilik süresi olan 10 evli bireyle yapılan araştırmada, bireylerin evlilikte en çok zorluk çektikleri konuların, evlilik yaşamına uyum sağlama, aileler ile ilişkilerini düzenleme ve eş ile ilişkilerini düzenleme konuları olduğu belirlenmiştir. Evlenmeyi düşünen çiftlerin evlilik öncesin eğitimlerinde bilgi sahibi olmak

istedikleri konuların cinsel sağlık, evlilik yaşamı ve iletişim becerileri konuları olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcı, iletişim konusunda eksiklik olduğunu, boşanma nedenleri arasında iletişim sorununun öne çıktığını, ayrıca sorun çözme becerisi kazandırmanın önemli olduğunu belirtmiştir:

“En çok iletişim konusunda eksiklik oluyor. Kendisini tanımayan bir insanın karşısındakini tanıyıp sağlıklı iletişim kurması zor. Biz çocuklarımıza küçüklüklerinde sorun çözme, çatışma çözme öğretmiyoruz, anneleri babaları çocukların sorunlarını çözdükleri için. Sorun çözme bilmedikleri için çiftlerin sorun çözme yönünde farkındalıkları yüksek oluyor eğitimlerde. Aslında aile danışmanlığı konularına baktığımızda en önemli sorun iletişim. Boşanma sebeplerine ilişkin, boşanma dosyaları üzerinden yaptığımız bir araştırmada hemen hemen yüzde elliden fazla kısım da, boşanma nedeni iletişim sorunu. İletişimi başarabildikleri zaman diğer problemler halledilebiliyor.” (Öğretmen-1)

Eğitimlerde öncelik verilmesi gereken konular olarak; evlilikten beklentiler, cinsel sağlık, aile bütçesi oluşturma bilgisi, kök aile ilişkileri öne çıkarılmıştır:

“Birincisi hayattan beklentiler, yani ben evliliği nasıl tanımlıyorum, evlilikten benim beklentilerim ne, dolayısıyla benim evlilik tanımım ne. İkincisi, cinsellik çok önemli. Karı koca olmanın en önemli özelliklerinden birisi cinsellik. İnsanların cinselliğe bakış açısı, cinsellikten beklentileri, bunu hayatlarında nereye koyduğu da çok önemli. Bir diğeri evlilikte aile bütçesi oluşturmak. Bütçeyi nasıl oluşturacaklar, kim ne kadar katkıda bulunacak, bütçe nasıl yapılandırılmalı. Bu da çok önemli bir konu. Sonra evlendikten sonra kök aileler de bizim Türk toplumunda evliliğin içindedir. Kök ailelerle ilgili ilişki nasıl olacak, ne kadar görüşülecek, kim hangi şartlar altında ne kadar bu ilişkiyi devam ettirecek, buna da bakıyoruz. En büyük sorun alanlarından birisi kök aileler. İlk etapta tanım, sonra cinsellik ve kök aile geliyor sıralama yapacak olursak. (Psikolog-2)

Katılımcılar, sağlık, iletişim, hukuk, eş seçimi konularını öne çıkarmaktadır:

“Burada önce sağlık, iletişim, hukuk gibi konular. Ayrıca hayat arkadaşımı nasıl seçerim konusu. Bu konular yeterli diye düşünüyorum. Uygulaması önemli tabii.” (Öğretmen-2)

“İletişim konusu en önemlisi. Yine eş seçimi becerisi. İletişim ve eş seçimi konuları önemli. Geri kalan problemler hukuk sağlık.” (Sosyolog-1)

Kendini tanıyan kişinin doğru tercih yapabileceği, bir sözleşme olan evliliğe bilinçli olarak girilmesi gerektiği belirtilmektedir:

“Kendini tanıyan birey, kiminle evlenmek istediğini bilir. Ben onu evlendikten sonra değiştiririm diyorlar. Olmaz. Önce çözülmezse sadece sorunlar ötelenmiş olur. Evlenmeden önce problemleri çözmek lazım. Baktı olmuyor. Evlilik bir kontrat. Kontratı imzaladıktan sonra çok fazla hukuki süreç oluyor, daha travmatik süreç oluyor. Ruhunu örseliyor. Bu nedenle sözleşmeden önce ben bu kontratı imzalamak istiyorum muym istemiyorum muym sorusu için başında görülmeli.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Katılımcılar, iletişim, anlayış, hoşgörü, empati, rol paylaşımı, çatışma çözme becerisi ve kök aile ilişkilerini öne çıkarmaktadır:

“Kendi kendilerine yetebilecek beceriler kazanmaları lazım çiftlerin. İletişim çok önemli ve başta geliyor. Anlayış, hoşgörü, empati olmazsa olmaz konular. (Çocuk Gelişimci-1)”

Özellikle rol paylaşımı konusu önemli. Gerçi evlenmeden önce rol paylaşımından bahsetmek gerekiyor. Sorun yaşarken çatışma çözme becerisi. Ayrıca, eşler kök ailelerinden ayrılıp yeni aile kurduklarında, eski aileleriyle dengeli iletişim kurmaları gerekiyor. (Öğretmen-3)

İletişimin hayatın tüm alanlarında önemli olduğu, sağlık ve manevi boyut konularının da önemli olduğu belirtilmiştir:

“İletişim çok önemli. Hayatın tüm alanlarında iletişim. Çiftlerin sağlıkla ilgili konularda çekingen davrandıklarını görüyoruz. Özellikle mahremiyet konularında, eşyle bile paylaşamadıkları konuları eğitimlerde bilgilendirebiliriz, bilinç oluyor. Kutsal boyutunda önemli olduğunu düşünüyorum.” (Hemşire-1)

Sağlıklı iletişimin öncelikli olduğu, aile danışmanlığına başvuran ailelerin büyük bölümünde kök aile sorunları olduğu, sorun çözme yöntemlerinin öğrenilmesi gerektiği vurgulanmaktadır:

“Öncelikle eşler arasında sağlıklı iletişim. Sonra çiftlerin kök aileleriyle yapılan sağlıklı iletişim çok önemli. Evliliklerinde sorun yaşayıp aile danışmanlığı için bize başvuran ailelerin en az yüzde yetmişine baktığımızda kök aile sorunları var. Kayınvalide, kayınpeder sorunları yani. Yakın akraba sorunları çok var. Akrabaların, bu çiftlerin evlilik yaşantısı içerisinde yer almak istemeleri, müdahale etmek istemeleri, hala kendi çocuklarını bekar gibi görüp onların evlilik yaşantısına müdahale etmek istemeleri. Ayrıca kişilerin sorun çözme yöntemlerini öğrenmeleri. Çatışma çözme yöntemlerini sağlıklı şekilde öğrenmeleri.” (Sosyal Çalışmacı-4)

Eğitimlerde iletişim, sorun çözme becerisi, çocuk yetiştirme ve sağlık konularının yer alması gerektiği belirtilmektedir:

“İletişim başta. Sorun çözme becerisi de iletişimin içerisinde. İnsanlar psikolojik olarak birbirlerine nasıl yaklaşmaları gerektiğini öğreneceklerdir. Birbirlerini tanıyarak nerede kızdıklarını, nerede öfkelenediklerini, nerede mutlu olduklarını iyi bileceklerdir. Çocuk yetiştirme konusunda, insanlar birbirine yakın özelliklerini ön plana çıkararak çocuk yetiştireceklerdir. Bir tabir vardır çocuğu birisi sağ kolundan öteki sol kolundan çekip götürmeyecek. Anne ve babanın farklı özellikleriyle değil, ortak bir çocuk ortaya çıkacaktır. İletişim üst düzeyde olduğunda bu şekilde olur. Ayrıca sağlık eğitimi de çok önemli.” (Sosyolog-3)

Medya eğitimi, empati, ahlak eğitimi ve ben dilinin önemi vurgulanmıştır:

“Daha çok medya eğitimi. Çünkü bu pandemi döneminde ailelerden aldığımız dönüt, çocuklarının dijital bağımlılığının olduğunu söylemeleri. Bilinçli aile interneti, ailede ergenlik dönemindeki çocuklara karşı nasıl davranılmalı. Empati bizim ilk anlattığımız. Ben her eğitimde önce şunu söylerim. Ahlaki eğitime önem veririm, empati kavramına öncelikle çok değer veririm. Bir de ben dili.” (Öğretmen-5)

Katılımcı, yaşadığımız çağın temel probleminin iletişim sorunu olduğunu, çatışma çözümü becerisi, rol ve sorumluluklar, aile bütçesi üzerinde durulması gerektiğini belirtmektedir:

“Aslında yaşadığımız çağın temel problemi, çatışmaların asıl kaynağı, kişiler arasındaki sorunların temel ve en önemi nedeni olan “iletişim” konusu evlilik hazırlığında olan ve evlenen çiftler için temel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışmaların çözümünde de çiftlerin ciddi problemlerinin olduğu, bu probleme bağlı sorunlarla bize danışıldığına tanık olmaktayız. Bu sorunlara çiftlerin “rol ve sorumluluklar” ve “bütçe yönetimi” gibi konularda danıştıklarına şahit olmaktayız. Ama tüm sorunların asıl kaynağının yine “iletişim” problemlerinden kaynaklandığı kanaati ağır basmaktadır. Temelde İletişim konusu olmak üzere bu dört sorun kaynağına ağırlık verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.” (Sosyal Çalışmacı-8)

Sağlıklı iletişimin önemli olduğu, ailelerde iletişim çatışmaları arasında akıl okuma yani niyet okumanın olduğu yine ya hep ya hiç düşüncesinin çok yapılan iletişim hatalarından olduğu, ben dilinin, ev içi sorumlulukların ve kök aileyle ilişkilerin önemli olduğu belirtilmektedir:

“Bireyler arası sağlıklı iletişim nasıl olmalı. Özellikle bize şu an gelen ailelerde yoğunlukla gördüğümüz iletişim çatışmalarının başında akıl okuma geliyor. Kişi bunu yaptığını fark etmiyor. Biz onu fark edip söyleyene kadar. Bu zaten sağlıklı iletişimi bozan bir şey. Yani niyet okuma. Ya hep ya hiç düşüncesi çok yapılan iletişim hatalarından. Ben dilini kullanarak iletişim kurabilmek. Evlilik birliğinde ortak karar nasıl alınabilir. Ev içi sorumluluklar nelerdir. Çiftlerin yaşadığı büyük problemlerden birisi de maalesef kadın çalışıyor olsa bile o sorumluluğu ortak paylaşmıyoruz. Bu da doğal olarak sorunların yaşanmasına neden oluyor. Bu ev içi sorumlulukları beraber nasıl yüklenebiliriz? Kök aileyle sınırları da belirlemek gerekli. Yeni kurulacak ailenin sınırları nasıl olmalı, evliliğin amacı nedir, evlilikten beklentileri ne.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Katılımcı, etkili iletişimin önemli olduğunu, evlilikte cinsel konuların çiftleri çok etkilemesi nedeniyle eğitim konusu olarak yer alması gerektiğini, aile hukuku ve şiddet konusunda bilgilendirme yapılmasının önemini belirtmektedir:

“Etkili iletişim konusu çok önemli. İletişimin temel noktalarıyla ilgili farkındalık oluşturmak, bunun dışında cinsel konularla ilgili tabu olarak düşünülerek çok konuşulmadığı için, kişiler hem çekiniyorlar, hem de anlatma konusunda hiçbir motivasyonları olmuyor. Danışmanlık sürecinde ben çiftlerle çalışıyorum, en çok yaşadıkları cinsel konularda çok ciddi sıkıntı yaşayabiliyorlar ve evlilikte çok ciddi etkileniyor. Bu konuda eğitimlerin yaygınlaştırılması çok önemli. Hukuki hakları ve şiddet konusunda. Sadece fiziksel olarak şiddeti algılıyorlar. Sadece fiziksel şiddet suçmuş gibi düşünebiliyorlar. Ekonomik şiddet cinsel şiddet, bu şiddet türleriyle ilgili bilgilendirme yapmak çok önemli.” (Psikolog-6)

Farklı kültürlerde yetişmiş bireylerin evliliğin ilk yıllarında gelişimsel kriz yaşayabileceği ve farklılıklarının kabulünün önemli olduğu, bilişsel çarpıtmalar, affetmenin önemi, ev ekonomisinin evlilikte önemli olduğu belirtilmektedir:

“Farklı kültürlerde yetişmiş iki bireyin evlilik hayatına hazırlanması, evliliğin ilk yıllarındaki gelişimsel kriz yaşanması sıklıkla karşılaştığımız konular. Farklılıkları kabul de çok önemli nokta. Özellikle ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar yani zihin okuma gibi, biz halk arasında ya da aile danışmanlığına gelenlerde trip atma olarak ya da küsüp gitti olarak

tanımlıyorlar. Ama biz bunlara ilişkilerdeki bilişsel çarpıtmaların önüne geçmek için neler yapabiliriz, bunları eğitimlerdeki modüllere nasıl ekleyebiliriz. Farklı olarak ilişkilerde affetmenin önemini, affetmenin yöntemi, bunların adımlarını bilme gibi olabilir. Özellikle ev ekonomisi. Hep iletişim ve çatışma çözmenin üzerine düşünüyoruz, çok da önemli modüller ancak ev ekonomisi modülü de çok önemli.” (PDR-1)

Empati becerisinin, iletişim, çatışma çözme ve eş seçiminin önemli olduğu, evlilikte hem bireysel olarak var olma hem de birinin eşi olarak var olma dengesinin korunmasının önemi vurgulanmıştır:

“Bence empati becerisinin geliştirilmesi gerekli. Cinsel sağlık, hukuk vesaire önemli ama bence kişisel gelişim kısmının artırılması gerekiyor. O yüzden empati geliştirme ve sağlıklı iletişim kurma, çatışma ve problem çözme. Ama ben sana aşık olmuştum, gözüm başka şey görmüyor diyorsun. Tamam gözün görmüyor ama bir yerden sonra gerçeğe döneceğiz. Her şey dört dörtlük olmuyor, çaba göstermek gerekli. Hem kişisel olarak, birey olarak varolacağım, hem de birinin eşi olarak var olacağım, bu dengeyi korumak gerekli. Yani hem birey hem de eş olarak birlikte gitmeli.” (PDR-2)

Eş seçimi kriterlerinin ve evlilikten beklentilerin bilinmesi gerektiği, iletişim ve eş seçimi konularının önemli olduğu belirtilmektedir:

“Eş seçimi konusu, eş seçimindeki kriterlerin neler olacağı çok önemli. Hayattan beklentisi ne. Evlilik birlikteliği sürdürmesiyle hayatını devam ettirmek istediği kişiden beklentileri neler olacak. Çünkü duygusallıktan bir zaman sonra mantığa bırakıyor kendini. İletişim ve eş seçimi konularına önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eş seçimi kriterlerinin neler olacağı, kişinin önce kendisini tanıması, sonra karşısındakinin nasıl olması gerektiği, öyle bir kalıp ortaya çıkarmasa da şu özellik varsa daha iyi anlaşabiliriz diyebilmeleri gibi konulara değinebiliriz.” (PDR-5)

Katılımcılar, iletişim, hukuk ve şiddet konusunun önemli olduğunu, evliliğin beş ayağının sevgi, saygı, sadakat, samimiyet ve cinsellik olduğunu, ayrıca iletişim ve sorun çözme becerilerinin çiftlere aktarılması gerektiğini belirtmiştir:

“Mutlu evliliğin temelini etkili iletişim oluşturuyor. Ayrıca hukuku eklemek istiyorum. Bizim hukuk eğitimimizde aile içi şiddete de değiniyoruz, bu nedenle önemli bir konu. Benim karşılaştığım şöyle bir durum olmuştu, biz bir eğitim verdik, aile hukukunun içerisinde aile içi iletişim ve aile içi şiddetten bahsetmiştik Daha sonra bize bir dosya gelmişti. Aile içi şiddet nedeniyle bir kadın başvuruda bulunmuş. Bize şundan bahsetti, ben bunu bilmiyordum, siz eğitime geldiniz ve ben orada öğrenmiştim diye bize bir geri dönüşte bulunmuştu.” (Sosyal Çalışmacı-11)

“Ben evliliğin beş ayağı olduğunu düşünüyorum. Sevgi, saygı, sadakat, samimiyet ve cinsellik. Ben bir yerde dinlemiştim ve çok hoşuma gitmişti. Bu beş ayağı bir masa olarak düşünün. Bu ayağın biri olmadığı zaman masa hafif sallanmaya başlar. İkisi, sonra üçü olmazsa o masa yıkılır diyor. Evlilikte erkeklerde cinsellik önemli olarak görülürken, kadınlar için hiçbir önemi yokmuş gibi davranılıyor bizim toplumumuzda. O yüzden bununla ilgili sağlıklı bilgilerin sağlanması için uğraşılmalı. Cinsel sağlık önemli bir konu. İletişim ve sorun çözme becerileri. Bunlar kesinlikle çiftlere aktarılmalı, gençlere.” (Sosyolog-15)

Kendini tanımanın değerli olduğu, iletişim, çatışma çözme becerilerinin ve cinsel sağlık konusunun önemli olduğu belirtilmiştir:

“Önce kendilerini tanımaları çok kıymetli. Aslında bir ilişkide birey önce kendisini tanıyor. Karşısındakini tanımaya çalışırken önce biz bu kişilere kendilerini tanımalarını, kendilerine değer vermelerini, sonra karşılıklarını. Kişi kendisine değer vermiyor ama karşısındakinden çok beklentisi var. Sonrasında iletişim becerileri. Çatışma çözme becerileri. Bizim ülkemiz dışında diğer ülkelerde küsme, evden gitme böyle bir şey yok. Bizim ülkemizde çok fazla. Aslında biz bu çatışma çözme becerilerimizi çok fazla geliştiremediğimiz için. Birde cinsel sağlık konusu. Sağlık konusunda uzman birisi bu konuda eğitim vermeli.” (Psikolog-9)

Tablo 13. Eğiticilere göre evlilik öncesi eğitimlerde öncelik verilmesi gereken konuların yinelenme sıklığı

TEMEL KONU	YİNELENME SIKLIĞI	%
İLETİŞİM	43	82,6
SORUN ÇÖZME	20	38,4
CİNSEL SAĞLIK	19	36,5
EŞ SEÇİMİ	17	32,6
AİLE HUKUKU	13	25
KENDİNİ TANIMA	9	17,3
KÖK AİLE İLİŞKİLERİ	8	15,3
ROL VE SORUMLULUKLAR	8	15,3
AİLE BÜTÇESİ	8	15,3
EŞ SEÇİMİNDE DUYGUSALLIK VE MANTIK	8	15,3
BEKLENTİLER	7	13,4
EMPATİ	6	11,5
SEVGİ DİLİ	4	7,6
ŞİDDET	4	7,6
BEN DİLİ	3	5,7
NİYET OKUMA (BİLİŞSEL ÇARPITMALAR)	3	5,7
FARKLI KÜLTÜRLER	3	5,7
ÇOCUK YETİŞTİRME	3	5,7
EVLİLİĞİN DİNİ BOYUTU	2	3,8

MEDYA OKURYAZARLIĞI	2	3,8
AİLE PLANLAMASI	2	3,8
EŞİNİ TANIMA	2	3,8
KİŞİSEL GELİŞİM	2	3,8
SAYGI	2	3,8
EVLİLİĞİN İLK YILLARI	1	1,9
ANLAYIŞ-HOŞGÖRÜ	1	1,9
ÖFKE KONTROLÜ	1	1,9
SADAKAT	1	1,9
ÖZVERİ	1	1,9

Bu araştırmada, katılımcıların evlilik öncesi eğitimlerde yer verilmesini önerdikleri ilk 10 konunun sırasıyla; iletişim, sorun çözme becerileri, cinsel sağlık, eş seçimi, aile hukuku, kendini tanıma, kök aile ilişkileri, rol ve sorumluluklar, aile bütçesi ile eş seçiminde duygusallık ve mantık olduğu anlaşılmıştır. Coffee (2012, s. 53)'nin evlilik öncesi eğitim programlarında yer alan ya da önerilen konuların yinelenme sıklığını gösteren çalışmasında ilk 10 konunun sırasıyla; iletişim, yakınlık, çatışma çözümü, rol ve sorumluluklar, cinsel yaşam, kök aileler, bütçe yönetimi, beklentiler, din uyumu ve ritüelleri, evliliğin tanıtılması konuları olduğu görülmektedir. Coffee (2012)'nin evlilik öncesi eğitim programları konusundaki bulgularının büyük bölümüyle, bu araştırmanın sonuçlarının uyumlu olduğu görülmektedir.

Sürerbiçer (2008, s. 84, 90)'in yaptığı araştırmada, boşanmış olan 92 katılımcının deneyimlerine göre, evlilik eğitimlerinin içeriğinde olmasını istedikleri konular sorulmuştur. Katılımcıların istedikleri konuların çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar, kök aile ilişkileri, iletişim becerisi ve çatışma çözüm yöntemleri olduğu görülmüştür. Bu araştırmada eğiticilerin evlilik öncesi eğitimlerde yer verilmesini istedikleri kök aile ilişkileri, iletişim becerisi ve çatışma çözüm yöntemleri konularının Sürerbiçer'in araştırmasıyla uyumlu olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın katılımcıları olan eğiticilerin, evlilik öncesi eğitimlerde yer verilmesini istedikleri konuların başında iletişim becerisi gelmektedir. İletişime öncelikli olarak yer verilmesinin, diğer araştırmaların büyük bölümüyle (Coffee, 2021, Risch-Riley Lawler, 2003, Şen, 2009, Haskan Avcı, 2014, Williams ve diğerleri, 1999) tutarlı olduğu görülmektedir. Araştırmada öncelikli olarak eğitimlerde yer verilmesi belirtilen sorun-çatışma çözme becerisi ve cinsel sağlık konularının da diğer araştırmaların bir kısmıyla (Coffee, 2021, Risch-Riley Lawler, 2003) uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırmada ilk 5 sıralama içerisinde yer alan aile hukuku bilgisi ve eş seçimi konusunun diğer araştırmaların bulgularından farklı olduğu görülmektedir. Eş seçimi konusunun öne çıkmasının nedeninin Türkiye'de evlilik öncesi eğitimlere katılanların önemli bir bölümünün yetişkin bekar bireyler olmasından kaynaklandığı, evlilik öncesi eğitime katılanlar arasında henüz evlilik sürecinde olmayan üniversite öğrencileri ve askerliğini yapmakta olan kişilerin de bulunmasının etkili olduğu değerlendirilmiştir. Aile

hukuku bilgisinin bu araştırmada öne çıkmasının nedeninin ise Medeni Hukuk'ta ve aileye ilişkin mevzuatta yapılan değişiklikler ile ev içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak son dönemlerde yapılan yeni düzenlemelere dönük farkındalıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

4.2.3. Çiftlerin İlgi Gösterdiği Konular

Evlilik öncesi eğitim çalışmaları yapılmadan önce, çiftlerin ve evlenmeyi düşünen bireylerin evlilik öncesi eğitimlerde ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesi önemlidir. Daha önce Türkiye'de yapılmış sınırlı sayıdaki araştırmada, evlilik öncesi eğitime katılan çiftlere ve evlenmeyi düşünen bireylere bu eğitimlerde ihtiyaç duydukları konular sorulmuştur. Bu araştırmada ise eğiticilerin deneyimlerine göre evlilik öncesi eğitimlerde öncelikli yer verilmesi gereken konular belirlenmeye çalışılmış, ayrıca eğitimlere katılanların ilgi gösterdikleri konular sorulmuştur.

şen (2009) tarafından yapılan araştırmada, evlenme ve nikah sürecinde olan 62 çiftin, hangi konularda evlilik öncesi eğitime ihtiyaçları olduğu incelenmiş, çiftlerin sırasıyla, iletişim, evlilikte sorumluluklar, çatışmayı önleme yöntemleri, sorun çözme yöntemleri, eşini ve kendini tanıma, evlilikte roller, aile yaşam döngüsü, empati eğitimi, ocuk yetiştirme, cinsellik, akrabalarla iletişim, aile bütçesi hazırlama ve boş zaman aktiviteleri konularında eğitim almak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Sürerbiçer (2008, s. 92-104) tarafından 92 katılımcıyla yürütölen araştırmada, evliliğe hazırlık programlarının içeriğinde hangi konuların bulunması gerektiği boşanmış bireylere sorulmuş, evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık ve davranışlar, çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, kök ailelerle ilişkiler, çatışma çözüm yöntemleri ve etkili iletişim becerilerinin evlilik öncesi eğitim kapsamında bulunması gerektiği bulunmuştur.

Hamamcı, Buğa ve Duran (2011) tarafından, 325 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, katılımcıların en fazla iletişim becerisi, çiftler arasındaki bağlılığı geliştirme, anne baba olmayı öğrenme ve boşanmayı önleme konularında eğitim almak istedikleri görölmüştür.

Haskan Avcı (2014) tarafından 366 katılımcıyla yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi eğitimlerde en fazla öğrenmek istedikleri konuların çiftler arası iletişim, çatışma çözme becerisi, farklılıkları kabul etme, romantizm-cinsellik ve sosyal destek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin en fazla sorunla karşılaşacaklarını düşündükleri alanların ise sırasıyla romantizm- cinsellik, farklılıkları kabul etme, iletişim, çatışma çözme becerisi ile sosyal destek olduğu anlaşılmıştır.

Bu araştırmanın katılımcılarına, "Deneyimlerinize göre evlilik öncesi eğitime katılanlar en çok hangi konulara ilgi gösteriyor" sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcı, evlilik öncesi eğitime katılanların hayat arkadaşımı nasıl seçebilirim, iletişim, sağlık ve hukuk alanındaki konularla ilgilendiklerini belirtmektedir:

"Hayat arkadaşımı nasıl seçebilirim, evlilikte iletişim, sağlık ve hukuk alanında birçok şeyi bilmediklerini fark ediyorlar. Öncelikle iletişim önemli görölüyor." (Hemşire-1)

Katılımcılar, eğitimle birlikte katılımcıların bakış açısının değiştiğini, iletişim, sorun çözme, finansal okuryazarlık, Medeni Kanun konularına ilgi gösterildiğini belirtmektedir:

“Eğitim alınca bakış açıları değişiyor. İletişim, sorun çözme, finansal okuryazarlık, aile ekonomisi önemli konular.” (Çocuk Gelişimci-1)

“Medeni kanunla ilgili haklar konusunda bilgileri öğrenince ilgi gösteriyorlar. Bu konuda geri dönüşler aldık. İletişim ve çatışma çözme.” (Öğretmen-1)

Eğitimlere katılanların eş seçimi ve evliliğin manevi boyutu, aile hukuku, iletişim ve cinsel sağlık konularına ilgi gösterdikleri belirtilmektedir:

“Eş seçimi nasıl ve neye göre yapılır konusuna ilgi gösteriliyor. Manevi boyutu, iç huzurun sağlanması.” (Sosyal Çalışmacı-2)

“Benim gözlemim aile hukuku noktalarına merak oluştuğunu gözlemledim. Bu konuları destekleyecek uzman kişilerin eğitici olması yer alması iyi olur. Aile içi iletişim, daha çok kişilerin kendi bireysel hayatlarına yönelik cinsel hayat bilgileri olabilir. Cinsel sağlık, aile içi iletişim, aile hukuku.”(Çocuk Gelişimci-2)

İletişim ve empatinin temel olduğu, ayrıca cinsellik konusu hala tabu olarak görüldüğu için önemli olduğunu vurgulanmaktadır:

“En temel iletişim. Kişi ben empati yapabiliyor muyum diye soruyor kendine. Karşımdaki kişiye hayır diyebiliyor muyum? Ya da bir sorunla karşılaştığımda benim cebimde nelerim var, argümanlarım neler? Üstü kapalı olarak gördüğümüz sorun, toplumumuz gelenekselliğinden kaynaklanan cinsellik konusu. Cinsellikte bir çekingenlik sözkonusu ama hayatımızın da bir gerçeği. şu anda biraz görünür vaziyette ama hala bir tabu olarak duruyor. Evliliğin temelini oluşturan noktalardan birisi de cinsellik olduğu için kişi bunu konuşmaktan çekiniyor.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Cinsel rahatsızlığa sahip bireylerin iletişim bozukluğunun da olması durumunda problemin büyüklüğu vurgulanmaktadır:

“Sağlık ve iletişim konusu önemli. Herhangi bir cinsel rahatsızlığa sahip insan, eğer iletişim bozukluğu da varsa evliliklerinde problem yaşanacaktır. Moral motivasyon konusunda çiftler yıpranabilir.” (Sosyolog-3)

Eş seçimi, duygusallığın yanında mantıklı davranma, iletişim ve cinsel sağlık konularının aileler için önemli olduğu belirtilmektedir:

“Eş seçimi, duygusallığın yanında mantıklı davranma ve iletişim dışında, cinsel terapi eğitimi de önemli bir boyut. Cinsellik hakkında çok fazla korkuları ve yanlış bilgileri olan ya da bizim toplumsal olarak ayıp olarak gördüğümüz konularda aile içinde eğitilmeyen gençler, bununla ilgili ciddi problemler yaşıyorlar. İletişim çok önemli. Aile olma dışında birey olmada çok önemli. Herkesin ayrı bir birey olduğuna değinilmeli” (Psikolog-4).

Katılımcı, bir evlilik öncesi eğitim sonrasında katılımcılardan birisinin gelerek eş seçimi kriterlerini hiç bilmediğini ve burada öğrendiği bilgilerle eş seçimini yapacağını, kişinin kendini tanınmasının önemli olduğunu belirtmektedir:

“Evlilik öncesi eğitim sunduğumuzda, bir kişi eğitim sonrasında yanıma geldi, hocam ben eş seçimi kriterlerini hiç bilmiyordum artık burada öğrendim ve buna göre eş arayacağım kendime dedi. Kendini tanıdı, evliliğin ne olduğunu gerçek anlamda öğrendi. Sadece aşk evliliği

yapması iyi bir baba olup olmayacağını bilmeden evlenmesi iyi olmaz. Kendini tanınmasını sağladık bu eğitimle.” (Sosyolog-8)

Eş seçimi kriterleri, kendini tanıma ve psikiyatrik hastalıklar konusunun önemli olduğu, eğitimlerde bir katılımcının, dört çocuğu olduktan sonra eşinin şizofreni olduğunu anladığını söylediği, psikiyatrik bozukluklar konusunda genel bilgiler verilebileceği belirtilmiştir:

“Eş seçimi kriterleri, kendini tanıma. Biz bu eğitimleri verelim ama sağlık psikiyatri konuları da anlatılmalı. Kişiler sağlık problemlerini saklıyorlar, evlilikten sonra ortaya çıkıyor. Bir katılımcımız dedi ki, dört çocuğumuz oldu, dördüncüde ben eşimin şizofreni olduğunu anladım. Özellikle psikiyatrinin teşhisleri anlatılmalı. Genel itibariyle kabataslakta olsa anlatılmalı. Bu rahatsızlıklar üzerine değinilebilir bence. Örneğin bipolar bozukluk şudur, şizofreninin belirtileri şunlardır gibi. Bunlarda önemli kriz noktaları.” (Sosyal Çalışmacı-6)

Katılımcı, üniversitelerde düzenlenen evlilik öncesi eğitimlerde gençlerin en çok sevgi ve aşkın evlilik kararı almak için yeterli olma durumunu sorduklarını, ayrıca mantık evliliğinin, kök aile ilişkilerinin ve eş seçimine ilişkin konuların gençlerin ilgisini çektiğini belirtmektedir:

“Üniversitelerde eğitim programları düzenlediğimde gençlerin en çok şuna dikkat ettiğini fark ettim. Sevgi ve aşkın evlilik kararı almak için yeterli olup olmadığını merak ediyorlar. Bu güzel bir soru, birde mantık evliliği yapmak ne derece doğru, gelen sorular arasında. Sadece mantık evliliği yapsak doğru olur mu? Karşı taraftaki kişinin ailesinin kendisini istememesi durumunda? Şimdi benim bir adayım var, evleneceğim ama eşimin ailesi beni pek istemiyor, ne yapabiliriz bu konuda? Birde eşimizi seçerken ne kadar zamana ihtiyacımız var? Bunu özellikle soruyorlar, yani eşimizi seçeceğiz ama ne kadar görüşelim, 5 ay mı görüşelim bunun bir zamanı var mı? Bunu soruyorlar. En çok dikkat çeken konular bunlar. Aşk mantık evliliği konusunda ne diyorum, kitabi bir şey değil, sizin hayattan beklentilerinizle ilgili bir şey. Kişiden kişiye değişiyor. Ben şunu söylüyorum eğitimci olarak, kişiyi sevmeden bir yolculukta yürümek zor. Severek bu yola başlamak lazım. Ama gözü kapalı aşık da olmamak lazım. Yani bu adamın ya da bu kadının benim onla yaşayacağım yaşamı engelleyecek huyları davranışları varsa, mesela öfke kontrolü sorunu olan bir adam ya da kadın ben bununla yapabilir miyim acaba? diye iyi bir düşünmesi lazım, sadece sevmek yetmiyor diyorum.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Eğitilmeye gelenlerin iletişim becerisi, öfke kontrolü ve sorun çözme becerisi, çocuk yetiştirme ve kök aile ilişkileri konularına ilgi duydukları ve farkındalık kazandıkları belirtilmektedir:

“İletişim ve öfke. Öfke anında kendilerini nasıl dinlemeleri gerektiğini bilemiyorlar. Ben bunun üzerine örnekler veriyorum. Problem çözme becerisi kazanmak istiyorlar.” (Öğretmen-6)

“İletişime çok ilgi duyuyorlar. Basit gibi gördükleri kelimelerin bile ne kadar önemli olduğunu, doğru kelimelerle konuşmanın önemini fark edebiliyorlar. Onun dışında çocuk gelişimiyle, çocuk yetiştirmeyle ilgili sürece ilgi duyuyorlar. Akrabaların etkileri, kök ailenin etkileri. Çok az geniş aile var, genelde çekirdek aileler. Ailelerin müdahalelerine yönelik destek istiyorlar. Yeni farkında oldukları çok konu oluyor ve ilgiyle dinliyorlar.” (Psikolog-6)

İletişim ve sağlık konularının ciddiyle takip edildiği belirtilmektedir:

“İletişim noktasında daha çok sözel katılım oluyor. Kulaktan duymada olsa aşına oldukları konular olduğu için katılım oluyor. Ayrıca sağlık gibi konulara dikkat kesiliyorlar. Sağlık konusunda direkt konuşmıyorlar, utanıyorlar, ama ciddi anlamda dikkatle dinliyorlar. Telefonla oynuyorsa dahi onu bırakıp bu konuyu dinliyor. Sağlık alanı ciddi dikkat çekiyor.” (PDR-5)

Katılımcı, özellikle aile içi iletişim ve kök aile ilişkilerine yönelik ilgi olduğunu, kök aile ilişkileri anlatıldığında çiftlerin kök aile ilişkilerindeki problemleri konuştuğunu belirtmektedir:

“Aile içi iletişime çok fazla ilgi gösteriyorlar. Ayrıca özellikle akrabalık ilişkileri. Çünkü nişanlılık dönemi, flört döneminde bir şekilde, karşı tarafın ailesiyle tanışılıyor. Kayınvalide, görünce rol olarak ve çiftlerden kadının ailesi yönünden sıkıntılar yaşanabiliyor. Ben eğitim sırasında çiftlerin bu konu anlatıldığında birbirlerini dürttikleri, bak senin ailen de böyle fazla müdahil oluyor, bu tarz konuşmaların geçtiğine şahit oldum. Bu nedenle eğitim sırasında ben bu konulara daha fazla odaklanıyorum. Kök aile ilişkileri, sosyo kültürel farklılıklar çok önemli. daha çok gelenekçi toplumlarda bunlar var. Bu konulara daha çok önem veriyorlar.” (Psikolog-8)

Evlilik öncesi eğitimlerde katılımcıların çatışma çözme becerisine ilgi gösterdikleri, iletişim, sorun çözme becerisi, cinsel sağlık ve kök aile ilişkilerinin öne çıktığı belirtilmektedir:

“Çatışma konusu öncelikle. Çatışmanın nedenleri, çatışmaya neden olan faktörler ve çözüm yollarından bahsediyoruz. Özellikle çözüm yollarında boyun eğme geri çekilme gibi işlevsel olmayan yöntemleri, asıl olması gerekenin uzlaşma yöntemi olduğundan bahsediyoruz. Bu konulara özellikle ilgi gösterdiklerini düşünüyorum. İletişim ve sorun çözme önemli.” (Sosyal Çalışmacı-11)

“İlk sırada cinsel sağlık, ikincisi aile büyükleriyle olan iletişimsel sorunlar. Temel sorun, iletişimsizlik, birbirlerinden isteklerini, beklentilerini tam olarak ifade edememe. İletişimsel problemler bir kartopu gibi yuvarlana yuvarlana büyüyor aşılmaz bir hal alıyor, o yüzden bir numarada sağlıklı ve duygusal bir cinsel birliktelik olması sonrası onunla birlikte devam eden iletişim” (Sosyolog-14).

Tablo 14. Çiftlerin ilgi gösterdiği konuların yinelenme sıklığı

TEMEL KONU	YİNELENME SIKLIĞI	%
İLETİŞİM	35	67,3
CİNSEL SAĞLIK	14	26,9
EŞ SEÇİMİ	14	26,9
SORUN ÇÖZME	12	23
AİLE HUKUKU	10	19,2
KENDİNİ TANIMA	7	13,4
ROL VE SORUMLULUKLAR	6	11,5

KÖK AİLE İLİŞKİLERİ	6	11,5
ÇOCUK YETİŞTİRME	4	7,6
FARKLI KÜLTÜRLER	3	5,7
AİLE BÜTÇESİ	3	5,7
EMPATİ	2	3,8
EŞ SEÇİMİNDE DUYGUSALLIK VE MANTIK	2	3,8
ÖFKE KONTROLÜ	2	3,8
EŞİNİ TANIMA	2	3,8
EVLİLİĞİN DİNİ BOYUTU	1	1,9
MEDYA OKURYAZARLIĞI	1	1,9
EVLİLİĞİN İLK YILLARI	1	1,9
ŞİDDET	1	1,9
BEKLENTİLER	1	1,9
BEN DİLİ	1	1,9
PSİKİYATRİK HASTALIKLAR	1	1,9
STRES KONTROLÜ	1	1,9

Bu araştırmada eğitimciler, deneyimlerine göre çiftlerin ilgi gösterdiği konuların neler olduğu sorulmuştur. Çiftlerin eğitimlerde ilgi gösterdikleri konulardan ilk sıralamada yer alanların, iletişim, cinsel sağlık, eş seçimi, sorun çözme, aile hukuku, kendini tanıma, rol ve sorumluluklar, kök aile ilişkileri, çocuk yetiştirme, farklı kültürleri kabul, aile bütçesi ve empati olduğu görülmüştür.

İletişim becerisinin çiftlerin ilgi gösterdiği konuların başında geldiği bu araştırmada görülmüş olup, diğer araştırmaların bulgularıyla da tutarlılık görülmektedir. Ayrıca sorun çözme becerisi, cinsel sağlık, kendini tanıma, kök aile ilişkileri, rol ve sorumluluklar, aile bütçesi ve empati konularında bu araştırmanın sonuçlarıyla Şen (2009)'in bulguları arasında tutarlılık bulunmaktadır. Sürerbiçer (2008)'in bulguları arasında yer alan kök aile ilişkileri ve çatışma çözümü ile bu araştırmanın bulguları arasında tutarlılık bulunmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları arasında yer alan ve diğer araştırmalardan farklı olan bulguların ise eş seçimi ve aile hukuku bilgisi konuları olduğu görülmektedir. Ülkemizde evlilik öncesi eğitimlere katılanların önemli bir bölümünün yetişkin bekar bireyler olması nedeniyle eş seçimi konusunun öne çıktığı, bu eğitimlerin katılımcıları arasında henüz evlilik sürecinde olmayan üniversite öğrencileri ve askerliğini yapmakta olan kişilerin de yer almasının bu sonuçta etkili olduğu değerlendirilmiştir. Diğer taraftan aile hukuku bilgisine yönelik talebin ise Medeni Hukuk'ta ve aileye ilişkin yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler ile ev içi

şiddetin önlenmesine yönelik olarak son dönemlerde yapılan yeni düzenlemelere dönük farkındalıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Ayrıca son zamanlarda bilim insanları ve eğitimciler evlilik öncesi eğitim içeriğine sadakat, fedakarlık, bağışlama (Fincham, Stanley ve Beach, 2007) gibi evlilik kalitesini yükselten erdemlerin ve cömertlik, (Fowers, 2000), iyi niyet (Gottman, 1999), başkalarını düşünme (Carroll, Badger ve Yang, 2006), ve özdenetim (Strom, 2003) gibi kişisel erdemlerin eklenmesi gerektiğini belirtmektedir (Tümünden aktaran Fawcett vd., 2010).

Türkiye genelinde evlilik süresine göre boşanma sayılarına bakıldığında, boşanmanın en çok gerçekleştiği dönemin evliliğin ilk beş yılı olduğu görülmektedir. 2021 yılında evliliğin ilk beş yılında boşananların oranının % 33.6, 2022 yılında % 32.7 olduğu görülmektedir. Bu durum, evlilik öncesi programların içeriğinde evliliğin ilk yıllarında yaşanabilecek sorunları dikkate alarak konuların ve çözüm yollarının belirlenmesini gerektirmekte olup, eğitim içeriklerinin gereksinimlere göre düzenlenmesi evliliklere de olumlu olarak yansımaktadır.

Diğer taraftan, bu çalışmada çiftlerin ilgi gösterdikleri konularla, eğitimcilerin önerdikleri konuların karşılaştırması yapılmıştır. Çocuk yetiştirme konusuna çiftler tarafından daha fazla ilgi gösterildiği ve sıralamada öne çıkarıldığı görülmüştür. Eğitimcilerin öncelikli olarak belirttikleri eğitim konularıyla çiftlerin istedikleri konular arasında büyük oranda tutarlılık vardır. Burada şu soru karşımıza çıkmaktadır. Eğitimciler belli konulara öncelik verilmesini ve etkililik durumunu belirtirken, çiftler farklı konulara öncelik verilmesini isterse konu nasıl değerlendirilmelidir? Bunun yanıtı, evlilik öncesi eğitimlerin anlatılış biçiminden ve sunumundan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitimlerin, nikah tarihi almış olan çiftler dışında, yetişkin bekar bireylerin de ilgisini çekecek şekilde daha çekici hale getirilmesi ve gerekirse teşvik uygulanması faydalı olacaktır.

4.3. Eğitim ve Öğretim Teknikleri

Şekil 8. Eğitim ve öğretim teknikleri

4.3.1. İnteraktif Eğitim

Evlilik kararı bireylerin yaşamlarındaki en kritik durumlardan birisidir. Bireylerin başarılı evlilikler kurabilmelerinde, evliliğe hazırlayıcı nitelikte eğitimden geçmelerinin önemi büyüktür. Evlilik öncesi eğitimlerin işleniş şekli ve sunumları, etkinliğini önemli derecede

belirlemektedir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerle “Eğitimlerin işleniş şekli nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir.

Evlilik öncesi eğitimin konuları ve ders içerikleri kadar, anlatım biçimi ve sunum şekli de önemlidir. Bu çalışmada eğitimcilerin tamamına yakınının interaktif eğitimin gerekliliğini vurgulamaları ve eğitimlerde kullanmaya çalıştıklarını söylemeleri araştırmanın önemli bulgularından biridir.

Çağdaş eğitim teknikleri içerisinde, interaktif eğitim yeni yöntem ve stratejileriyle öne çıkmaktadır. Bilgin (2022, s. 15)’e göre interaktif eğitim, öğretim süreçlerini farklı zeka tiplerine uygun animasyon, resim ve video gibi materyallerle zenginleştiren, öğrenci ile etkileşime giren, eğitime katılanlara ne şekilde öğreneceğiyle ilgili seçim hakkı tanıyan bir öğretim yaklaşımıdır. Literatüre baktığımızda interaktif eğitim sorun çözücü, araştırmacı ve iletişimin yüksek olması yönleriyle öne çıkmaktadır.

Katılımcı, “eğitimlerin işleniş şekli nasıl olmalıdır?” sorusuna yönelik olarak, eğitimlerde soru cevabın çok faydalı olduğunu ayrıca videolu anlatım, görseller ve rol etkinliklerinin önemli olduğunu belirtmiştir:

“Soru cevap çok faydalı. Videolu anlatım ve görseller olabilir. Katılımcıya kopuşları yaşatmamak adına, biraz daha organizasyonu olabilecek etkinlikler düzenlenebilir. Bilgi verme, Video gösterimi, soru cevap, rol oynayabileceğimiz etkinlik olabilir.” (Çocuk Gelişimci-2)

Katılımcı, interaktif eğitim yapmaya çalıştığını, eğitime katılanları da dahil ederek sohbet-soru cevap ve görselliğin yoğun olduğu bir sunum yaptığını belirtmektedir:

“İnteraktif olmasına dikkat ediyorum. Eğitim verdiğim gruplara göre değişiyor ama bir konuyu anlatıyorsam direkt o konuyla ilgili bazen canlandırma da yapıyorum. İsteyenler kalkıyorlar ve örnekleri kendileri veriyorlar. Hem sohbet ve soru cevap yapıyoruz hem de kendileri canlandırma yapıp konuyu açıklayabiliyorlar, örneklendirebiliyorlar. Arada video izletme, bol görselli videolu eğitimler.” (Psikolog-5)

Katılımcı, sadece sunumun monoton olacağını, farklı eğitim yöntemleriyle kalıcı ve keyifli bir eğitim olacağını belirtmektedir:

“Sadece bir sunumla monoton bir ilerleyiş olur. Hem eğiticiyi hem de dinleyiciyi stabilize ediyor. Soru cevap ve farklı yöntemlerle süreci biraz daha renklendirmek kalıcı yapmak lazım. Role play, rol model çalışması gerekli diye düşünüyorum. Çiftlere psiko dramının kullanılabilmesi ya da drama şeklinde aktarılabilmesi. Bu şekilde sunum, hem daha keyifli hale getirebilir, hem de kalıcılığı artar diye düşünüyorum.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Eğitimin interaktif ve uygulamalı olması gerektiği, monolog değil diyalog olmasının ve çiftlerin de eğitime dahil edilmesinin önemi vurgulanmıştır:

“Katılanlar sürece aktif şekilde soru cevaplarla ya da etkinliklerle eğitime dahil edilmeli. Eğitimler daha canlı geçer bu anlamda. Duruma göre kalabalık gruplar da olabilir. İnteraktif, uygulamalı, dinamik, içeriği güzel olmalı.” (Hemşire-1)

“Küçük gruplara eğitim daha etkili olur. Karşılıklı olmalı ve monolog değil diyalog olmalı. Çiftleri de eğitime katarsak daha etkili oluyor. Grup çalışmaları daha iyi olur. İletişimle ilgili oyunlar oynatarak onları da dahil ederek iletişimi öğretebiliriz. Sunum üzerinden değil

de iletişimde karşısındaki duygusunu anlayarak, dramatik şekilde sunulmalı. Küçük oyunlarla iletişim daha güzel anlatılabilir.” (Öğretmen-1)

Katılımcılar, ön bilgi verilmesinden sonra role play gibi öğretim teknikleriyle katılımcıların eğitime dahil edilmesini, sunum ve soru cevabın birlikte olması gerektiğini belirtmiştir:

“Mutlaka ön bilginin kısa olarak verilip kişilerin katılımlı olarak, empati kurarak, örnek role play şeklinde öğretim tekniklerini de kullanarak kişileri eğitime çekme olmalı. Yani spontan bir eğitim olmamalı. Sadece ben anlattım şeklinde olmamalı. Kişilerin mutlaka dahil edilmesi, aktif şekilde geçmeli.” (Öğretmen-4)

“Sunum önce kesinlikle olmalı. Çünkü genel olarak bu konuyu tarif etmemiz lazım. Onların soruları da çok önemli oluyor. Çünkü belki bizim gözden kaçırdığımız ama onların hayatında yaşadığı konular olabilir. Soru cevapla en azından bütün konulara değinmiş oluruz.” (Psikolog-3)

Yalnız slaytlara değil, görsellere ve soru cevaba da eğitimde yer verilmesi gerektiği, eğitim tekniklerinin yerleştirilerek kullanılması gerektiği ve sunumun tekdüze olmaması belirtilmiştir:

“Sadece slaytlara bağlı kalamayız. Yaptığımız eğitimlerde önce görsellere yer veriyorum. Soru cevap, sohbet eder gibi yapmak iyi olur. Sadece sunum yapmak ve bu şekilde kural koymak sıkıcı gelebilir.” (Sosyolog-5)

“Açıkçası ben tekdüze bir eğitim yapma taraftarı değilim. Eğitim teknikleri kullanılacak, dikkati çekebilecek, sunum çeşitlendirilmeli, yerleştirilmeli, kendilerini içinde hissedebilecekleri bir sunum olmalı. Soru cevap mutlaka olmalı.” (Sosyolog-8)

Eğitimin interaktif olmasının yanında eğiticinin yeteneği, kitlelerin anlayacağı şekilde anlatmanın önemli olduğu vurgulanmıştır:

“Bence interaktif şekilde gitmeli. Sadece sunum olursa sıkılırım, ben onların yerine kendimi koyarsam dinleyemem. Eğitimi verecek arkadaşın yeteneği donanımı da önemli. Onun sempatisi güler yüzü de giriyor. Onların anlayabileceği dilden kişilere hitap edilmeli. Yeri geliyor, biz okuma yazma bilmeyen kitlelerle karşılaşıyoruz. Kırsaldaki birine üstten bir dille teori anlatmak durumunda, alacakları çok şey olmaz diye düşünüyorum. Anlayacakları dilden interaktif dilde onların da katılımını sağlayarak metaforlarla birlikte ilerleyebiliriz.” (Sosyal Çalışmacı-6)

Katılımcılar, psiko drama, slayt ve tecrübe aktarımına eğitimlerde yer verildiği gibi, sunum ve görsel materyallerin dışında soru cevap şeklinde iletişimin önemli olduğunu belirtmektedir:

“Verdiğimiz son eğitimde hem psiko drama vardı, hem slayt vardı, hem de hocalarımızın kendi tecrübelerini aktardığı bir ortam vardı. Daha iyi anlaşılıyordu bu şekilde. Özellikle psiko dramının yani canlandırmanın bize çok etkisi oldu. Daha sağlıklı bir eğitim oldu bu şekilde.” (Sosyal Çalışmacı-7)

“Kendimden örnek verebilirim. Sunum yapıyorum, görsel materyal kullanıyorum, sunum ve etkili anlatım yolunu seçiyorum. Bazen beyin fırtınası yapıyoruz. Karşılıklı iletişim

oluyor tabi ki. Gerekirse o anda soru cevap şeklinde yapıyorum. Bütün yöntem ve teknikleri eğitim alanında kullanabiliriz.” (Öğretmen-5)

Konudan çok anlatım metodunun önemli olduğu, katılımcıların uygulamalı ve söz hakkının verildiği eğitimlere daha çok ilgi duyduğu belirtilmektedir:

“Konudan çok hitap ve dilin ailelerin dikkatini çektiğini düşünüyorum. Bu konuda psikolog bir arkadaşımın faydalanarak ailelerimize eğitim vermiştik, aynı konuyu farklı bir metot ile anlatınca, ailelerimizin açık, uygulamalı ve söz hakkının verildiği eğitimlere daha çok ilgi duyduklarının kanısına vardım.” (Sosyolog-10)

Soru-cevap ve teatral yeteneğin önemli olduğu vurgulanmıştır:

“Sadece sunuma bağlı kalınmamalı. Soru-cevap ve teatral yetenek çok önemli. Bunlar etken. Soru-cevap, onları sahneye çıkarmak, konuşmak, diyalog kurmak, bunlar çok önemli bir eğitimde.” (Sosyolog-12)

Katılımcı, eğitimlerde, grup çalışmalarıyla role play ile örneklendirerek anlatım yaptığını ve bu şekilde kalıcı olduğunu belirtmektedir:

“Ben uzun zamandır yapıyorum bu eğitimleri. İlk başta anlatacaklarımı anlatayım sonra soru cevaba geçeyim dedim. Şu anda sistemimi değiştirdim ve daha fazla verim aldım. Hem oyunlarla hem grup çalışmalarıyla hem de interaktif şekilde. Konunun temelinin anlatıp bu evde nasıl uygulanabilir. Sadece kavramsal olarak anlattığımız zaman onu örneklendiremiyor kişi. Yani siz bunu anlatıyorsunuz ama örnek verebilir misiniz, bunu nasıl kullanabilirim diye. Role play çalışmaları yapıyoruz, kendi yaşantısından olaylarla. İnteraktif olarak bunları yaptığımızda konu pekişmiş oluyor.” (Psikolog-6)

Katılımcı, sunum artı soru-cevap şeklinde eğitimi, dönütler olduğu zaman eğitimin daha verimli olduğunu belirtmektedir:

“Sunum artı soru-cevap olmalı diye düşünüyorum. Dönütler olduğu zaman çok daha verimli olduğunu düşünüyorum. Hem dönütler bizim açımızdan faydalı olur, hem de oradaki diğer katılımcılara farklı bir bakış açısı sunabiliyorlar. Ortak problemler var birçok noktada. Farklı bir çözüm sunduğu zaman bizim anlatmamızdan daha etkili olabiliyor. Bu nedenle dönütler hem bizim hem de onlar için faydalı olabiliyor. Daha aktif şekilde katılıyorlar böylece.” (PDR-4)

Çiftlerin katılabileceği interaktif ve soru-cevap şeklinde, yazının az ve görselin çok olduğu, karikatür gibi görsel efektlerin olacağı eğitimin daha etkili olacağı belirtilmektedir:

“Ben eğitimlerin uzun soluklu olması taraftarıyım. Bu nedenle interaktif olması daha uygun olacaktır. Çiftlerin de katılabileceği, hatta böyle gruplar şeklinde, yani çok fazla kalabalık olmadan soru cevap şeklinde olması taraftarıyım. Sunum olacak, ama sunum daha çok görsel efektler olacak. Mesela karikatür daha çok olacak. Çünkü ilgi çekiyor ve dikkatler dağılmıyor. Yani yazının az olduğu görselin çok olduğu bir sunum, ama daha çok konuşma şeklinde tecrübelerin ve sorunların paylaşıldığı bir eğitim olabilir.” (Psikolog-8)

Katılımcı, eğiticinin becerisinin önemli olduğunu, kabiliyete göre sistemin belirlenmesini, hitabet gücü, role play, vaka sunumu gibi unsurların etkili eğitim getireceğini belirtmektedir:

“Eğiticinin biraz kendi becerisini de dikkate almak gerekiyor diye düşünüyorum. Sunum tekniklerinin çok çok çeşitleri var. Kimi insan sadece kendisini anlatır ama çok etkileyici bir hitabeti vardır, dinleyiciyi çeker. Kimisi etkinlik yapmayı çok sever, kimisi role play yapmayı çok sever. Kabiliyete göre bir sistem kurmak mesela, solo anlatımda iyiysem bunu güçlendirmeye odaklanmalıyım. Deyim atasözleri vaka sunum örnekleri konularında iyi olmalıyım. Bunların hepsi biraraya geldiği zaman çok etkili eğitimler çıkabiliyor.” (PDR-6)

Bu araştırmada katılımcıların büyük bölümünün, evlilik öncesi eğitimlerde yalnızca slaytlarla ya da yazılı metinden okumayla sunum yapılmayıp, bol görselin yer aldığı sunumların, video gösterimlerinin, soru-cevap, role play, canlandırma gibi tekniklerin de kullanıldığı interaktif eğitimin gerekliliğini vurguladıkları belirlenmiştir. Konuları yalnız kavramsal anlatmanın dinleyenler üzerinde etkili olmadığı, örneklerle, deneyimlerin ortaya konulmasıyla ve çiftleri de eğitime dahil ederek anlatımın daha etkili olduğu eğiticiler tarafından belirtilmektedir. Literatürü incelediğimizde interaktif eğitim; sorun çözücü, araştırmacı, öğrenci ile etkileşime giren ve iletişimin yüksek olması yönleriyle öne çıkmaktadır.

Evlilik öncesi eğitimin konuları ve ders içerikleri kadar, anlatım biçimi ve sunum şekli de önemlidir. Araştırma sonucuna göre, katılımcıların tamamına yakınının interaktif eğitimin gerekliliğini vurguladıkları, uygulamalı ve söz hakkının verildiği eğitimlerin daha çok ilgi çektiğini belirttikleri, soru-cevap ve role play gibi eğitim teknikleriyle katılanların kendilerini içinde hissedebilecekleri eğitim programının gerekliliğini öne çıkardıkları görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı, evlilik öncesi eğitimlerin içerikleri kadar sunum şeklinin de çok önemli olduğunu, aynı konuyu farklı bir metotla sununca eğitime katılanların daha çok ilgi gösterdiklerini belirtmektedir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğiticilerin, interaktif eğitimin gerekliliğini ifade ederek eğitimlerinde kullanmaya çalışmaları, bu şekilde konuları anlatmanın çiftlerin ilgisini çekerek eğitime katılmalarını sağladığını belirtmeleri araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.3.2. Yöreye ve Kültüre Göre Eğitim

Hem yurt içi hem de yurt dışı literatürü incelediğimizde, evlilik öncesi eğitim konularının temel olarak benzer konular olduğu görülmektedir. Bu konuların etkili bir şekilde çiftlere anlatımı için bireylerin yöresel, kültürel ve eğitim yönünden farklılıklarının dikkate alınması önemlidir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğiticilere, “Eğitimlerin şekli ve konuları belirlenirken, katılımcıların ve yörelerin kültürel farklılıkları dikkate alınmalı mı? Yoksa bütün yörelerde aynı konu ve şekilde mi eğitim verilmeli?” sorusu yöneltilmiştir.

Bu araştırmada, eğiticilerin büyük bölümü, çiftlere anlatılacak konular sabit olmakla birlikte, örneklendirmelerin yöre ve kültür farklarını gözeterek verilmesinin gerekliliğini belirtmektedir. Bu yönüyle, eğitimlerin o yöreyi bilen eğiticiler tarafından verilmesi, farklılıkların olumlu tutum içerisinde tanımlanmasını ve eğitimlerin daha etkili olmasını sağlayacaktır. Örneğin ataerkil, geniş aile yapısının yaygın olduğu yörede kök aile ilişkilerinin anlatılması ve çiftlerin iletişimine aile yakınlarının müdahale konusunun işlenmesi farkındalığı artıracaktır.

Katılımcı, kültürel-yöresel farklılıkların örnek verme konusunda dikkate alınmasını, çekirdek aile veya geniş aile yapısının olduğu yerlerde buna göre konuların anlatılacağı, geniş aile olan yerlerde eşler arasındaki iletişime diğerlerinin müdahil olmaması gerektiğinin belirtilebileceğini ifade etmektedir:

“Kültürel yöresel farklılıklar dikkate alınmalı. Örnek verme anlamında bu yapılabilir. Daha geleneksel ve ataerkil aile yapısının olduğu yerlerde yani geniş ailede yaşayan bireylere eğitim verildiğinde, eşler arasındaki iletişime diğerlerinin müdahil olmaması gerektiği özellikle anlatılabilir. Kalabalık ailelerde bu konuların dile getirilmesi faydalı olur. Çekirdek ailede bu konular dile getirilmeyebilir.” (Sosyolog-1)

Eğitimde örneklerin, çiftlerin kültürlerine ve yöresel adetlerine göre verilmesi, konuları aynı olmakla birlikte, yöre farklılığının gözetilmesinin dikkat çekici olacağı belirtilmektedir:

“İnsanların geleneklerine, inançlarına saygı duyarak anlatıyoruz. Bütün insanlar aynı duyguları hissediyor. Bütün insanlar sevmek, değer görmek istiyor. Bu duygular üzerinden anlatırsak gelenek, inanç fark etmiyor. Duygu esaslı olarak iletişimi anlatırsak, bu eğitimlerde insanları bir yerde toplayabiliyoruz. Örnekleri onların kültürlerine göre yöresel adetler üzerinden verebiliriz. Ama bunu sadece dikkat çekmek için kullanabiliriz. Onun haricinde insan her yerde aynı insan. Konular aynı olur yalnızca yöre farklılıkları olur.” (Öğretmen-1)

Halkın eğitim ve ekonomik düzeylerine göre anlatmanın daha faydalı olacağı belirtilmektedir:

“Literatürü halkın diline göre anlatmalıyız. Eğitim ve ekonomik düzeylerine göre halka anlatmalıyız. Daha faydalı olabilir bu şekilde. Katılımcıları da katacak şekilde.” (Sosyolog-2)

Katılımcı, ataerkil ve anaerkil anlayış gibi kültürel farklılıkların gözetilerek eğitim verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

“Bütün yörelerde aynı olması uygun olmaz. Ataerkil aile anlayışı ile anaerkil aileler farklı. İki tarafı da kazanmak için kültürel farklılıkları göz önüne almalıyız.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Katılımcılar, bireylerin eğitim ve kültürel durumlarına göre örnek kullanmanın dikkat çektiğini, farklılıklara saygı duyarak eğitimi düzenlemenin gerekli olduğunu belirtmektedir:

“Bazı insanlar eğitim ve kültürel durumları nedeniyle bazı teknik terimleri anlamayabilirler. Ben basit Anadolu ağızlarını bile örneklerimde kullanıyorum. Daha çok dikkat çekiyor.” (Psikolog-1)

“Genel çerçeve açısından bir model çizilmesi lazım öncelikle. En başta çerçeveyi çizeceğiz. Bunun içine bulunduğumuz yere, konuma ve zamana göre değişim sağlamamız lazım. Farklılıklara saygı duyarak, hem eğitimcilerin hem de grubun dinamiğine bağlı olarak eğitimi düzenlemenin ve tasarlanmanın gerekli olduğunu düşünüyor” (Sosyal Çalışmacı-3)

Her bölgenin farklı bir kültürü olduğu, örneklerin yörelere göre verilebilmesinin eğitimcinin yeteneğine kaldığı ifade edilmiştir:

“Aslında bölgelere göre değişebilir. Çünkü her bölgenin farklı bir kültürü var. Biz genel olarak ortalama bir Türkiye kültürü üzerinden eğitim veriyoruz. Birazda eğitimcinin yeteneğine kalıyor. Diğer kültürlere uygulamak. Konuyu anlatıp örnekleri o yöreden verebiliriz.” (Psikolog-3)

Yöreyle bilen bir uzmanın anlatmasının faydalı olacağı, yörelere göre örneklendirmenin önemli olduğu belirtilmektedir:

“Bence kesinlikle yörelere göre hareket edilmeli. Yani anlatacağımız konu temelde aynıdır ama örneklendirme önemli. Hatta yöreyi bilen bir uzmanın orada anlatması daha iyidir.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Katılımcılar, eğitim farklılığı ve yöre farklılığı dikkate alınarak anlatım yapılması gerektiğini, yörenin değerlerini gözeterek eğitim vermenin güvenilirliği artıracığını belirtmektedir:

“Her yemeğin sunumu farklı olur. Egede farklı doğuda farklı ikram ediliyor. Okuma yazma bilmeyen birine, üniversite bitirmiş birine anlatır gibi anlatamayız. Üniversitedeki bir profesöre Anadolu ağzıyla anlatmak olmaz. Kişilerin durumuna göre anlatılmalı. Yöreye kültüre göre anlatılmalı ve dikkat edilmeli.” (Çocuk Gelişimci-3)

“Konular aynı, konular pek değişmez. Oranın özelliğine göre, o yörenin dikkat ettiği değerlere göre vermek gerekli. Bu durum hem güvenilirliği artırıyor, hem de verilen eğitimin önemini ve değerini artırıyor.” (PDR-2)

Kırsal ve kent ortamında örneklendirmenin farklı yapılması gerektiği, hitap edilen kitleye göre anlatmanın geri dönüş sağladığı, eğitimde verilen örneklerin yöreye göre olmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir:

“Dikkate alınmalı. Temel çerçevelerimiz aynı olur. Kırsal ve kent de farklı ve aynı örnekleri veremeyiz onlar” (Sosyolog-13)

“Her bölgeye her memlekete göre bir farklılık söz konusu. Zaten alışkanlıklar kültürler çok farklı. Hitap ettiğimiz kitle farklı olunca buna göre anlatmak iyi geri dönüş sağlıyor.” (Psikolog-7)

“Verdiğimiz örnekleri bulduğumuz yöreye göre verirsek, gerekli olduğunu düşünüyorum. Böylece çok yukardan ya da dışardan anlatmış gibi olmayız. Onlar içinde verimli olur, bizde vermek istediğimizi farklı bir şekilde vermiş oluyoruz.” (PDR-4)

Kitlenin eğitimi ve kültürü gözetilirse, anlatılan konuların dikkate alınacağı belirtilmektedir:

“Bizim karşımıza gelen kitle belli bir eğitimle geliyor. Önce ailesinden çevresinden bir şeyler öğrenmiş kazanmış. O kültürü dikkate alarak anlatmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bizim anlattığımız o kültüre çok uzak şeylerse dikkate almazlar. Konuları anlatırız, örnekleri o kültüre göre verirsek bu da biliyor, bizi tanıyor derler.” (PDR-5)

Katılımcılar, eğitimin içeriği sabit olmakla birlikte verilen örneklerin yöreye göre değişiklik göstereceğini, geleneksel yapı bilirse, olumlu ve olumsuz konuların da karşılaştırılabileceğini ve bireylerin olumlu yönde etkileneceğini belirtmektedir.

“Eğitimin içeriği zaten sabit. İçerik aynı kalmalı, ama işleniş şekli, verdiğimiz örnekler, üzerinde durduğumuz konular, eğitim verdiğimiz yöreye göre değişiklik gösterebilir.” (Sosyal Çalışmacı-11)

“Geleneksel yapıyı bilmek, belki kitabi bilgiyi açıklamak noktasında çok kolaylaşıyor. Çünkü geleneksel bilgiler tamamen kötü ya da tamamen iyi olmuyorlar. Yani sevilmeyen geleneksel adeti, sevilen ve saygı duyulan bir geleneksel adetle düzelterebileceğimizi gösteriyoruz. İkisi de var ben havadan getirmediğim bu bilgiyi. Karşılaştırıyorsunuz, hangisini

yapan ailede huzur var sizce. Adam diyor ki evet ikisi de geleneğimiz, o zaman ben daha güzel olanı tercih edeyim diyebiliyor. Geçmişiyse bir bağ kurduğu zaman, sıkıntılı olanın önüne geçtiğimiz zaman, geleneksel bilgiye sahip olmak ve yöreyi tanımak önemli hale geliyor.” (PDR-6)

Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerin büyük bölümü, çiftlere anlatılacak konular sabit olmakla birlikte, örneklendirmelerin yöre ve kültür farklarını gözeterek verilmesinin gerekliliğini belirtmektedir. Bu farklılıklar, aile tiplerinin çekirdek aile ve geniş aile olmasına, kırsal ve kent ayrımına, eğitime katılanların eğitim-kültür seviyesine göre değişim göstermektedir. Evlilik öncesi eğitimlerin yöreyi bilen eğitimciler tarafından verilmesi, geleneklere ve inançlara saygılı anlatım tarzı ve konu içeriklerinin tüm ülkede aynı olmakla birlikte yerel bazda örnekler verilmesinin etkili öğrenmeyi de kolaylaştıracağı belirtilmektedir. Evlilik öncesi eğitimlerin çiftlerin yöre, kültür ve eğitim farklarını gözeterek verilmesi ve eğitim konularının aynı olmakla birlikte örneklendirmelerin yerel bazda yapılmasının eğitimlerin etkinliğini artıracığının belirtilmesi bu araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.3.3. Eğitim Yeri ve Katılımcı Sayısı

4.3.3.1. Eğitim Yeri

Eğitimin temel amaçlarından birisi, öğrenilen konuların davranışa dönüşebilmesi ve kalıcılık kazanmasıdır. Eğitim ortamının amaca göre düzenlenmesi, eğitime önemli katkılar sağlamaktadır. Maiden ve Foreman (1998), eğitim verilen mekan ile öğrenci başarısı ve eğitsel davranış arasında bağlantı olduğunu araştırmalarında ortaya koymuştur. Bu nedenle fiziksel ortamın durumu, eğitime destek de, engel de olabilir. Eğitim yapılan yerin fiziksel durumunda yapılacak uygun düzenlemeler, öğrenme ortamının iyileştirilmesini ve katılımcıların etkili öğrenmesini sağlayabilir.

Bu araştırmanın katılımcılarını, evlilik öncesi eğitim veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında görevli meslek elemanları oluşturmaktadır. Türkiye'nin tüm illerinde birimleri bulunan Bakanlık, nikah sürecindeki çiftlere ve yetişkin bekar bireylere evlilik öncesi eğitim vermek üzere kapsamlı çalışmalarda bulunmaktadır. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilere, “Genellikle evlilik öncesi eğitimleri nerede ve hangi kurum binalarında veriyorsunuz? Sizce eğitim mekanı olarak nasıl bir ortam uygun olur?” sorusu yöneltilmiş, eğitimlerin genellikle Bakanlık binaları ile KYK yurtları, Diyanet kuran kursları, üniversiteler, halk eğitim merkezleri gibi çeşitli kamu kurumlarının sınıf ve toplantı salonlarında yapıldığı anlaşılmıştır. Katılımcılar, kamu kurumlarının binalarının genel olarak evlilik öncesi eğitim için uygun olduğunu belirtmiştir. Eğitimcilerin büyük kısmı, evlilik sürecinde olup nikah tarihi almış çiftler için sabit bir eğitim mekanının belirlenmesinin gerekliliğini, eğitim yerinin büyük konferans salonları değil, interaktif eğitime uygun, amaca göre düzenlenmiş küçük mekanlar olmasının etkili eğitimi sağlayacağını belirtmiştir.

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimleri kamu binalarının toplantı salonlarında verdiklerini ve bu binaların eğitim için uygun olduğunu, yüz yüze eğitimin daha etkili olduğunu belirtmektedir.

“Kurumlar arasında iletişim olmalı. Online eğitime katılım sağlamak zor. Yüz yüze eğitim daha etkili. Kamu binalarında, iletişim kurduğumuz kurumların toplantı salonlarında eğitim veriyoruz. Kamu kurum binaları uygundur.” (Çocuk Gelişimci-1)

Eğitimin, çiftlerin rahat hissedeceği ve kendilerini rahat ifade edecekleri ortamlarda yapılması gerektiği, kamu kurumlarının binalarının bu konuda yeterli olduğu belirtilmiştir:

“Şu anda örneğin belediyelerle ortak çalışıldığı zaman onların salonlarında ya da bizim sağladığımız uygun salonlarda eğitimleri yapıyoruz. Çiftlerin rahat hissedeceği, kendilerini rahat ifade edecekleri uygun ortamlar olmalı. Kamu kurum binaları veya bizim kendi salonlarımız olabilir.” (Hemşire-1)

Üniversiteli gruplara kendi yurtlarında ya da kamu kurumlarının toplantı salonlarında eğitim verildiği, geniş katılımlı olduğunda soru cevap etkileşiminin az olduğu, kişi sayısına göre eğitimin etkinliğinin değiştiği belirtilmektedir:

“Şimdi gençlere, üniversite gruplarına kendi yurtlarında, ya da kendi kurumumuzun toplantı salonlarında, belediye toplantı salonlarında veriyoruz. Geniş katılımlı olduğu zaman soru cevap etkileşim biraz daha az oluyor. Küçük gruplarda daha etkili oluyor. Bu da kişi sayısına göre eğitimin etkinliği de değişiyor. Askerlere kendi ortamlarında veriyoruz eğitimleri. Kamu binalarında eğitim veriyoruz.” (Öğretmen-1)

Üniversitelerde, halk eğitim merkezlerinde, mahalle konaklarında eğitim verildiği, ancak müstakil bir konferans salonunun mutlaka gerekli olduğu belirtilmektedir:

“Üniversitelere, halk eğitim merkezlerine mahalle konaklarına gidiyorum. Nereyi planlarsak. İlçe sağlık müdürlüğünün çalışanlarına veriyoruz. Belediye salonlarında da oluyor. Müstakil bir konferans salonu mutlaka lazım, SHM’ ler için.” (Psikolog-1)

Katılımcı, evlilik başvurusu yapan çiftlerin özel bir eğitim alanına ihtiyaç duyduklarını, danışmanlık merkezlerindeki bireysel alanlar gibi eğitim yerlerine ihtiyaç gözlemlediğini belirtmektedir:

“Eğitimleri askeri birliklerde KYK yurtlarında ve üniversitelerde verdik. Kamu kurum binalarında veriyoruz. Eğitim yeri olarak uygun. Evlenmek üzere başvuran çiftlerin özel bir alana ihtiyaçları olduğunu gözlemledim. Danışmanlık merkezlerindeki bireysel alanlar gibi.” (Çocuk Gelişimci-2)

Evlilik öncesi eğitimler için özel bir yer belirlenmesi gerektiği, evlenecek çiftlerin eğitim alacağı yeri bilmeleri ve eğitim yerinin süreklilik arz etmesinin önemi vurgulanmıştır:

“Bu eğitimleri verirken çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından, yerel sivil toplum kuruluşları ve belediyelerle işbirliği yapıyoruz. Ama bunlar için mutlaka bir yer belirlenmeli. Evlenecek çiftlerin bu eğitim alacağı yeri bilmeleri. Bunun bilinir hale gelmesi ve süreklilik arz etmesi. Kamu binası olabilir. Bu eğitimler için özel bir yer ayrılmalı.” (Öğretmen-4)

Eğitim yerinin çiftlerin interaktif katılımlarını sağlayacak çok büyük olmayan yerler olması gerektiği belirtilmektedir:

“Eğitim mekanı çiftlerin interaktif katılmalarını sağlayabilecek çok büyük olmayan, katılımcı sunucu arasındaki mesafenin yeterince yakın olduğu, katılımcı sayısının çok fazla olmadığı mekanlar uygun olacaktır.” (Sosyal Çalışmacı-9)

Büyük konferans salonları değil, interaktif eğitim yapılabilecek küçük alanların, yuvarlak masa gibi küçük ortamların daha uygun olduğu belirtilmektedir:

“Büyük konferans salonlarındansa daha küçük alanlar, interaktif olunması açısından daha iyi olur gibi geliyor bana. Eğitimlerde etkinlikler yaptırabilirsek. Eğitimlerde hatta konferans salonu değil ama yuvarlak masa gibi daha küçük ve farklı ortamlar daha etkili olur diye düşünüyorum” (Psikolog-5).

Katılımcı, işbirliği yapılan kurumların binasında eğitimleri gerçekleştirdiklerini, eğitim için sabit bir mekan belirlenmesini ve başvuran bireylerden grup oluşturarak sunum yapılmasını belirtmektedir:

“İşbirliği yaptığımız kurum ve kuruluşların binasında, özellikle kitleyi bulduğumuz yerde eğitimleri gerçekleştiriyoruz. Bizlerin kullanabileceği sabit bir mekan olsun, başvuran kişiler arasından bir grup oluşturalım ve o paket programımızı onlara gönüllü sunalım.” (PDR-1)

KYK üniversite öğrencilerine ve Belediyeden nikah tarihi alan çiftlere eğitim verildiği, eğitim yeri için fiziki şartların uygun olması gerektiği, aksi durumda katılımcıların eğitime odaklanamadığı belirtilmektedir:

“Eğitim verdiğimiz bazı kurumlar oluyor, mesela KYK üniversite öğrencilerine eğitim veriyoruz ya da Belediyeden nikah tarihi alan çiftlere eğitim yapıyoruz. Fiziki şartların yeterli olması gerekiyor eğitim için. Örneğin hava çok soğuksa ya da hava çok sıcaksa o eğitim başarılı olmuyor genelde. Katılımcılar odaklanamıyor bu durumlarda. Kamu kurum binalarını kullanıyoruz ve yeterli de oluyor.” (PDR-5)

Katılımcı, üniversitenin toplantı salonlarında ve Aile Bakanlığı salonlarında eğitim verdiklerini, kamu kurumlarının sınıf ve toplantı salonlarının uygun olduğunu belirtmektedir:

“Biz öncelikle kurumumuzda vermeye başladık bu eğitimleri vermeye. Belediyelerde nikah için başvuru yapıp tarih alan bireyleri kurumumuza çağırdık. Belediyeden yönlendirme oldu. Bayağı bir katılım oldu. Daha sonra farklı bir yöntem belirledik. Daha çok üniversite öğrencilerine yönelik, biz gittik. Üniversitenin toplantı salonlarında başka kurumların toplantı salonlarında yaptık eğitimleri. Başlangıç bizim kurumumuzda oldu. Kamu kurumlarının sınıf ve toplantı salonları uygun.” (Psikolog-8)

Köylerde merkeze gelip eğitime katılmanın zor olması nedeniyle, köylere giderek kuran kursu gibi mekanlarda eğitim verildiği katılımcı tarafından belirtilmektedir:

“Bazen geniş kapsamlı, daha çok kitleye ulaşabileceğimiz eğitimlerle farklı yerlerde de yapabiliyoruz. Köylerde kuran kursu gibi toplandıkları alanlarda eğitim veriyoruz. Özellikle köylerde merkeze gelmek eğitime katılmak zor olabiliyor. Yani köylerde de eğitim veriyoruz.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilere, evlilik öncesi eğitimleri nerede verdikleri ve eğitim yeri olarak uygun mekanın nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Katılımcıların büyük bölümü kamu kurum binalarının bu eğitimler için yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan, bu eğitimler genel kapsamıyla evlenme-nikah sürecindeki çiftler ile evlenmeyi düşünen yetişkin bekar bireyler olmak üzere iki ayrı gruba yönelik olarak düzenlenmektedir. Katılımcıların büyük bölümü, nikah sürecindeki çiftlere yönelik evlilik öncesi eğitimler için sabit bir mekanın belirlenmesi gerektiğini, çiftlerin bu eğitim için özel bir alana ihtiyaçlarının gözlemlendiğini, çiftlere yönelik eğitim programının sürekliliği olan bir mekanda olmasıyla bu kitleye yönelik organizasyonların daha rahat yapılabileceğini belirtmektedir.

Katılımcılar, kamu kurumlarının binalarının evlilik öncesi eğitim için uygun olduğunu, Aile Bakanlığı eğitimlerinin genel olarak, Bakanlığa ait binalar ve KYK yurtları, kuran kursları, üniversiteler, halk eğitim merkezleri gibi çeşitli kamu kurumlarının sınıf ve toplantı salonlarında yapıldığını belirtmiştir. Eğitimcilerin büyük kısmı, evlilik sürecinde olup nikah tarihi almış çiftlere yönelik olarak sürekli kullanım için sabit bir eğitim mekanının belirlenmesinin gerekliliğini, eğitim yerinin büyük konferans salonları değil, interaktif eğitime uygun, daha küçük mekanlar olmasının etkili eğitimi sağlayacağını belirtmiştir. Bu araştırmada, nikah sürecindeki çiftler için, sürekliliği olan sabit bir yerin eğitim mekanı olarak belirlenmesi, eğitici ile katılımcılar arasındaki etkileşimi ve interaktif eğitimi kolaylaştıracak nispeten küçük sınıf veya salonların uygun olacağı bulgusu ortaya çıkmıştır.

4.3.3.2. Katılımcı Sayısı

Evlilik öncesi eğitimlerin etkili şekilde uygulanabilmesi için, eğitim verilecek grubun sayısını belirlemek önem taşımaktadır. Grup üyelerinin sayısının fazla olmasının, eğiticinin kontrolünü zorlaştırmaya yol açabilmesi ve çiftlerin çekingen davranarak kendi ilişkilerini değerlendirmekten ve soru sormaktan alıkoyma olasılığı mevcuttur. Yine eğitim verilecek grubun sayısının artması, eğitimde asıl konudan uzaklaşılmasına da yol açabilir. Eğitimlerin, interaktif şekilde soru cevaplı, görsel yoğun ve uygulamalara geniş yer verilecek şekilde uygulanması düşünüldüğünde, grup sayısının da buna uygun belirlenmesinde fayda bulunmaktadır.

Bu araştırmada, evlilik öncesi aile eğitimcilerinin görüş ve deneyimlerine göre, eğitimlerin ortalama kaç kişiye yönelik olması gerektiği ve eğitim verilen grubun küçük ya da büyük olmasının çiftlere etkisi sorulmuştur. Eğitimcilerin büyük bölümü, evlenme ve nikah sürecindeki çiftler için ortalama 10 çift olmak üzere, toplam 20 kişiden fazla grup oluşturulmamasını, interaktif eğitimin ancak küçük gruplarla mümkün olduğunu belirtmiştir. Grup üyelerinin eğitime katılım sağlayarak kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri, soru sormaktan çekinmemeleri için küçük gruplar oluşturulması katılımcılar tarafından önerilmiştir. Diğer taraftan, üniversite öğrencileri ve askerliğini yapmakta olan gençlerin oluşturduğu yetişkin bekar bireyler gibi gruplara yönelik büyük gruplar halinde eğitim verilebileceği belirtilmiştir.

Katılımcı, “Kalabalık gruplara verilen eğitimler mi yoksa küçük grup çalışmaları mı daha faydalı olur? Eğitimler ortalama kaç kişiye yönelik olmalıdır?” sorusuna yanıt olarak, grubu kontrol edecek sayıda kişi olması gerektiğini, 20 kişilik grupta U masa gibi bir düzenin olabileceğini belirtmektedir:

“Bazı insanlar konuşmaktan ve katılımdan çekiniyor. Bizim grubu kontrol edebileceğimiz sayıda olmalı. Katılımcılara cesaret vermeliyiz katılmaları için. 20 kişilik grupta U masa gibi bir düzen ve topluluk olursa kontrol edebiliriz. Kimse eğitimden kopmuyor. 20’yi geçerse gözden kaçırabiliriz.” (Öğretmen-1)

Küçük grupların daha verimli olduğu ve 20 çift olabileceği, gerektiğinde askerlere verilen eğitimlerin daha büyük grup olabileceği belirtilmektedir:

“Küçük gruplar daha verimli oluyor. Ama gerektiğinde büyük gruplara, örneğin askerlere bu eğitim büyük gruplar halinde de verilmeli. Her şeye rağmen bir farkındalık veriyor onlara da. 20 çift olabilir sayı olarak.” (Öğretmen-2)

Katılımcılar, 50-100 kişi gibi kalabalık gruplarda eğitimin kalitesinin düşeceğini, U düzeninde toplam 20 çifte eğitim verilebileceğini belirtmektedir:

“20 çiftten 40 kişi olması iyidir. 50 kişi, 100 kişi gibi daha fazlası olursa eğitim kalitesi düşer. Toplantı salonunda herkese hitap edebilmeliyiz. U düzeninde birbirlerini görebilecekleri bir eğitim olmalı.” (Sosyal Çalışmacı-1)

“Kalabalık gruplar uygun olmaz. Katılımcılarla gözgöze gelemiyoruz. Maksimum 20 kişi olmalı. Yani 10 çiftten toplam 20 kişi olabilir.” (Sosyal Çalışmacı-2)

Küçük gruplarla daha rahat çalışma olacağından 15 çiftin, toplam 30 bireyin uygun olduğu belirtilmektedir:

“Küçük grup çalışmaları daha faydalı olur. Örneğin 200 kişilik bir eğitimde interaktif bir bağ kuramazsınız. 20-30 gibi küçük gruplara interaktif eğitim verebilirsiniz. 30 kişi ideal diye düşünüyorum.” (Psikolog-1)

Küçük grup çalışmalarının interaktif iletişim sağlayacağı, 20-30 kişilik grupların uygun olacağı belirtilmektedir:

“Küçük grup çalışmalarının daha faydalı olacağını düşünüyorum. Kalabalık gruplarda insanlar kendini ifade edemeyebilir, insanlar çekinebilir. Küçük gruplar biraz daha kendine ait bir ortam hissettirdiği için daha yüz yüze bir iletişim interaktif bir iletişim ve daha aktif iletişim sağlar. Sayı yönünden kitleye bağlı. 20-30 kişilik gruplar olması iyi olur. 30'u geçmemeli.” (Çocuk Gelişimci-2)

Katılımcılar, grup üyelerinin soru-cevapta çekinmemeleri ve katılım sağlamaları için 20 kişiyi geçmemeleri gerektiğini belirtmektedir:

“Çift olarak baktığımızda 10 çift, yani 20 kişilik bir grup olabilir. Hem grup üyelerinin kendilerini daha iyi açıklayabilmeleri, kendilerinden de paylaşım yapabilmeleri, soru cevapta çekinmemeleri için daha küçük grupları öneriyorum. 20 kişiyi geçmemeli.” (Sosyal Çalışmacı-3)

“Küçük gruplar daha uygun, interaktif eğitimden bahsediyoruz çünkü. Çift olacaksa en fazla 10 çift olmalı, o da 20 kişiye tekabül ediyor.” (Psikolog-2)

10 kişiye kadar olan gruplarla eğitimin verimli olduğu ve soru cevap bölümüne yeterli zaman kalacağı belirtilmektedir:

“10 kişiye kadar olan gruplar çok verimli oluyor. Fakat kurumlarda zaman yetersizliğinden dolayı büyük gruplarda olabilir. Soru cevap olacaksa on kişiye kadar çok iyi. Böylece herkesin sorusuna cevap verebiliriz.” (Psikolog-3)

Katılımcılar, çok kalabalık gruplarda verim elde edilemediğini ve 20 kişiyi aşmamak gerektiğini belirtmektedir:

“20 kişiyi aşmamakta fayda var. Çünkü soru cevap oluyor, konuşanlar ve dinleyenler yorulmuyor.” (Sosyolog-5)

“Çok kalabalık gruplarda pek verim elde edemiyoruz. 15-20 kişilik idealdir diye düşünüyorum. 20'yi aşmamalı.” (Sosyolog-8)

“Küçük gruplara verilen eğitimler, küçük grup çalışmaları eğitimin başarılı olmasında daha faydalı olacaktır. Katılımcı sayısı interaktif eğitimler için 20'nin üzerinde olmaması gerekir kanaatindeyim.” (Sosyal Çalışmacı-9)

Katılımcı, iletişim, hukuk ve aile mahremiyeti gibi konuların en fazla 20 kişilik gruplara verilebileceğini, cinsel sağlık konusunun bireysel verilmesi gerektiğini belirtmektedir:

“20'yi aşmamalı. Küçük gruplar. Aile içi iletişim, hukuk ve aile mahremiyeti 20 kişilik gruplara verilir. Ben şunu gözlemledim, cinsel yaşamla ilgili eğitimin birebir verilmesi çok iyi olur, çünkü çok sıkılıyorlar. Cinsel sağlık konusu bireysel verilmeli.” (Sosyolog-12)

Kalabalık eğitimlerde dikkatin çabuk dağıldığı, katılımcı sayısının 15'i geçmemesi gerektiği belirtilmektedir:

“Eğitimler çok kalabalık olduğu zaman dikkat çok çabuk dağılıyor. Birebir göz teması kurmadığınız ve kalabalık olduğu için ve uzun sürdüğü için. O nedenle 10-15 kişilik bir gruplar olabilir. 15 kişiyi geçmemeli diye düşünüyorum.” (Psikolog-7)

Kalabalık gruplarda kişilerin konuşmaktan çekindiği, 15-20 kişilik grupların daha verimli olduğu belirtilmektedir:

“Ben 15-20 kişi arası grupların daha verimli olduğunu düşünüyorum. Kalabalık gruplarda kişiler konuşmaktan çekiniyorlar. Ya da birbirini tanıyan insanlar olduğu içinde çok fazla katılım sağlamıyorlar. Küçük gruplar daha verimli oluyor. Küçük gruplara hakim olmak ve anlatmak eğitimci içinde daha kolaydır.” (PDR-4)

Katılımcı, Eğitimde interaktif anlatımlar için 20'yi aşmamak gerektiğini belirtmektedir

“Evlilik öncesi eğitimde paket programda sayının 25'i hatta 20'yi geçmemesi gerekiyor. Çok fazla interaktif anlatım yaşanması gerekiyor. Örneğin, karşı tarafta bir örnek verecek, anlamadığını soracak, bu gibi süreçler yaşandığını.” (PDR-6)

Bu araştırmada, eğitimcilerin büyük bölümü küçük gruplara eğitim verilmesinin daha verimli olacağını, evlenme ve nikah sürecindeki çiftler için toplam 20 kişiden fazla grup oluşturulmamasını, interaktif eğitimin küçük gruplarla mümkün olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, evlenme-nikah sürecindeki grup sayısının kalabalık olmasının, çiftlerin dikkatinin dağılmasına ve katılım sağlamaktan çekinmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Eğitime katılanların sayısının fazla olması, temel konulardan ayrılma olasılığını artırabileceği gibi, çiftlerin kendi sorunlarını gündeme getirmelerini engelleyebilir ve grup içerisinde gizli kalmalarına yol açabilir.

Diğer taraftan, üniversite öğrencileri ve askerliğini yapmakta olan gençlerin oluşturduğu yetişkin bekar bireyler gibi gruplara yönelik olarak daha büyük gruplar halinde eğitim verilebileceği belirtilmiştir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerin büyük bölümünün bakış açısına göre, evlenme ve nikah sürecindeki çiftlerin eğitime katılım sağlayarak kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve soru sormaktan çekinmemeleri için evlilik öncesi eğitimlerde ortalama 20 kişilik gruplar oluşturulması gerektiği, daha büyük gruplar oluşturulmasının çiftlerin çekingen davranarak eğitime katılım sağlamalarını zorlaştırabileceği, henüz evlilik-nikah sürecinde bulunmayan yetişkin bekar bireylere yönelik eğitimlerde ise daha büyük gruplar halinde eğitim verilebileceği bu araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.3.4. Eğitim Zamanı ve Süresi

4.3.4.1. Eğitim Zamanı

Bu araştırmada, evlilik öncesi aile eğitimcilerinin görüş ve deneyimlerine göre, evlilik öncesi eğitimlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve daha fazla çifte ulaşabilmek için çiftlere verilecek eğitimin zamanının nasıl belirlenmesi gerektiği, hafta sonu, hafta içi gündüz veya hafta içi akşam saatlerinden hangisi ya da hangilerinin uygun olacağı sorulmuştur.

Şen (2009, s. 168) tarafından yapılan araştırmada, evlenmek üzere yetkili devlet kuruluşlarına başvuruda bulunan 62 çifte evlilik öncesi eğitim zamanının ne zaman olması gerektiği sorulmuş, çiftlerin % 96'sının hafta sonunu tercih ettiği belirlenmiştir. Bu isteğin çiftlerin iş durumlarının yoğunluğundan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada, eğitimcilerin tamamına yakını, eğitimlerin zamanının çiftlerin uygunluk durumuna göre esnek bir şekilde belirlenmesini, çiftlerden birisinin çalışması durumunda hafta sonu düzenlenebileceğini, çiftlerden ön talep alarak eğitim gruplarının oluşturulmasını belirtmiştir. Ayrıca, eğitimcilerin bir bölümü, eğitim gününün çiftlerin uygunluk durumuna göre belirlenmekle birlikte bireylerin daha zinde olacakları sabah saatlerinin eğitim için uygun olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcılar, eğitime katılanların iş durumlarına bakılarak hafta içi veya hafta sonu olabileceğini katılımcıların kadın ve erkek bir arada katılabilecekleri saatleri seçmek gerektiğini belirtmektedir:

“Hafta içi çalışanlar için sorun olabilir. Yeri ve zamanı önemli. Gelecek katılımcıların profillerine, iş durumlarına ve mesailerine bakılarak hafta içi veya hafta sonu olabilir.” (Sosyolog-1)

“Evlilik öncesi eğitimlerde çift olarak yakalamak istersek mesai sonrasına kayabiliyor. Katılımcıların kadın ve erkek bir arada katılabilecekleri saatleri seçmek gerek.” (Sosyolog-2)

Çiftlerin durumlarına göre eğitim zamanının belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir:

“Bence karşılıklı konuşarak uygun zaman belirlenmeli. Ortak bir şekilde belirlenmezse çiftlere uygun olmayabilir. Çiftleri kazanmak için uygun zaman aralığı karşılıklı belirlenmeli. Çiftlerin durumlarına göre gün içerisinde planlanmalı.” (Hemşire-1)

Katılımcılar, eğitime katılanların isteği doğrultusunda eğitim zamanının belirlenmesi gerektiğini, genelde sabah saatlerinin daha uygun olduğunu belirtmektedir:

“Katılımcıların isteği doğrultusunda olabilir. Hafta içi de hafta sonu da olabilir ama katılımcıların isteğine bakmak gerek. Genelde sabah saatleri uygun olur, yorgunluk olmaz. Eğitimciler için de cazip hale getirilirse hafta sonu da düşünülebilir.” (Öğretmen-2)

“Eğitimler mesai saatleri içerisinde veriliyor. İnsanlar evlilik başvuruları yaparken işyerlerinden izin almak durumunda kalıyorlar. Katılımı artırmak istiyorsak insanların hayatlarını kolaylaştırmak gerek. Hafta sonu olabilir. Katılımcıların ve eğitimcilerin durumlarına göre zamanı belirlemek gerekli.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Eğitime katılanların kadın ve erkek bir arada katılabilecekleri saatleri seçmek gerektiği belirtilmektedir:

“Evlilik öncesi eğitimlerde, katılımcıların kadın ve erkek birarada katılabilecekleri saatleri seçmek gerek.” (Sosyolog-2)

Katılımcı, kitlenin en çok erişim sağlayacağı saate göre belirlenmesi gerektiğini, KYK yurtlarında hafta içi akşam saatlerinin, nikah sürecindeki çiftler için düğünden bir süre önce olmasının uygun olduğunu belirtmektedir:

“Kitleye göre değişiyor bence. Kitlenin en çok erişim sağlayacağı zamana bağlı. KYK yurtlarında çalışma yürütüyorsak en iyi zaman hafta içi akşam saatleri. Eğer bir belediye ile işbirliğine giriyorsak düğünden bir süre önce olması iyi olur. Çünkü tam düğün zamanları çok yoğunlar. Evlenmek için başvurduktan sonra belediyenin tahsis ettiği yerlerde olabilir. Katılımcıların uygunluğuna göre zaman belirlenmeli.” (Çocuk Gelişimci-2)

Çiftlerin uygunluk durumuna göre eğitim zamanının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir:

“Grubun yaş durumu, eğitim düzeyi, ekonomik durumu gibi konular değerlendirilerek daha verimli olur diye düşünüyorum. Katılımcıların uygunluk durumuna göre değerlendirmek daha uygun.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Katılımcı, erkek ve kadınların uygunluk durumuna göre eğitim zamanının belirlenmesini, hem hafta içi hem de hafta sonu gruplar oluşturabileceğini belirtmektedir:

“Hem hafta içi hem de hafta sonu gruplar oluşturulabilir. Genelde bizim gördüğümüz gruplarda kadınlar pek fazla çalışmadığı için hafta içi müsait oluyorlar. Ama erkekler çoğunlukla çalıştığı için hafta sonu müsait oluyorlar. Erkek ve kadınların uygunluk durumuna göre belirlemek lazım.” (Psikolog-3).

Çiftlerin her ikisinin de bulunabileceği bir zaman dilimi belirlenmesi, bunun da hafta sonu ve mesai dışı olabileceği belirtilmektedir:

“Yani çiftleri baz alacak olursak, mesai dışı ve hafta sonu daha fazla katılım olur diye düşünüyorum. Ben genelde çiftlerin gelmesiyle ilgili problem yaşadım. Örneğin biri işte oluyor, diğeri geliyor gibi. Ama herkesin bulunacağı bir zaman dilimi, ya hafta sonu ya mesai dışında. Bu seferde kendilerine ayıracakları vakitte bu eğitime gelmek istemeyebilirler.” (Psikolog-6)

Katılımcı, çiftlerin uygunluk durumunu gözeterek çalışanlara hafta sonunun belirlenmesini, bireylerin zinde olacağı 10.00-12.00 arasının uygun olacağını belirtmektedir:

“Aslında çalışan gruplarsa hafta sonu olarak belirlense iyi olur. Çünkü, bu eğitimi özel sektörde çalışan birine vereceksek, şirketler çok yanaşmayabilir. Çiftlerin uygunluk durumuna göre olmalı. Çalışmayan bireylere de daha zinde olacakları saatler olabilir. Örneğin 10.00 ile 12.00 arası. Çalışmıyorsa hafta içi verilebilir.” (Öğretmen-6)

Hafta sonları çiftlerin planlarının olması ve eğitime zaman ayırmak istememeleri yüzünden hafta içinin uygun olduğu belirtilmektedir:

“Evlilik hazırlığı yapan çiftler genelde çalışan kişiler oldukları için hafta sonu mutlaka bir planları oluyor. Hafta içinini eğitim için değerlendirsek bence daha uygun. Hafta sonu ulaşmak daha zor, ya şehir dışına gidebiliyorlar, ya kendilerine ait bir planları olabiliyor, ya da hafta sonunu eğitime ayırmak istemeyebiliyorlar. O nedenle hafta içi daha uygun.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Katılımcı, KYK yurt binalarında akşam ya da hafta sonu eğitim verdiklerini, çalışan kişilere akşam mesaiden sonra eğitim vermenin, zihin ve beden yorgunluğu nedeniyle verimliliği düşürdüğünü, katılımcıların ihtiyaçlarına göre eğitimin uygun olduğunu belirtmektedir:

“KYK’larda Kredi Yurtlar Kurumunun yurt binalarında mecburen akşam saatlerinde ya da hafta sonlarında eğitim veriyoruz. Biz katılımcıların ihtiyaçlarını gözetiyoruz, mümkünse sınav dönemlerini dikkate alıyoruz. Ne kadar verimli geçerse o kadar güzel ve faydalı olur. Mesela çalışan bir kişiyi akşam mesaiden sonra eğitime sokmak aslında verimliliği düşürmek demek. Çünkü gün boyu yoruluyor, zihin ve beden yorgunluğu oluyor kişide. Ancak mesai içinde ya da hafta sonu gelmesi durumunda verimliliği çok daha artıyor. Bunları gözetiyoruz, eğitimin devamı olsun sözlerini duymak istiyoruz burada.” (PDR-6)

Üniversite öğrencileri gündüz okulda olacakları için akşam eğitim verildiği, ancak akşam eğitimlerinde katılımcıların yorgun olduğu ve zihinlerinin açık olmadığı, gündüz saatlerinin eğitim için uygun olduğu belirtilmektedir:

“Aslında eğitim vereceğimiz kitleye göre değişir. Mesela üniversite öğrencileri gündüz okulda olacakları için akşam mantıklı. Ama akşam bir eğitim verilmesi ne kadar mantıklı, çünkü herkes yorgun oluyor, o kadarda zihin açık olmuyor. Keşke üniversitelerle bir protokol olsa, üniversitelerde bir saatliğine bize ayrılabilir. Mesela gündüz ders yaparken saat 2 de ya da sabah 10 da mesela. Hafta içi gündüz olursa öğrencilerin zihin açıklığı yönünden iyi olur, daha sağlıklı olur. Buna imkan olmuyorsa, katılımcılara uygun saatler.” (Psikolog-9)

Bu araştırmada, çiftlere verilecek eğitimin zamanının nasıl belirlenmesi gerektiği, hafta sonu, hafta içi gündüz veya hafta içi akşam saatlerinden hangisi ya da hangilerinin uygun olacağı sorulmuştur. Eğiticilerin tamamına yakını, eğitimlerin zamanının çiftlerin uygunluk durumuna göre esnek bir şekilde belirlenmesini, çiftlerden birisinin çalışması durumunda hafta sonunun düzenlenebileceğini, çiftlerden ön talep alarak buna göre eğitim gruplarının oluşturulmasını belirtmiştir.

Ayrıca, eğiticilerin bir bölümü, eğitim gününün çiftlerin uygunluk durumuna göre belirlenmekle birlikte bireylerin daha zinde olacakları sabah saatlerinin eğitim için uygun olduğunu, mesaiden sonra akşam saatlerinde düzenlenecek eğitimin bireylerin zihin ve beden yorgunluğu nedeniyle verimliliği düşüreceğini vurgulamıştır.

Katılımcılar tarafından belirtilen diğer konu, evlenme ve nikah sürecindeki çiftlere yönelik eğitimlerde, çiftlerin her ikisinin aynı anda katılabileceği şekilde eğitim zamanının belirlenmesidir.

Katılımcıların bakış açısına göre, evlilik ve nikah sürecindeki çiftlere eğitimlerin zamanının çiftlerin uygunluk durumuna göre hafta içi veya hafta sonu olarak belirlenmesi, çiftlerin her ikisinin aynı anda katılabileceği zamanın gözetilmesi ve eğitim zamanının sabah saatlerinde olmasının eğitimin etkinliğini artıracığı bu araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.3.4.2. Eğitim Süresi

Evlilik öncesi eğitimlerin etkili şekilde uygulanabilmesi için, toplam eğitim süresini ya da seansları belirlemek önemlidir. Bu araştırmada, evlilik öncesi aile eğiticilerinin görüş ve deneyimlerine göre toplam kaç saatlik bir eğitimin ideal evlilik öncesi eğitim süresi olduğu

sorulmuştur. Eğiticilerin büyük bölümünün 4 saatlik eğitim verilmesini öne çıkardığı görülmüştür. Daha uzun sürelerde eğitimin katılımcıları sıktığı, dikkatlerinin dağıldığı, nikah ve evlenme sürecindeki yoğunluk ve bireylerin işlerinden izin alma zorlukları nedenleriyle toplam 4 saat civarında eğitimin faydalı olacağı belirtilmektedir.

Konuyla ilgili yurtiçi ve yurtdışındaki literatürün az sayıda olduğu görülmektedir. Hamamcı, Buğa ve Duran (2011)'in 325 üniversite öğrencisinin katılımıyla yaptığı araştırmasında, toplam eğitim süresiyle ilgili olarak en çok 4-5 oturum şeklinde eğitim verilmesinin katılımcılar tarafından talep edildiği anlaşılmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin büyük bölümü eğitimlerin bireysel şekilde veya küçük gruplara yönelik olarak verilmesini belirtmişlerdir.

Şen (2009) tarafından yapılan çalışmada, evlenmek üzere yetkili kuruluşlara başvuruda bulunan 62 çiftin evlilik öncesi eğitimle ilgili görüşleri alınmış ve çiftlerin % 80'inin toplam eğitim saatiyle ilgili olarak 6 saat ve üstünü tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Duncan ve diğerlerinin (1996, akt. Hamamcı, Buğa, Duran, 2011) bulguları, çiftlerin kısa süreli evlilik öncesi programları tercih ettiklerini göstermektedir. Katılımcılar özellikle 4 saat ve daha az saatte uygulanacak evlilik programlarına ilgi göstermişlerdir.

Williams ve diğerlerinin (1999, akt. Şen 2015), evliliğe hazırlık programlarına katılmış olan ve 1-8 yıl arasında evli konumdaki 513 çiftle yaptığı çalışmada, eğitimlerin oturum sayısının ne kadar olması gerektiği sorulmuş ve 8-9 oturumun en yüksek oranda değer aldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada katılımcı, eğitime katılanların dikkat süresi nedeniyle 2 ile 4 saat arasındaki uygun olduğunu, toplamda 4 saatin kitleyi bir araya toplamak için yeterli olduğunu belirtmektedir:

“Ben kitleyi 40-45 dakika tutabilirsem mutlu oluyorum. Bir ders 40-45 dakika. Toplamda 4 saat olabilir. Neden böyle diyorum, biz o kitleyi tekrar bir araya toplamakta zorlanacağımızı düşünüyorum. 2 saatle 4 saat arası.” (PDR-3)

İki oturum olarak toplam 2-4 saatin uygun olacağı ve uzun olmasının bıkkınlık oluşturacağı belirtilmiştir:

“İki oturum, toplam 2-4 saat eğitim olabilir diye düşünüyorum. Çok uzun olması durumunda bıkkınlık oluyor, isteksiz oluyorlar.” (Öğretmen-1)

“Kişilerin dikkat süresi belli. Çok uzun tutmadan olabilir. Uzun eğitimler sıkıcı olabiliyor çünkü. İki oturum olabilir. İnsanların dikkat süresi belli. 2 saat olabilir. 2-4 saat uygundur.” (Öğretmen-2)

Katılımcı, toplam 8-10 saat olursa örneklendirme ve soru cevap olabileceğini belirtmiştir:

“Toplam 8-10 saat olabilir. Böyle bir süre olursa örneklendirme yapabiliriz, soru cevap şeklinde de yapabiliriz.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Soru-cevap ve örneklendirme yapılarak 5 seans ve toplam 8-10 saatin uygun olduğu belirtilmiştir:

“Yarım saat 45 dakika ön bilgi verebiliriz. Sonra soru cevap ve örneklerle, hikayeler anlatılarak örnek verilebilir. 5 seans olabilir. Aralıklı olarak. Toplam 8-10 saat uygun olur.” (Çocuk Gelişimci-1)

Uzun vadeli bir verim için daha uzun olabileceği ve 8-10 saatlik bir programın etkili olacağı belirtilmektedir:

“Kısa bir hap programla değerlendirebiliriz. Ama uzun vadeli bir verim istiyorsak daha uzun yapabiliriz. Her konuyu biraz daha açarak ele alabiliriz. 8-10 saat bir program etkili olacağını düşünüyorum.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Katılımcılar eğitimin 4 saati aşmaması gerektiğini belirtmektedir:

“4 saati aşmamalı. İnteraktif olunca katılıyorlar ve yaklaşımları güzel oluyor.” (Sosyolog-5)

“İki saatten sonra insanların dikkati dağıldığı için veya işleri nedeniyle genelde iki saat yeterli. Genel olarak iki saatle dört saat arası uygundur.” (Psikolog-3)

Eğitim için işten izin almış kişiler de olduğu için 2 saatle 4 saat arasının uygun olduğu belirtilmiştir:

“Orada işten izin almış gelmiş telaşlı kişiler ve ne kadar uzatırsak verimi o kadar düşürmüş oluruz. İki saatle dört saat arası diyebiliriz.” (PDR-4)

Sabah 2 saat, öğleden sonra 2 saat olarak toplam 4 saatin uygun olduğu belirtilmektedir:

“Öğle arası eğitime ara verilecek şekilde düşünüyorum. Çünkü öğle arasında, sabah konuşulan konular üzerinde değerlendirme yapmaları, etkileşimde bulunmalarını sağlayacak bir öğle arasını düşünüyorum. Sabah iki saat öğleden sonra iki saat olacak şekilde dört saat olabilir. Toplam dört saat olabilir diyorum.” (Psikolog-8)

Eğitime katılanların uzun eğitimler istemediği, bu nedenle 2-3 saat eğitimin uygun olduğu belirtilmiştir:

“Eğitim süresi uzadıkça daha fazla katılımcı bulmamız biraz zorlaşıyor. Katılımcılar o eğitim süresini de biraz önemsiyorlar. Çok uzun bir eğitimse katılmak istemiyorlar, çok fazla eğitimde zaman geçirmek istemiyorlar. Halbuki eğitim süresi uzadıkça yapılan paylaşım artacak, ama katılımcı yönünden düşündüğümüzde süresi uzadığında olumsuz bir geri dönüş olabilir diye düşünüyorum. O nedenle, katılımcı bazında iki üç saat ideal diye düşünüyorum.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Katılımcı modül olarak 8-10 saat arası olabileceğini belirtmiştir:

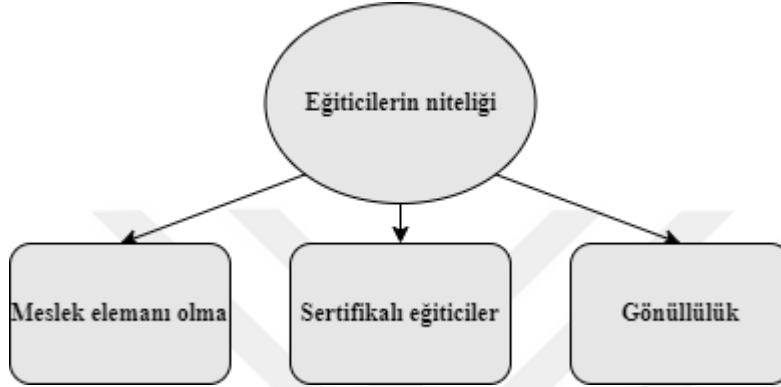
“Modül olarak olursa 8-10 saat olabilir. 10 saati geçmeyecek şekilde. Planlanacak modüllerin birbirleriyle ilişkisi olması gerekiyor.” (PDR-6)

Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitim süresinin ne kadar olması gerektiği eğitimcilere sorulmuş olup, eğitimcilerin büyük bölümünün 4 saat gibi kısa süreli eğitimi önerdiği, buna gerekçe olarak, daha uzun süreli eğitimlerin katılımcıları sıktığı, dikkatlerinin dağıldığı, nikah ve evlenme sürecindeki yoğunluk ve bireylerin işlerinden izin alma zorlukları nedenleriyle toplam 4 saat civarında eğitimin faydalı olacağı belirtilmektedir. Bir kısım katılımcıların ise 8-10 saatlik eğitimin uygun olduğunu belirttikleri görülmüştür. ABD uygulamalarına

baktığımızda, eyaletlerde evlilik öncesi eğitim süreleri farklı belirlenmiş olsa da genellikle en az dört saat olarak belirlendiği Clyde (2019, 17-22) tarafından ifade edilmektedir. Hamamcı, Buğa ve Duran (2011)'ın araştırmasında katılımcıların 4-5 oturuma ilgi göstermesi ile Duncan ve diğerlerinin (1996) araştırmasında katılımcıların 4 saat eğitim istemelerinin bir bulgu olarak ortaya çıkmasının bu araştırmanın sonucuyla paralel olduğu anlaşılmıştır.

4.4. Eğiticilerin Niteliği

Şekil 9. Eğiticilerin niteliği

4.4.1. Meslek Elemanı Olma

Evlilik öncesi eğitime ilişkin bilimsel çalışmalarda genellikle eğitim içeriğine ve bu eğitimlerin faydalarına değinilmesine karşın eğitimi verecek eğiticilerin niteliklerine, kabiliyetlerine ve eğitim durumlarına oldukça az yer verilmiştir. Bu konudaki eksiklik başka araştırmacıların da dikkatini çekmiş olup, bu eğitimleri verecek olan kişilerin sahip olması gereken niteliklere ilişkin olarak ve bu hizmeti veren kurumlar arasında birliktelik sağlamaya yönelik yapılmış bir çalışma bulunmadığı (Yıldız, 2016, s. 69), evlilik öncesi eğitime ilişkin bilimsel çalışmalarda çoğunlukla eğitim müfredatına ağırlık verilmesine karşın, bu eğitimi verecek eğiticilerin eğitim durumları, kabiliyetleri ve tecrübeleri üzerinde az durulduğu (Carroll ve Doherty, 2003, akt, Şen, 2015, s.70) farklı çalışmalarda belirtilmiştir.

Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitimlerde aktif olarak görev alan eğiticilere, “Eğiticiler hangi niteliklere sahip olmalı ve hangi meslek gruplarını kapsamalıdır? Sağlık gibi farklı alanlarda uzman kişilerin de eğitim vermesi konusunda neler söylemek istersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar, lisans mezunu olmanın yanında, anlatacağı konuya hakim, iletişimi yüksek ve hitabet yeteneği olan kişilerin evlilik öncesi eğitimde eğitici olarak yer almasının önemini vurgulamıştır. Katılımcıların bir bölümü, bu eğitimlerde meslek elemanlarının yer almasını belirtmiştir. Ayrıca eğiticilerin tamamına yakını, sağlık ve cinsel sağlık konularını anlatmak için, hemşire, doktor gibi sağlık çalışanlarının bu eğitimde yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Bir kısım eğiticiler ise, meslek elemanı olmaktan çok, gönüllülük ve eğitim içeriğini bilmenin önemini vurgulamıştır.

Katılımcı, eğiticilerin lisans mezunu olmaları gerektiğini, meslek elemanı olmasının işi kolaylaştıracağını belirtmektedir:

“Herkes uzman olduğu alanda verebilir. Eğiticiler lisans mezunları olmalı. Meslek elemanları olması işi kolaylaştırır. Müracaatçıyla görüşmeler ve çözüm odaklı yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olanlar eğitim vermeli. En az dört yıllık lisans mezunu olunmalı” (Sosyal Çalışmacı-1)

4 yıllık lisans mezunu olmanın yanında her meslek elemanının uzmanlaştığı alanda eğitim vermesi gerektiği belirtilmektedir:

“Her meslek elemanı kendi alanında uzmanlaştığı alanda eğitim verebilir. En az 4 yıl lisans mezunu olunmalı. Evlilik öncesi sertifika alınmalı” (Çocuk Gelişimci-1).

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimde görev alacakların üniversite mezunu kişiler olmaları gerektiğini, sağlık ve hukuk alanlarında uzmanların görev alması gerektiğini belirtmektedir:

“Alanlarında belirli yeterliliğe sahip olmaları gerekli. Üniversite mezunu olan kişiler olmalı. Sağlık alanında ise bu alandan, hukuk alanında hukukçunun eğitim vermesi iyi olur. Bir sağlıkçının, bir hukukçunun bakış açısı da eğitimlerin daha kaliteli aktarılmasını sağlar. Sosyal alanlar dışında sağlık ve hukuk alanında çalışanların bu konuda eğitim vermesi iyi olur” (Hemşire-1).

Üniversite mezunu ve mesleki olarak yetkin kişilerin faydalı olacağı, kendini ifade edebilen ve kendini geliştiren eğitimciler olması gerektiği belirtilmektedir:

“Üniversite mezunu, bu alanlarda eğitimin önemli ve gerekli olduğuna inanan kişiler olmalı. Grubu yönetebilecek, kendisini ifade edebilecek, mesleki olarak kendisini yetkin gören eğitimciler faydalı olur. Öbür türlü sadece sayı artımı olur. Ne grupla içselleştiriyor kendini, ne de kendini geliştiriyor” (Öğretmen-1).

Dört yıllık lisans mezunu meslek elemanlarının bu eğitimleri vermesi gerektiği, sağlık gibi farklı alanlarda sağlıkçılar gibi konunun uzmanlarının yer almasının faydalı olacağı belirtilmektedir:

“Hukuk ve sağlık alanında bu sunumları yapabilecek kişiler eğitim vermeli. Biz iletişim alanında hizmet veriyoruz bunları meslek erbablarının eğitim vermeleri iyi olur. 4 yıllık lisans mezunları, meslek elemanları vermeli eğitimleri. Ses tonu, hitap şekli önemli ayrıca. Bu eğitimleri verecek kişilerin eğitimden geçmesi lazım. 4 yıllık lisans mezunuyla birlikte duruşu ve hitabeti olacak” (Sosyolog-2).

“Farklı uzmanlık alanlarındaki kişilerin de eğitim vermesi gerekir. Sağlık konusunun sağlıkçı tarafından verilmesi iyi olur. Farklı alanda uzman bulunmazsa yönlendirme yapılabilir gerekirse eğitimde” (Öğretmen-2).

Katılımcılar, en az dört yıllık lisans mezunlarının eğitimde yer almasını, dört yıllık lisans mezunu uzman kişilerin de eğitimde yer almasını belirtmektedir:

“En az dört yıl lisans mezunu olmalı. Sağlık ve hukuk gibi konularda değişik sorular gelebiliyor. Uzman kişilerin de eğitime katılması iyi olur” (Öğretmen-3).

“Sağlık konusunda uzman arkadaşların da bu ekibe dahil olması iyi olur. Diğer uzmanlığı olan arkadaşların bilgi birikiminden faydalanmak iyi olur. 4 yıl lisans mezunu olması zorunlu olmalı. Eğitim programlarının daha küçük ama eğitimcilerin de çok nitelikli olması lazım. Sorulan soruya tam bilgiyi sunması lazım eğitimcinin” (Sosyal Çalışmacı-3).

Eğitimlerde meslek elemanlarının yer almasının faydalı olacağı, sosyolog, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, hemşire kadrosundaki meslek elemanlarının bu işi daha rahat yaptıkları belirtilmektedir:

“Meslek elemanı olmasında fayda var. Sağlık ve hukuk alanında uzmanlardan destek alınabilir. Bir oturumda bir doktor, hemşire, başka bir oturumda hukukçu anlatmalı bence” (Sosyal Çalışmacı-4).

“Sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen hemşire bunların her biri bu işleri çok rahatlıkla yapabilir. Meslek elemanlarımız bu işi çok iyi yaparlar ve halen de yapıyorlar. Sağlık gibi alanlarda uzman kişilerin anlatması uygun. Biraz önce cinsel sağlık dedim. Bu konuyla ilgili soruyu sağlıkçı anlatabilir” (Sosyolog-3).

Katılımcılar, Psikoloji, PDR, Sosyal Hizmet ve Öğretmen gibi meslek elemanlarının bu eğitimi vermesini, sağlık alanında uzmanlardan yardım alınması gerektiğini belirtmektedir:

“Psikoloji, PDR, sosyal hizmet, öğretmen gibi meslek elemanları olabilir. Meslek elemanları olmalı. Eğitimi verecek kişilerin seçilmesinde, kendini dinletebilecek hitabet yeteneği olan insanlar olmasında fayda var. Sağlık gibi alanlarda uzmanlardan yardım alınmalı” (Sosyal Çalışmacı-5).

“Evet, meslek elemanı olmalı. Sağlık gibi alanlarda sağlık personeli de olabilir. Özellikle bir psikiyatri uzmanından destek alınabilir yani. O konuyu bu uzman anlatır” (Sosyal Çalışmacı-6).

Eğiticilerin ailelerle çalışma yapan meslek elemanları arasından seçilmesi gerektiği, konuya hakim olmanın ve iyi anlatıcı olmanın önemli olduğu belirtilmektedir:

“Eğiticiler ailelerle çalışma yapan meslek elemanlarından seçilmeli. Ama meslek ayrımı yapmıyorum, işte sosyal çalışmacı ya da psikologlar yapsın değil. Bir sağlıkçıda örneğin bir hemşire kendisini bu alanda yetiştirdiyse, bence yapabilir. Konu içeriğine hakim olmalı, birde iyi bir anlatıcı olması eğitimlerde. Eğitim verme süreci apayrı bir konu. Eğitim verebilmek ile konuya hakim olmak farklı başlıklar. İkisini de yapabilen kişiler eğitim vermeli” (Psikolog-5).

Katılımcılar, eğiticilerin ailelerle çalışma yapan meslek elemanları arasından seçilmesi gerektiğini, donanımlı ve iletişimi güzel meslek elemanlarının eğitim vermesini belirtmektedir:

“Eğiticiler özellikle sahada ailelerle uzun yıllar birebir çalışma yapan meslek elemanlarından seçilmeli. Burada ben meslek ayrımı yapmıyorum, işte sosyal çalışmacı ya da psikologlar yapsın değil. Bir sağlıkçıda örneğin bir hemşire kendisini bu alanda yetiştirdiyse, bence yapabilir. Sağlık gibi, cinsel sağlık gibi alanlarda o alanın uzmanlarının eğitim vermesinde fayda var. Kişinin anlatma kabiliyeti önemli. Kişi çok bilgili olabilir ama o sahneye çıkmak çok farklı bir şey” (Sosyal Çalışmacı-10).

“Meslek elemanı olsun ama aynı zamanda iletişimi güzel olsun, donanımlı olsun, okumayı sevsin. Sağlık gibi alanlarda uzman doktor, hemşire gibi olabilir” (Sosyolog-12).

Eğiticilerin meslek elemanı olması gerektiği, farklı alanlarda ise uzman kişilerin görevlendirilmesinin uygun olacağı belirtilmektedir:

“Eğiticiler meslek elemanı olmalı. Farklı alanlarda uzman kişiler uygun olur. Özellikle iletişim ve çatışma çözme gibi temel konular, ruh sağlığı çalışanları tarafından verilmeli. Diğer sağlık hukuk ve ekonomiyle ilgili konular alanında uzman kişiler tarafından anlatılmalı” (PDR-1).

Meslek elemanı olmanın zorunlu olmaması gerektiği, bu konuya gönül veren ve yaşayan kişilerin faydalı olacağı belirtilmektedir:

“Meslek elemanı olması zorunlu değil. Bir insan bir konuyu kendi üzerine oturtmadan kendisi yaşamadan başkasına faydalı olmaz. Gönül vermek dediğimiz şeye çok önem veriyorum. Sağlık ve cinsel sağlık konularında işi bilen uzmanların vermesi faydalı olur. Sağlık boyutu bunu hiç bilmeyen bir kişiyle anlatılamaz, örneğin üreme boyutu” (Çocuk Gelişimci-3).

Evlilik öncesi eğitimlerde meslek elemanı olmanın zorunlu olmadığı, kişinin bu alanda kendini yetiştirmesi, sahada çalışmalarının olması ve gönüllülük olduğunun daha önemli olduğu belirtilmektedir:

“Meslek elemanı olması zorunlu değil. Evet diploması olabilir, ama bu alanda gerçekten kendini yetiştirmiş mi? Tabi ki alakasız bölümden gelip bu eğitimi vermesin. Ama bu kişi bu alanda bir çalışma yapmış mı, ya da bu konuyu vermeye gönüllü mü, bunlar önemli. Sağlık ve cinsel sağlıkta da uzmanlar eğitim vermeli. Daha etkili olur bu şekilde” (PDR-2).

Katılımcı, cinsel sağlık konusunda insanların bilgisiz olduğunu gözlemlediğini, bu nedenle eğitimlerin sağlık personeliyle birlikte planlanmasını belirtmektedir:

“Cinsel sağlık konusunda insanların hala çok bilgisiz olduğunu ve bundan kaynaklı problem yaşandığını gözlemliyorum. O yüzden de sağlık personeliyle birlikte bu eğitimin planlanması gerektiğini ve bunların da evlilik öncesi eğitimde yer alması gerektiğini düşünüyorum” (Öğretmen-7).

Eğiticilerin lisans mezunu olması gerektiği, sağlık gibi alanlarda ilgili sağlık uzmanlarının eğitimin vermesinin gerektiği belirtilmektedir:

“Eğiticiler lisans mezunu olmalı. Sağlık gibi alanlarda uzmanlar eğitim vermeli. Çünkü sorular bilmediğimiz bir alandan geldiği için eğitim verirken bunun tereddütünü yaşıyoruz. Aksi durumda yeterli cevaplar verememiş oluruz” (PDR-4).

Katılımcı, bireyle ya da toplum alanında çalışan lisans mezunu meslek gruplarının bu eğitimi vermesini, sağlık konularında sağlıkçılardan faydalanabileceğini belirtmektedir:

“Öncelikle insanla uğraşan toplum bilimleri alanında çalışan meslek gruplarının bu eğitimi vermesi gerektiğini düşünüyorum. Bireyle ya da toplumla çalışan, toplum bilimleri alanında ve kesinlikle lisans mezunu olmalı. Sağlık çalışanlarından destek almamız. Dediğim gibi ailede sağlık konusu özellikle. Onların daha çok ilgi alanına giriyor. Uzman kişilerden faydalanılmalı” (Psikolog-8).

Bu araştırmanın katılımcıları olan ve evlilik öncesi eğitim işini aktif olarak yürüten eğiticilere, “Eğiticiler hangi niteliklere sahip olmalı ve hangi meslek gruplarını kapsamalıdır? Sağlık gibi farklı alanlarda uzman kişilerin de eğitim vermesi konusunda neler söylemek istersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğiticilerin mesleki unvanları Sosyolog, Sosyal Çalışmacı, Öğretmen, Psikolog, PDR, Hemşire ve Çocuk Gelişimcidir. Katılımcıların tamamına yakını, eğitim verecek kişilerin 4 yıllık lisans mezunu,

anlatacağı konuya hakim, iletişim ve hitabet yeteneğine sahip özellikte olması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların büyük bölümü de eğitimcilerin meslek elemanı kökenli, iletişim becerisi yüksek ve gönüllülük özelliğinin olmasını belirtmiştir. Katılımcıların, Psikolog, Sosyolog, PDR, Sosyal Çalışmacı, Çocuk Gelişimci, Öğretmen, Hemşire gibi unvanları meslek elemanı olarak ifade ettikleri anlaşılmıştır.

Ayrıca, eğitimcilerin tamamına yakını, sağlık ve cinsel sağlık konularını anlatmak için, hemşire, doktor gibi sağlık çalışanlarının bu eğitimde yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sonuç literatürle de paraleldir (Hawkins ve diğerleri, 2004). Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitimde görev alacak eğitimcilerin, 4 yıllık lisans mezunu, meslek elemanı kökenli, eğitim içeriğini bilen ve hitabet yeteneği olan kişilerden belirlenmesi, sağlık ve cinsel sağlık konularında ise sağlık personelinin eğitimlerde yer alması gerekliliği bu araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.4.2. Sertifikalı Eğitimciler

Evlilik öncesi eğitime ilişkin bilimsel çalışmalarda genellikle eğitim içeriğine ve bu eğitimlerin faydalarına değinilmesine karşın eğitimi verecek eğitimcilerin özelliklerine ve eğitim durumlarına oldukça az yer verilmiştir. Bu bağlamda, eğitim verecek kişilerin, bir eğitimden geçerek sertifika almasının gerekliliği katılımcılara sorulmuştur. Bu çalışmada katılımcılara, “Evlilik öncesi eğitimde görev alanların mutlaka bir kurs ya da sertifika eğitimi alması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların tümü, evlilik öncesi eğitim verebilmek için sertifika almanın gerekli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca katılımcıların cevaplarını değerlendirdiğimizde, sertifikanın yeterlilik anlamına geldiği, eğitime katılan çiftleri yanlış yönlendirmem için sertifika eğitiminin önemli olduğu, tecrübeli ve donanımlı olmayı sağladığı, eğitimlerin verimli olduğu, ortak dil ve standartlaşmayı sağladığı gibi denetlenebilir bir eğitim getirdiği ve sertifikanın belirli periyotlarda güncellenmesi gerektiği katılımcıların bakış açısıyla ifade edilmiştir.

Katılımcı, verimli olabilmek ve uzmanlaşma için sertifika eğitiminin gerekli olduğunu belirtmektedir:

“Bu konuda eğitimin gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü eğitim vermek de eğitim gerektiren bir durum. Herkes çıkıp belki bir şeyler anlatabilir ama karşısındaki aktarabiliyor muyuz gerçekten. Onlar bunu alabiliyorlar mı? Bu da kişisel bir yetenek oluyor. İşin uzmanı olabilmek için öncesinde bir eğitim alınması gerekiyor. Daha verimli olabilmek için. Çünkü insanlar hem vaktinden hem bütçesinden ayırıyor bu eğitimi almak için. Bu nedenle de bizim alanımızda uzman olmamız gerekiyor” (PDR-4).

Sertifikanın yeterlilik anlamına geldiği, sertifikalı eğitici olmanın evlilik eğitimine katılanları da olumlu etkilediği vurgulanmaktadır:

“Belirli bir eğitimden geçiyoruz. Ben bu sertifikaya sahip oluyorsam bu eğitimi vermeye yeterliyim anlamına gelir. Kişiler kiminle muhatap olduğunu bilmek istiyor doğal olarak. Bu eğitimleri veriyorsunuz ama kimsiniz ne kadar yeterliğiniz var diye sorabilirler. Vatandaşa bunu göstermeliyiz, bizi yeterli görürse vatandaş, daha etkili oluruz” (Çocuk Gelişimci-2).

Katılımcılar, eğitimcinin ne yapacağını bilmesi için sertifikanın gerekli olduğunu, sağlık ve hukuk konularında soru gelirse kişileri yönlendirdiklerini belirtmektedir:

“Gerekıyor. Ne yapacağını bilmeli eğitimciler. Ellerinde daha donanımlı ayakları yere basan şekilde başlanırsa daha faydalı olur eğitimciler” (Öğretmen-1).

“Mutlaka sertifika eğitimi almalılar. Hukukla ilgili konularda bizim cevaplayamadığımız konular oluyor. Sağlık hukuk gibi konularda olabiliyor. Bu durumda yönlendiriyoruz katılımcıları” (Sosyolog-1).

Sertifika eğitiminin ve sonrasında yenilenme eğitimlerinin olması gerektiği belirtilmektedir:

“Sertifika eğitimi ve sonrasında yenilenme olmalı eğitimciler için” (Sosyal Çalışmacı-2).

“Bence gerekir. Hatta belirli yıllar arasında da güncellenmeli ve yeni eğitimler verilmeli” (Öğretmen-3).

Katılımcı, eğitimcilerin sertifika almasını ve belirli aralıklarla eğitimlerin yenilenerek güncellenmesini, bu şekilde kalite ve niteliğin artacağını ifade etmektedir:

“Biz sertifika aldık. Mesela ben 2018 de aldım, ama belirli aralıklarla bizi de revize etmeleri lazım. Çünkü tıkanırdığımız noktalar olabiliyor. Bizim de biraz kendimizi yenilememiz lazım. Çünkü zaman değişiyor, kişi değişiyor, karşıımızdaki eğitim grubu değişiyor. Bizim kendimizi yenileyip ortama uyum sağlamamız, tasarlamamız gerekiyor. O yüzden nitelik ve nicelik açısından baktığımızda daha kaliteli bir eğitim gerekiyor, eğiticinin de iyi eğitilmesi gerekiyor” (Sosyal Çalışmacı-3).

Eğitime katılan çiftleri yanlış yönlendirmemek için sertifika ya da kursun önemli olduğu, insanlara faydalı olmak için donanımlı olmanın önem taşıdığı, bu nedenle sertifikanın gerekli olduğu belirtilmektedir:

“Kesinlikle kurs ya da sertifika eğitiminden geçmesi gerekiyor. Bana öyle sorular geliyor ki yanlış yönlendirmemek için sürekli okumak zorundayız” (Sosyolog-5).

“Kesinlikle gerekli. Yaptığımız iş, konuştuğumuz konular çok önemli. Biz toplumun en düşük kesiminden en yüksek kesimine kadar, kişilere ulaşacağız. Bizim donanımlı olmamız gerekiyor ki, bizim o eğitimlerde öyle sorular geliyor ki biz ne kadar donanımlı olursak o insanlara o kadar faydalı oluruz” (Psikolog-5).

Katılımcılar, eğitimcilerin yetkinliği için sertifikanın önemli olduğunu, güncel ve dinamik kalmak için çalışma yapılması gerektiğini, sertifikanın aynı zamanda kişinin yeterli olduğunun kanıtı olduğunu belirtmektedir:

“Bizim yetkinliğimiz açısından çok önemli bir şey. Hatta dinamik ve güncel kalabilmek için de çalışma yapılmalı” (PDR-3).

“Bu eğitimi almamızın şöyle etkili olduğunu düşünüyorum. Biz diğer kurumlardan eğitim talebinde bulunurken onlarda bu kapsamda eğitim veriyor musunuz ya da bu kapsamda siz de yeterli misiniz diye bize geri dönüş yapıyorlar. Çünkü bu sertifikaların bizim içinde faydalı olacağını düşünüyorum” (Öğretmen-7).

Sertifika ve uzmanlığın önemli olduğu belirtilmektedir:

“Evlilik öncesi eğitim konusunda bir eğitimden geçmiş olması gerekiyor. Bu eğitimin nasıl olabileceği, nasıl aktarılacağı noktasında. Teorisini bilmeden bu işi pratiğe dökmek uygun olmaz diye düşünüyorum. Sertifika ve uzmanlık önemli” (PDR-5).

Katılımcılar, eğitimin standartlaşması ve ortak bir dil kullanımı için sertifika eğitiminin gerekli olduğunu, sertifikanın tecrübeli ve donanımlı olmak anlamına geldiğini ifade etmektedir:

“Eğitimin standartlaştırılması içinde bence tüm eğitimcilerin bu eğitimi alması gerekir. Ben evlilik öncesi eğitimi anlatırken farklı bir şekilde, başka bir arkadaşımız yine farklı bir şekilde anlatsa uygun olmayabilir. Hepimizin ortak bir dil kullanması çok daha uygun olur. Bu anlamda biz eğitimcilerin de bazı konularda desteklenmemiz, yeniden bir şeyler öğrenmemiz gerekebiliyor. Hem de standartlaştırılması açısından eğitim almak gerektiğini düşünüyorum” (Sosyal Çalışmacı-11).

“Tecrübeli, donanımlı olursan bu işi yapabilirsin diyecek bir mercinin onayının alınması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çok hassas olduğumuz bir nokta. Mesela biraz önce yerel kültür hassasiyeti önemli dedim. Olmayacak bir kelimeniz bile o gruba, tek bir kelime bile bambaşka boyutlara gidebilir, yanlış anlaşılabilir. Sertifika eğitimi alınmalı” (Sosyolog-14).

Sertifikanın aynı zamanda denetlenebilir olmayı ve sorumluluk hissetmeyi sağladığı belirtilmektedir:

“Sertifika verilmesi, aynı zamanda anlatıcının denetlenebilirliğini de artırır, Kendisinin de sorumluluk hissetmesini sağlar. Yani nelere dikkat etmesi gerektiğini bildiği için o konularda daha hassas davranabilir” (PDR-6).

Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitimi verecek kişilerin, bir eğitimden geçerek sertifika almasının gereklilik durumu katılımcılara sorulmuştur. Bu eğitimleri verecek olan kişilerin niteliklerinin belirlenmesi, eğitim içeriği kadar önem taşımaktadır. Çünkü eğitimlerin içeriği kadar, eğitimi sunacak kişinin nitelikli olması da eğitimlerin bireyler üzerindeki etkisini artırmaktadır.

Katılımcıların tümü, evlilik öncesi eğitim verebilmek için eğitimcilerin bir eğitimden geçerek sertifika almalarının gerekli olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların cevaplarını değerlendirdiğimizde eğitimcilerin bir eğitimden geçmeleri ve sertifika almalarının birçok yönden faydasının olduğu belirtilmektedir. Katılımcıların bakış açısına göre sertifika almak, eğitici yönünden yeterlilik anlamına geldiği, tecrübeli ve donanımlı olmayı sağladığı, eğitimlerin verimliliğini sağladığı yönleriyle öne çıkmakta olup, ayrıca evlilik öncesi eğitimde standartlaşmanın sağlanabilmesi, ortak bir dil kullanımı ve eğitimcilerin denetlenebilirliğini sağlamak için de sertifikanın gerekli olduğunun belirtilmesi önemli noktalar olarak görülmektedir. Diğer taraftan, katılımcıların tamamına yakını eğitici sertifikasının belirli periyodlarla güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların bakış açısına göre bu araştırmada, sertifika eğitiminin gerekli olduğu, eğitimlere sertifika eğitimi vermenin ortak bir dil kullanımı, standart eğitim ve denetlenebilirlik sağladığı gibi eğitimcilerin tecrübe ve donanımını artırdığı ve sertifika eğitiminin belirli aralıklarla güncellenmesi gerektiği bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır.

4.4.3. Gönüllülük

Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitim işini aktif olarak yürüten katılımcılara, “Eğiticiler hangi niteliklere sahip olmalı ve hangi meslek gruplarını kapsamalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bir bölümü, eğiticilerin gönüllü olarak eğitim vermesinin önemini vurgulamıştır. Katılımcılar, bu eğitimde gönüllü şekilde ve gerekliliğine inanarak eğitim verenlerin daha etkili eğitim sunduğunu, eğitimi pasif şekilde yapmamak için istekli ve hevesli kişilerin eğitim vermesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimi hevesli ve gönüllü olan insanların yapmasının eğitimlerin etkisini artıracakını belirtmektedir:

“Eğitimi gönüllü arkadaşlar yapmalı. Hevesli olanlar kendilerini geliştiriyorlar. Bu eğitimler konusunda hevesli ve gönüllü olanlar eğitici olmalı. Bu işi inanan yapın eğiticilerin eğitimlerinin daha etkili olduğunu gözlemliyoruz” (Öğretmen-1).

Eğiticilerin bu işi severek, istekli ve hevesli şekilde yapmasının gerekliliği vurgulanmaktadır:

“Eğiticiler iletişim yönünden iyi olmalı. Hepimiz lisans mezunuyuz. Lisans mezunu olacak ve bu işe istekli hevesli olacak. Eğitimi iş için değil, severek ve mesaisinin karşılığını alarak yapmalı” (Sosyolog-1).

Eğiticilerin gönüllü olmaları ve istekli olarak yapmaları gerektiği, kendisini geliştirmeye açık, istekli ve hevesli kişilerin bu eğitimde yer almasının gerektiği ifade edilmiştir:

“Eğiticilerin gönüllü olmaları, istekli ve severek yapmaları çok kıymetli” (Hemşire-1).

“Kendisini bu konularda geliştirmeye açık olmalı. İstekli ve hevesli, kendisini geliştiren hevesli kişiler olmalı” (Öğretmen-3).

Katılımcı, gönüllü ve bu eğitimin gerekliliğine inanan kişilerin bu eğitimlerde yer alması gerektiğini belirtmektedir:

“Öncelikle bu tarz eğitimler gönüllülük esasına dayanmalı. Gönüllü yapan daha iyi hitap oluşturur. Bu programın gerekliliğine inanan kişiler olmalı” (Çocuk Gelişimci-2).

Eğitimin pasif şekilde verilmemesi için gönüllülük esasının çok önemli olduğu ifade edilmiştir:

“Eğiticilerde öncelikle gönüllülük gerekli. Çünkü kişiyi sadece mesleki olarak ya da yaşa bağlı olarak bu işe dahil edersek verimsiz olabilir. Sadece o eğitim programına dahil olması yeterli olmuyor. Eğer eğitimi pasif bir şekilde vermek istemiyorsak, gönüllülük esası çok önemli” (Sosyal Çalışmacı-3).

Katılımcılar, eğitim verecek kişinin konuyu özümsemesi gerektiğini, gönüllülük ve içselleştirme olmadan eğitim vermenin başkalarına faydasının olamayacağını belirtmektedir:

“İstekli bir grubun olması gerekir. Eğitimi verecek kişinin gerçekten özümsemesi gerekli” (Sosyolog-8).

“Bir insan bir konuyu kendi üzerine oturtmadan kendisi yaşamadan başkasına faydalı olmaz. Gönül vermek dediğimiz şeye çok önem veriyorum. Bu yüzden kendi imkanlarımı

fazlasıyla zorluyorum. Deniz yıldızı hikayesi vardır ya hepimiz biliyoruz, bir kişiyse bir kişi. Bu konularda çok katı değilim. Gönüllü olacak, kuru kalabalık değil de” (Çocuk Gelişimci-3).

Kişilerin yalnızca diplomasının önemli olmadığı, eğitim vermek için gönüllülük durumunun önemli taşıdığı, gönüllü olmayan kişinin muhataplarına bir şey aktaramayacağı belirtilmektedir:

“Evet diploması olabilir, ama bu alanda gerçekten kendini yetiştirmiş mi? Bu alanda bir çalışma yapmış mı, ya da bu konuyu vermeye gönüllü mü, bunlar önemli. Yoksa karşıya bir şey aktarılamaz” (PDR-2).

Kişinin kabiliyeti, eğitim vermeyi sevmesi ve ikna gücünün önemli olduğu ifade edilmektedir:

“En temeli bireysel. Anlatmayı seviyorsanız, iletişim, ikna gücünüze güveniyorsanız hedeflediğinizi yakalayabilirsiniz. Kişinin kabiliyeti donanımla gelen bir şey. Bu alanda kişinin kendini yetiştirmesi gerekiyor” (Sosyolog-14).

Bu araştırmada, evlilik öncesi eğitim işini aktif olarak yapan katılımcılara, “Eğiticiler hangi niteliklere sahip olmalı ve hangi meslek gruplarını kapsamalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların, eğiticilerin gönüllü olarak eğitim vermesinin önemini belirttiği, gönüllü şekilde ve gerekliliğine inanarak eğitim verenlerin daha etkili eğitim sunduğunu, istekli ve hevesli kişilerin eğitim vermesinin gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitim veren eğiticilerin bu işi gönüllü olarak yapmak isteyenlerden belirlenmesi, diğer özelliklerin dışında gönüllülük özelliğinin etkili eğitim için önemli olduğu bu araştırmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

4.5. Evlilik Öncesi Eğitimlerin Yaygınlaştırılması

Şekil 10. Evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması

4.5.1. Türkiye’de Evlilik Öncesi Eğitimin Tanınma Durumu

Evlilik öncesi eğitimin çiftler ve evlenmeyi düşünen yetişkin bireyler üzerinde çok sayıda olumlu etkisi bulunmaktadır. Bu eğitimlerin yaygınlaştırılması için öncelikle tanınma durumunun belirlenmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın katılımcılarına, bu eğitimlerin Türkiye’de tanınma durumuna yönelik düşüncelerini öğrenmek için “Ülkemizde evlilik öncesi eğitimler yeterince tanınıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını bu eğitimlerin yeterince tanınmadığını belirtmiş, eğitici olarak çalışmalarından önceki dönemde

de çevrelerinde bu eğitimler konusunda insanların bilgisiz olduğunu gözlemlediklerini ifade ederek, tanınması için kendilerinin halen yaptıkları faaliyetleri ve yapılması gerekenleri belirtmişlerdir.

Bu konuda yapılan bilimsel çalışmalara baktığımızda, Hamamcı, Buğa ve Duran (2011)'ın 325 üniversite öğrencisinin katılımıyla yaptığı araştırmasında, katılımcıların evlilik yaşantısı konusunda bilgilerini hangi kaynaklara başvurarak edindikleri incelenmiştir. Katılımcı üniversite öğrencilerinin çoğunlukla arkadaşlarıyla konuşarak evli çiftleri gözlemleyerek ve televizyon programları aracılığıyla evlilik yaşantısı hakkında bilgi edindikleri anlaşılmıştır. Bu sonuçta, evlilik öncesi eğitim ihtiyacını göstermektedir. Evlenecek çiftlerin ve yetişkin bireylerin evlilik eğitimi alabilmeleri için öncelikle bu eğitimlerin tanınırlığının artması gerekmektedir.

Ülkemizde evlilik öncesi eğitimlerin tanınma düzeyi bu çalışmada katılımcılara sorulduğunda, katılımcıların tamamına yakını, bu eğitimlerin yeterince tanınmadığı yönünde ifadeler kullanmışlardır. Görüşü sorulan katılımcı, evlilik öncesi eğitimlerin tanınmadığını belirttikten sonra tanınması için öneriler de getirmiş ve tanınması için ilgili kamu kurumlarıyla birlikte tanıtım yapılması gerektiğini ifade etmiştir:

“Maalesef tanınmıyor. Bu programların tanınması için çalışma yapılmalı. Adalet, sağlık, diyanet gibi kurumlarla beraber tanıtım yapılmalı. İnsanlara ulaşmak her kesimde farklı.” (Sosyolog-1)

Aile eğitimlerinin tanınmadığı, insanları eğiterek koruyucu önleyiciliğin sağlanabileceği belirtilmektedir:

“Kesinlikle tanınmıyor. Aile eğitim programı diye bir kamu spotu görmedim. Bu eğitimlerle ilgili, bilinirliğini artırmak için çalışmalı. Çünkü koruyucu önleyiciliğini artırmak için çalışmalıyız. İnsanları eğiterek koruyucu-önleyici olabiliriz.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Sosyal medya ve televizyon tanıtımlarıyla dikkat çekilebilse de yeterince tanınmadığını katılımcılar ifade etmektedir:

“Aslında sosyal medyada “Aile Eğitim Programı”yla ilgili paylaşımlar olsa da yeterince tanındığını düşünmüyorum. Bence en büyük tanıtım televizyon kanalıyla olabilir. Çünkü televizyon çok yaygın. Sosyal medyada bu konular çok dikkat çekmiyor diye düşünüyorum.” (Öğretmen-3)

“Bu eğitim açısından çok fazla tanındığımızı düşünmüyorum. İnsanların en kolay ulaşım aracı televizyon ve haberler. Reklamlarda ve haberlerde bu konuya yer verilse daha fazla bilinir.” (Psikolog-7)

Katılımcı, bu eğitimlerin tanınmadığını belirterek, televizyonlarda kamu spotlarıyla, AVM’lerde stand açma ve farklı kurumlarda el ilanlarıyla tanıtım yapılmasını öne çıkarmaktadır:

“Tanınmıyor bence. Yani aile eğitim programı kapsamında, evlilik öncesi eğitimleri ne kadar versek de belirli bir kesime verebiliyoruz yalnızca. Bir de diğer kesim var. Kamu spotları olsa, biraz daha bu eğitimlere yönelik katılmak isteyenler teşvik edilebilir. Televizyonlarda kamu spotu gerekli. Stand açılabilir AVM’lerde. Farklı kurumlarda valilik kaymakamlıklar izniyle standlarda, el ilanları çoğaltılarak tanıtılabilir.” (Çocuk Gelişimci-2)

Evlilik öncesi eğitimlerin tanınmadığı belirtilmekte, hastane girişlerinde ve aile hekimliklerinde bu konuda tanıtım yapılması ve kamu spotlarıyla duyuru yapılması önerilmektedir:

“Bence tanınmıyor. Nerede nasıl yapıldığını insanlar bilmiyor. Çiftler evlenirken ben gideyim bir eğitim göreyim diyor mu hayır. Bunu bilen yok. Bunun daha çok kamu spotlarıyla duyurulması lazım. Evlilik öncesi sağlık kontrolü yapılması gerekiyor, orada çiftlere böyle bir eğitimin olduğu hakkında bilgi verilmesi gerekli. Hastanelerin girişinde bu bilgilerin verildiği bölümler olmalı. Hastanelerde ve aile hekimliklerinde böyle tanıtımlar yapılabilir.” (Sosyal Çalışmacı-4)

Evlilik öncesi eğitimlerin tanınması için Bakanlık ve diğer kamu kurumlarının irtibat halinde olması, yerel yönetimlerle işbirliğinin önemli olduğu, OSB’lerdeki işçi ve çıraklara eğitim verilebileceği belirtilmektedir:

“Tanınmıyor. Bunun tanınması için kuruluşların desteğine ihtiyacımız var. Mesela belediyelerin, hem ilçe hem büyük şehir belediyesi. Bunlar şehrin tamamına hitap ediyor, büyük salonlara sahip. Bunların desteğini almalıyız. İŞKUR, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Turizm Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve tüm bakanlık kuruluşlarıyla irtibat kurulabilir. OSB’lerdeki işçi ve çıraklara eğitim verebiliriz. Hem biz mutlu oluruz hem de onlar faydalanır.” (Sosyolog-3)

“Bakanlık ve yerel yönetimlerin işbirliği içinde olması gerekiyor. Kaymakamlıkların yerel yönetimlerin bizim kendi bakanlığımızın işbirliği halinde olması gerekiyor. Çünkü evlenecek kişilerin ilk müracaatları belediyeye oluyor. Yerel yönetimlerle sürekli işbirliğinin sürmesi gerekiyor. Yerel yönetimlerle bu konuda yer mekan zaman ve eğitici konularında bir protokol olması gerekiyor.” (Öğretmen-4)

Katılımcı, evlilik öncesi eğitimin tanınmadığını ve yeterli değeri de görmediğini, üniversite öğrencisi olduğu dönemde kendisinin de bilgisinin olmadığını ifade etmektedir:

“Ben tanındığını düşünmüyorum. Sahada gördüğüm şeylerden ve kendi araştırmalarımın yeterli değeri gördüğünü de düşünmüyorum, yeterli derecede tanındığını da düşünmüyorum. Bu eğitim düzeyinden bağımsız bir şey. Aile eğitim programı biraz daha fazla biliniyor ama evlilik öncesi eğitimi ben üniversitedeyken bile bilmiyordum. Çevremde de bilinen bir şey değil.” (Çocuk Gelişimci-3)

Evlilik öncesi eğitimin tam olarak bilinmediği için insanların başvuruda bulunamadığı, tanıtıma ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmektedir:

“Duyulmuş ama ne olduğu tam olarak bilinmediği için herkes başvurmuyor. İyi tanıtılsa insanlar gelip kendileri başvurabilir. Şimdi biz gidiyoruz kurumlara biz size eğitim verelim diyoruz ama keşke çiftler kendileri gelip başvursa. Böyle gruplar oluştursak. Tanıtım yapılmalı biraz daha” (Psikolog-3)

Katılımcılar, evlilik öncesi eğitim konusunda insanların bilgi sahibi olmadıklarını, kendi sosyal çevrelerinde de tanınmadığını belirtmektedir:

“Aile eğitimi evlilik öncesi eğitim dediğimizde insanların halen bilgi sahibi olmadıklarını görüyoruz. Belki medyada bu eğitimin reklamı olsa, ya da bir şekilde bunu halka yayabilsek aslında, insanlarda daha gönül rahatlığıyla daha bilinçli bir şekilde katılım sağlayabilir diye düşünüyorum.” (Öğretmen-7)

“Ben kendi yakın çevremden ve iş çevremden gözlemlediğim kadarıyla tanınmıyor. Az tanınıyor. Sosyal çevreme bahsettiğim zaman böyle bir şey mi varmış şeklinde karşılık verenleri gördüm. Özellikle Belediyedeki nikah yetkilileriyle ve KYK’da bir teşvik olabilir mi diye düşünüyorum. Katılımı artırmak için çalışma yapılmalı.” (PDR-5)

Evlilik öncesi eğitimlerin ülkemizde yeterince tanınır olmadığı, tanıtım için şehir içinde birçok faaliyet yürütüldüğünü, tanınmasıyla birlikte katılım sayısının da artacağı ifade edilmektedir:

“Ülkemizde yeterince tanınır olduğunu düşünmüyorum. Biz birçok yere afişler astırdık evlilik öncesi eğitimi tanıtan afişler. Şehir içinde billboardlara yansıtılmasını sağladık Belediyeye görüşerek. Birde Belediye ile birlikte bir tanıtım videosu oluşturduk. Sosyal medyada da bunu paylaştık. Billboardlar, afişler, tanıtım videolarıyla tanınırlığını artırmaya çalıştık. Bunun biraz ülkemiz genelinde de olması gerektiğini düşünüyorum. Hem tanınmasıyla birlikte katılım sayısının artması muhtemeldir.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Evlenecek çiftlerin ve evlenmeyi düşünen yetişkin bireylerin evlilik öncesi eğitimlere katılımlarının sağlanabilmesi için öncelikle bu eğitimlerin tanınırlığının olması gerekmektedir. Bu nedenle, sahada aktif olarak evlilik öncesi eğitim veren eğiticilere “Ülkemizde evlilik öncesi eğitimler yeterince tanınıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını bu eğitimlerin tanınmadığını ya da az bilindiğini belirtmiş, eğitici olarak çalışmalarından önceki dönemde de çevrelerinde bu eğitimler konusunda insanların bilgi sahibi olmadıklarını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, bu eğitimlerin halk düzeyinde tanınması için kendilerinin yaptıkları faaliyetleri belirttikleri gibi, tanıtıma yönelik önerileri de ortaya koymuştur. Bu öneriler arasında sosyal medyada tanıtım, kamu spotları, yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurumlarının işbirliği yapması gerektiği konuları öne çıkmaktadır. Sonuç olarak bu eğitimlerin Türkiye’de yeterli düzeyde tanınmadığı ve tanınırlığının sağlanması için çalışmalar yapılması gerektiği bulgusu ortaya çıkmıştır.

4.5.2. Yetişkin Bekar Bireylere Evlilik Öncesi Eğitim

Evlilik öncesi eğitimlerin genellikle, evlenme ve nikah sürecindeki çiftleri bilgilendirmeye yönelik olduğu düşünülmektedir. Yetişkin bekar bireylerin bu eğitimle ilişkisi nasıl kurulmalıdır? Bir eşin nasıl seçileceği konusunda bilgiler verilmesi bekar bireyler için önemli midir? Yetişkin bekar bireylere eğitim verilmesi gerekli midir? Bu soruların cevaplarına ulaşmak için, sahada görev yapan ve aktif olarak eğitim veren eğiticilerin görüşleri önem taşımaktadır. Halen evlilik öncesi eğitimlerde sahada görev yapan eğiticilere, “Evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere de verilerek eş seçiminde desteklenmelerinin faydalı olacağını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Eğiticilerin tamamına yakınının yetişkin bekar bireylere eğitim verilmesinin gerekli ve faydalı olduğu yönünde cevapları ve farklı boyutlarıyla bakış açıları ortaya çıkmıştır.

Katılımcılar, evlilik öncesi eğitimlerin bekarlara verilmesinin, çocuk yaştaki evliliklerin önlenmesi için bir çözüm olduğunu belirtmektedir:

“Bekar bireylere eğitim verilmesi faydalı olur. Çocuk yaşta evliliğin engellenmesi içinde bu eğitimler önemli. Evliliğin kolay bir şey olmadığı, kurumsal bir birlik olduğu, olumlu olumsuz getirilerine dikkat çekti. Erkeklerin de kadınların da bu programlara katılımlarının sağlanması gerekli.” (Sosyolog-1)

“Bekar bireylere verilmesi de faydalı olur. Erken evliliklerin yaşandığı bölgede daha faydalı olur. Ama mesajı iyi vermek gerekiyor.” (Öğretmen-2)

Bu eğitimlerin üniversite öğrencilerine halen verildiği ve faydalı olduğu belirtilmektedir:

“Üniversite öğrencilerine veriyoruz bu eğitimleri ve faydalı olur diye düşünüyorum. Belirli bir yaş grubuyla beraber bekarlara verilebilir.” (Sosyal Çalışmacı-1)

Evlilik eğitimlerinin yalnızca evlenme çağındaki gençlere ve evlilik sürecindeki çiftlere değil, ayrıca ikinci baharını yaşayan çiftlere de verilmesinin gereklilik olduğu ifade edilmektedir:

“Hatta evlenme çağındaki olan gençler, evliliği düşünen çiftler, hatta ikinci baharını yaşayan kişilere de bu eğitimin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ikinci baharını yaşayanlar birbirine yenidir. Bu süreçte nelerle karşılaşabileceklerini bilemeyebilirler.” (Çocuk Gelişimci-2)

Eş seçiminde bilgilendirmenin, atılan bir tohum gibi bireylere destek sağlayacağı belirtilmektedir:

“Bu da çok gerekli. Bekarların da sevgililik dönemleri olabiliyor. Evliliği düşündüğü kişi gerçekten o mu sorusuna küçük bir başlangıç olur bu eğitim. Biz burada küçük bir tohum atıyoruz. Bu tohum kişiye destek sağlar, fayda sağlar.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Katılımcılar, bekar bireylere eğitim vermenin farklı bir boyutuna dikkat çekerek, nikah sürecine gelmeden bireylere eş seçimi konusunda farkındalık kazandırılması nedeniyle, nişan ve nikah sürecinden önce bireylerin eş seçiminin uygun olup olmadığı yönündeki kararlarını daha rahat ve erken dönemde alabileceklerinin önemini belirtmektedir:

“Sadece evlenme yoluyla, evlenme düşüncesiyle bir yola girmiş insanlara değil de daha bu sürece girmeden önce acaba bizden olur mu, ya da ben nasıl bir eş isterim hayatımda, nasıl biriyle yaşayabilirim, insanlara vermek en güzeli. Çünkü nişanlandı, nikahına az bir süre kaldı, bu insanlara bu eğitimi vermenin bazen, farkındalık yarattığımız için zararı da olabiliyor. İnsanlar o saatten sonra birbirlerine uygun olmadıklarını fark ediyorlar, ama geri dönmek içinde zor bir zaman. Onun için daha öncesinde insanları bilgilendirip bu eğitimi verebilirsek çok daha iyi olur gibime geliyor.” (Psikolog-2)

“Kesinlikle eş seçimi noktasında bekar bireyler için çok önemli bu eğitimler. Çünkü eş seçimi aslında işin başlangıcı. Diğerleri yani bizim eğitim verdiğimiz kitle zaten bir yola girmiş kitle oluyor. Zaten bir eş seçmişler. Bunlarda bizim öncelikle iletişim konusuna odaklanmamız gerekiyor. Ancak bekar bireylere eş seçme kısmında ciddi bir fayda sağlayacağını düşünüyorum.” (PDR-5)

Bu eğitimlerin öncelikli olarak bekarları bilgilendirmeyi hedeflemesi gerektiği, özellikle askerliğini yapan genç askerlerin bu eğitimden geçmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır:

“Bence öncelikli olarak bekarlar olmalı. Çiftler arasında bu tarz eğitimler belli noktalarıyla onlara katkı verecektir. İletişim, sağlık ve hukuk konusunda onları bilgilendireceğiz. Bu konularla hiç karşılaşmamışlar. Daha yola çıkmamış ama çıkmaya aday olan bekarlar.” (Sosyolog-3)

“Bence desteklenmeli. Bekar bireyler en çok askeriye. Askere gelen gençler geldikleri yerde bu eğitime ulaşmamış olabiliyor. Bu gençlerin bilgiye ulaşması önem arz ediyor. Özellikle Askeriye ile bizim kurumun her gelen genç askerlerin bu eğitimden geçmeleri için bir protokol, yasal bir dayanak olması gerekiyor. Askere gelen her gencin bu eğitimden geçmesi gerekir diye.”

“Elbette bekarları evliliğe hazırlama, aile hayatına hazırlama iyi olur. Yani faydası olur. Üniversite gençlerine, askerlere eğitim vermek iyi olur.” (Sosyolog-8)

Katılımcı, evlilik öncesi eğitim için üniversite, Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yurtları ve Diyanete bağlı kuruluşlardan talep geldiğini ve faydalı olduğunu belirtmektedir:

“Bizlere talep daha çok onlardan geliyor. Üniversitelerden, KYK Yurtlarından, Diyanete bağlı gençlerin gittiği kurslardan. Çok faydalı oluyor onlara. Çünkü o kişi üniversite sürecinde bir aday düşünüyor. Ya da son sınıfta. Çok da ilgi gösteriyorlar eğitime.” (Sosyal Çalışmacı-10)

Duygusal bağ oluştuktan sonra bireylere anlatılanların çok faydalı olmadığı, bilinçlenme için eğitimin daha önce verilmesi gerektiği belirtilmektedir:

“Kesinlikle evlenmeden önce verilmesi gereken bir eğitim. Çünkü kişinin bilinçlenmesi adına önemli. Duygusal bağ oluştuktan sonra kişilere anlatılanlar çok faydalı olmuyor ne yazık ki.” (Öğretmen-6)

“Bekarları evliliğe hazırlama, aile hayatına hazırlama için faydalı olur. En azından daha düşünerek evlenirler.” (Sosyal Çalışmacı-6)

Bireyin mizacına uygun eş seçebilmesi için evlilik öncesi eğitim verilmesinin faydası belirtilmektedir:

“Kesinlikle faydalı olur. Eş seçiminin önemi büyük. Mizacına uygun şekilde eşini tanıyabilmesinin güzel sonuçları olur.” (PDR-3)

Katılımcı, farklı nedenlerle birbirlerini tanımadan evlenenlerin sağlıklı eğitim kuramadıklarını, bireyleri evlilik öncesi eğitimle bilgilendirdikten sonra kurulan evliliklerin sağlıklı aile ortamını sağlayacağını belirtmektedir:

“Şunu görüyoruz, bireyler birbirlerini tanımadan evlenmişler. Belki aileler zorlamış, çok küçük yaşta evlilikler var. Ya da evlilik birliği içerisine girmiş ama kişiler birbirini tanımadığı için ya da bilmedikleri için asla sağlıklı bir iletişim kuramıyorlar. Sağlıklı iletişimi geçtim, iletişim bile kuramıyorlar. O nedenle bunu gördüğümde şunu düşünüyorum, keşke evlenmeden önce bekarken 18 yaş üstü tüm bireylere bu hizmeti verebilsek. Sonrasında bir evlilik ehliyeti gibi bir şey ya da farklı bir çalışma yapıp insanların evliliğe gerçekten yeterli şartları var mı? Ya da bu iki eş birbiriyle uyumlu mu? Gibi bir çalışma yapılabilir. Sonrasında evlilik gerçekleştirilirse sağlıklı aile ortamı ve hatta sağlıklı çocukların dünyaya geleceğini düşünüyorum.” (Öğretmen-7)

Özellikle üniversite dönemlerinde bireylerin evlilik olgusunu düşünmeye başladıkları, nasıl bir eş istenildiğinin düşünüldüğü bu dönemlerde evlilik öncesi eğitimlerin verilmesinin gerekliliği belirtilmektedir:

“Biz üniversite öğrencilerine bu eğitimi verirken biraz tereddüt ettik. Acaba teşvik etmiş olur gibi mi oluruz yoksa verilmesi gerekir mi diye. Bence bu kitleye eğitim verilmeli. Çünkü üniversite zamanlarında yavaştan bir evlilik olgusu oturmaya başlıyor. Nasıl bir eş istediğinizi bilmeye başladığınız yaşlar. İster istemez bu tarz ilişkiler de yaşanabiliyor. En azından doğru seçimler yapıldığı zaman en azından eş seçimini etkileyecek ilişkiler yaşanabiliyor. O nedenle evlenmeden önce belli bir yaşın üzerindeki kişilere bu tarz eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (PDR-4)

Özellikle üniversite öğrencilerine eğitim verilmesinin eş seçiminde bilgilendirme için faydalı olacağı, nişanlılık gibi bir şartın aranmaması gerektiği katılımcı tarafından belirtilmektedir:

“Evet, faydalı olacağını düşünüyorum. Özellikle üniversite grupları olabilir. Yaş olarak daha aşağı inmemeli. Çünkü bu sefer yaş olarak özenecekler, teşvik gibi olacak. Ben üniversite öğrencilerine verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sonuç olarak onlarda artık belli bir mesleğe sahip olacaklar. Bir eş seçimi yoluna girecekler. İlla nişanlılık olarak isminin konmasına gerek yok.” (Psikolog-8)

Katılımcı, bu eğitimler sayesinde bireylerin kendilerini tanıması, bilinç düzeyini artırması ve evliliğe yönelik farkındalık oluştuğu için bekarlar için eğitimin önemli olduğunu ifade etmektedir:

“Bu eğitim şunu da içeriyor. Hem kendini tanıma, hem de evliliğe dair bir farkındalık oluşturmayı da kapsıyor. Bu nedenle sadece evlilik hazırlığı yapan kişilere değil, bu süreçten önceki bireylere bu eğitimleri vermek çok daha verimli olabilir. Hem evliliğe yönelik farkındalık oluşturmak, hem evlilik nedir ben bu evlilikten neler bekliyorum, biraz bunları kapsıyor olması kişinin bu anlamda bilinç düzeyini artırabilir.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Henüz çiftini belirlememiş kişilere ve özellikle üniversite öğrencilerine eş seçimi konusunda bilgilendirme yapmak gerektiği, aşırı yoğun duyguların olduğu bir ilişki değil, daha mantıklı ve sağlıklı seçimlerin yapılabildiği ilişkilerin önemli olduğu belirtilmektedir:

“Özellikle üniversite öğrencileri yani potansiyel evlilik adaylarına bu eğitimleri vermek bir ilişkinin başlangıcında farkındalık yönünden inanılmaz farkediyor. Öyle kara sevdayla, aşırı yoğun duyguların olduğu bir ilişki türündense daha mantıklı ve sağlıklı seçimlerin yapılabildiği bir ilişki arayışı içine girebiliyorlar. Bu farkındalık oluştuğu zaman. Mesela eş seçiminden bahsediyoruz, artık eşini seçmiş kişiye bu eğitimi verdiğimiz zaman yanındaki kişiye bakıp bu kişi uygun değildir dediği zaman biz kazanım değil kayıp yaşayabiliriz. Ancak henüz çiftini eşini belirlememiş kişilerde özellikle bu konu yani eş seçimi çok önem arz ediyor. Henüz bekar olan ve bir aday belirlememiş kişiler için daha verimli hale gelebiliyor.” (PDR-6)

Evlilik öncesi eğitimler, genellikle evlenme ve nikah sürecindeki çiftlere yöneliktir. Henüz çift olamamış ya da evleneceği kişiyi henüz bulamamış yetişkin bireylerin evlilik öncesi eğitim almalarının gereklilik durumu bu araştırmanın katılımcılarına sorulmuştur. Halen evlilik öncesi eğitimlerde görev yapan eğiticilere, “Evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere de verilerek eş seçiminde desteklenmelerinin faydalı olacağını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Eğiticilerin tamamına yakınının yetişkin bekar bireylere eğitim verilmesinin gerekli ve faydalı olduğu yönünde cevapları ortaya çıkmıştır. Bu eğitimlerin yetişkin bekarlara verilmesi gerekliliğinin belirtilmesinin yanında şu konularda faydasının olacağı konusunda katılımcıların bakış açıları da ortaya çıkmıştır. Bunlar;

- Çocuk yaştaki evliliklerin önlenmesi için bir çözüm olduğu,
- Bireylerin eş seçimindeki farkındalıklarının artması nedeniyle çiftinin uygun olup olmadığı konusundaki kararlarını daha erken dönemlerde verebilecekleri,
- Çiftler arasında duygusal bağ oluştuktan sonra anlatılanların yeterince faydalı olmadığı, bu eğitimlerin bilinçlenme sağlayacağı,
- Aşırı yoğun duyguların yaşandığı bir dönem yerine, bireylerin bekarlık dönemlerinde eğitim vermenin daha sağlıklı eş seçimini ve sağlıklı aile ortamını sağlayacağı,
- Üniversite döneminde öğrencilerin eş seçimi konusunda düşüncelerinin oluşması nedeniyle, bu dönemde evlilik öncesi eğitim sunulmasının faydalı olacağı, ayrıca askerliğini yapmakta olan erlere bu eğitimi sunmanın farkındalık oluşturacağı saptamalarıdır.

Sonuç olarak, evlilik öncesi eğitimlerin yetişkin bekar bireylere de verilmesinin bir çok yönden faydalı olacağı, henüz çift olmadan önce verilen eğitimlerin daha erken dönemlerde bireylerin farkındalığını artırdığı, bu dönemde özellikle eş seçimi konusunda bilgilendirmenin gerekli olduğu ve eş seçimi konusunda sağlıklı karar almalarını sağlayabileceği bulgusu ortaya çıkmıştır.

4.5.3. Yaygınlaştırma ve Teşvik Önerileri

Evlilik öncesi eğitime yönelik ihtiyaç Dünyanın birçok ülkesinde geniş toplum kesimlerince kabul görmektedir. Evlilikleri güçlendirmek ve boşanmaları azaltmak amacıyla ABD başta olmak üzere Dünyanın birçok ülkesinde evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu araştırmanın katılımcıları olan evlilik öncesi eğitimcileri, “Evlilik öncesi eğitimi yaygınlaştırmak için neler yapılmalıdır? Bu eğitimleri nasıl teşvik edebiliriz?” sorusu yöneltmiştir. Bu eğitimlerin yaygınlaştırılması için sahada görev yapan ve eğitimlerde aktif olarak görev yapan eğitimcilerin görüşleri birçok yönüyle önem taşımaktadır.

Katılımcı, tanıtım için kamu spotu, televizyon ve internetin kullanılmasını, bu eğitimleri almış çiftlerin düşünceleri kamu spotlarıyla yansıtılırsa tanıtımın kolay olacağını belirtmektedir:

“Kamu spotu ve televizyon kullanılabilir tanıtım için. Farklı kanallardan ulaşmak lazım. Televizyon ve internetten bu eğitimler paylaşılmalı. Aile eğitim programını almış çiftlerle, katılımcılarla yapılan görüşmeler kamu spotlarıyla yansıtılabilir. Biz millet olarak denenmiş olana, tavsiye edilene dikkat ediyoruz.” (Sosyolog-1)

Katılımcı; üniversite gençliğine, sanayi kesiminde ve fabrikalarda çalışan gençlere, askerlik görevini yapmakta olan gençlere, OSB’lerdeki genç kadın ve erkeklere ulaşılarak eğitim verilmesinin faydasının olacağını belirtmekte, eğitime ulaşma imkanı olmayan kitlenin de hedeflenmesi gerektiğini vurgulamaktadır:

“Aslında Üniversite gençliğine ulaşılabilir. Ayrıca eğitim görmemiş sanayi kesimindeki gençlere ulaşmak lazım. Erken yaşta çalışmaya başlayan gençlere ulaşmalıyız. Üniversite öğrencilerine bir şekilde ulaşabiliyoruz. Ayrıca genç yaşta hayata ve işe atılmış, çok fazla eğitimi olmayan ve eğitime ulaşma imkanı da olmayan gençler var. Fabrikalarda, sanayide çalışan gençlere ulaşabiliriz, tanıtım yapabiliriz. Fabrikalarla irtibat kurabiliyoruz SHM’ler aracılığıyla. Çok eleman çalıştıran yerlerle SHM’le görüşebilir. Biz yakın zamanda dikimeviyle görüştük. Çok ciddi manada genç nüfus çalışıyor. Jandarmayla, garnizonla irtibat kuruyoruz.”

Oradaki askerlik için gelmiş gençlere ulaşmak için. Tekstil atölyelerindeki genç kızlara ulaşabiliriz. Organize sanayi bölgeleriyle irtibat kurarak genç kadın ve erkeklere ulaşabiliriz. Bütün hayatları orada. Kendi alanlarının dışına çıkamıyor bu insanlar. Biz onlara ulaşmalıyız. Eğitimler daha sade, daha etkin içerik, daha kısa ve daha öz olmalı.” (Öğretmen-1)

Belediyeler ve Kredi Yurtlar Kurumuyla protokol yapılması ve süreklilik için belediyelerle ortaklaşa eğitim yapılmasının gerekliliği belirtilmektedir:

“Belediyelerin kadın lokalleri var. Belediyelerle sürekli ve devamlı eğitim için protokol yapılmalı. Eğitimi ortaklaşa planlamalıyız belediyelerle. Üst düzeyde planlamalar yapılmalı. Reklam yapılmalı, belediyeler ve kredi yurtlarla protokol olmalı. Kredi yurtlardaki gençler için de eğitim verilebilir.” (Öğretmen-2)

Evlendirme dairelerinde tanıtım gerektiği ve belediyeler ve müftülük gibi kurumlarla işbirliği yapılmasının gerekliliği öne çıkarılmaktadır:

“Bir kere kurumlarla işbirliği çok önemli. Bizim partnerimiz olacak kurumları haberdar ederek teşvik etmeliyiz. Zorunluluğu yok. Zorunluluğu olursa daha verimli olur. Zorunlu olursa onlar gelip planlama yapalım derlerdi. Evlendirme daireleri, belediyeler bu daireler arasında. Yaptırımı ve zorunluluğu olan bir eğitim olsa katılım daha fazla olur.” (Sosyal Çalışmacı-1)

“Evlendirme dairelerinde, belediyelerde evlenmeye müracaat edenlere bu eğitimin tanıtılması lazım. Belediyelerle müftülüklerle işbirliği yapmamız lazım. Bu kurumlarla protokol yapılmalı.” (Çocuk Gelişimci-1)

Katılımcı, nikah tarihi alanlar için bu eğitime teşvik gerektiğini, belediyelerle protokolün ve eğitimin zorunlu tutulmasının da düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir:

“Bu konuda bir şeylerin zorunlu hale gelmesi gerekiyor. Belediyelerle sağlık kurumlarıyla protokolle, ilçe bazında yapılabilir. Nikah tarihi alanlara zorunlu yapılabilir mi düşünmek gerek. Nikah tarihi alanların bu eğitime katılması için teşvik gerek. Belediyelerle protokol olabilir.” (Sosyolog-2)

Kamu spotları, belediye billboardları, broşürlerle tanıtımın önemli olduğu ifade edilmektedir:

“Tanıtım çok önemli. Kamu spotları hazırlanabilir, reklam kampanyaları düzenlenebilir. Özel ve devlet yayın kurumları hepsi bu tanıtımda olmalı. Belediyelerin billboardlarından faydalanarak görsel broşürler hazırlanabilir. İlk başka bunlar aklıma geliyor.” (Psikolog-1)

Askerliğini yapanlara, polis okullarının öğrencilerine, fabrika ve organize sanayi bölgelerine, nikaha başvuranlara teşvik ve tanıtım gerektiği belirtilmektedir:

“Televizyonlar dışında ayrıca askeriyede askerliğini yapanlar için uygun bir ortam bu eğitimler. Polis okulları olabilir. Fabrikalar ve organize sanayi bölgeleri. Buralarda çalışanları nasıl toplayacağımızı belirlemek lazım, çünkü yoğun çalışıyorlar. Nikaha başvuranlara teşvik edici bir şeyler yapmak lazım. Belediyelerle protokol yapabiliriz.” (Öğretmen-3)

Katılımcı, tanıtım, protokol ve zorunluluk gerektiğini, eğitimi alacakların ikna edilmesinin önemli olduğunu, Belediye ile protokol, AVM’lerde stand açılması ve reklamın gerekli olduğunu belirtmektedir:

“Öncelikle biraz kamu alanlarında tanıtım gerçekleştirmeliyiz. Evlilik öncesi eğitim vereceksek bunu tanıtmalıyız. Vermiş olduğumuz yerin bu eğitimi benimsemesi gerekiyor. Tanıtımlar, protokoller olmalı. Zorunluluk olmalı. Gönüllülük esasına göre bir eğitim programına dahil edileceklerini düşünüyorlar. Öncesinde tanıtım reklam önemli. Belediyeye sürekli protokol. Katılma yalnız gönüllülük esasıyla olmamalı. Ben bu eğitimi aldıktan sonra ne olacak. Bu konuda ikna etmek lazım. Belediyeye protokol, AVM lerde stand ve reklam gerekli.” (Çocuk Gelişimci-2)

Sosyal medya ve televizyon tanıtımının önemli olduğu, nitelik açısından iyi eğitimcilerle çalışmanın faydalı olduğu belirtilmektedir:

“Sosyal medya en önemli noktalarımızdan birisi. O nedenle evlilik öncesi eğitimlerin sosyal medyada televizyonlarda daha sık belli kanallarda, belli sosyal medya kanallarında daha görünür hale getirmek gerek, nasıl bir evlilikte kan uyumsuzluğu veya SMA testi yapılıyorsa onun kadar değerli bu eğitimi almadan kişinin evlenmemesi gerektiğini bizim onlara vermemiz lazım. Tanıtım, reklam, televizyonda kamu spotu olmalı. Daha fazla görünür hale gelmemiz lazım. Televizyonlarda, reklamlarda, billboardlarda. Onların düşündüğü gibi bir eğitim programı olmadığını belirtmemiz lazım. Uygulamaya geçtiğimizde nitelik açıdan daha iyi eğitimcilerle çalışmak iyi olur.” (Sosyal Çalışmacı-3)

Tanıtımın önemli olduğu, eğitim verilecek mekanın bireylerin rahatça gidebileceği alanlar olmasının önem taşıdığı, bekar insanların eş seçimi konusunda bilgilendirilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir:

“Tanıtımın çok iyi yapılması gerekli. Bekar insanlar eş seçimini nasıl yapacak. Belki kişilerin rahatça gidebileceği yerler olmalı. Kişinin kendisinde de problem, psikolojik sorun olabilir. Yeterince tanıtım yapmalıyız. Bu tip imkanlara rahatça ulaşabileceği yerler olmalı bekar insanlar için. Konuşabileceği, aile terapisini rahatça alacağı yerler olmalı. Bekar insanların bu konuda gideceği yer yok” (Sosyal Çalışmacı-4)

Yerel yönetimlerle işbirliği ve tanıtım olduğu zaman çiftlerin ilgi göstereceği, nikah için Belediye ve nikah dairelerine başvuruların bu eğitimlere yönlendirilmesinin gerekliliği ifade edilmektedir:

“Yerel yönetimlerle işbirliği ve arkasından tanıtım. Bu ikili olduğu zaman çiftleri çekiyoruz. Çünkü bilinirlik olmadığı zaman katılım az oluyor. Bilinirlik ve farkındalık olduğu zaman çiftleri buraya çekiyoruz.” (Öğretmen-4)

“Nikah daireleriyle bağlantıya geçip, bu tarz başvuru yapan insanların bizlere gelip bu eğitimi almaları şart koşulabilir. Belediyelerle işbirliğiyle bize yönlendirilebilir. 40 dakikalık bir eğitim bile bir şeyleri değiştirebilir.” (Sosyal Çalışmacı-5)

İnternet reklamlarının ve televizyon haber kanallarındaki bilgilerin önemli olduğu, Belediyelerle işbirliği gerektiği belirtilmektedir:

“İnternette reklamlar olabilir. Çünkü gençlerin hepsi internette şu anda. Televizyonlarda haber kanallarında ki bilgiler etkili oluyor. Bu bakanlıkta bu eğitimlerin

yapıldığını bilmeleri lazım. Belediyelerle işbirliği yapmamız lazım. Nikah için her gelen kişiye söylene böyle bir eğitimimiz var sizde katılın diye” (Psikolog-3)

Nikah için başvuranlara bir teşvik verilebileceği, üniversite ve askeriye ile işbirliği yapılması gerektiği, sertifika ve küçük bir hediye verilmesinin katılımları artıracığı ifade edilmektedir:

“Devletin yasal bir yaptırımının olması lazım. Evlilik öncesi ehliyetin alınması için. Nikah için başvuranlara bir teşvik verilebilir. Bir de tanıtım reklam” (Sosyolog-7)

“Yaygınlaştırılması için ciddi politika geliştirmek gerekli. Maalesef çok yaygınlaştıramadık. Çünkü bu konuda yeterli imkan bulamadık. Mesela evlilik öncesi eğitimde tiyatrunun önemi çok büyük. Bunun ciddi anlamda hazırlanması gerekiyor. Üniversite ve askeriye ile işbirliği yapmak gerekli. Bakanlık olarak diğer kurumlarla işbirliği gerekli. Üniversite gençliğine, hazırlanarak eğitim vermek lazım.” (Sosyolog-8)

“Biz belediyeyle işbirliği yaptık, nikah günü alan çiftlere küçük bir hediye de veriliyordu eğitim sonrasında. Eğitim sertifikası da verilecek şekilde planladık. Katılım sertifikası vermek gerekli ve önemli. Zor bir şey de değil. Ayrıca tanıtıcı broşür hazırlanabilir. Nikah günü alan çiftlere motivasyon amaçlı bir şeyler yapılabilir. Küçük bir hediye, motive edici bir şey olması lazım ki katılım artsın.” (Psikolog-6)

Sahada çalışan tüm kamu personelinin bu konuda bilgilendirilmesi gerektiği, kitlelere hitap edebilen imamlar, rehber öğretmenler, muhtarlar ve aile hekimlerine ulaşılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir:

“Sahada çalışan tüm kamu personelinin bu konuda bilgilendirilmesi gerekiyor. Önce kamu personeline vermeliyiz örneğin polis memurlarına. Sahada çalışan polis memurları, aile hekimleri, kırsalda çalışan personellere yönelik bizim bu eğitimleri verdiğimiz bilinmeli. Hem maliyeti az. Bu önemli bir nokta. Bir de sosyal medya aktif kullanılıyor. Sosyal medya üzerinden tanıtım yapılabilir.” (Sosyal Çalışmacı-6)

“Kitlelere hitap edebilme potansiyeli yüksek olan imamlar, rehber öğretmenler, muhtarlar, aile hekimleri gibi gruplara ulaşılarak hedef kitleye farklı yönlerden hitap edilebilir. Yine lise son sınıf öğrencilerine, Bakanlığımıza bağlı kuruluşlardan hizmet alan kitlelere ulaşılabilir. Yazılı ve görsel medyada bu amaçlarla kullanılabilir.” (Sosyolog-11)

Katılımcılar, Belediye gibi paydaş kurumlarla protokol imzalanması gerektiğini, belediyeden nikah tarihi alan çiftlere daha önce belirlenmiş tarih ve yerde evlilik öncesi eğitimlerin verilmesi gerektiğini, nikah öncesi evlilik eğitimi alan çiftlere bir çift fincan gibi hediye teşviki verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Evlilik öncesi eğitimi yaygınlaştırmak için paydaş kurumlarla protokol imzalanarak/kurumlar arası koordinasyon ile farklı tarihlerde ve farklı uzmanlık alanlarında eğitimler düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyim. Örneğin belediyeden nikah tarihi almak isteyen bir çiftte öncelikle evlilik öncesi eğitim düzenlenmeli ve kişilerin başvurularından itibaren ayın belirli günlerinde daha önce belirlenmiş bir salonda çiftlere farklı konularda eğitimler verilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bu eğitimler başlık olarak evlilik ve aile hayatı, iletişim, sağlık, aile bütçesi ve kaynak yönetimi, üreme sağlığı gibi konularda eğitim verilmesinin olumlu sonuçlarının olacağını düşünmekteyim. Ayrıca lise müfredatına ve

üniversite 1. sınıfta müfredatına uygun şekilde dahil edilmesinin uygun olacağı kanaatindeyim.” (Sosyal Çalışmacı-9)

“Belediyelerle işbirliği yapılmalı. Nikah günü alan kişiler, nasıl zorunlu sağlık raporu almaya gidiyorlarsa, eğitim de alabilirler, zorunluluk getirilmese bile. Nikah günü almaya gittiklerinde direkt olarak bir eğitim grubuna dahil edilebilirler. Bir çift kahve fincanı örneğin hediye verilebilir çiftlere.” (Psikolog-5)

Yasal düzenlemeyle evlilik eğitiminin zorunlu tutulabileceği, belediye ve müftülüklerle işbirliği yapılarak çiftlere belirli periyotlarda eğitim verilebileceği belirtilmiştir:

“İnsanlar evlilik kararı aldıklarında, nikah tarihini almaya gittiklerinde sağlık raporu isteniyor. O süreçte nasıl bu bir zorunluluksa, bu dört modüllük eğitimde zorunlu tutulabilir. Bir genelgeyle ya da kanunen nasıl yapılabilir. Bu belediyelere bir yazıyla da yazılabilir. Belediyelerle işbirliği yapılabilir. Evlilik kararı alan herkes bu dört modüllük eğitimden zorunlu olarak geçmelidir. Birde belediyeler ve müftülüklerle işbirliği yapılarak nikah için başvuru yapan vatandaşlara yılın belli dönemlerinde bu eğitimler organize edilebilir. Mesela yılda dört defa olabilir. Toplu olarak, üç aylık periyotlarda organizasyon yapıp böylece başvuran her çift en temel eğitimden geçmiş olur.”(Sosyal Çalışmacı-10)

Kamu spotu, broşür, cep telefonu uygulamaları, sosyal medya kullanımının evlilik eğitimi için farkındalık oluşturacağı belirtilmiştir:

“Kamu spotuyla yaygınlaştırılmalı. Broşürle yaygınlaştırılmalı. Örneğin herkesin cep telefonu var, bazı uygulamalara reklam verilebilir diye düşünüyorum. Gençler sosyal medyayı takip ediyor. Onlarla da işbirliği yaparak sosyal medyada olalım, farkındalık yaratmak için.” (Öğretmen-6)

Belediyeler ve diğer kamu kurumlarıyla işbirliğine gidilmesi gerektiği, nikah müracaatında bulunanlara eğitim için başvuru noktalarının bildirilmesi, internet üzerinden başvuru imkanının sunulması, katılım belgesinin verilmesi, katılım sertifikasının o eğitimlere yönelik motivasyonu artırdığı belirtilmiştir:

“Bence kurumlar ile protokol imzalanmalı en başta. Kamu kurumlarıyla işbirliğine gitmeliyiz. Özellikle belediyelere nikah müracaatında bulunan çiftlere bu konuda bilgilendirme yapılması, eğitim var denilmesi, başvuru noktalarının belirtilmesi. Özellikle katılım sertifikası almak kişilerin o eğitime katılım motivasyonunu da artırıyor. Zaten eğitime gelenler, katılım belgesi verecek misiniz diye soruyorlar. Televizyonlarda kamu spotu, reklam yapılması çok önemli. Bir başvuru portalının açılması da güzel olur. İnternet üzerinden başvuru yapacaklar, online bir grup oluşturup, online eğitimler verilebilir. Bu da yaygınlaştırma için güzel bir çalışma olur.” (PDR-1)

Katılımcı, kamu spotlarının bilinirliği artıracığını, Belediyede nikah tarihini almaya gidenlere yönelik afişler ve görseller olabileceğini, eğitimlerin zorunlu olabileceğini, nikah ücretinin küçük bir kısmının alınmaması durumunda eğitime katılanların artabileceğini belirtmektedir.

“Bilinirliğini artırmak için belki kamu spotları olabilir. Belediyede nikah tarihini almaya gidenlere yönelik afişler görseller olabilir. Ya da nikah tarihini veren memur, evlilik öncesi eğitim programını biliyor musunuz diye tek bir soru sorabilir. Evlenirken kan testleri yapılıyor, aynı zamanda bir seans iki seans evlilik öncesi eğitim olabilir. Zorunlu olabilir, ama

bundan çok emin değilim. Bilinirliğinin artırılmaya ihtiyacı olan bir şey bu eğitimler. Örnek veriyorum kalbim ağrıdığına benim kardiyolojiye gitmem gerekiyor. Bunun gibi evlenirken, bir sorun olmasın, ya da bir sorun olduğunda nereye gidebilirim sorusunun cevabını bilmeli. Böyle bir yerde böyle bir eğitim varmış bilinmeli. Bilinirliği artmalı. Nikah ücretinin küçük bir kısmının alınmaması olabilir. Bu paradan faydalanmak için bile olsa eğitim için oraya gidilmesi büyük bir adım.” (PDR-2)

Belediyelerle işbirliği yapılarak nikah için başvuruların isimlerinin alınarak eğitim için davet edilmeleri, buna göre eğitimlerin organize edilmesi vurgulanmaktadır:

“Belediyelerle iletişim önemli. Ben kendi evlilik sürecimi hatırlıyorum. Gidiyorum Belediyeden nikah günü alıyorum evlenmek için. Sağlık Bakanlığında bir sağlık taraması yaptırıyorum. Bunun gibi şart koşulsa ya da nikaha gelene söylense bizim şu tarihte evlilik öncesi eğitim programımız var, buna katılmak ister misiniz, şu kadar saati kapsayan bir program. Oraya katılmak isteyenler katılır. Gün ve zaman verilir. Mesela 30 ar kişilik gruplar oluşturulur. Biz eğitimciler olarak da kitemize gideriz. Mutlaka Belediye ile işbirliği yapmamız lazım. Eğitim almak isteyenlerin isimleri Belediyeye alınıp bize ulaştırılmalı.” (PDR-3)

Öncelikle yerel yönetimlerle işbirliği yapılması, KYK yurtlarında eş seçimi konusuyla evlilik öncesi eğitimin anlatılması gerektiği belirtilmektedir:

“Belediyelerle iyi bir iletişime geçilmesi lazım. Onun dışında biz KYK yurtlarında eş seçimi eş tanımı üzerinde anlatıyoruz. Evlilik öncesini eş tanıma gereğiyle anlatabiliriz. Yani öncelikle yerel yönetimlerle işbirliği yapacağız bu konuda. Televizyonlarda kamu spotu olabilir.” (Sosyolog-13)

İnsanların bu eğitime ihtiyaçlarını anlaması için bir farkındalık ve bilinçlendirme çalışmasının gerekli olduğu belirtilmektedir:

“Bir hizmet veriyoruz ama insanların buna ihtiyacı olduğunu anlaması gerekiyor öncelikle. Onun için bilinçsiz yapılan evliliğin sonuçlarını açıklayabilirsek önce, evlilik öncesi eğitim gerekli diyebilir insanlar. Bir de şu aklıma geldi, acaba eğitim kelimesinden çekiniyorlar mı ya da korkuyorlar mı? Ya da ağır ve sıkıcı bir şeyle karşılaşacaklarını düşünüyorlar mı? Evlilik öncesi insan farkındalık çalışması ya da bilinçlendirme çalışması ya da bir proje olarak sunum yapılsa farklı bir sonuç alınır mı diye düşündüm.” (Psikolog-7)

Katılımcı, sağlık ve belediye gibi kurumlarla işbirliği gerektiğini, bir alışveriş merkeziyle anlaşarak eğitime katılanlara küçük bir miktar hediye çeki verilebileceğini, zorunluluk olabileceğini, hediye ve kamu spotunun önemli olduğunu, kırsalda yaşayan vatandaşlara da ulaşmak ve katılımlarını sağlamak gerektiğini belirtmektedir:

“Diğer kurumlarla işbirliği içerisinde olmamız çok çok önemli. Aklıma ilçe sağlık, hastane ve belediye geldi ama belki bu kurumlarda artırılabilir, oralardan bize yönlendirilmesi önemli. Teşvik konusunda örneğin bir alışveriş merkeziyle anlaşsak, küçük bir miktar hediye çeki gibi bir şeyler versek. Bunlar için bir bütçe ayrılırsa tanıtım için faydalı olacağını düşünüyorum. Küçük bir hediye verilirse teşvik edici olur. Reklamlarla kamu spotlarıyla bu eğitimleri görünür hale getirmemiz iyi olur. Zamanla zorunlu hale de getirilebilir. Nasıl evlenmek için sağlık raporu almak zorunluysa evlilik öncesi sertifikası alınması da gerekli belgeler arasında o listeye girdiği zaman zaten herkes o eğitime katılmış olacak. Hediye ve kamu spotu önemli. Maalesef kırsal kesimde yaşayan vatandaşlarımız eğitime gelme noktasında

merkezde yaşayanlar kadar daha rahat olamıyorlar. Bizim biraz daha onlara gitmemiz gerektiğini düşünüyorum, onlar çok katılım sağlayamadıkları için (PDR-4)

Ekonomik yönden küçük bir hediyein daha çok katılım sağlayabileceği belirtilmektedir:

“Ana haber bültenlerinde değinilebilir. Karşılığında bir şey olduğu zaman halk daha fazla katılım sağlıyor. Kişilere ekonomik destek yönünü anlattığımızda daha çok katılım sağlıyor. Eğitimlere daha çok etkin katıldığını görüyoruz. Küçük bir hediye bile etkili olabilir katılım için.” (Öğretmen-7)

Belediyelerde nikah işlemlerinde daha cüzi ücret alınarak eğitimin yaygınlaştırılabileceği, hem ekonomik hem de reklam anlamında teşvik gerektiği, görsel tanıtımın daha etkili olacağı belirtilmektedir:

“Belediyelerde nikah işlemlerinde, bu eğitime katılanlardan daha cüzi bir miktar ücret alınması. Ya da eğitime katılanlara fiziksel bir hediye verilerek teşvik etmek. Bir de tanıtım ve reklam çok önemli teşvik noktasında. Nikah işlemleri gerçekleştiren belediye yetkilileri, ya da nikah öncesindeki görevli sağlık personeli evlilik öncesi eğitim hakkında biraz yönlendirirlerse belki onda iki onda üç olur. Böylece sayıyı artırabiliriz, teşvik edebiliriz. Hem ekonomik hem de reklam anlamında teşviki artırmamız lazım diye düşünüyorum. Televizyonda ve sosyal medyada tanıtım olabilir. Güzel bir tanıtım videosu iyi olur, gençlerin ilgisini çekecek şekilde. Gençler sosyal medyayı daha çok kullanıyor. Bir afişi okumaktan imtina eden gençler çok fazla, daha çok görsel sunmak gerekiyor.” (PDR-5)

Çiftlere verilecek küçük bir hediyein ve sertifikanın önemli bir teşvik olduğu belirtilmektedir:

“Belediye çiftler için bir fincan takımı yapmış, iki kişilik, onları hediye olarak evlerine gönderiyor kişilerin. Bir de teşekkür belgesi veriyorlar. Belediyenin verdiği sertifikayı almak çok büyük bir teşvik” (Sosyal Çalışmacı-10)

Katılımcı, Belediyelerin eğitimlerin tanıtımı ve yaygınlaşmasında çok etkili olabileceğini, katılanlara hediye verilmesinin teşvik edici olacağını belirtmektedir:

“Evlilik başvurularını Belediyeler alıyor. Belediyelerde bu evlilik öncesi eğitim daha fazla tanıtılsa ya da bu başvurunun alınması sırasında belki zorunluluk mümkün değil sanırım ama bu anlamda Belediyeler biraz daha teşvik edici olsa tanınması ve evlilik öncesi eğitimlere katılım artar diye düşünüyorum. Tabi ki zorunlu olması çok artıracaktır ama zorunluluk mümkün olmayabilir. Ama başvuruları Belediye aldığı için Belediyenin önemli bir rolü var diye düşünüyorum. Belediyelerle işbirliği yapılması lazım. Katılanlara hediye verilmesi teşvik edici olur.” (Sosyal Çalışmacı-11)

Köyde yaşayan insanların eğitimlere gelemediği, bu nedenle köylere de gidildiği belirtilmektedir:

“Köyden gelemiyorlar. Onun için onlara bu eğitimi vermek için biz gidiyoruz” (Psikolog-8)

Katılımcı, kalabalık caddelerde tanıtım yapılabileceğini, sosyal medyada tanıtımın önemli olduğunu, esnaf sanatkarlar odalarıyla görüşülebileceğini, OSB ve fabrika çalışanlarına eğitim sunulabileceğini belirtmektedir:

“Mesela, Sosyal medya videoları önemli, bakanlığımızın misyonu olan özlü bir söz örneğın ücretsiz aile danışmanlığı hizmeti için yanınızdayız şeklinde yazabilir. Herkesin, bir caddede herkesin kadın erkek engelli, yaşlı, çocuk, dolmuş şoförü, işadamı, herkesin gördüğü bir alan. Herkes televizyon izlemeyebilir, sosyal medya, instagram mesela. İleri yaşlardakiler daha çok facebook kullanır, gençler diğerini. Ama yol, sokak, derler ya nabız sokaktadır. O yoldan o caddeden herkes geçer, herkes bakar, bu şekilde can alıcı tanıtım olabilir. İlimiz özel sektörde güçlü, oda başkanları, esnaf sanatkarlar odaları birliğı başkanıyla iletişim kurulabilir. Fabrika çalışanlarına bu eğitim sunulabilir. Temizlikçi çaycı müdür hepsine eğitim düzenlenebilir. Orada halkın her kesiminden kişi var. OSB’de uygun eğitim yapılabilir. Billboardlarda senin için buradayız gibi tanıtım olabilir. Mutlu aile için mutlu birey için buradayız gibi. İlk emri oku olan bir dinin mensuplarıyız. Mesela, sağlıklı bir evlilik için aile rehberini oku, çok küçük broşürler olabilir, ana hatlarıyla başlıklar olabilir.” (Sosyolog-14)

Müftülük, Gençlik Spor, OSB’ler, STK’lar’la iletişimin ve AVM’lerde tanıtımın yaygınlaştırma için önemli olduğu belirtilmektedir:

“Bir kere kurumlar arası işbirliğinin çok artırılması gerekiyor. Müftülük olur, Gençlik Spor olur. OSB’lerde bize eğitim için süreler ayrılabilir. Ticaret sanayi odalarıyla çalışma yaptık. Buralarla görüşüp gençlere yönelik planlamalar yapılabilir. STK’larla iletişim artırılabilir, onlarda belirli kitlelere ulaşıyor çünkü. Bunlarla yaygınlaştırmak mümkün olur. İl ve ilçelerde festivallerde, geleneksel günlerde stand açmaya çalışıyoruz. AVM’lerde bir kaç kez tanıtım vesaire yapmaya çalıştık, hizmetlerimizi anlattık, irtibat numalarımızı verdik. Çok fazla kişi bilgi almak için standımıza geldi. Bunlar yaygınlaştırılabilirse güzel olur.” (PDR-6)

Katılımcı, kamu spotu, reklam ve sosyal medyayla insanlara ulaşmak gerektiğini, Belediyelerde nikahtan alınan ücret 300 liraysa, eğitime katılanların 100 lirasından muaf tutulabileceğı, bakanlık ve belediyelerin protokol yapması gerektiğini belirtmektedir:

“Kamu spotu gibi evlilik öncesi eğitim tanıtılabilir. Reklam olabilir ya da sosyal medyada insanlara ulaşması sağlanabilir. Çiftler Belediyelerin evlendirme dairelerine başvurduğu zaman teşvik uygulanabilir. Bizde nikahta alınan bir ücret var. Örnek veriyorum nikah ücreti 300 liraysa, 100 liradan muaf tutulup, böyle bir eğitimimiz var, eğer bu eğitime katılırsanız, sizden 200 lira alacağız gibi bir teşvik olabilir. Özellikle nikahı olacaklar eğitim almalılar, artık son aşamaya gelmişler, nikah günlerini almışlar. Bakanlık Belediyelerle bir protokol yaparsa güzel olur. Nikah dairelerinde tanıtım yapılırsa iyi olur.” (Sosyolog-15)

Bu araştırmada katılımcılara, evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması ve teşviki konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğitimcilerin bakış açıları birçok yönüyle önem taşımaktadır. Eğitimcilerin hem sahada doğrudan evlilik sürecindeki çiftlerle ve yetişkin bekar bireylerle muhatap olmaları, hem de eğitimlerin içeriğı, eğitim verilen mekanlar ve eğitim zamanı gibi konulara aşinalıkları, onların bu eğitimlerin nasıl yaygınlaştırılabileceğı yönündeki önerilerine değer katmaktadır. Bu nedenle, evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması ve teşviki yönündeki soruların eğitimcilere yöneltilmesi sonucunda çok sayıda bulgu ve öneri ortaya çıkmıştır.

Bu önerileri dört grupta değerlendirmek mümkün olup, kısaca özetlemek gerekirse;

- 1) Evlilik öncesi eğitimin farklı kitle iletişim araçları kullanılarak tanıtım ve reklam çalışmaları:

- Televizyon ve sosyal medyanın tanıtımda yoğun olarak kullanılması, kamu spotları hazırlanması, bu eğitimleri almış çiftlerin düşüncelerinin kamu spotlarıyla yansıtılması, televizyon haber kanallarında ve internet reklamlarında bu konunun yer almasının sağlanması,
  - Topluma açık yerlerde, billboardlarda, afiş ve broşür gibi görsellerle tanıtım yapılması,
  - AVM'lerde stand açılarak tanıtım yapılması,
  - Eğitimlerde anlatılacak konuların ve içeriklerinin internette online olarak da sunularak tanıtım ve farkındalık oluşturulması,
- 2) Nikah tarihi alan çiftlere yönelik olarak Belediyelerle birlikte yapılacak çalışmalar:
- Evlendirme dairelerine ve belediyelere nikah tarihini almaya gidenlere, afişler ve görsellerle tanıtım yapılması,
  - Belediye gibi paydaş kurumlarla işbirliği içerisinde ve gerekirse bir protokol düzenlemek suretiyle, nikah için başvuranların iletişim bilgilerinin alınması ve çiftler davet edilerek eğitim organizasyonu yapılması,
  - Nikah müracaatında bulunanlara eğitim için başvuru noktalarının bildirilmesi, internet üzerinden başvuru imkanının sunulması,
- 3) Kamu kurumları, özel kurumlar ve STK'ların işbirliği içinde çalışmaları:
- Evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere yönelik olarak da düzenlenmesi,
  - Üniversitelerde eğitim gören öğrencilere yönelik olarak üniversite yönetimleriyle işbirliği yapılması,
  - Kredi ve Yurtlar Kurumuyla işbirliği yapılarak, üniversite öğrenci yurtlarında kalmakta olan öğrencilere evlilik öncesi eğitim programları düzenlenmesi,
  - Sanayi kesiminde çalışan yetişkin bekar gençlere evlilik öncesi eğitim verilmesi için fabrika yönetimleri ve organize sanayi bölgesi (OSB) yönetimleriyle işbirliği yapılması, OSB'lerde çalışan bekar yetişkinleri bu eğitimden faydalandırmak için çalışma yapılması,
  - Askerliğini yapmakta olan gençlere yönelik evlilik öncesi eğitim programları düzenlenmesi için ilgili askeri kurumlarla işbirliği yapılması,
  - Polis okulu öğrencilerine yönelik eğitim için ilgili kurumlarla çalışma yapılması,
  - Sağlık Bakanlığı-Aile Hekimlikleri, Diyanet-Müftülük, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumlarla işbirliği yapılması,
  - STK'lar, TOBB, Esnaf-Sanatkar Odaları, Ticaret-Sanayi odaları, özel kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması,
  - Köylerde ve diğer kırsal alanlarda yaşayanlara yönelik evlilik öncesi eğitim programları için çalışmalar yapılması,
  - Evlilik öncesi eğitim konularının üniversite müfredatında yer alması,

- 4) Eğitime katılanlara teşvik edici ekonomik kolaylıklar ve hediyeler verilmesi,
- Evlilik öncesi eğitim alanlara, nikah işlem ücretlerinde indirim yapılarak nikah ücretinin küçük bir bölümünün alınmaması,
  - Evlilik öncesi eğitim alan çiftlere bir çift fincan gibi sembolik hediye ve teşvikler sunulması,
  - Evlilik öncesi eğitime katılanlara katılım sertifikası verilmesi,

Katılımcıların evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması konusundaki önerilerine baktığımızda ilk dikkat çeken konu, Belediyeler başta olmak üzere, kamu kurumları, özel kurumlar ve STK'ların işbirliği yaparak tanıtım ve eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiği önerisidir. Katılımcıların tümünün, eğitimleri yaygınlaştırmak için Belediyelerle işbirliği içerisinde çalışmayı vurguladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, hedef kitlenin nikah sürecindeki çiftler ve yetişkin bekar bireyler olduğunu düşündüğümüzde, askerliğini yapan, üniversite öğrencisi konumunda olan, polis okulunda eğitim gören, fabrika ve OSB'lerde çalışan gençlere ulaşmak için ilgili kurumlarla işbirliğinin mutlaka gerektiği katılımcıların görüşleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarının eğitimlerin yaygınlaştırılması ihtiyacından bahsettikten sonra tanıtım için önerileri öncelikle televizyon, sosyal medya ve topluma açık yerlerde reklam, özellikle aile hekimlikleri, hastaneler ve evlendirme dairelerinde tanıtıma yönelik çalışma ve AVM'lerde tanıtım olarak öne çıkmaktadır. Eğitim konularının ve içeriklerinin internette yer alması önerisi de eğitimlerin tanıtımı için önemli bir farkındalık oluşturacaktır.

Diğer dikkat çeken konu, eğitime katılanlara yönelik teşvik edici indirim ve hediye sunulması önerileridir. Evlilik öncesi eğitime katılan çiftlere bir çift fincan ve benzeri hediyeler sunulmasının önemli bir teşvik olduğu eğitimciler tarafından ifade edilmiştir. Bunun dışında, nikah işlem ücretlerinde indirim yapılarak nikah ücretinin küçük bir bölümünün alınmaması önerisi, özellikle ABD'nin bazı eyaletlerinde de görülen bir uygulamadır. ABD'de çiftlerin bu eğitimlere yaygın olarak katıldığını dikkate aldığımızda, bu teşvikin de payının önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılmasına ilişkin önerilerinin dört ana başlıkta toplandığı, ilk olarak televizyon, sosyal medya-internet tanıtımları ve kamu spotları hazırlanması, topluma açık alanlarda billboard reklamları, AVM'lerde tanıtım gibi önerilerin olduğu, ikinci olarak, nikahlanmak için Belediyelere başvuran çiftlere yönelik olarak Belediyelerle yapılacak ortak çalışma ve işbirliğiyle hem tanıtımın hem de eğitimlerin organize edilmesi, üçüncü olarak, evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere yönelik olarak da düzenlenmesi, üniversiteler, Kredi Yurtlar Kurumu yurtları, OSB ve diğer fabrikalar, farklı kamu kurumları, STK'lar, Ticaret-Sanayi odaları, Esnaf-Sanatkar odaları ve özel kurumlarla işbirliğiyle tanıtım ve eğitimler yapılması, köy ve kırsal alanlarda yaşayan gençlere ulaşılması ve üniversite müfredatında evlilik öncesi eğitim konularına yer verilmesi, dördüncü olarak evlilik öncesi eğitime katılanlara teşvik edici küçük hediyeler verilmesi, nikah işlem ücretinin bir bölümünün alınmaması ve evlilik öncesi eğitim sertifikası verilmesi konularında bulgu ve öneriler ortaya çıkmıştır.

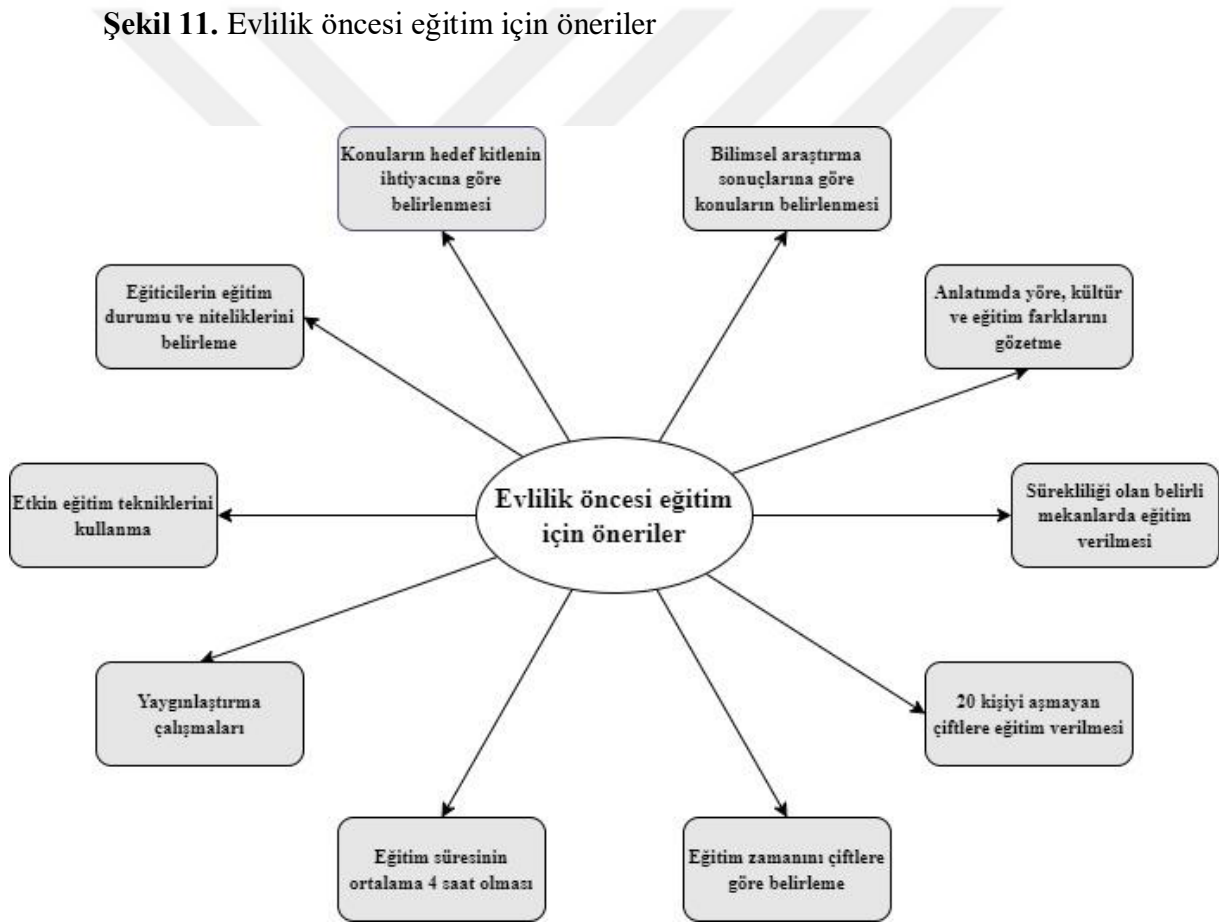
BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Evlilik öncesi eğitim için öneriler

Evlilik öncesi eğitim uygulamalarında, bu işin odağında bulunan eğitici meslek elemanlarının deneyimlerinin ve öznel görüşlerinin yadsınamaz önemi dikkate alınarak nitel araştırma yöntemi seçilmiş, araştırma sonucunda genel kapsamıyla 10 bulguya ulaşılmış ve öneriler sunulmuştur.

Şekil 11. Evlilik öncesi eğitim için öneriler

Bu araştırmanın konusu, toplumsal ve disiplinler sorumluluk motivasyonu sonucunda belirlendi. Evlilikte ortaya çıkabilecek sorunların ve boşanmaların hem ekonomik hem de toplumsal maliyetinin büyük olması nedeniyle “evlilik öncesi eğitim” bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştır. Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere çok sayıda ülkede boşanma oranlarındaki önemli artış dikkatleri evlilik ve aile kurumuna çekmiştir. Aile kurumuna olan ihtiyaç, özellikle gelişmiş ülkelerde, evlilikleri güçlendirmek için çalışmalar yapılmasını, yasal düzenlemeler

yapılmasını gündeme getirdi. Bu bağlamda, toplumsal sorumluluk motivasyonu, evlilik öncesi eğitimlere duyulan ihtiyaç yönüyle oluştu.

Diğer yandan, Ülkemizde evlilik öncesi eğitime yönelik oldukça az sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmanın, bundan sonra yapılacak araştırmalara yönelik merak ve ilgi uyandıracığı ve literatüre katkı sağlayacağı umularak bu teze başlandı. Bu yönüyle de disiplinler sorumluluk motivasyonu oluştu.

Ülkemizde bu konuda araştırma yapma ihtiyacını görerek daha önce yapılan oldukça az sayıdaki çalışmanın katılımcıları da çoğunlukla evlilik öncesi eğitimlere katılan çiftler oldu. Bu araştırmanın katılımcıları ise aktif olarak bu eğitimlerde görev alan eğitici-meslek elemanlarından oluşmaktadır ve onların bakış açısından evlilik öncesi eğitimlerin farklı boyutları değerlendirilmiştir.

Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için güncel gelişmelere uygun eğitim programlarının içeriği, eğiticilerin niteliği ve eğitimlerin toplumsal kabulü için yaygınlaştırılma yollarının ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu araştırmanın katılımcıları olan eğiticilerin bakış açısıyla evlilik öncesi eğitimin gereklilik durumu belirlenerek, bu eğitimlerin içeriği ve uygulanmasına yönelik bulgu ve öneriler ortaya konulmuş ve bu eğitimleri yaygınlaştırmak için öneriler sunulmuştur.

Bu araştırma ile elde edilen bulguların; evlilik öncesi çiftlerin bilgilendirilmelerine yönelik hizmetlerin geliştirilmesine katkıda bulunacağı, evlilik öncesi eğitim hizmetlerinde önceliklerin belirlenmesinde, eğitim içeriklerinin hazırlanmasında ve bu eğitimlerin yaygınlaştırılması için çözüm önerileri ortaya konulmasında bir fikir oluşturacağı düşünülmektedir. Araştırma sonunda elde edilen bulguların bundan sonraki çalışmalara öncülük edeceği ve literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada ortaya çıkan bulgular ışığında bu tezin sunduğu öneriler ise şunlardır:

- Evlilik öncesi eğitimlerde anlatılacak konuların hedef kitleye göre belirlenmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir. Hedef kitlenin evlenme sürecindeki çiftler ya da henüz çiftini bulmamış yetişkin bekar bireyler olması dikkate alınarak eğitim içeriğinde önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye’de, evlenme sürecine girmiş çiftler ve nikah tarihi almış alan çiftlerle birlikte, üniversite öğrencileri ya da askerliğini yapmakta olanlar gibi yetişkin bekar bireylere de bu eğitimlerden faydalanma imkanı sunulmaktadır. Yetişkin bekar bireylere yönelik evlilik öncesi eğitimlerde, eş seçimi, evlilikten beklentiler, kendini tanıma, farklılıkları kabul etme ve iletişim gibi konulara ağırlıklı olarak yer verilmesinin, bireylerin eş seçimi ve evlilik konusunda farkındalıklarını artıracığı gibi bu eğitimlerin yaygınlaşmasına da katkı sunacağı değerlendirilmektedir.
- Bu araştırmada, katılımcıların evlilik öncesi eğitimlerde yer verilmesini önerdikleri ilk 10 konunun sırasıyla; iletişim, sorun çözme becerileri, cinsel sağlık, eş seçimi, aile hukuku, kendini tanıma, kök aile ilişkileri, rol ve sorumluluklar, aile bütçesi ile eş seçiminde duygusallık ve mantık olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan, çiftlerin eğitimlerde ilgi gösterdikleri konuların da sırasıyla, iletişim, cinsel sağlık, eş seçimi, sorun çözme, aile hukuku, kendini tanıma, rol ve sorumluluklar, kök aile ilişkileri, çocuk yetiştirme, farklı kültürleri kabul, aile bütçesi ve empati olduğu görülmüştür.

Eğitim içeriklerinin belirlenmesinde, bu konuda ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarının ve evliliğin ilk dönemlerinde boşanma oranlarının daha çok olduğu dikkate alınarak, bu dönemlerde çiftlerin öğrenmeye ihtiyaç duydukları konuların öne çıkarılması faydalı olacaktır.

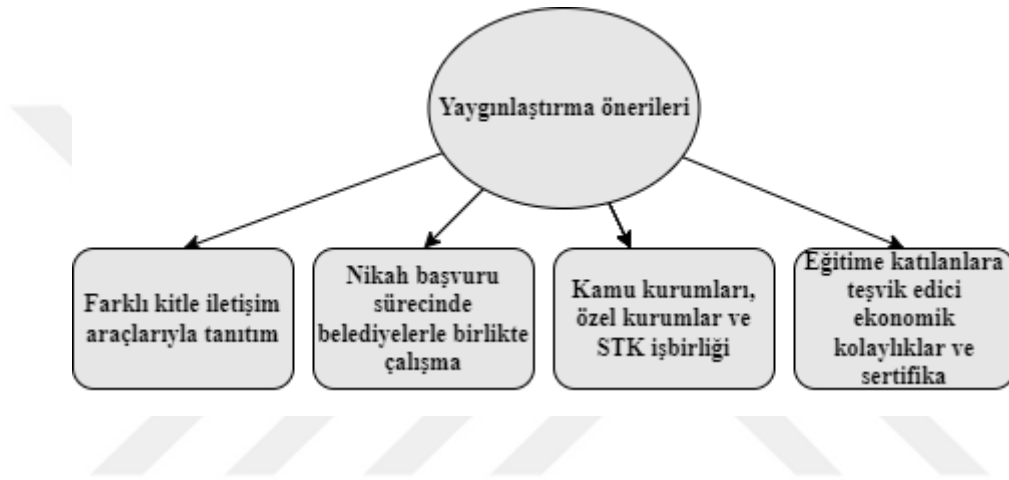
- Evlilik öncesi eğitimin konuları ve ders içerikleri kadar, anlatım biçimi ve sunum şekli de önemlidir. Bu çalışmada katılımcıların, interaktif eğitimin gerekliliğini vurguladıkları, uygulamalı ve söz hakkının verildiği eğitimlerin daha çok ilgi çektiğini belirttikleri, soru-cevap ve role play gibi eğitim teknikleriyle, bireylerin kendilerini içinde hissedebilecekleri eğitim programının gerekliliğini öne çıkardıkları görülmüştür. Eğitici eğitimlerinde, eğitim içeriklerinin verilmesinin yanında, interaktif eğitim tekniklerine ilişkin bilgilendirme yapılması da faydalı olacaktır.
- Evlilik öncesi eğitimlerin çiftlerin yöre, kültür ve eğitim farklarını gözeterek yapılmasının ve eğitim konuları aynı olmakla birlikte örneklendirmelerin yerel bazda yapılmasının eğitimlerin etkinliğini artıracığı bu çalışmanın bir bulgusu olarak ortaya çıkmıştır.
- Nikah sürecindeki çiftler için, sürekliliği olan sabit bir yerin eğitim mekanı olarak belirlenmesi, eğitici ile katılımcılar arasındaki etkileşimi ve interaktif eğitimi kolaylaştıracak nispeten küçük sınıf veya salonların –çiftlere dönük eğitimlerde- eğitimin etkisini artıracığı belirtilmektedir.
- Evlenme ve nikah sürecindeki çiftlerin eğitime katılım sağlayarak kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve soru sormaktan çekinmemeleri için evlilik öncesi eğitimlerde ortalama 20 kişilik gruplar oluşturulması, henüz evlilik-nikah sürecinde bulunmayan yetişkin bekar bireylere yönelik eğitimlerde ise daha büyük gruplar halinde eğitim verilebileceği bu çalışmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.
- Evlilik ve nikah sürecindeki çiftlere yönelik eğitimlerin zamanının, çiftlerin uygunluk durumuna göre hafta içi veya hafta sonu olarak belirlenmesi, çiftlerin her ikisinin aynı anda katılabileceği zamanın gözetilmesi ve eğitim zamanının sabah saatlerinde olmasının eğitimin etkinliğini artıracığı bu çalışmanın bulgularından birisi olarak ortaya çıkmıştır.
- Evlilik öncesi eğitimlerin süresi konusunda, bu çalışmanın katılımcıları olan eğitimcilerin büyük bölümünün 4 saat süreli eğitimi önerdiği belirlenmiştir.
- Katılımcıların bakış açılarına göre, evlilik öncesi eğitimlerde görev alacak eğitimcilerde aranması gereken niteliklere yönelik olarak şu özellikler öne çıkmaktadır:
  - a) 4 yıllık lisans mezunu ve meslek elemanı kökenli, eğitim içeriğini bilen ve hitabet yeteneği olan kişilerden belirlenmesi,
  - b) Sağlık ve cinsel sağlık konularında sağlık personelinin eğitimlerde yer alması,
  - c) Evlilik öncesi eğitim veren eğitimcilerin bu işi gönüllü olarak yapmak isteyenlerden belirlenmesi,

- d) Eğitimde standartlaşmanın sağlanabilmesi, ortak bir dil kullanımı ve denetlenebilirliği sağlamak için sertifika eğitiminin gerekli olduğu ve bu eğitimin belirli aralıklarla güncellenmesi gerektiği.
- Eğitimlerin yaygınlaştırılması için tanıtım ve teşvik çalışmalarının yapılması, kamu ve özel kurumlar ile STK'ların işbirliği yapması bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır.

5.2. Yaygınlaştırma önerileri

Katılımcıların bakış açısıyla evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılmasına ilişkin öneriler dört ana başlıkta toplanmaktadır.

Şekil 12. Yaygınlaştırma önerileri

- a) Farklı kitle iletişim araçları kullanılarak tanıtım ve reklam çalışmaları:

Televizyon, sosyal medya-internet tanıtımları ve kamu spotları hazırlanması, topluma açık alanlarda billboardlarda, afiş ve broşürle tanıtım ve AVM'lerde stand açılarak tanıtım yapılması, eğitimlerde anlatılacak konuların ve içeriklerinin internette online olarak da sunulması tanıtım ve farkındalık oluşturulması,

- b) Nikah tarihi alan çiftlere yönelik olarak Belediyelerle birlikte yapılacak çalışmalar:

Nikahlanmak için Belediyelere başvuran çiftlere yönelik olarak, Belediyelerle yapılacak ortak çalışma ve işbirliğiyle hem tanıtımın hem de eğitimlerin organize edilmesi, internet üzerinden başvuru imkanının sunulması,

- c) Kamu kurumları, özel kurumlar ve STK'ların işbirliği içinde çalışmaları:

Evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere yönelik olarak da düzenlenmesi, üniversiteler, Kredi Yurtlar Kurumu yurtları, polis okulları, organize sanayi bölgeleri (OSB) ve diğer fabrikalar, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, Ticaret-Sanayi odaları, Esnaf-Sanatkar odaları ve özel kurumlarla işbirliği yapılarak tanıtım ve eğitimler yapılması, OSB'lerde çalışan bekar yetişkinleri bu eğitimden faydalandırmak için çalışma yapılması, askerliğini

yapmakta olan gençlere yönelik eğitimler düzenlenmesi, köy ve diğer kırsal alanlarda yaşayan gençlere ulaşılması ve üniversite müfredatında evlilik öncesi eğitim konularına yer verilmesi,

d) Eğitime katılanlara teşvik edici ekonomik kolaylıklar ve hediyeler verilmesi:

Evlilik öncesi eğitime katılanlardan nikah işlem ücretinin bir bölümünün alınmaması, teşvik edici küçük hediyeler verilmesi ve eğitime katılım sertifikası verilmesi,

5.3. Sonraki Araştırmacılara Öneriler

- Bu araştırmanın katılımcıları, evlilik öncesi eğitimlerde aktif olarak görev yapan eğiticilerdir. Bu çalışmada ortaya çıkarılan bulgularla ilgili olarak, evlilik öncesi eğitimlere katılan çiftlere ve yetişkin bireylere yönelik yeni araştırmalar yapılabilir.
- Evlilik öncesi eğitimlerin etki analizini ölçen araştırmalar yapılabilir. Bu bağlamda eğitim almış çiftlere yönelik olarak evlendikten sonraki dönemlerinde evlilik eğitimlerinin etkinliğine yönelik araştırmalar düşünülebilir.
- Özellikle gelişmiş ülkelerin evlilik öncesi eğitime yönelik deneyimlerinden yararlanmak için başta ABD olmak üzere gelişmiş ülke üniversiteleriyle işbirliği yapılabilir.
- Türkiye’de evliliklerde yaşanan problemler ve boşanma nedenleri ortaya konularak, evlilik öncesi eğitim programlarının içeriği konusunda araştırma yapılabilir. Boşanmaların büyük bölümünün evliliğin ilk 5 yılında olması nedeniyle, özellikle bu dönemde çiftlerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriler konusunda çalışma yapılabilir.

5.4. Politika Yapıcılar İçin Öneriler

- Evlilik öncesi eğitim konusunda farklı disiplinler arası yapılacak çalışmalar yeni perspektifler geliştirecek, akademisyen ve uygulayıcı kamu yöneticilerinin bir araya gelerek, uluslararası standartlarda bir mevzuat altyapısını ortaya koymaları faydalı olacaktır.
- Evlilik öncesi eğitim konusunda yurt dışında yapılan uygulamaları da değerlendirerek ve ülkemize has özellikler de dikkate alınarak yapılacak çalışmaların, kamu idarecilerinin, bilim insanlarının ve sivil toplum kuruluşlarının daha etkin ve verimli çalışmalar yapabilmeleri için gerekli olduğu değerlendirilmektedir.
- Evlilik öncesi eğitimi yaygınlaştırma çalışmaları öncesinde, eğiticilerin nitelik ve niceliğinin artırılması için çalışmalar yapılması, eğitimlerin yaygınlaşmasında ve toplumsal faydasının artmasında etkili olacaktır. Bu nedenle aile danışmanlığı sertifikasyonuna sahip eğitici sayısının yeterli oranda olması için üniversitelerle işbirliği yapılması faydalı olacaktır.

- Eğitcilerin evlilik 6ncesi eğitim içeriklerini 6đrenmelerinin yanında, etkili sunum yapma ve interaktif eğitim konusunda bilgilendirilmeleri, uygulamalarda katılımcıların ilgisini artıracaktır.

BÖLÜM 6

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2002). Duygusal zeka ve liderlik. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 39-52.
- Acitelli, L. K. ve Antonucci, T. C. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 688-698.
- AÇSHB. (2018). *Evlilik öncesi eğitim*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/athgm/haberler/evlilik-oncesi-egitim-2017-2018-yayginlastirma-projesi-kapsaminda-yapilan-programlarin-on-dorduncusu-van-da-gerceklestirildi/> 23.03.2020
- AÇSHB. (2019). *2018 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- AÇSHB. (2020). *2019 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- AÇSHB. (2021). *2020 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, (s.32), Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- Akbaş, E. (2014). *Sosyal çalışmada çağdaş eleştirel perspektifler*. Ankara: SABEV.
- Akgün, R. ve Polat Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 11(6), 9-22.
- Akıntürk, T. ve Ateş Karaman, D. (2010). *Türk Medeni Hukuku - aile hukuku*, (ikinci cilt, 12. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Akpınar, B. (2019). Farklı teoriler çerçevesinde eş seçimi ve evlilik uyumu konularının incelenmesi. *Güncel Sosyal Hizmet Çalışmaları* içinde (s. 164-68). Ankara: Çizgi Yayınevi.
- Aktaş Akoğlu, Ö, Küçükkaragöz H. (2018). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrası karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bir araştırma: İzmir ili örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 153-172.
- Aktaş, S. (2009). *Eşlerden birinin kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji ABD, İstanbul.
- Akyüz, N. (2015). İslam kültüründe aile. *Aile yazıları* 7. içinde (s. 30-32). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yayını.
- Altuntek, S. (2001). Türkiye üzerine yapılmış evlilik ve akrabalık araştırmalarının bir değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 17-28.

- Amato, P. R. (1993). Children's Adjustment to Divorce: Theories, Hypotheses, and Empirical Support. *Journal of Marriage and Family*, 55 (1), 23-38.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and the Family*, 62 (4), 1269-1287.
- Amato, P. R., Keight, B. (1991). Parental divorce and well-being of children: a meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 43-58.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırması*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı yayını.
- Arpacı, F., Tokyürek, S. (2012). Boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 31, 1-15.
- ASAGM-Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2006). *Türkiye aile yapısı araştırması- TAYA 2006*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yayını.
- ASHB. (2022). *2021 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- ASHB. (2023). *2022 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- ASPB. (2014). *2013 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB. (2015). *2014 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB. (2015). *Türkiye'de sosyal politika kazanımları*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB. (2016). *2015 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB. (2017). *2016 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aydın, O. ve Baran, G. (2010). Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 117-126.
- Babacan, N. (2021). *TBMM'de öneri: Ehliyetli evlilik*. Hürriyet Gazetesi, 14.11.2021. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nuray-babacan/tbmmde-oneri-ehliyetli-evlilik-41938782>
- Bacanlı, H. (2001). Eş tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 7-16.
- Bagarozzi, D. ve Rauen, P. (1981). Premarital counseling: appraisal and status. *American Journal of family Therapy*, 9, 13-27.
- Bagarozzi, D. ve Bagarozzi, J. A. (1982). A theoretically-derived model of premarital intervention: the building of a family system. *Clinical Social Work Journal*. 10, 52-64.
- Bağcı, B., ve Buluş, M. (2016). Evlilik Doyumu: Aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (40), 136-152.
- Bağlı, M., Sever, A. (2005). Tabulaştırılan/tabulaşan kurumun kurbanlıklar edinme pratiği: levirat ve sororat. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2 (9), 3-5.
- Baran, G. ve A. Yurteri Tiryaki. (2017). Aile yaşam döngüsü, (G. Baran, Ed.), *Aile Yaşam Dinamiği* içinde (s. 1-34). Ankara: Pelikan Yay.

- Barling, J., Bluen, S. Ve Moss, V. (1990). Type a behavior and marital dissatisfaction: disentangling the effects of achievement striving and impatience-irritability. *The Journal of Psychology*, 124(3), 311–319.
- Bartholomew, K., Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.
- Basım, H.N., Çetin, F., Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Bayraktaroğlu, H, ve Çakıcı, E. (2013). Factors related with marital adjustment. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 53, 297-312.
- Beck, J. (2001). *Bilişsel terapi temel ilkeler ve ötesi*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Beder Şen, R. ve Demirkan, S. (2008). *Türkiye’de aile eğitimi ve yerel yönetimler/sivil toplum örgütleri için uygulamalı bir model önerisi*. V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, (s. 121). Ankara: ASAGEM.
- Belhorma, S. (2016). Two months of marriage were sufficient to turn my life upside down: early marriage as a form of gender-based violence. *Gender & Development*, 24(2), 219-230.
- Bıyıkoğlu, E. B.(2012).*Evlilik uyumunun mükemmeliyetçilik özellikleri, stresle başa çıkma stratejileri ve cinsiyet açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilen, M. (2009). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Anı Yay.
- Bilen, M. (1983). *Ailede, Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Ankara: Teknik Basım San.
- Bilen, M. (1983). *Sağlıklı insan ilişkileri ailede, kurumlarda ve toplumda*. Ankara: Teknik Basım Sanayi.
- Bilgin, O.C. (2022). Ortaokul öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin interaktif eğitim yazılımları hakkındaki görüşleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyon.
- Boldaz Telli, A. (2019). *Evli çiftlerde; benlik farklılaşmasının ilişki doyumu, ilişki uyumu, çatışma çözme tepkileri, ilişkide kıskançlık, ilişkide affedicilik ve eşe duygusal bağlılık açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: a decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 964–980.
- Bray, J. H. (1995). Family assessment: current issues in evaluating families. *Family Relations*, 44(4), 469-477.
- Bryant C. M., Conger R. D. (1999). Marital success and domains of social support in long term relationships: Does the influence of network members ever end? *Journal of Marriage and The Family*, 61, 437-450.

- Bulut, I. (1993). *Ruh sağlığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Buss, D. M. (1985). Human mate selection. *American Scientist*, 73(1), 47-51.
- Canary, D. J. (2003). *Managing interpersonal conflict: A model of events related to strategic choices*. *Handbook of communication and social interaction skills* (s.515–549). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Canatan, K., Yıldırım E. (2018). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yayınları.
- Canel, A. N. (2019). *Evlilik ve aile hayatı*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları.
- Canel, A. N. (2013). *Evlilikte iletişim ve yaşam becerileri* (3. baskı). Ankara: Öncü Basımevi
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözmeye, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Carroll, J. S. ve Doherty, W. J. (2003). Evaluating the effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. *Family Relations*, 52(2), 105-118.
- Carter, E. A., McGoldrick, M. (1989). *The Changing Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy*. ABD, Boston: Allyn & Bacon.
- Cast, A.D., Schweingruber, D., Berns, N. (2006). Childhood physical punishment and problem solving in marriage. *Journal of Interpersonal Violence*. 21(2),244-261.
- Childs, G. R. ve Duncan, S. F. (2012). Marriage preparation education programs: An assessment of their components. *Marriage and Family Review*, 48(1), 59–81.
- Christensen, A. ve Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 73-81.
- Christensen, A., Shenk, J. L. (1991). Communication, conflict, and psychological distance in nondistressed, clinic, and divorcing couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(3), 458–463.
- Cihangir, B. ve Çakır, M.A.F (2019). Çocuk sahibi olan evli çiftlerin yaşam doyumları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Isparta ili örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1013-1021.
- Clyde, T. L., (2019). *The effects of premarital education promotion policies on U.S. divorce rates*. Yüksek lisans tezi, (s. 6-8, 17-22.), Brigham Young Üniversitesi.
- Clyde, T. L., Hawkins, A. J. ve Willoughby, B. J. (2019). Revising premarital relationship interventions for the next generation. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(1), 149-164.
- Coffee, J.K. (2012). *An analysis of attitudes and practices of Southern baptist pastors toward Premarital education*. Doktora çalışması, The Southern Baptist Theological Seminary, ABD, Louisville.

- Connel, G., Mitten, T. ve Bumberry, W. (1999). *Reshaping family relationship: The symbolic therapy of Carl Whitaker*. Philadelphia, PA: Brunner/ Mazel.
- Coyne, J. C. ve DeLongis, A. (1986). Going beyond social support: the role of social relationships in adaptation. *Journal of Consulting And Clinical Psychology*, 54, 454-460.
- Crabb, L.J. JR. (1982). *Marriage, divorce, remarriage*. Cambridge: Harvard University Press.
- Craig, R.J. (2003). Use of the million clinical multiaxial inventory in the psychological assesment of domestic violence: a review. *Agression and Violent Behaviour*, 8 (3), 235-243.
- Creswell, J. (2017). *Araştırma deseni-nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara, Türkiye: Siyasal Yayınevi .
- Cutler, H. A. ve Radford, A. (1999). Adult children of alcoholics: adjustment to a college environment. *The Family Journal*, 7(2), 148–153.
- Cutrona, C. E. (1996). Social support as a determinant of marital quality. *Handbook of Social Support and the Family* (s.173–194). New York: Plenum Press.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkişel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-21.
- Çağ, P. (2011). *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, (s. 56-57). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakmaklı, K. (1991). *Evlilik ve genç insan açikoturumu* (s. 21-22). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Çamur-Duyan, G. (2003). Aile Yaşam Döngüsü ve Gelişimsel Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 14(2), 33-41.
- Çamur Duyan, G. (2018). *Aile Yaşam Döngüsü*. Kezban Tepeli, Ender Durualp (Ed.). *Aile Yaşam Döngüsü* içinde (s. 89-112). Ankara: Hedef Cs Basım Yay.
- Çelik, M. ve Yazgan İnanç, B. (2009). Evlilik doyum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2). 247-269.
- Çetin, Z. N. (2020). *İş ve aile yaşamında çatışma ile iş doyumu ilişkisi: medya çalışanları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Çiçek, Z. (2014). *Boşanmanın sosyolojik analizi: Denizli kenti örneği*. Doktora tezi, (s. 185-189). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çopur, Z. ve Şafak, Ş. (2003). Ailede gelirin kullanımına ilişkin karşılaşılan problemlerin incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, (2), 6.
- Dehle, C., Larsen, D. ve Landers, J. E. (2001). Social support in marriage. *The American Journal of Family Therapy*, 29(4), 307–324.

- Demir, S. (2019). *Evlilikte kıskançlık: fenomenolojik bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, H. A. ve Dönmez, A. (2006). Yakın ilişkilerde kıskançlık: bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 181-191.
- Deveci Şirin, H. (2013). *Aile eğitim programının evli kadınların eş tükenmişliği düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi (s. 69-71). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, PDR.
- Doğan, H. (2010). *Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, Ş. (2016). Boşanma nedenlerine yönelik tutumlar: boşanmayı artırıcı veya engelleyici faktörlere yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 991-1011.
- Duncan, S., Childs, G. ve Larson, J. (2010). Perceived helpfulness of four different types of marriage preparation interventions. *Family Relations*, 59 (5), 623-636.
- Duran, Ş., Hamamcı, Z. (2010). Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 6 (23), 87 – 99.
- Durmuş, E., Baba, E. (2014). Evli çiftlerin duygusal zeka düzeyleri ile evlilik uyumlarının karşılaştırılması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, (1), 352-369.
- Dwyer, M.T. (2005). *Emotional intelligence and conflict resolution style as predictors of marital satisfaction in the first year of marriage*. Yayınlanmamış doktora tezi, Lexington: University of Kentucky.
- Epstein, N. ve Baucom, D. H. (1989). Cognitive-behavioral marital therapy. *Comprehensive Handbook of Cognitive Therapy* (s. 491–513). New York: Plenum Press.
- Erkan, G. (1989). Anababanın Boşanması Sırasında Çocuğun Yaşının Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokul Dergisi*, 7(1-3), 1-6.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (kuram ve uygulama)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ertan, Ö. (2002). *Bağlanma stillerinin eş seçimi ile kritik ve kritik olmayan evlilik dönemlerindeki doyum üzerindeki rolü*. Yüksek lisans tezi, Ankara: ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fawcett, E. B., Hawkins, A. J., Blanchard, V. L., ve Carroll, J. S. (2010). Do premarital education programs really work? A meta-analytic study. *Family Relations*, 59, 232–239.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9(1), 39-55.

- Fincham, F.D. (2003). Marital conflict: correlates, structure and context. *Current Directions In Psychological Science*, 12(1), 23-27.
- Fincham, F. D., Bradbury, T. N. (1988). The impact of attributions in marriage: An experimental Analysis. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 7 (2), 3, 147-162.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1990). Attributions in marriage: Review and critique. *Psychological Bulletin*, 107 (1), 3–33.
- Fisher, B. (1998). *Sona eren ilişkinin ardından yeniden toparlanmak*. (Çev. S. Eren). İstanbul: HYB Yayıncılık.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (s. 143). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gladding, S. T. (2017). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları*. 4. baskı. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 818-828.
- Glenn, N. D. (1998). The Course of marital success and failure in five american 10 year marriage cohorts. *Journal of Marriage and Family*, 60, 569-576.
- Grych, J.H. ve Fincham, F.D. (Eds.). (2001). *Interparental conflict and child development: Theory, research and applications*. New York: Cambridge University Press.
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gökçe, B. (1990). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım, *Aile Yazıları 4: Evlilik Kurumu ve İlişkileri*, (s. 385-390). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Guerrero, L. K., Trost, M. R. ve Yoshimura, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12(2), 233–252.
- Gupta M, Giridhar C, Kulhara P. (1991). Burden of care of neurotic patients: correlates and coping strategies in relatives. *Indian J Soc Psychiatry*. 7, 8–21.
- Güçlücan, Z. (2020). *Yaygın evlilik sorunları*. <https://www.e-psikiyatri.com/yaygin-evlilik-sorunlari>. 09.12.2020
- Güçlü Ergin, N. (2008). *Evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleç, G. (2012). *Aile yapısı ve ilişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Güleç, S. (2014). *Evlilik memnuniyetini yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülseren, L. (2002). Şizofreni ve aile: güçlükler, yükler, duygular, gereksinimler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2),143-151.

- Günayer Şenel, H. (2015). Eş seçim kararı. *Evlilik okulu* içinde (s. 61-74). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gündüz, A., Yaşar, A., B., Gündoğmuş, İ., Savran C., Konuk E. (2018). Çocukluk çağı olumsuz yaşantılar ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Şubat, 68-73.
- Güngör Houser, A. (2009). *Evlili bireylerin sahip oldukları iletişim çatışması türü, romantik kıskançlık ve duygusal zeka düzeylerinin evlilik doyumları üzerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günindi Ersöz, A. (2003). Dünya konferansları belgelerinde aile ve yoksulluk: saptamalar ve öneriler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, (2).
- Gür, B., Kurt, T. (2011). Türkiye'de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Aile ve Toplum* 7(27), 33-61.
- Güven, S. (2000). Yaşlılıkta aile ilişkileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(1), 92-99.
- Güven, N., Aydemir Sevim, S. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Hahlweg, K., Revenstorf, D. ve Schindler, L. (1984). Effects of behavioral marital therapy on couples' communication and problem-solving skills. *Journal of consulting and clinical psychology*, 52 (4), 553-566.
- Haley, J. (1988). *İletişim*. (A. Uzunöz, Çev.). Ankara: Çark Kitabevi Yayınları.
- Halford, W.K., Markman, H.J., Kline, G.H., Stanley, S.M. (2003). Best practice in couple relationship education. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29(3), 385-406.
- Hamamcı, Z., Buğa, A. ve Duran, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin evlilik yaşantısı ile ilgili bilgi kaynaklarının ve evlilik öncesi eğitim ihtiyaçlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 33-50.
- Harrell, W. A. (1990). Husband's masculinity, wife's power, and marital conflict. *Social Behavior and Personality*, 18(2), 207-215.
- Hasanoğlu, A. (2017). *İlişkilerin günlük hayatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haseley, J. L. (2006). *Marital satisfaction among newly married couples: Associations with religiosity and romantic attachment style*. Doktora tezi, University of North Texas.
- Haskan Avcı, Ö. (2013). *Evliliğe hazırlık programının çift ilişkileri ve ilişki istikrarı üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. (s. 163-165), Hacettepe Üniversitesi, PDR, Ankara.
- Haskan Avcı, Ö. (2014). Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerde problem yaşadıkları ve eğitim almak istedikleri konular. *Ege Eğitim Dergisi*, 15, 1, 279-299.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: ODTÜ.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel antropoloji* (H. İnanç, S. Çiftçi, çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Hawkins, A.J, Carroll, J.S, Doherty, W. J., Willoughby, B. (2004). A Comprehensive Framework for Marriage Education. *Family Relations*. 53 (5), 547-558.

Hawkins, A. J., Fackrell T, A. (2010). Does relationship and marriage education for lower-income couples work? a meta-analytic study of emerging research. *Journal of Couple Relationship Therapy*, 9 (2), 181-191.

Hawkins, D. N., Booth, A. (2005). Unhappily ever after: effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 451–471.

Hayward, M., Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68 (3), 639-655.

Hendrick, S. S., Hendrick, C. (1997). Love and satisfaction. R.J. Sternberg ve M. Hojjat (Ed.), *Satisfaction in close relationships* içinde (s.56-78). New York: Guilford Press.

Hetherington, E., M., Cox, M., Cox, R. (1985). Long-term effects of divorce and remarriage on the adjustment of children. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 24(5), 518-530.

Hopper, J. (2001). The symbolic origins of conflict in divorce. *Journal of Marriage and Family*, 63 (2), 430-445.

Hovestadt, A. J., Andersen, W. T., Piercy, F. P., Cochran, S. W. ve Fine, M. (1985). A family of origin scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 11(3), 287- 297.

Huang, W. (2005). An Asian perspective on relationship and marriage education. *Family Process*, 44 (2), 161-173.

Huggins, C.E.(2002), Support of mate's goals a key to happy marriage. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21, 157-164.

Hurlbert, D. F., Apt, C. ve Rabehl, S. M. (1993). Key variables to understanding female sexual satisfaction: An examination of women in nondistressed marriages. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 19(2), 154–165.

Hurre T, Junkkari H, Aro H. (2006). Long-term psychosocial effects of parental divorce a follow-up study from adolescence to adulthood. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*, 256, 256-263.

Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 99-108.

Hünler, O.S. (2002). *Dindarlığın evlilik doyumu üzerindeki etkileri ve algılanan evlilik sorunları çözümü becerilerinin, dindarlık ve evlilik doyumu ilişkisi üzerindeki arabulucu rolü*. Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

<https://guides.sll.texas.gov/marriage-in-texas/premarital-education> ve <https://sf.gov/step-by-step/get-married-san-francisco>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/evlilik-okulu-kursu-7724673>, 22.11.2007.

<https://www.aile.gov.tr/athgm/duyurular/evlilik-oncesi-egitim-programi-gelistirme-ve-yayginlastirma-projesi/> -programi-gelistirme-ve-yayginlastirma-projesi/ 29.09.2021

- İlhan, G. (2018). *İlişki stillerinin reddedilme duyarlılığı ve ilişkide güven üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- İşmen, E., Yavuzer, H. (2005). *Evlilik okulu projesi*. III. Uluslararası Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi, 25-27 Mart, İstanbul. <http://www.aetd.org.tr/> 03.06.2021
- Jedlicka, D. (1984). Indirect parental influence on mate choice: A test of the psychoanalytic theory. *Journal of Marriage and Family*, 46(1), 65-70.
- Jockin, V., McGue, M. ve Lykken, D.T. (1996). Personality and divorce: A genetic analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 288- 299.
- Kabasakal, Z., Soylu, Y. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 208-214.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Kalkan, M., Hamamcı, Z. ve Yalçın, İ. (2012). *Evlilik öncesi psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kalkan, M., Vural Batık, M., (2017). Evlilikte algılanan sorun çözme becerileri ve evlilik doyumunu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6, (5), 2630-2646.
- Karahan, T. F. ve Sardoğan, M. E. (2004). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar*. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- Karakuş, S. (2003). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları*. Yüksek lisans tezi, (s. 15-20), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kavak, A. (2018). *Evli bireylerde çatışma yönetimi ve evlilik doyumunu*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, T. (2016). İstanbul'da yaşayan boşanmış kadın ve erkeklerin boşanma deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 409-430.
- Kaya, K., Tan Eren, G. (2020). Boşanma ve erken boşanmaların artış nedenleri. *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*. 3(9), 708-728.
- Keleş, S. (2019). *Aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunun incelenmesi: İstanbul örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kelly, J. B.ve Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations*, 52 (4), 352-362.
- Kepler, A. (2015). *Marital satisfaction: The impact of premarital and couples counseling*. Yüksek lisans tezi, (s. 12), St. Catherine Üniversitesi, Minnesota.
- Kersten, K. K. (1990). The process of marital disaffection: Interventions at various stages. *Family Relations*, 39(3), 257-265.

Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Koçak, H, Köse, Z. (2015). Evlilik öncesi eğitimin aile ve toplum mutluluğuna katkıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 71-82.

Koç, İ. (2019). Türkiye’de aile yapısının değişimi sürecinde tek ebeveynli ailelerin oluşumu belirleyicileri ve refah durumu. *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi 2018* içinde (s. 49). Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yayını.

Konuk, E. (2015). *Bu bataklığı aile kurumu kurutur*. Sabah Gazetesi. 22.02.2015. Erişim:<https://www.sabah.com.tr/pazar/2015/02/22/bu-batakligi-aile-kurumu-kurutur?paging=7>

Korkut, Y . (2012). Bir geçiş krizi olarak boşanma. *Psikoloji Çalışmaları*, 23, 99-112 .

Körük, S. (2019). *Eşimizi nasıl seçeriz? Eş seçimi üzerine bir derleme*. 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, (s. 112- 117). Ankara: Türk PDR Derneği Yayını.

L’abate, L. (1994). *Family evaluation: A psychological approach*. CA: Sage Publications.

Larson, J. H. (2004). Innovations in marriage education: introduction and challenges. *Family Relations*, 53(5), 421–424.

Lawrence, E., Eldridge, K. A. ve Christensen, A. (1998). The enhancement of traditional behavioral couples therapy: consideration of individual factors and dyadic development. *Clinical Psychology Review*, 18 (6), 745–764.

Leahy, R. L. (2007). *Bilişsel terapi yöntemleri*. (H. Türkçapar, E. Köroğlu, Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık.

Litzinger S. ve Gordon K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction and marital satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 31,409-424.

Lopez, F. G. (1991). Patterns of family conflict and their relation to college student adjustment. *Journal of Counseling and Development*, 69(3), 257–260.

Mackey, R. A. ve O’Brien, B. A. (1995). *Lasting marriages: Men and women growing together*. Westport, CT: Praeger Publishers.

Maiden, J. ve Foreman, B.A.(1998). Cost, design and climate: Building a Learning Environment. *School Business Affairs*, 64(1), s.40-44.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü* (s.223). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Martin, T. C., ve Bumpass, L.L. (1989). Recent trends in marital disruption. *Demography*, 26(1), 37-51.

Mayne, T. J., O’leary, A., McCrady, B., Contrada, R. ve Labouvie, E. (1997). The differential effects of acute marital distress on emotional, physiological and immune functions in maritally distressed men and women. *Psychology and Health*, 12(2), 277–288.

McGeorge, C. ve Carlson, T. (2006). *Premarital education: An assessment of programme efficacy*. *Contemporary Family Therapy*, 28(1), 165-190.

- Morrison, D. R. ve Cherlin A, J. (1995). The divorce process and young children's well-being: a prospective analysis. *Journal of Marriage and Family*, 57(3), 800-812.
- Murray, C.E. (2006). Professional responses to government-endorsed premarital counseling. *Marriage and Family Review*, 40, 1, 53-67.
- Murstein, B. I. (1970). Stimulus-value-role: A theory of marital choice. *Journal of Marriage and Family*, 32 (3), 465-481.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı*, (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Neff, L. A. ve Karney, B. R. (2005). Gender differences in social support: A question of skill or responsiveness? *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(1), 79-90.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık.
- Nichols, W. (2005). The first years of marital commitment. M.Harway, (Ed.). *Handbook of Couples Therapy*. USA: John Wiley ve Sons, Inc.
- Noller, P., Feeney, J.A. (2002). *Communication, relationship concerns and satisfaction in early marriage stability and change in relationships* (s. 129-155). UK: Cambridge University Press.
- Norvell, K. (2009). *In good communication and in bad: a study of premarital counseling and communication skills in newlywed couples*. Yüksek lisans tezi, North Texas Üniversitesi.
- Nuhoğlu, H., Demiröz, F. (2020). Boşanmanın tarafları Ademler ve Havvalar: Bir duruşma gözlem araştırması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15 (25), 3712-3752.
- Oğurtan S. G. (2011). *Boşandım diyemedim: boşanmanın aile ve toplum üzerine etkileri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Olson, D.H. ve Fowers, B.J. (1993). Five types of marriage: an empirical typology based on enrich. *The Family Journal*, 1 (3), 196-207.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi: yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ooms, T. ve Wilson, P. (2004). The challenges of offering relationship and marriage education to low-income populations. *Family Relations*, 53, (5), 440-447.
- Orbuch, T. L., House, J. S., Mero, R. P. ve Webster, P. S. (1996). Marital quality over the life course. *social psychology quarterly*, 59(2), 162-171.
- Öner, Ş. (2013). *Evli bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2), 140-161.
- Özbesler, C. ve İçağasıoğlu Çoban, A. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Aile ve Toplum*, 5 (18), 31-39.

- Özdemir, Ş., Vatandaş C. ve Torlak Ö. (2009). Sosyal problemleri çözmeye aile yaşam döngüsünün (AYD) önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, ASGM Yay., 4(16), 7-18.
- Özen, Ş. D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, İ. E.(2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yay.
- Özgüven İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDRM Yayınları.
- Özgüven İ.E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özügürlü, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Parker, R. (2007). The effectiveness of marriage and relationship education programs. *Family Matters*, 77(3), 57-59.
- Parsons, T. T. (1997). *Sources and stages of mate selection, relationship development and marriage*. Doktora tezi, ABD: The Fielding Institute.
- Pasch, L. A. ve Bradbury, T. N. (1998). Social support, conflict, and the development of marital dysfunction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 219-230.
- Pruitt, D. G., Kim, S. H. (2004). *Social conflict: Escalation, stalemate, and settlement*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Risch, G. S., Riley, L. A. ve Lawler, M. G. (2003). Problematic issues in the early years of marriage: Content for premarital education. *Journal of Psychology and Theology*, 31(3), 253–269.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The Relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58–68.
- Rosen-Grandon, J. R. (1999). *The relationship between marital characteristics, marital interaction process and marital satisfaction*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of North Carolina, North Carolina.
- Ross, C. E. ve Mirowsky, J. (2002). Family relationships, social support and subjective life expectancy. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(4), 469.
- Russell-Chapin, L. A., Chapin, T. J. ve Sattler, L. G. (2001). The relationship of conflict resolution styles and certain marital satisfaction factors to marital distress. *The Family Journal*, 9(3), 259–264.
- Russell, R.J.H. and Wells, P.A. (1994). Personality and quality of marriage. *British Journal of Psychology*, 85, 161-168.
- Salts, C. J. ve Smith, J. A. (2013). Special topics in family therapy. L. L. Hecker ve Joseph L. Wetchler (Ed.), *An introduction to marriage and family therapy* içinde (s.455-478). New York: Routledge.

- Sambur, B. (2013). *Psikolojik kırılma: Boşanma*. (s.318-319). Uluslararası aile ve sosyal politikalar zirvesi bildirisi, 02-03 Ocak, Ankara.
- Santrock, J. W. (2014). *Yaşam Boyu Gelişim* (Çev. G. Yüksel), s. 444-471. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F. (2005). *Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyumları düzeyine etkisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38(2), 89-112.
- Satir, V. (2001). *İnsan yaratmak*, (1. baskı), (S. Yeniçeri, Çev.) İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Sayers, S., Kohn, C., Heavey, C., L. (1998). Prevention of marital dysfunction. *Clinical Psychology Review*, 18 (6), 713 –744.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi-ailenin toplumdaki yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Schiaffino, K. M., Revenson T. A. (1995). Relative contributions of spousal support and illness appraisals to depressed mood in arthritis patients. *Arthritis Care Res.*, 8, 80–87.
- Schumm, W. R., Bollman, S. R., ve Jurich, A. P. (1982). The marital conventionalization argument; implications for the study of religiosity and marital satisfaction. *Journal of Psychology and Theology*, 10(3), 236–241.
- Schumm, R., Silliman, B., Bell, DB. (2000). Perceived premarital counseling outcomes among recently married army personnel. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26(2), 177–186.
- Segrin, C. (2004). *Family communication*. Mahwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated.
- Senediak, C. (1990). The value of premarital education. *Australia-New Zealand Journal of Family Therapy*, 11(1), 26-31.
- Sevim, Y. (2018). Evlilik öğretilir mi?. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 607-608.
- Sevim, Y., Güldeste, A. ve Öner, C. (2016). Boşanan erkeklerin sorunları üzerine sosyolojik bir araştırma (Elazığ ili örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 293-312.
- Shackelford, T. K., Besser, A., ve Goetz A. T. (2008). Personality, marital satisfaction and probability of marital infidelity. *Individual Differences Research*, 6, (1), 13-25.
- Silliman B., Schumm, W.R. (2000). Marriage preparation programs: A literature review. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*. 8 (2), 133-142.
- Sokolski, D.M. ve Hendrick, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.
- Solmaz, N. (2020). *Evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi, evlilik uyumu ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Sürerbiçer, F. Z. (2008). *Boşanmış bireylerin deneyimlerine göre evlilik eğitimi gereksinimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Stack, S. ve Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: a 17-nation study. *Journal of Marriage and the Family*, 60(2), 527-535.
- Stahmann, R. F. (2000). Premarital counselling: a focus for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 22(1), 104-114.
- Stanley, S. M. (2001). Making a case for premarital education. *Family Relations*, 50, 272-280.
- Stanley, S. M., Amato, P. R., Johnson, C. A. ve Markman, H. J. (2006). Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random household survey. *Journal of Family Psychology*, 20, 117-126.
- Synder, D.K. (1997). *Marital satisfaction inventory*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- Şahin, F.T., Özbey, S. (2007). Eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum*, 3(12), 7-12.
- Şahin, H. (2011). *Güncel problemlere psikolojik analizler*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Şen, B. (2009). *Evlenmek üzere başvuruda bulunan bir grup nişanlı çiftin evlilik ve "evlilik öncesi çift eğitimi"ne ilişkin bilgi, görüş ve değerlendirmeleri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şen, B. (2015). *Evlilik öncesi çift eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Şen Beder, R., Demirkan, S. ve Günindi Ersöz, A. (2010). Türkiye’de boşanma nedenleri. *Küreselleşen Dünyada aile 2009 yılı kutlu doğum sempozyumu tebliğ ve müzakereleri*. (s. 257-286). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şendil, G. ve Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 28, 15-34.
- Şener, A. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim ve Kültür Araştırma Dergisi*, 4 (13), 19.
- Şengül Öner, D. (2013). *Evli bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şirvanlı, D. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri: davranış ve uyum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6 (1), 19-29.
- Tarhan, N. (2019). *Mutlu evlilik psikolojisi: Öncesi ve sonrasıyla evlilik* (s. 13-47). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2020). *Boşanmaların faturasını çocuklar ödüyor*. <https://www.e-psikiyatri.com/bosanmalarin-faturasini-cocuklar-oduyor>. 09.12.2020
- TAYA (2014). *2006 yılı Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM yayını.

- TAYA (2014). *2011 yılı Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM yayını.
- TAYA (2014). *Türkiye aile yapısı araştırması tespitler öneriler*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ATHGM yayını.
- TAYA (2016). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ATHGM yayını.
- TAYA (2021). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: ASHB ve TÜİK.
- Tercan, E. (2003). Türk aile mahkemeleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52 (3), 33-34.
- Terzi İlhan, S. ve Işık, Ş. (2019). Evliliğin ilk yıllarında evlilik yaşamı deneyimi ve evliliğe ilişkin algılar: sorunlar, zorluklar ve ihtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1430-1442.
- Tezer, E. (1992). Evlilik doyumu ve iş doyumu: Bir ön çalışma. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (3).
- Todd, S. D. R. (2008). *Premarital preparation activities and the level of complaints and perceptual accuracy in marriage*. Yüksek lisans tezi, (s. 16-19), Utah State University, Family, Human, and Consumer Development bölümü, Utah.
- Tolon, B. (1975). *Toplumbilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Tutarel Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji ABD.
- Tutarel Kışlak, Ş. (1997). Evlilik uyumu ve nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12, 55-64.
- Tutarel Kışlak, Ş. ve Çabukça, F.(2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(5), 32-38.
- Tutarel-Kışlak, Ş., Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9 (9), 61-68.
- TÜİK (2022). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, 01 Nisan 2022. TÜİK bülteni
- TÜİK (2023). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, 24 Şubat 2023. TÜİK bülteni
- Türkaslan, N. (2007). Boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkileri ve bunlarla başetme yolları. *Aile ve Toplum*, 3(11), 99-108.
- Türkçapar, H. M. (2018). *Bilişsel davranışçı terapi: temel ilke ve uygulama*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Türkiye Gazetesi (2012). *5 evlilikten 1'i ayrılıkla sonuçlanıyor*. <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/28484.aspx>.
- Uçak, D. (2015). *Evli çiftlerin kişilik özelliklerinin evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uğur, S. B. (2014). Günümüzde kadının boşanma deneyimleri: Akademisyen kadınlar üzerine bir araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 293-326.
- United Nations (1989). *International year of the family (IYF) 1994*. Erişim: <https://www.un.org/development/desa/family/international-year-of-the-family.html> (26.03.2020).
- Uyar, S. (1999). *Boşanmış bireylerin evlilik süreci ve bugüne ilişkin psikolojik sorunları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Ankara: GATA.
- Väänänen, A., Buunk, B. P., Kivimäki, M., Pentti, J. ve Vahtera, J. (2005). When it is better to give than to receive: Long-term health effects of perceived reciprocity in support exchange. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 176–193.
- Velidedeoğlu, N. (2006). *Kadın erkek ilişkilerinde sorunlar ve çözümler*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Vergin, N. (1990). Toplumsal değişme ve Türkiye’de aile. *Aile yazıları 2*. (s. 309-319). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Wade, T.J., Pevalin, D.J. (2004). Marital transitions and mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, 45, 155–170.
- Waite, Linda J., ve Gallagher, M. (2000). *The Case for marriage: why married people are happier, healthier and better off financially*. New York: Doubleday.
- Wasserman, G. A., Miller, L.S., Pinner, E. ve Jaramillo, B. (1996). Parenting predictors of early conduct problems in urban, high-risk boys. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35 (9), 1227-1236.
- Whisman, M. A. ve Baucom, D. H. (2012). Intimate relationships and psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15, 4-13.
- Williams, K., Dunne-Bryant, A. (2006). Divorce and adult psychological well-being: Clarifying the role of gender and child age. *Journal Of Marriage And Family*. 68 (5), 1178-1196.
- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage, and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, 470-487.
- Williams, L. M., Riley, L. A., Risch, G. S. ve Van Dyke, D. T. (1999). An empirical approach to designing marriage preparation programs. *American Journal of Family Therapy*, 27(3), 271–283.
- Williamson, H. C., Hammett, J. F., Ross, J. M., Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (2018). Premarital education and later relationship help-seeking. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 276–281.
- Wilkie, J.R. (1998). Gender and fairness: Marital satisfaction in two earner couples. *Journal of Marriage and The Family*. 60 (3), 577-594.
- Wiseman, R. S. (1975). Crisis theory and the process of divorce. *Social Casework*, 56(4), 205-212.

- Yalçın, İ. (2009). Evlilik öncesi çift eğitimi üzerine bir derleme çalışması. *Kriz Dergisi* 17 (3), 9-22.
- Yavuzer, H. (2011). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., (2015). *Çocuğu tanımak ve anlamak* (13. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşiltepe, S.S. (2011). *Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluş ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, (s. 63), Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Güncellenmiş 12. baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, İ.(2004). Eş destek ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 19-26.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 17.
- Yıldız, R. (2016). Evlilik öncesi eğitim ve danışmanlık hizmetlerine genel bakış. *Sosyal Hizmet Dergisi*, Ocak-Haziran/ Temmuz-Aralık, 60-77.
- Yılmaz, T. ve Kalkan, M. (2010). Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 10 (3), 1906.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4 (4), 49-58.
- Yılmazçoban, M. (2008). *Flört ve görücü usulü evliliklerde psiko-sosyal özelliklerin etkisi Demirci örneği*. Doktora tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler.
- Yılmaz, T. ve Kalkan, M. (2010). Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 10 (3), 1906.
- Yogev, S. ve Brett, J. (1985). Perceptions of the division of housework and child care and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 47(3), 609.
- Young, M. E. ve Long, L. L. (1998). *Counseling and therapy for couples*. Kanada: Brooks/Col.
- Yörükoğlu, A. (2004), *Gençlik çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zara, A. (2013). *Kadınlar, erkekler ve çocuklar için boşanma terapisi*. Ankara: İmge Kitabevi.

BÖLÜM 7

EKLER

EK-1: Katılımcılara Yöneltilen Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

- 1- Evlilik öncesi aile eğitimini nasıl tanımlarsınız?
- 2- Evlilik öncesi aile eğitimi gerekli mi? Gerekli olduğunu düşünüyorsanız, bu eğitimlerin en önemli faydaları nelerdir?
- 3- Sizce bu eğitimler, çiftlerin evlendikten sonra karşılaşılabilecekleri sorunlar için danışman ya da sosyal hizmet kurumlarından yardım almaya daha açık olmalarını sağlar mı? Bunun nedenini açıklar mısınız?
- 4- Bu eğitimlere katıldıktan sonra, olumlu yaşam deneyimlerini aktaran katılımcılar oldu mu? Bu konuda neler söylemek istersiniz?
- 5- Evlilik hazırlığındaki çiftlerin mutlu aileler kurabilmeleri için ne tür bilgilere gereksinim duyduğunu düşünüyorsunuz? Tecrübelerinize göre, bu eğitimlerde ağırlık verilmesi gereken konuların neler olduğunu gerekçesiyle açıklar mısınız?
- 6- Deneyimlerinize göre evlilik öncesi eğitime katılanlar en çok hangi konulara ilgi gösteriyor?
- 7- Genellikle evlilik öncesi eğitimleri nerede ve hangi kurum binalarında veriyorsunuz? Sizce eğitim mekanı olarak nasıl bir ortam uygun olur?
- 8- Çiftlere verilecek eğitimin zamanı nasıl belirlenmelidir? Hafta sonu, hafta içi gündüz veya hafta içi akşam saatlerinden hangisi ya da hangilerinin uygun olacağını düşünüyorsunuz?
- 9- İdeal eğitim süresi sizce ne kadar olmalıdır? Toplam kaç saatlik bir eğitimin uygun olacağını düşünüyorsunuz?
- 10- Eğitimlerin işleniş şekli nasıl olmalıdır?
- 11- Kalabalık gruplara verilen eğitimler mi yoksa küçük grup çalışmaları mı daha faydalı olur? Eğitimler ortalama kaç kişiye yönelik olmalıdır?
- 12- Evlilik öncesi eğitimlerin yalnızca çiftlere değil, evlenmeyi düşünen bekar bireylere de verilerek eş seçiminde desteklenmelerinin faydalı olacağını düşünüyor musunuz?
- 13- Eğitimlerin şekli ve konuları belirlenirken, katılımcıların ve yörelerin kültürel farklılıkları dikkate alınmalı mı? Yoksa bütün yörelerde aynı konu ve şekilde mi eğitim verilmeli?
- 14- Eğiticiler hangi niteliklere sahip olmalı ve hangi meslek gruplarını kapsamalıdır? Sağlık gibi farklı alanlarda uzman kişilerin de eğitim vermesi konusunda neler söylemek istersiniz?
- 15- Evlilik öncesi eğitimde görev alanların mutlaka bir kurs ya da sertifika eğitimi alması gerektiğini düşünüyor musunuz?
- 16- Ülkemizde evlilik öncesi eğitimler yeterince tanınıyor mu? Bu konuda neler söylemek istersiniz?
- 17- Evlilik öncesi eğitimi yaygınlaştırmak için neler yapılmalıdır? Bu eğitimleri nasıl teşvik edebiliriz?

EK- 2: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ**

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Bölümü doktora öğrencilerinden İsmail YÜKSEKTEPE'nin, "Evlilik öncesi eğitim verilmesinin evlilik sürecine etkilerine ilişkin eğitici görüşlerinin değerlendirilmesi" adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

AYBÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2022 - 758
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	22. 03. 2022
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	05. 04. 2022 - 07
Yer	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.